

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

науково-теоретичної
36-ї студентської конференції «Участь молоді у розбудові агропромислового
комплексу України»
(20-22 березня 2024 року)

Миколаїв 2024

УДК 657-024.11:658.10-16

Друкується за рішенням вченої ради факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету (протокол №8 від 12.03.2024 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОМІСІЯ:

ШЕБАНІН В'ячеслав, д-р тех. наук, професор, академік НААН, в.о.ректора МНАУ;

ШЕБАНІНА Олена, д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту МНАУ;

ЧЕРВЕН Іван, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу МНАУ;

КЛЮЧНИК Альона, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри публічного управління на адміністрування і міжнародної економіки МНАУ ;

ПОЛТОРАК Анастасія, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу МНАУ;

ХРИСТЕНКО Ольга, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економіки підприємств МНАУ;

ТИЩЕНКО Світлана, канд. пед.наук, доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерний наук та інформаційних технологій МНАУ;

ІВАНЕНКО Тетяна, канд.екон наук, доцен кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу МНАУ.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2024

**СЕКЦІЯ: «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА
ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ»**

УДК 65.011.01

**ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВА**

Антикало Кароліна Віталіївна,

здобувача вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** У даній роботі розглянуто основні аспекти управління сталим розвитком підприємства, зокрема розглянуто поняття «сталий розвиток підприємства». Визначено, що управління сталим розвитком повинно базуватися на основних принципах: економічна, соціальна та екологічна складова.*

***Ключові слова:** Сталий розвиток, управління, підприємство, принципи, соціальна відповідальність, рециклінг.*

Сучасна економічна система змінюється швидко і постійно, що вимагає від суб'єктів господарювання постійного пошуку нових можливостей для вдосконалення своєї діяльності з метою збільшення її ефективності. Це включає покращення конкурентоспроможності та забезпечення життєздатності. Глобалізація економіки та науково-технічний прогрес роблять конкуренцію між підприємствами ще більшою.

Сучасні виклики змушують господарюючі суб'єкти шукати нові методи управління та організації діяльності, які допоможуть зміцнити їх конкурентні позиції та максимізувати фінансові результати відповідно до ринкових вимог та господарського потенціалу. В таких умовах для підприємств важливо забезпечити сталий розвиток, який також приносить користь суспільству через підвищення економічної ефективності, соціальний розвиток та збереження екосистем.

Сталий розвиток підприємства – це стратегічний напрям, що передбачає його комплексний розвиток в економічній, соціальній та екологічній сферах. Саме через загострення екологічних, економічних та соціальних проблем, підприємства потребують змін саме у підході до управління, який включає принципи сталого розвитку. Якщо розглядати державу як систему, що складається з взаємопов'язаних елементів, то можна зробити висновок, що загальна оцінка її сталого розвитку визначається сукупністю оцінок сталого зростання окремих її складових, основною з яких є суб'єкти господарювання. Це підкреслює важливість впровадження управління підприємством на засадах сталого розвитку, що полягає в розробці стратегій економічного піднесення з одночасним досягненням належних соціальних та екологічних стандартів і сприятливим впливом на зовнішнє середовище. Підприємство повинно

розробляти стратегію розвитку таким чином, щоб його подальша діяльність сприяла збереженню рівноваги між досягненням корпоративних цілей, підтримкою та зміцненням взаємин з суспільством, інститутами, нормами та цінностями, а також забезпеченням відновлення природних екосистем на відповідній території.

Деякі науковці під сталим розвитком підприємства розуміють його здатність провадити економічну діяльність у кожен окремий момент часу під дією впливів зовнішнього середовища, які порушують нормальне функціонування підприємства [1].

Дане визначення відображає скоріше стабільний розвиток підприємства, а не сталий, оскільки сталий розвиток передбачає балансоване зростання його економічних, екологічних та соціальних показників, сприяючи загальному суспільному прогресу. У той час як під стабільним розвитком розуміється здатність підприємства до цілеспрямованих переходів із одного стану в інший на основі удосконалення будь-якого з аспектів його діяльності. Виходячи з вищевикладеного можна стверджувати, що управління сталим розвитком підприємства – це безперервний процес розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень на основі балансового підходу, який спрямований на забезпечення комплексного зростання взаємопов'язаних економічних, соціальних та екологічних параметрів розвитку та відповідних впливів на його оточення [2].

Серед основних підходів до управління сталим розвитком підприємства ключову роль відіграє економічний фактор, сутність якого полягає у його здатності ефективно використовувати ресурси, генерувати прибуток та уникати забруднення довкілля. Однак, важливою є не лише сама прибутковість підприємства, але й розподіл прибутку, адже соціально-відповідальне управління передбачає створення сприятливих умов для працівників та розвиток спільноти. Ефективне управління ресурсами та врахування соціальних аспектів дозволяє підприємству підтримувати економічну стійкість у тривалій перспективі.

Соціальна відповідальність підприємства є невід'ємною складовою сталого розвитку підприємства. Це означає, що підприємство бере на себе відповідальність за свої впливи на соціум та середовище, турбуючись про добробут своїх працівників, сприяючи розвитку місцевих спільнот та зберігаючи середовище, зокрема: створення безпечних та комфортних умов праці, рівні можливості для всіх працівників, підтримка місцевих ініціатив і проєктів, зменшення викидів та вплив на навколишнє середовище тощо. Соціальна відповідальність сприяє сталому розвитку, створюючи сприятливі умови для підприємства, його працівників та місцевої спільноти в цілому.

Екологічна складова сталого розвитку підприємства, останнім часом, відіграє важливу роль у забезпеченні його довгострокової успішної діяльності. З огляду на це, підприємство має відповідально ставитися до використання природних ресурсів, зменшувати негативний вплив на навколишнє середовище та впроваджувати екологічно чисті технології й практики. Важливо здійснювати контроль за викидами та відходами, сприяти збереженню

біорізноманіття й природних екосистем, а також активно долучатися до заходів з екологічного урядового та громадського контролю. Послідовне дотримання принципів екологічної відповідальності сприяє покращенню якості довкілля, сприяє підвищенню економічної ефективності та стабільності підприємства, а також сприяє позитивному сприйняттю компанії як соціально відповідального учасника суспільства.

До російського вторгнення лідерами за рівнем забрудненості повітря в Україні були: Донецьк, Кам'янське, Дніпро, Запоріжжя, Костянтинівка, Кривий Ріг, Маріуполь, що обумовлено наявністю і концентрацією підприємств чорної і кольорової металургії, теплоенергетики, хімії і нафтохімії, гірничодобувної промисловості, цементних заводів. Управління ресурсами та енергетичною ефективністю дозволяє підприємствам зменшити вплив на природу та забезпечити довгострокову екологічну стійкість. Крім того, запровадження технологій рециклінгу є не лише засобом збереження природних ресурсів, а й джерелом інновацій та зменшення витрат.

Успішне управління сталим розвитком підприємства неможливе без взаємодії та співпраці з усіма зацікавленими сторонами. Діалог з громадськістю, співпраця з галузевими асоціаціями, взаємодія з владою та іншими підприємствами дозволяють об'єднати зусилля для вирішення загальних проблем та досягнення спільних цілей сталого розвитку. Взаємодія зі зацікавленими сторонами також дозволяє підприємствам отримувати поважання та довіру споживачів, інвесторів та інших зацікавлених груп.

Список використаних джерел:

1. Квятковська Л.А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1. С. 85-89.

2. Середюк Ю. М., Хринюк О. С. Управління підприємствами на засадах сталого розвитку з метою забезпечення їх довгострокової конкурентоспроможності. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9588>.

***Abstract:** In this work, the main aspects of managing the sustainable development of the enterprise are considered, in particular, the concept of "sustainable development of the enterprise" is considered. It was determined that the management of sustainable development should be based on the main principles: economic, social and environmental components.*

***Keywords:** sustainable development, management, enterprise, principles, social responsibility, recycling.*

Науковий керівник: Павлюк С.І.,
канд. екон. наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 338.26

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Барбалат Ауріка Федорівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: У статті було розглянуто методичні аспекти формування стратегічного планування підприємства. Було виділено процес стратегічного планування на трьох рівнях та зазначено ключову важливість місії компанії, SMART-цілей та періодичного оновлення стратегії для ефективного управління.

Ключові слова: стратегія, планування, управління, стратегічне планування, переваги.

Стратегічне планування — це процес, у якому лідери організації визначають своє бачення майбутнього та встановлюють цілі та завдання своєї організації. Процес включає встановлення послідовності, в якій ці цілі мають бути реалізовані, щоб організація могла досягти свого заявленого бачення.

Широко визнана концепція стратегічного планування дуже проста: топ-менеджмент переосмислює поточну стратегію, використовуючи часовий горизонт на кілька років, для виявлення можливостей та загроз у зовнішньому середовищі, аналізує ресурси компанії, щоб визначити її сильні та слабкі сторони. Керівництво може розробити кілька альтернативних стратегічних сценаріїв і оцінити їх відносно довгострокових цілей організації. Для початку реалізації обраної стратегії (або продовження вже перевіреної), керівництво конкретизує її через призму дій, які необхідно виконати у найближчий час [1].

Стратегічне планування, як правило, представляє середньострокові та довгострокові цілі з тривалістю життя від трьох до п'яти років, хоча воно може тривати й довше. Це відрізняється від бізнес-планування, яке зазвичай зосереджується на короткострокових тактичних цілях, наприклад, як розподілити бюджет. Час, охоплений бізнес-планом, може становити від кількох місяців до кількох років.

Продуктом стратегічного планування є стратегічний план. Його часто відображають у плановому документі чи інших носіях. Ці плани можуть бути легко передані, зрозумілі та дотримані різними людьми, включаючи співробітників, клієнтів, ділових партнерів та інвесторів.

Стратегічне планування пропонує такий тип керівництва, при якому підприємствам потрібні орієнтири та організаційні цілі, до яких вони повинні прямувати.

Стратегічне планування починається з місії, яка дає компанії відчуття мети та напрямку. Заява про місію організації описує, що це за компанія і куди вона хоче рухатися. Місії зазвичай широкі, але дієві.

Також стратегічне планування передбачає вибір цілей. Більшість планування використовує цілі SMART — конкретні, вимірні, досяжні, реалістичні та обмежені в часі — або інші об'єктивно вимірні цілі. Цілі, які можна виміряти, важливі, тому що вони дозволяють керівникам підприємств визначити, наскільки успішно бізнес.

І завершальним етапом у процесі стратегічного планування є оцінка результатів, яка дає можливість скоригувати напрям дій та зробити стратегію підприємства більш ефективною [2].

Підприємства періодично проводять стратегічне планування, щоб врахувати вплив змін у бізнесі, галузі, законодавстві та регулятивних умовах. Стратегічний план може бути оновлений і переглянутий у час, коли потрібно відобразити будь-які стратегічні зміни.

Процес формулювання стратегії можна розглядати як такий, що відбувається на трьох організаційних рівнях. На рівні головного офісу підприємства формується корпоративна стратегія, на рівні підрозділу - бізнес-стратегія і на рівні відділу - функціональна стратегія. Процеси планування, що ведуть до формулювання цих стратегій, можна паралельно позначити як корпоративне планування, бізнес-планування та функціональне планування.

Спочатку розглянемо корпоративне планування. Корпоративні цілі встановлюються на найвищому рівні. Корпоративне планування веде до формулювання корпоративної стратегії і є процесом прийняття рішень щодо цілей компанії, включаючи визначення того, які та скільки напрямків діяльності повинно бути у компанії, придбання ресурсів, необхідних для досягнення цілей та розподіл ресурсів між різними підрозділами для досягнення цілей.

На наступному рівні йде бізнес-планування. Бізнес-планування, веде до формулювання бізнес-стратегії, і є процесом визначення обсягу діяльності підрозділу, який повинен задовольнити широкі потреби споживачів. Також в процес включається визначення цілей підрозділу в його визначеній сфері діяльності та встановлення політики, прийнятої для досягнення цих цілей. Формулювання стратегії передбачає вибір завдань і цілей підрозділу на базі статуту підприємства після окреслення обсягу його операцій у порівнянні з ринками, географічними районами та/або технологіями.

Третьою сходинкою є функціональне планування. У функціональному плануванні відділи розробляють набір здійснених програм дій для реалізації стратегії підрозділу, тоді як підрозділ вибирає — у світлі своїх цілей — підмножину програм для виконання та координує програми дій функціонального підрозділу. Формулювання стратегії передбачає вибір завдань і цілей для кожної функціональної сфери (маркетинг, виробництво, фінанси, дослідження і так далі) і визначення характеру і послідовності дій, які повинні бути здійснені кожною сферою для досягнення поставлених завдань і цілей. Програми є будівельними блоками стратегічних функціональних планів [3].

Очевидно, що ці рівні стратегічного планування певною мірою впливають один на одного — наприклад, вибір корпорацією сфер діяльності

перекриває сферу дії статуту підрозділу, а розмежування ринків підрозділом може диктувати на рівні відділу вибір стратегії у функції маркетингу.

Список використаних джерел

1. Куліш Д. Сучасні реалії стратегічного планування діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2022 р. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-26](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-26).
2. Bigelow S. J., Pratt M. K. What is Strategic Planning? Definition and Steps - TechTarget. *CIO*. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/strategic-planning> (дата звернення: 05.03.2024).
3. Strategic Planning in Diversified Companies. *Harvard Business Review*. URL: <https://hbr.org/1975/01/strategic-planning-in-diversified-companies> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Ткаченко Н., Хуторна М., Топазли Р., Еїсай С., Трофименко І. Методологічні засади стратегічного планування капіталоутворюючої бази підприємств в умовах економіки знань, 2022 р. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251403>.

Annotation: : *The article considers methodological aspects of the formation of strategic planning of an enterprise. The process of strategic planning is allocated at three levels: corporate, business and functional. The importance of the company's mission, SMART goals and periodic updating of the strategy for effective management is noted.*

Key words: *strategy, planning, strategic planning, management, benefits.*

Науковий керівник: Червен І.І.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївського аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

УДК 338.245:338.48-043.86

МАРКЕТИНГОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ГОСТИННОСТІ ТА ТУРИЗМУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Брильова Марія Олександрівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 « Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Особливості маркетингових та організаційних механізмів післявоєнного розвитку галузі гостинності та туризму на півдні України. Ключові механізми, спрямовані на залучення туристів та створення безпечних*

та привабливих умов для їх відпочинку. Основна увага приділяється напрямам діяльності з метою стимулювання розвитку туризму в післявоєнний період.

Ключові слова: *туризм, розвиток галузі гостинності та туризму, післявоєнний розвиток, війна, півень України, маркетинг, організаційні механізми.*

Повномасштабне вторгнення негативно вплинуло на туристичну сферу країни, яка тільки оговталася від протипандемічних обмежень. Західні перевізники скасували рейси в Україну, а заборона літати в українському небі ще більше ускладнило становище.

Під час війни абсолютно безпечних регіонів немає, що негативно впливає на туристичну привабливість країни, особливо на Південному напрямку. Пов'язані проблеми із теперішньою ситуацією, такі як обмежений доступ до деяких територій, знищення туристичних інфраструктурних об'єктів та загроза безпеці туристів, роблять країну менш привабливою для подорожей [1].

Адже південь це колишній головний літній осередок відпочинку, який втратив свою колишню актуальність через непередбачувані обставини. Це призвело до різкого зменшення числа туристів та відпочиваючих в регіоні. Статистика від Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) свідчить про спад у галузі туризму. Тільки за 2022 рік кількість туристичних підприємств зменшилася на 17%, а доходи, що надходять до держбюджету від цього сектору, зменшилися на 31% у порівнянні із 2021 роком. Ці числа відображають тяжке становище галузі туризму, яка традиційно вважалася важливим рушійним фактором для економіки та розвитку країни [2].

Маркетинг в туризмі охоплює стратегії планування, розробки, продажу, просування та стимулювання попиту на туристичні товари і послуги, а також визначення цін. У туризмі специфіка маркетингу визначається особливостями туристичного продукту порівняно з іншими споживчими товарами і послугами, а також особливостями споживачів і виробників у цій галузі. З кожним роком туристична індустрія все активніше входить на світовий ринок [4].

Особливий акцент на південній частині України в контексті туризму відображається в її унікальних можливостях та природних багатствах. Розвиток туризму на південному заході України може стати каталізатором економічного розвитку регіону, сприяючи створенню нових робочих місць, розвитку підприємництва та залученню інвестицій. Цей напрямок може впливати на такі галузі, як транспорт, зв'язок, сфера послуг, торгівля, будівництво і виробництво товарів народного споживання, сприяючи структурній перебудові економіки в цьому регіоні України [5].

З метою стимулювання післявоєнного розвитку галузі гостинності та туризму необхідно застосувати напрями діяльності, які сприятливі для цього процесу [1].

Ще одним важливим аспектом відновлення туристичних зон в Україні, зокрема південних прибережних територій, є необхідність проведення розмінування. Невиконання цієї задачі може зробити більшість прибережних

туристичних зон небезпечними та недоступними протягом декількох років, доки територія не буде повністю очищена [3].

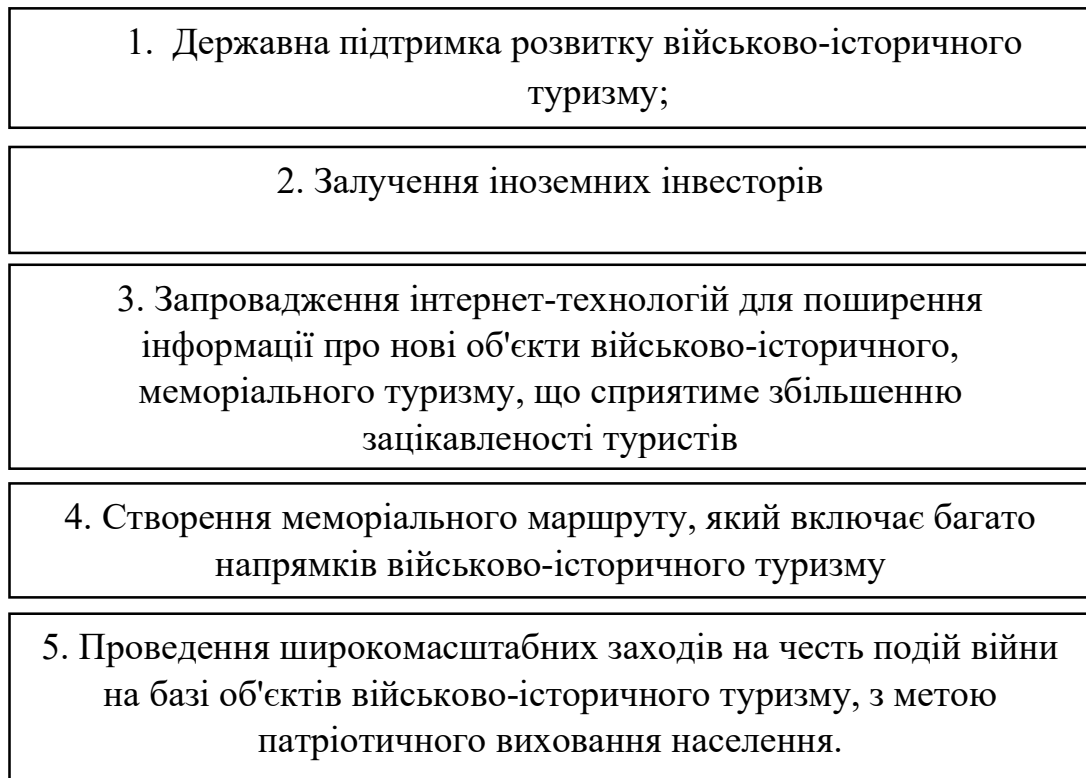

Рис.1 Напрями діяльності стимулювання післявоєнного розвитку [1].

Слід відзначити, що у організаційних напрямках відновлення туристичної сфери півдня країни в післявоєнний період виділяються кілька ключових аспектів:

- Розробка та впровадження програм підтримки для суб'єктів туристичної діяльності, включаючи як державні, так і міжнародні ініціативи.
- Зміцнення співпраці між країнами для взаємодії та підтримки туристичної діяльності.
- Збільшення інтересу іноземних туристів до пам'ятних маршрутів та символічних місць, пов'язаних з подіями післявоєнного періоду.
- Пошук нових методів та підходів до надання туристичних послуг, враховуючи маркетингові механізми та сучасні тенденції [5].

Реалізація комплексного підходу та виважених стратегій допоможе зробити туризм на півдні України привабливим для внутрішніх та міжнародних туристів навіть у післявоєнний період, сприяючи відновленню економіки регіону та покращанню якості життя місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Барвінок Н.В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18 (2). С. 206–217.

2. Внутрішній туризм. З початку війни понад 45% українців подорожували країною. Журнал Forbes Ukraine. Веб-сайт. URL:<https://forbes.ua/news/vnutrishniy-turizm-z-pochatkuviyni-ponad-45ukraintsiv-podorozhuvali-krainoyu-08092023-15885>

3. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 337–341.

4. Приходько Є.Г., Перерва П.Г. Формування положень маркетингу вражень в індустрії туристичного бізнесу. Авіація, промисловість, суспільство: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р.: у 2 ч. Ч. 2. Харків: ХНУВС, 2021. – С. 476- 478. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53698>

5. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки. 2022. Випуск 46. С. 11–15.

Annotation: *Peculiarities of marketing and organizational mechanisms of the post-war development of hospitality and tourism in the south of Ukraine. Key mechanisms aimed at attracting tourists and creating safe and attractive conditions for their recreation. The main attention is paid to areas of activity aimed at stimulating the development of tourism in the post-war period.*

Key words: *tourism, development of hospitality and tourism industry, post-war development, war, rooster of Ukraine, marketing, organizational mechanisms.*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.,
кандидат екон.наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та
організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 330.65

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОРИВ - ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ветрова Надія Сергіївна,

здобувач вищої освіти спеціальність 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація. *У даній роботі досліджено вплив та взаємозалежність науково-технічного прогресу на введення з розвитком інновацій на підприємстві. Одним з найрозповсюдженіших факторів інновацій на підприємстві є модернізація та інтеграція новітніх технологій, та чи данні*

процеси настільки необхідні для економічної ефективності у будь-якій діяльності, чи потрібно загострювати увагу на контролі за рівнем інвестицій?

Ключові слова. *Інновації, науково-технічний прогрес (НТП), модернізація, новітні технології.*

Науково-технічний прорив став та залишається одним з найважливіших елементів забезпечення таких показників як: розвиток підприємства, забезпечення конкурентоспроможності продукції, покращення якості продукції, створення нових товарів. Прогрес спостерігається на будь-якому рівні функціонування підприємства, проте найбільшої ефективності отримує саме залучення інновацій у виробництво. Проте контроль за інноваціями обов'язково повинен бути присутнім, для запобігання регресії розвитку технологій, під впливом попиту та товари та послуги.

У статті було проаналізовано та розглянуто дослідження роботи І. О. Загоруйко «Методологія моделювання макроекономічних обмежень науково-технічного прогресу» [2], в котрій він висвітлив науково-технічний прогрес, як невід'ємну частину економічного зростання, при цьому концентруючи увагу на постійному розвитку технологій, що в подальшому призводить до необмеженості розвитку техніки, котра в свою чергу призводить до тимчасового призупинення ефективності виробництва на невизначений період. Також було проаналізовано у роботі С. С. Кіпень та А. Р. Дунська «Інновації як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства» [3] взаємозалежність між впровадженням інновацій у підприємстві на ефективність функціонування з покращення продуктивності та якості продукції.

У даній статті автор використовує такі методи як опис, аналіз, пояснення, спостереження та дедукція. Основним матеріалом для написання даної роботи стала робота І. О. Загоруйко «Методологія моделювання макроекономічних обмежень науково-технічного прогресу» [2], в котрій була висвітлена думка про те, що інновації є невід'ємними частинами розвитку з покращенням ефективності діяльності підприємства, проте навіть інновації мають свою межу розвитку, через різні економічні чинники.

Економічний словник [1] трактує поняття науково-технічного прогресу, як виникнення передових досягнень науки, техніки та технології, котрі запроваджують у виробництво заради підвищення ефективності та якості випуску продукції. Проте, потрібно зазначити, що термін інноваційний процес часто об'єднують з поняттям науково технічний прогрес (НТП). На сьогодні інноваційний процес є невід'ємною частиною розвитку та покращення функціонування підприємства, за допомогою котрого забезпечується конкурентоспроможність підприємства.

Основними причинами запровадження інновацій на підприємстві є: підвищення якості продукції; покращення продукції та послуг, в залежності від спеціалізації підприємства; покращення рівня безпеки та екологічності виробництва; підвищення конкурентоспроможності; розвиток підприємств; удосконалення системи збуту; удосконалення методів управління з

технологіями управління. [3] Таким чином інновації можна поділити на декілька ключових секторів впливу та залучення у сучасних умовах розвитку економіки. До них ми віднесемо впровадження інновацій у новітні-технології, залучення у сектор управління, розвиток товарів та послуг та застосування у маркетингу, для підвищення конкурентоспроможності як продукції, так і підприємства.

Як всім відомо, інновації є позитивними для розвитку, покращення та адаптування діяльності підприємства. Саме інновації є елементом науково-технічного прориву у всіх секторах економіки, котра в подальшому призводить до економічного зростання. На сьогодні спостерігаються швидкі темпи впровадження новітніх технологій у повсякдення, через перебування у епоху науково-технічної революції, проте процес постійного та безперервного створення новітніх-технологій, або ж інновацій не можливий, і рано чи пізно призведе до вершини свого апогею. Саме через велике різноманіття векторів розвитку та дослідження зараз інноваційний простір перебуває в переповненні даними, що не дозволяє розвиватися в більш конкретному спектрі, що в свою чергу впливає на якість інновацій.

Однією з головних причин прямування інновацій до вершини свого апогею є постійні коливання в попиті під впливом соціально-економічних чинників. На сьогодні тренд на будь-яку технологію призводить до швидкої переорієнтації в розвитку та залученні інновацій. З одного боку, це позитивне явище, бо як тільки з'являється нова технологія вона одразу починає розвиватися та залучається на підприємстві. Проте з іншого боку, це призводить до скорочення попиту на існуючу до цього інновацію, що призводить до явища регресивного розвитку. Дана проблема вирішується шляхом моніторингу та контролю руху капіталу інвестицій у будь-які проекти, бо не доречно вкладати в розвиток одного товару чи послуги, при цьому нехтуючи попереднім. Також регресивний розвиток може уповільнити модернізація обладнання, при цьому також підвищуючи конкурентоспроможність товару чи підприємства, що свідчить про навпаки про економічне зростання.

Інновації є рушійною частиною науково-технічного розвитку, котрий наданий момент активно розвивається. Залучення інновацій на підприємство, чи при створенні продукції безперечно є позитивним явищем, що в подальшому вплине на вашу конкуруючу позицію на ринку, при цьому призводячи до економічного зростання. Проте, контроль інновацій повинен бути присутнім при будь-якій діяльності, через стимулювання до регресії розвитку попередніх новітніх технологій. Намагаючись наздогнати тренди, модернізацією попередньої технології нехтують, що є ключовою помилкою для ефективності функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Й. С. Заводський : «Економічний словник» 2006 – 197 с.

2. І. О. Загоруйко : «Методологія моделювання макроекономічних обмежень науково-технічного прогресу» 2020 – 35 с.

3. С. С. Кіпень, А. Р. Дунська : «Інновації як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства» [Електронний ресурс] - 2023 – 127 с. – Режим доступу до ресурсу : <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279884>

4. Є. Осадчук : «Інноваційна діяльність підприємства. З чого починається і як її організувати» [Електронний ресурс] – 2023 – Режим доступу до ресурсу : <https://www.linkedin.com/pulse/інноваційна-діяльність-підприємства-з-чого-і-як-її-yehor-osadchuk>

5. О. І. Gonchar, A. S. Svistunov, T. S. Trotsykovsky : «Modernization of innovative development of the enterprise» [Електронний ресурс] - 2020 – 100 с. - Режим доступу до ресурсу : <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No3/100.pdf>

Abstract. *The scientific and technical progress still is one of the most important element of development enterprise for. Innovation provide the effective functioning, competitiveness and devolvement of enterprise. However, during development innovations face with problem such as, reaching the apogee of development. That problem may influents on speed of development, that is why should be under control.*

Key words: *innovation, scientific and technological progress, modernization, new technologies,*

Науковий керівник: Червен І. І.,

д-р економічних наук, професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу, Миколаївський національний аграрний університет, м.Миколаїв, Україна

УДК 338.48

КРЕАТИВНИЙ ТУРИЗМ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Горецька Ксенія Олександрівна

здобувач вищої освіти спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Марцинюк Карина Ігорівна

здобувач вищої освіти спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У даній роботі розглянуто роль та значення креативного туризму для розвитку територіальних громад. Крім того, узагальнено теоретичні аспекти понять «креативність», «креативні індустрій» та «креативний туризм». Встановлено, що креативні хаби, фестивалі, ярмарки, виставки, музеї, театри, та інші перетворюються на потужні магніти, які привертають увагу туристів та закладають передумови для розвитку галузі.*

Акцентовано, що між креативними індустріями та туризмом є зв'язок, що має синергетичний ефект. Узагальнено низку переваг від розвитку креативного туризму для територіальних громад.

Ключові слова: креативність, індустрії, туризм, соціально-економічний розвиток, громада.

Розвиток туристично-рекреаційної сфери є ключовим напрямком соціально-економічного зростання сільських територій, що стає трендовим у сучасній епоці. Цей процес спонукає об'єднані сільські громади до активної побудови соціальної інфраструктури та створення нових робочих місць. Пошук шляхів поліпшення соціально-економічного стану територіальних громад стимулює їх розвиток у багатофункціональному напрямку, що означає диверсифікацію сільської економіки та впровадження нових форм підприємництва. Крім того, цей процес відкриває нові перспективи, включаючи створення робочих місць, поповнення місцевих бюджетів, зростання доходів населення, ефективне використання ресурсів, розвиток соціальної інфраструктури, появу альтернативних форм зайнятості та підприємництва, а також підвищення престижу сільських територій.

По мірі розвитку суспільства сектор туризму, як і багато інших секторів, потребує трансформації, щоб стати каталізатором процвітання в універсальному масштабі. Так, на думку дослідників [1], нова парадигма розвитку відображає взаємозв'язок економіки та культури, а також включає в себе економічні, культурні, технологічні та соціальні аспекти на як на макро-, так і на мікрорівнях.

Поняття «креативність» вперше з'явилося у ХХ столітті, а в економічному контексті почало активно використовуватися лише в середині 1990-х років. Цей термін відображає процес генерації нових ідей та їх перетворення в цінності з метою додавання їм утилітарного характеру [2].

У той час як поняття «творчість» асоціюється з оригінальністю, фантазією, натхненням та винахідливістю. Поєднання інновацій та творчості сприяло становленню поняття «креативні індустрії», як сфери, що об'єднує процеси створення, виробництва та комерціалізації креативних виробів, що має значний вплив на формування доходної частини бюджету, створення робочих місць, інвестиційну привабливість тощо [3].

Сучасна класифікація креативних індустрій, запропонована Конференцією ООН з питань торгівлі та розвитку [4], включає чотири групи та дев'ять підгруп креативних індустрій: культурну спадщину, мистецтво, медіа та функціональний креатив. Елементи нематеріальної культурної спадщини та культурні, історичні та природні пам'ятки є складовою першої групи, що є зв'язковим елементом між креативними індустріями та сферою туризму.

Саме капіталізація креативних ідей поклала початок креативним індустріям, частка яких в економіках розвинених держав з кожним роком стає дедалі більшою. Так, креативні хаби, фестивалі, ярмарки, виставки, музеї, театри, парки розваг, ін. перетворюються на потужні магніти, які привертають увагу туристів та закладають передумови для розвитку галузі [5]. Зокрема,

вказані форми економічної діяльності є важливою ресурсною базою для культурно-пізнавального туризму, та сприяють його позитивному розвитку.

Між креативними індустріями та туризмом спостерігається взаємозв'язок, який створює синергетичний ефект. Це означає, що туристи споживають значну кількість творчих продуктів, таких як культурні та мистецькі досягнення. Так, У всьому світі існує велика кількість об'єктів креативної економіки, які щороку залучають мільйони туристичних подорожей й фінансових потоків. Популярність культурно-пізнавального відпочинку серед туристів стрімко зростає, і наразі близько 40% туристів вибирають місце своєї подорожі з урахуванням культурної пропозиції.

У свою ж чергу, креативна економіка сприяє підвищенню привабливості території та залученню туристів. Поєднання туризму, наприклад, з промисловим виробництвом як туристичної дестинації може призвести до виникнення нових інноваційних продуктів. Така комбінація нематеріальної спадщини та креативних індустрій може стати туристичним активом для креативних міст та сприяти їхньому розвитку.

Основними перевагами від креативних індустрій як чиннику розвитку регіонального туристичного ринку: новий унікальний досвід туриста від подорожі; диверсифікація пропозиції без будь-яких додаткових інвестицій, лише за рахунок оптимізації нематеріальної культурної спадщини; позитивний вплив на розвиток культурної інфраструктури; відновлення нематеріальної культурної спадщини; соціальна згуртованість місцевих жителів та розширення можливостей громади; інструмент управління; якісний та стійкий туризм з високою доданою вартістю й купівельною спроможністю, що спирається на автентичність і креативність як головний ресурс; врахування сезонності туризму, що дозволяє краще розподілити діяльність протягом року [6].

Узагальнюючи викладене відмітимо, що креативний туризм – це результат співпраці культурно-туристичної галузі, що створюється та виставляється на туристичному ринку творчими особистостями. Творчий туристичний продукт може бути розроблений ким завгодно – місцевим жителем, фермером або іншими особами, чия діяльність містить елементи культурно-туристичної індустрії. Поєднання цих двох секторів відкриває широкі можливості для створення різноманітних туристичних пропозицій, а основними ресурсами культурного туризму є унікальна культурна спадщина (як матеріальна, так і нематеріальна), продукти та підприємці.

Список використаних джерел

1. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України. Ніколаєва О., Онопрієнко А., Таран С., Шоломицький Ю., Яворський П. URL : <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf>.
2. Безікович Г. А., Муратова О. М., Андронові А. В. Європейський Союз – 50 років розвитку. Одеса: Одеська облдержадміністрація, 2007. 55 с.
3. Левицька Я. В. Формування регіональних механізмів розвитку смарт-спеціалізації «креативні індустрії» : дис. ... д-ра філософії : 281 – «Публічне управління та адміністрування». Львів, 2022. 173 с. URL:

<https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/radaphd/20576/levicka-phd.pdf>.

4. UNCTAD. (2008). Creative economy report: The challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditc20082cer_en.pdf.

5. Чорна, Н. (2023). Креативні індустрії та їх роль у розвитку культурно-пізнавального туризму. *Економіка та суспільство*, (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-37>.

6. Pavliuk, S. (2023). The role of creative industries in local economic development. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(1), 74-84. doi: 10.56407/bs.agrarian/1.2023.74.

Abstract: This work examines the role and significance of creative tourism for the development of territorial communities. In addition, the theoretical aspects of the concepts of «creativity», «creative industries» and «creative tourism» are summarized. It has been established that creative hubs, festivals, fairs, exhibitions, museums, theaters, etc. turn into powerful magnets that attract the attention of tourists and lay the prerequisites for the development of the industry. It is emphasized that there is a connection between creative industries and tourism, which has a synergistic effect. A number of advantages from the development of creative tourism for territorial communities are summarized.

Keywords: creativity, industry, tourism, socio-economic development, community.

Науковий керівник: Павлюк С.І.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

УДК 331.45:621

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ВИМОГ ТА СТАНДАРТІВ ДО ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Іваненко Валерія Сергіївна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Економічні і соціальні передумови підвищення ефективності праці на підприємствах аграрного профілю є умовами які удосконалюють системи й методи керівництва, зокрема управління персоналом. Кваліфікаційні характеристики фахівців з безпеки повинні повністю використовувати професійний та творчий потенціал працівників та*

відповідати сучасним вимогам й підвищувати рівень організації праці і виробництва.

Ключові слова: *Кваліфікаційні характеристики, функції та повноваження, знання і вміння, трудова діяльність.*

На практиці завжди виникає питання щодо застосування кваліфікаційних характеристик посад фахівців, які здійснюють роботи в галузі охорони праці. Якими документами користуватися при розробці посадових інструкцій фахівців з охорони праці, який нормативно-правовий акт вважати найголовнішим? До посад фахівців в галузі охорони праці застосовують і професійний стандарт, і кваліфікаційний довідник, є випадки при яких застосування таких документів не обов'язкове.

Справа в тому, що аналогічні посади містять різні вимоги до кваліфікації фахівців, різні вимоги містять і професійний стандарт, і кваліфікаційний довідник [1]. Стає питання, якими документами повинен користуватися роботодавець? Відразу скажемо, ці обидва документи не виключають, а додають один одного. У кваліфікаційних характеристиках подано загальні вимоги, а професійний стандарт містить кваліфікаційні вимоги з розбивкою за трудовими функціями фахівця в галузі охорони праці.

Кваліфікаційні характеристики, це документ який містить кваліфікаційні характеристики керівника служби охорони праці та спеціаліста з охорони праці. Нагадаємо, кваліфікаційні характеристики покликані сприяти правильному підбору та розстановці кадрів, підвищенню їх кваліфікації, раціональному роботі в галузі охорони праці на об'єктах господарювання, в організаціях будь-яких організаційно-правових форм та форм власності. Кваліфікаційні характеристики можуть бути застосовані як нормативні документи, бути основою для розробки посадових інструкцій, що містять конкретний перелік посадових обов'язків персоналу з урахуванням особливостей діяльності підприємства, а також їх прав та відповідальності.

Професійний стандарт, це характеристика кваліфікації, яка потрібна працівникові для здійснення певного виду професійної діяльності. Вони розробляються та застосовуються відповідно до Кодексу Законів про працю [3]. У них зазначені особливості застосування професійних вимог, обов'язкових для застосування державними або регіональними установами.

Відповідно до стандартів роботодавці зобов'язані застосовувати вимоги до кваліфікації, необхідної працівникові для виконання певної трудової діяльності, якщо такі вимоги встановлені нормативно-правовими актами. Зокрема, коли виконання роботи передбачає компенсації, пільги чи обмеження, встановлені законодавством України.

Такі стандарти не є обов'язковими [4]. Вони носять комплексний характер і розкривають необхідні виконання працівником трудових функцій знання і вміння. В такому разі роботодавець може їх використовувати як орієнтир [5]. Стандарти допомагають зрозуміти, які знання, уміння, професійні навички та досвід необхідне для виконання певного виду роботи, тому можуть бути використані при розробці посадових інструкцій.

При різноплановості кваліфікаційного довідника й професійного стандарту, коли аналогічні посади містять різні вимоги до кваліфікації роботодавець самостійно визначає, який нормативно-правовий акт використовуватиме [6], якщо державними законами та іншими нормативно-правовими актами України це непередбачено.

Отже, кваліфікаційні характеристики містять вимоги до посад керівників та спеціалістів, які здійснюють роботи в галузі охорони праці, стандарти - кваліфікаційні вимоги з розбивкою за трудовими функціями спеціаліста в галузі охорони праці і опис трудових дій, необхідних умінь і знань стосовно конкретних трудових функцій. Таким чином обсяг професійного стандарту набагато більший, ніж кваліфікаційні характеристики посад керівників та спеціалістів, які здійснюють роботи в галузі охорони праці.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С. Державна політика щодо кадрового забезпечення агропромислового комплексу: пріоритети та напрями // Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України : тези доповідей III міжнародної наук.-практ. онлайн-конференції, м. Київ, 13 жовтня 2021 року / редкол. О.С. Волошкіна та ін. Київ : ІТТА, 2021. С. 1076-1081. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10108>.

2. Курепін В. М. Особливості системи управління охороною праці в аграрних підприємствах: економічні аспекти розвитку. Modern Economics. 2021. № 29(2021). С. 107-114.. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10386>.

3. Сміренін В. О. Кодекс законів про працю України як інструмент системи управління безпекою та здоров'ям працівників на підприємствах аграрного профілю // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 88-91. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9822>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Фактори дотримання кадрової безпеки підприємств аграрного профілю // Наукові та освітні трансформації в сучасному світі : матеріали Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 15 липня 2021р. – Чернігів : Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, 2021. С. 91-93. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9848>.

5. Курепін В. М. Особливості побудови систем та механізмів управління кадровою безпекою на аграрних підприємствах. Modern Economics. 2022. № 32(2022). С. 54- 61.. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11742>.

6. Лотарева Д. В. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці на підприємстві // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 86-90. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12475>.

Abstract. Economic and social prerequisites for increasing labor efficiency at agrarian enterprise there are conditions that improve management systems and

methods, in particular, personnel management. The qualification characteristics of security specialists must fully utilize the professional and creative potential of employees and meet modern requirements and raise the level of labor and production organization.

Key words: qualification characteristics, functions and powers, knowledge and skills, labor activity.

Науковий керівник: **Курепін В.М.**,
канд. екон. наук, доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 331.108

РОЛЬ ПЕРСОНАЛУ В УДОСКОНАЛЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Крамарчук Марина Володимирівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Визначено, що персонал підприємства виступає як джерело новаторських ідей і як інструмент їхньої реалізації. Виокремлено дві групи кадрів, що займаються інноваційною діяльністю: генератори та реалізатори інноваційних ідей. Підкреслено важливість створення сприятливого інноваційного клімату та умов для генерації нових ідей. Запропоновано різні форми мотивації для працівників, які займаються інноваційною діяльністю.*

Ключові слова: *інноваційна діяльність, трудові ресурси, трудовий потенціал, інноваційний потенціал, мотивація персоналу.*

Удосконалення інноваційної діяльності стає важливою стратегічною складовою конкурентоспроможності сучасних підприємств. Одним із ключових факторів, які визначають успіх інноваційної діяльності, є ефективне управління персоналом. Персонал підприємства відіграє важливу роль у формуванні та реалізації інноваційної стратегії, розкриваючи свій творчий потенціал та впроваджуючи новаторські ідеї.

Розвиток будь-якого підприємства неможливий без розробки стратегічних напрямків діяльності, які ґрунтуються на новаторських підходах і інноваціях. Важливо зазначити, що процес впровадження новацій породжує інноваційну активність. Ця активність спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і призводить до випуску на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. На думку Ткачука [1], інноваційна діяльність охоплює весь процес інновацій (від науково-технічної ідеї до виробництва) й введення продукту на ринок.

Під час розвитку інноваційної діяльності підприємство акцентує увагу на виявленні та розвитку своїх наукових можливостей, виражених якісними та кількісними показниками його науково-технічного потенціалу. Серед цих показників можна визначити стан виробничо-технічної бази, науково-технічну складову, інформаційні ресурси, організаційно-управлінську систему, фінансові можливості та інвестиції в науково-дослідну діяльність, кількість засобів, витрачених на наукові дослідження, і ефект від введення нового товару на ринок в порівнянні з конкурентоспроможністю.

У контексті забезпечення якісної роботи всіх цих факторів, а також для ефективної взаємодії між ними, велике значення мають трудові ресурси – їх кількість та кваліфікація. У сфері інноваційної діяльності знання представляють собою координовану дію, що виражається у досягненні поставлених цілей. Якість знань може бути оцінена якістю продукції чи координацією процесів. Таким чином, знання управляють можливостями підприємства, а інтелектуальні активи визнаються цінніше, ніж матеріальні.

Запровадженню інновацій на підприємстві може перешкоджати ряд проблем, таких як невеликий інтерес персоналу, велика кількість бюрократичних процесів на виробництві (значна кількість паперової роботи та етапів оцінки перед ухваленням рішень), невміння керівництва оцінити реальний вплив інновацій у виробничому процесі, низький рівень кваліфікації працівників і несприятливий діловий клімат всередині компанії.

У вирішенні проблем, пов'язаних з роботою персоналу та його впливом на розвиток виробництва важливу роль відіграє побудова ефективної системи управління персоналом. Якісна організація управління персоналом спрямована на зниження негативних факторів, таких як невдоволений колектив, надмірний тиск на працівників та застарілі методи управління. Дослідники відмічають, що правильно налаштована система управління персоналом та чітко сформульовані завдання для керівництва забезпечать підприємство активним, мотивованим та готовим до інновацій працівниками, що сприятиме його розвитку.

Ефективність управління інноваційним розвитком підприємства залежить від того, наскільки успішно впливають управлінські заходи на основні аспекти інноваційної діяльності. До цих аспектів відносяться:

- організаційна структура та процеси управління, такі як гнучкість, адаптивність, управління змінами, контроль та мотивація персоналу;
- наявність і якість знань у компанії, їх актуальність;
- кваліфікація та креативність персоналу, а також раціональний склад за віком та гендерною структурою;
- сприяння в організації культури інновацій, включаючи готовність співробітників і команд впроваджувати нові ідеї та продукти.

Важливо відзначити, що ключові фактори успіху підприємства ґрунтуються на використанні трудового потенціалу, який включає в себе як керівників підприємства, так і працівників, що займаються виробничою діяльністю. На сучасному етапі розвитку важливо розуміти, що розпочати процес інноваційної діяльності підприємства неможливо без активної участі співробітників, які володіють інноваційним мисленням.

Кадри, що займаються інноваційною діяльністю, можна умовно розподілити на дві групи. Перша група включає тих, хто генерує інноваційні ідеї. До цієї категорії відносяться науковці, дослідники, винахідники, раціоналізатори та ті, хто розробляє нові види продукції чи послуг. Друга група об'єднує тих, хто реалізовує інноваційні ідеї, випускає інноваційну продукцію та впроваджує інноваційні технології тощо.

Важливо підкреслити, що персонал підприємства виступає як джерело новаторських ідей, і як інструмент їхньої реалізації в практичну діяльність підприємства. Умовою для працівників на інноваційно-активному підприємстві є гнучкість та адаптивність до змін. Ці якості розвиваються в процесі саморозвитку працівників, які повинні розуміти важливість своїх знань та необхідність їх удосконалення.

Отже, важливість персоналу у інноваційній діяльності підприємства є беззаперечною, оскільки саме працівники визначають успіх чи невдачу впровадження інновацій. Можемо відмітити, що створення сприятливого інноваційного клімату та умов для генерації нових ідей є важливою передумовою для активізації інноваційної діяльності.

Також важливо надавати різні форми мотивації для працівників, які займаються інноваційною діяльністю. Зокрема запровадження заходів, таких як матеріальне стимулювання персоналу, підвищення іміджу інноваційних робочих місць, збільшення інвестицій у розробку та впровадження інновацій, а також проведення тренінгів з підвищення кваліфікації персоналу.

Список використаних джерел

1. Tkachuk, O. M., & Germaniuk, N. V. (2020). Modern improvement of innovative activity of the enterprise. *Economics and Management Organization*, (4(40)), 90–99. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.4.9>
2. Negolyuk, Y. V. (2022). Study of the impact of the personnel management system on the innovative development of the enterprise. *Bulletin of the Vasyl Stus DonNU Student Scientific Society*, 2(14), 240–243. <https://ivestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12849>
3. Mitsenko, N., Ivanchenko, G. V., Bodnaryuk, V. A., & Lozovy, T. I. (2022). Personnel management on the basis of sustainable development as a component of the organizational and economic mechanism of innovative development of the enterprise. *Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics*, (67), 21–26.
4. Babchynska, O. (2021). Tools for formation of personnel development system of innovative-active enterprise. *Herald of Khmelnytskyi National University*, (3), 169–173. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-294-3-25>

Abstract: *It is determined that the staff of an enterprise acts as a source of innovative ideas and as a tool for their implementation. Two groups of personnel engaged in innovative activities are distinguished: generators and implementers of innovative ideas. The importance of creating a favorable innovation climate and conditions for generating new ideas is emphasized. Various forms of motivation for employees engaged in innovative activities are proposed.*

Key words: *innovative activity, labor resources, labor potential, innovative potential, staff motivation.*

Науковий керівник: Червен І.І.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
готельно-ресторанної справи та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

УДК 331.103

КЛЮЧЕВІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ НА ПРИКЛАДІ США

Лотарєва Дар'я Валеріївна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта
(Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та
харчові технології)»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У зарубіжних країнах загальний термін «охорона праці», включає: безпеку та гігієну праці; умови праці, які виникають на виробництві, питання оплати праці; виробничі відносини та конфлікти, які потребують врегулювання та взаєморозуміння, здорового психологічного клімату в колективі; нетерпимість до порушень вимог охорони праці, які зменшують ймовірність отримання нестандартних ситуації та конфліктів [1]; питання, пов'язані з наймом персоналу на роботу, відмова від нелегальної зайнятості, програми професійної підготовки та соціальне забезпечення (ця сфера зазвичай обмежена контролем за перерахуванням коштів та іншими питаннями компенсацій працівникам).

Ключові слова: взаєморозуміння, конфлікт інтересів, безпека праці, суб'єкт господарювання.

Основою охорони праці на виробництві є навчання певним знанням щодо створення безпечних та комфортних умов праці. Забезпечує безпеку праці: - керівник, який повинен створювати на робочих місцях безпечні умови праці [2]; - працівник, який повинен дотримуватися умов і вимог техніки безпеки на робочому місці.

Останніми роками у країнах зарубіжжя було чимало зусиль, вкладених у поліпшення охорони праці. У Сполучених Штатах Америки діє закон про безпеку праці на виробництві. Він прийнятий був ще у 1970 році, є правовою основою державної системи з безпеки у трудових відносинах. Виконавчий орган, який забезпечує виконання законів на всій території США - Управління безпеки праці на виробництві, це федеральне агентство і затвердило цей закон.

Управління безпеки праці на виробництві випускає різні нормативні акти щодо обмежень використання шкідливих матеріалів [3], а також вимоги до виробничого водопостачання та вентиляції приміщень тощо.

Інформування працівників про наявність ризику та небезпечні фактори виробничого середовища - обов'язок керівника. Роботодавець піклується і про навчання персоналу [4].

Працівник, у якого виникають питання щодо охорони праці на конкретному робочому місці, то він має право звернутися до Управління безпеки праці на виробництві. Його ж звернення та відомості є вирішальним чинником для цієї організації щодо перевірок у компанії. Десятки тисяч підприємств щорічно перевіряються за зверненнями персоналу, накладається величезна кількість штрафів [5].

США формували власну систему безпеки праці, вони не орієнтуються на норми світової спільноти. Серед усіх конвенцій Міжнародної організації праці, США ратифікували лише один нормативний документ про безпеку робіт у шахтах.

Ухвалений майже 50 років тому, Закон про безпеку праці досі залишається основним нормативним документом щодо регулювання діяльності суб'єктів у цій галузі. Він поширюється і на підконтрольні території - Пуерто-Ріко, Вірджинські острови, острів Гуам та інші. При цьому деякі категорії працівників, наприклад самозайняті, не підпадають під дію закону.

Але у ряді штатів є власні нормативні акти (регіональні стандарти охорони праці), які уточнюють порядок застосування цього закону [6]. Їх поділяють на дві великі групи: перша має анти дискримінаційний характер; друга - містить вказівки на мінімальний рівень стандартів безпеки.

Ключовими принципами охорони праці, закріпленими в основному законі про безпеку праці в США, є: - забезпечення безпечних, комфортних умов роботи з урахуванням індивідуальних характеристик працівника (стать, вік тощо); - інформування працівників про стандарти безпеки праці та їх вимоги [7]; - взаємна відповідальність за безпекову трудову діяльність працівників та роботодавців.

Для роботодавців та персоналу підприємства визначено основні обов'язки щодо питань охорони праці. Перелік обов'язків включає: - забезпечення персонал актуальними до нормативів робочими місцями; - виконання стандартів гігієни та безпеки, що діють у країні.

Дослідивши та проаналізувавши ключові принципи охорони праці у зарубіжних країнах на прикладі США, можна зробити висновки, управління безпекою праці опирається на закони, які апробовані на багаторічному практичному досвіді та адаптовані під умови сьогодення.

Список використаних джерел

1. Курепін В. М. Система організації безпеки та гігієни праці в Україні // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26

жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 74-78. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12473>.

2. Курепін В.М. Система забезпечення безпеки праці та мінімізації випадків травматизму на малих аграрних підприємствах // Актуальні проблеми та перспективи розвитку охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., 4-5 травня 2023 року, м. Одеса. Одеса : ОДАБА, 2023. С. 141-145. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13461>.

3. Іваненко В. М. Практичні аспекти адаптації законодавства ЄС у сфері безпеки і гігієни праці в Україні // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни : матеріали 35-ої студ. наук.-теорет. конф., 22-24 березня 023 року, м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 74-78. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13346>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

5. Курепін В. М., Лотарева Д. В. Забезпечення техногенної безпеки на підприємствах України // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 26-29. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12069>.

6. Іваненко В. С., Бризгалов М. В. Розробка та впровадження інструкцій з охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 20-23. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12067>.

7. Бризгалов М. В., Курепін В. М. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 13-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12064>.

Abstract. In foreign countries, the general term «labor safety» includes: occupational safety and hygiene; working conditions that arise in production, issues of remuneration; industrial relations and conflicts that require settlement and mutual understanding, a healthy psychological climate in the team; intolerance to violations of labor protection requirements, which reduce the likelihood of non-standard situations and conflicts; issues related to hiring personnel for work, refusal of illegal employment, vocational training programs and social security (this area is usually limited to funds transfer control and other workers' compensation issues).

Key words: mutual understanding, conflict of interests, labor safety, business entity.

Науковий керівник: **Курепін В.М.**,
канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри методики професійного навчання
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 330.341.2

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Магар Анна Євгенівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *В сучасних умовах економічний розвиток країни надзвичайно залежить від технологічних зрушень, що базуються на інноваціях. Уміння формувати та ефективно використовувати інноваційний потенціал стає ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку вітчизняних підприємств. Саме тому процес оцінювання інноваційного потенціалу підприємства та ретельний аналіз його складників набувають важливого значення.*

Ключові слова: *Інновації, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток підприємства, інноваційна діяльність, економічний розвиток.*

Інноваційний потенціал підприємств відіграє ключову роль у забезпеченні економічного розвитку країни. Він є основою для створення конкурентоспроможної економіки, сприяє зростанню продуктивності праці, підвищенню якості та ефективності виробництва, а також розвитку інноваційних продуктів і послуг.

Інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, які безпосередньо беруть участь в інноваційному процесі, перебувають у взаємозв'язку, і факторів, що створюють необхідні умови для ефективного використання цих ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності і підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому [1].

Під поняттям «інноваційний потенціал підприємства» в економіці прийнято розуміти сукупність характеристик підприємства, які визначають його здатність здійснювати діяльність щодо створення і практичного використання нововведень [2].

Саме інновації стають ключовим фактором розвитку підприємства як результат адаптації, викликаючи у відповідь на зміну вимог зовнішнього середовища цілу низку кількісних внутрішніх змін у напрямі якісного

зростання показників діяльності суб'єкта господарювання. Серйозні інновації в одній із сфер діяльності підприємств в свою чергу породжують цілий ланцюг перетворень, поступово призводячи до реорганізації всього підприємства (організації), яке провадить ці зміни, і як результат спрямовують його на новий щабель розвитку. Науково обґрунтовано і практично доведено, що лише перехід до інноваційного типу розвитку може органічно поєднати кількісне зростання з підвищенням якісних показників економічного розвитку, збільшення обсягів виробництва – з підвищенням його ефективності [3].

Один з ключових компонентів у системі інноваційного процесу – це інноваційний потенціал, який відображає готовність системи до самовдосконалення або оновлення і визначає її технічне лідерство. Величина інноваційного потенціалу служить критерієм для оцінки можливостей у сфері інноваційної діяльності та формування стратегії розвитку в цьому напрямку. Ефективність управління визначається станом інноваційного потенціалу, що впливає на прийняття рішень щодо вибору та реалізації інноваційної стратегії, тому необхідно проводити його комплексну оцінку.

Основні складові інноваційного потенціалу включають науково-технічний, виробничий, фінансовий, маркетинговий потенціал та інноваційний менеджмент.

Науково-технічний потенціал – це основа для генерування нових ідей та їх втілення в життя. Він орієнтований на наявність кваліфікованих кадрів, дослідницьких лабораторій, сучасного обладнання та доступу до актуальних наукових даних.

Виробничий потенціал дає можливість швидко та ефективно впроваджувати інновації. Це досягається завдяки гнучким виробничим системам, сучасному обладнанню та ефективній системі контролю якості.

Фінансовий потенціал забезпечує ресурси для реалізації інноваційних проектів. Він включає в себе інвестиції в дослідження та розробки, доступ до різних джерел фінансування та раціональне управління коштами.

Маркетинговий потенціал дає можливість донести інноваційну продукцію до кінцевого споживача. Це досягається завдяки наявності ефективних каналів збуту, просуванню інноваційної продукції та вивченню потреб ринку.

Інноваційний менеджмент – це система управління інноваційними процесами, яка дає можливість генерувати, оцінювати, впроваджувати та комерціалізувати інновації. Він включає в себе створення сприятливого інноваційного клімату та підтримку інноваційної культури.

Варто розуміти, що підвищення інноваційного потенціалу – це комплексний та багатогранний процес, який потребує постійної уваги та зусиль з боку керівництва, працівників та партнерів. Завдяки системному підходу до розвитку інноваційного потенціалу підприємства можуть досягти значного успіху, стати лідерами у своїй галузі та зробити вагомий внесок у розвиток економіки.

Розвиток інноваційного потенціалу підприємств є критичним для економічного розвитку країни з кількох причин. По-перше, інновації

стимулюють конкурентоспроможність підприємств, що сприяє збільшенню їхньої продуктивності та ефективності. Підприємства, які активно впроваджують інновації, здатні пристосовуватися до змін у ринкових умовах, забезпечуючи стаке зростання виробництва та прибутковості. По-друге, інновації сприяють розвитку нових технологій та продуктів, що відкриває нові галузі і ринки, стимулюючи економічний розвиток. Крім того, інноваційні підприємства привертають інвестиції, які забезпечують додаткові ресурси для подальшого розвитку та модернізації.

Інновації також сприяють підвищенню рівня життя населення, забезпечуючи нові можливості зайнятості, покращення якості продуктів та послуг, а також сприяючи створенню сприятливих умов для сталого розвитку.

Підвищення інноваційного потенціалу – це не просто запорука успіху в сучасній економіці, а й необхідна умова для виживання та розвитку в динамічному й мінливому світі.

Таким чином, інноваційний потенціал підприємств є ключовим чинником економічного розвитку країни, оскільки він стимулює зростання продуктивності, підвищує конкурентоспроможність та сприяє створенню нових можливостей для розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Захарченко, В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
2. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
3. Чухно А. Науково-технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної економічної теорії. Економіка України. 2008. С.12–22.

Annotation: *In today's environment, the country's economic development is highly dependent on technological changes based on innovations. The ability to form and effectively use innovation potential is becoming a key factor in ensuring the competitiveness and development of domestic enterprises. That is why the process of assessing the innovation potential of an enterprise and a thorough analysis of its components are of great importance.*

Key words: *Innovations, innovative potential, innovative development of an enterprise, innovative activity, economic development.*

Науковий керівник: Червен І. І.,
 доктор економічних наук, професор,
 завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
 Миколаївський національний аграрний університет
 м.Миколаїв, Україн

УДК 334.732

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Магар Дар'я Євгенівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У даній науковій тезі аналізуються основні мотиви розвитку кооперативного руху у країнах Європейського Союзу, ефективність кооперативів та їхній внесок у сільськогосподарську сферу. Особлива увага приділяється організаційним принципам кооперативів, їх ролі в галузі збирання, переробки та збуту сільськогосподарської продукції, а також механізмам забезпечення якості та управління. Дослідження підкреслює значення кооперативного руху для підтримки сільськогосподарських виробників та стійкого розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: Сільськогосподарські кооперативи, сільське господарство, Європейський Союз, ефективність, збут, якість продукції.

Протягом останніх десяти років в країнах з розвиненою ринковою економікою відбулися суттєві зміни у сільськогосподарських кооперативах, які поступово перейшли до єдино можливої форми сільського господарства. Це можна спостерігати на прикладах розвитку кооперативного сектора в країнах Європейського Союзу.

Бажання селян зменшити витрати виробництва, раціоналізувати технології, гарантувати збут своєї продукції та захищати свої інтереси у економічному житті стало основним мотивом розвитку кооперативного руху.

Ефективність кооперативів країн Європейського Союзу обумовлена переважно основними принципами їх організації: добровільністю та рівноправністю партнерів, демократизмом у керівництві, правом розпоряджатися отриманими доходами господарською діяльністю самостійністю. Кооперативи формуються за рахунок власних коштів засновників та банківських кредитів, а їх діяльність базується на принципах самоокупності та самофінансування.

У країнах ЄС кооперативи, які займаються збиранням, переробкою та збутом фермерської продукції, є найбільш розвиненою галуззю кооперативної діяльності. Ключову роль відіграють збутові кооперативи, що визначають стратегію виробника та переробника в умовах ринкової кон'юнктури. Також у частині європейських країн розвинута достатня кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які здійснюють виробничо-технічне забезпечення господарств своїх членів [1].

Фермерські кооперативи Європейського Союзу сконцентровані на рівнях регіону, країни та наднаціональному рівні, утворюючи великі галузеві, продуктові та територіальні об'єднання. Національні кооперативні спілки

виступають представниками фермерів-кооператорів у переговорах з урядами своїх країн та активно беруть участь у формуванні аграрної політики. Юридична база діяльності кооперативів забезпечується спеціальними законами про кооперацію, які визначають статус кооперативної організації як добровільного об'єднання селян, що функціонує на демократичних засадах.

Співпраця дозволяє фермерам набути економічної потужності на ринку, концентруючи пропозицію їхньої продукції та пересуваючи її через різні ланки у системі «переробка – збут» до кінцевого споживача. Збутова кооперація служить інструментом антимонопольного впливу для фермерів, захищаючи інтереси сімейних господарств, надаючи альтернативний канал збуту продукції та обмежуючи падіння закупівельних ринкових цін на сільськогосподарську продукцію.

Статути окремих кооперативів встановлюють вимогу, щоб їхні члени проводили всі свої ділові операції через відповідний профіль кооперативу. У той же час, все більш поширюється практика укладення довгострокових, регулярно поновлюваних контрактів між кооперативами та їхніми членами. Невід'ємною частиною контрактних зв'язків є жорсткі та невідворотні санкції за порушення умов угоди.

Сільськогосподарські кооперативи Європи відрізняються від кооперативів інших регіонів своїми особливостями. Вони, зазвичай, ієрархічно організовані загальнонаціональною кооперативною структурою, включають місцеві, регіональні кооперативи, національні спілки та організації. Існує більш розвинена система вертикальної інтеграції у сфері переробки та збуту сільськогосподарської продукції, проте вона менше розвинена у сфері постачання фермерів засобами виробництва. Кооперативи часто спеціалізуються на переробці та збуті певного виду сільськогосподарської продукції, тому окреме господарство може співпрацювати з кількома кооперативами. Не допускається розвиток сильної конкуренції між кооперативами.

У Європі сформувалися основні риси вертикально інтегрованих кооперативних агропромислових об'єднань, що включають власну кредитну систему, мережу підприємств з переробки та збуту сільськогосподарської продукції, а також систему постачання фермерів засобами виробництва з використанням власного транспорту та складських приміщень.

Залежно від конкретних умов кожної країни, така діяльність може бути організована у великі незалежні багатогалузеві об'єднання (наприклад, у Франції та Німеччині) або можуть поширюватися на всю країну через мережу відповідних галузевих об'єднань.

З метою зміцнення своїх позицій у конкурентній боротьбі з приватними агропромисловими фірмами, кооперативи збуту активно працюють над підвищенням якості та однорідності сировини, яка виробляється у господарствах їхніх членів. Наприклад, молочні кооперативи західноєвропейських країн встановили обов'язкові правила щодо утримання і годівлі худоби, доїння корів та транспортування молока для всіх своїх членів, і за порушення цих правил застосовуються суворі санкції.

У кооперативному секторі країн Європейського Союзу спостерігається зростання концентрації виробництва та значне підвищення економічних показників кооперативів.

Серед країн ЄС найбільше сільськогосподарських кооперативів відзначається в Італії. У Німеччині найвища чисельність членів кооперативів та зайнятих у них. Разом з тим у Нідерландах, Ірландії та Швеції кооперативи найбільше економічно потужні, незважаючи на їх значно меншу кількість, порівняно з іншими країнами. Значну питому вагу сільськогосподарські кооперативи також мають у Данії. В Іспанії дуже багато маленьких кооперативів, які охоплюють лише 15% населення, яке працює в агропромисловому комплексі. Більшість із них засновані в межах регіонального законодавства. Загалом, у країнах Європи кооперативи контролюють значну частку сільськогосподарської продукції та послуг в аграрному секторі [2].

Отже, сільськогосподарські кооперативи в країнах-членах Європейського Союзу успішно адаптуються до сучасних вимог, забезпечуючи ефективний збут продукції та захищаючи інтереси фермерів-членів. Подальший розвиток кооперативного сектору може сприяти збільшенню концентрації виробництва та покращенню економічних показників у сільському господарстві Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Кібенко К. А. Досвід зарубіжних країн у розвитку обслуговуючої кооперації селянських господарств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип.18(2). С.44-47.
2. Міракін В.В. Розвиток сільськогосподарської кооперації зарубіжних країн. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2018. Вип.25. С.25-31.

Annotation: *This scientific thesis analyzes the main motives for the development of the cooperative movement in the countries of the European Union, the effectiveness of cooperatives and their contribution to the agricultural sphere. Particular attention is paid to the organizational principles of cooperatives, their role in the field of harvesting, processing and marketing of agricultural products, as well as quality assurance and management mechanisms. The study emphasizes the importance of the cooperative movement in supporting agricultural producers and the sustainable development of the agricultural sector.*

Key words: *Agricultural cooperatives, agriculture, European Union, efficiency, sales, product quality.*

Науковий керівник: Червен І. І.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 658.7

СУТНІСТЬ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КАЛЕНДАРНОГО ОПЕРАТИВНО-ВИРОБНИЧОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мельникова Марія Олексіївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: У дослідженні розглянуто питання вдосконалення виробничого планування як інструменту підвищення конкурентоспроможності підприємств у ринковій економіці. Узагальнено елементи процесного підходу до планування у системі управління. Наведено підхід до побудови системи виробничого планування з впровадженням сучасних інформаційних технологій, зокрема системи MRP, основної метою якої є оптимізація запасів, уникнення затримок у виробництві, зменшенні витрат та відповідному завантаженні обладнання.

Ключові слова: Календарне оперативно-нормативно планування, виробничий процес, інноваційність, конкурентоспроможність, витрати.

Досягнення різноманітних цілей підприємства напряму пов'язано з розробкою системи взаємопов'язаних планів. У ринковій економіці забезпечення балансу між ринковим попитом на товар, необхідними ресурсами та виробництвом продукції здійснюється відповідно до плану економічного розвитку, який зазвичай є системою планів. Наприклад, частину оперативно-виробничих планів складає календарне планування, яке традиційно включає розробку конкретних виробничих завдань для підприємства в цілому і його структурних підрозділів на короткі періоди часу (місяць, добу, зміну, годину). Безумовно, під час реалізації функцій календарного планування особлива увага повинна приділятися завантаженню активної частини основних фондів підприємства, що пов'язано з наступними факторами [1].

У складі собівартості продукції виробничих підприємств значну частину витрат (а інколи й основну) складають амортизаційні відрахування, основна ідея яких полягає у розподілі вартості активів протягом корисного терміну їх використання, враховуючи знос та фізичний знос. У ситуації зростання фондовоємності та фондомісткості продукції окреслена тенденція посилюється, зокрема у тих галузях, які характеризуються відносно невисокою часткою ручних операцій у технологічній послідовності виробництва товарної продукції.

В той самий час, зростання прибутку суб'єктів господарювання напряму залежить як від підвищення конкурентоспроможності продукції, так і зниження витрат виробництва, які, на перший погляд, можуть здатися протилежними цілями, але насправді є взаємодоповнюючими та сприяють підвищенню ефективності підприємства. Наприклад, планування нарощення

конкурентоспроможності продукції повинно враховувати пріоритети споживачів у порівнянні з аналогічними пропозиціями конкурентів. Тобто виробнику необхідно зосередитися на якісних характеристиках продукції, впровадженні нових технологій, інноваціях, маркетингових стратегіях тощо. В свою чергу зменшення витрат на виробництво товарів чи послуг можна досягнути шляхом оптимізації виробничих процесів, використанні ефективнішого обладнання, управлінні ланцюгом постачання, скороченні витрат на робочу силу та інші заходи. Таким чином, покращення якості продукції може зменшити витрати на підтримку післяпродажного обслуговування, а впровадження нових технологій може сприяти автоматизації процесів і зниженні затрат на робочу силу.

Завдання календарного планування доцільно вирішувати на платформі проектного управління, що полягає в фрагментуванні складного завдання або проекту на менші, більш керовані частини. Основні етапи розкладу включають: визначення цілей та областей відповідальності, розробку робочих пакетів, призначення ресурсів, оцінку тривалості завдань та визначення послідовності виконання завдань [4].

В сучасних автоматизованих системах управління підприємством використовуються такі методики календарного планування, як системи MRP (Material Requirements Planning – планування потреб у матеріалах). Основна мета даної системи – забезпечити необхідність матеріалів для виробництва продукції в потрібній кількості та в потрібний час. Зазвичай система MRP автоматично обчислює кількість і час постачання матеріалів, що дозволяє підприємствам оптимізувати запаси, уникати затримок у виробництві та знижувати витрати на управління запасами.

Виділяють два основних підходи: за пріоритетами замовлень та за завантаженням обмежених ресурсів. Їх поєднання сприяє врахуванню пріоритету замовлень за рентабельністю продукції (від найвищої), з подальшим завантаженням за наявним обладнанням.

Підприємству необхідно визначити алгоритм розрахунку пріоритетів замовлень, який воно буде використовувати – у даному випадку розміщення замовлення за шкалою зменшення рентабельності продукції. Так як у більшості систем планування використовують метод попереднього планування (forward scheduling), де вибудовується графік виробництва, виходячи з наявної поточної інформації про ресурси, обмеження та терміни постачання, та формуються плани виробництва і постачання на майбутній період часу [1].

До уваги беруться замовлення при формуванні послідовності запуску. Враховується доступна потужність робочих центрів, тобто основною метою методики є завантаження ресурсів (робочих центрів), яка не перевищує наявний ефективний фонд часу їх використання.

Існує два різних алгоритми завантаження: по-перше, вертикальне завантаження – спочатку одного робочого центру всіма замовленнями, потім наступного і так далі; по-друге, горизонтальне завантаження – залучення робочих центрів замовленнями з найвищим пріоритетом, потім наступним замовленням і так далі.

У зв'язку з поставленою задачею: отримання максимального прибутку підприємством за ефективного використання обладнання, доречно прийняти другий алгоритм.

Для оцінки перспектив розподілу замовлення календарний план обов'язково включає відомості про планову величину прямих витрат на випуск товарної продукції, середній рівень завантаження обладнання, що відповідає запропонованому варіанту плану. При цьому використовується коефіцієнт завантаження обладнання, який показує відношення фактично відпрацьованого (планового) часу роботи обладнання до ефективного фонду часу. Іншими словами – коефіцієнт інтенсивного використання обладнання (OEE – Overall Equipment Effectiveness). Основна мета вимірювання OEE при календарному плануванні – збільшення ефективності використання виробничого обладнання шляхом ідентифікації та усунення причин втрат часу, зниження відбракованої продукції та підвищення загальної продуктивності. Високий рівень OEE свідчить про ефективне використання ресурсів та оптимальну організацію виробничого процесу.

Безумовно існують об'єктивні причини, коли обладнання та робочі ресурси використовується не досить оптимально, але реальне співвідношення наведених величин (реалістично можливе завантаження) у значному вимірі залежить від якості планування [3].

На вирішення цих проблем і спрямоване календарне планування, в рамках якого виконується виконання нормативних розрахунків: розмірів партій і тривалості виробничих циклів, внутрішньо- і міжцехових запасів деталей, збірочних одиниць, необхідних для забезпечення безперервної роботи цехів та ділянок.

Отже, інноваційний режим календарного планування можна розглядати як підхід до управління часом та ресурсами, що включає новаторські методи та інструменти для ефективного організації робочого часу та досягнення поставлених цілей. Цей підхід може включати в себе такі інноваційні елементи, як використання технологій, впровадження гнучких робочих графіків, які дозволяють працівникам більш ефективно розподіляти свій робочий час відповідно до індивідуальних потреб та пріоритетів, стимулювання творчості та інновацій, а також використання аналітичних інструментів для аналізу та оцінки ефективності робочого часу, ідентифікації підвищених точок тиску та можливостей для оптимізації.

Розглянутий підхід до календарного планування може допомогти підвищити продуктивність та стимулювати інноваційність в організації.

Список використаних джерел

1. Антипенко Є.Ю., Ярова Ю.О. Дослідження можливостей підвищення ефективності підсистем календарного планування та управління ланцюгами поставок підприємства. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2013. Вип. 4. С. 99-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2013_4_25.

2. Гребінчук О.М. Оптимізація ключових параметрів потокового виробництва при оперативно-календарному плануванні на машинобудівному підприємстві. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_5_16.

3. Міркевич Р.М., Пупена О.М. Оперативно-календарне планування як основа ефективної діяльності сучасних молочних підприємств. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2018. Т. 24, № 4. С. 29-40.

4. Оскома О.В. Оперативно-календарне планування діяльності будівельного підприємства з урахуванням впливу обмежень. *Економічний простір*. 2017. №128. С. 202-213.

Abstract: *The study examines the issue of improving production planning as a tool for increasing the competitiveness of enterprises in a market economy. The task of calendar planning was studied from the point of view of their possible solution on the project management platform. An approach to building a production planning system with the introduction of modern information technologies, in particular the MRP system, is presented, the main purpose of which is to optimize stocks, avoid delays in production, reduce costs and appropriate loading of equipment.*

Key words: *calendar operational-normative planning, production process, innovativeness, competitiveness, costs.*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 658.5.009.12

СТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Нечипоренко Юлія Олександрівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Актуальність досліджуваної теми обумовлена зростанням ролі конкурентоспроможності у контексті підвищення якості продукції (товару) та у формуванні достатнього рівня конкурентоспроможності самого підприємства. Акцентовано, що саме якість є основоположним фактором конкурентоспроможності підприємства. Встановлено, що систему управління конкурентоспроможністю підприємства слід розглядати з урахуванням системного підходу, який передбачає розгляд об'єкта управління як цілісної моделі та взаємозв'язку всіх його складових. Узагальнено перелік практичного інструментарію механізму управління конкурентоспроможністю підприємства.*

Ключові слова: *Конкурентоспроможність, якість, механізм, система управління, інструменти.*

Термін «конкурентоспроможність» є відомим та широко вживаним, наразі відсутній універсальний підхід до його визначення, оскільки кожен науковець й практик вносить власне розуміння цього поняття.

Аналіз численних визначень категорії «конкурентоспроможність» дозволив виділити такі ознаки даного поняття та, відповідно, її види: територіально-географічна сфера (міжнародна, внутрішньо національна та регіональна); рівень конкуруючих об'єктів (галузі, комплекс галузей, підприємства та товару); фіксація у часі (на визначену дату в минулому, поточна та прогнозна) [1].

Якість є основоположним фактором конкурентоспроможності підприємства, то, відповідно, конкурентоспроможність продукції або товару слід розглядати як здатність найповніше відповідати всім вимогам ринку та запитам споживачів (покупців) з точки зору визначеного набору конкурентних переваг, порівняно з іншою аналогічною продукцією або товаром, що представлені на ринку. Серед таких характеристик може бути безпосередньо якість продукції, ціна, гарантійний і післягарантійний сервіс, імідж виробника, реклама тощо [2].

Якщо труднощі виникають на підприємстві чи фірмі в умовах зниження попиту на товари чи послуги, то за таких обставин найбільше зазнають краху виробники неякісної продукції та неефективні підприємства. Незалежно від масштабів конкурентної боротьби, перемагає той, хто аналізує й бореться за свою конкурентну позицію. Однією з причин нинішньої низької конкурентоспроможності українських товарів та послуг є неспроможність вітчизняних підприємств захистити й розширити частку споживчого ринку, просувати свою продукцію та повною мірою задовольнити інтереси і смаки споживачів.

Крім того, дуже важливою проблемою є кількісна оцінка рівня конкурентоспроможності товарів (послуг) та управління ним, оскільки це досить трудомісткий, комплексний процес, який містить взаємопов'язані компоненти, і від якого залежить конкурентоспроможність всього підприємства.

Забезпечення конкурентоспроможності – це, перш за все, філософія управління всією системою в умовах ринкових відносин, яка має бути орієнтована на вирішення таких завдань, як дослідження потреб споживачів та їх розвитку, оцінка поведінки та можливостей конкурентів, дослідження розвитку ринку та потреб ринку [3]. Відповідно метою управління конкурентоспроможністю підприємства є гарантування життєздатності та стійкого функціонування підприємства в будь-яких умовах зовнішнього середовища. Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства передбачає розгляд об'єкта управління як єдиної моделі та необхідність забезпечення взаємодії всіх його складових елементів.

Серед найвагоміших пріоритетів при впровадженні системи управління конкурентоспроможністю підприємств особливо в умовах нестабільності, слід відзначити: обережність; високий рівень професіоналізму; своєчасне визначення небезпек; глибокий аналіз виникаючих ситуацій; пошук оптимальних варіантів розвитку; уникання помилок; мотивація, спрямована на антикризові заходи; вивчення та впровадження інновацій й ін.

Відмітимо, що механізми управління конкурентоспроможністю підприємства включають широкий спектр інструментів та практик, зокрема:

- стратегічне планування – розробка та впровадження чіткої стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності;
- маркетингові дослідження – проведення аналізу ринку для зрозуміння потреб споживачів, конкурентного середовища та можливостей для покращення;
- інновації та дослідження – впровадження нових ідей, технологій та продуктів для забезпечення конкурентного переваги;
- оптимізація бізнес-процесів – постійне вдосконалення внутрішніх процесів для зниження витрат та підвищення ефективності;
- управління якістю – забезпечення високої якості продукції або послуг для задоволення потреб клієнтів;
- ланцюги постачань – ефективне управління ланцюгом постачань для забезпечення стійкої та надійної поставки ресурсів;
- підготовка кадрів – розробка та утримання висококваліфікованого персоналу, спроможного втілювати стратегічні завдання компанії;
- моніторинг конкурентів – систематичний аналіз та оцінка дій конкурентів для адаптації стратегії компанії;
- фінансове управління – раціональне розподілення фінансових ресурсів та ефективне управління бюджетом;
- співпраця та партнерства – розвиток стратегічних партнерств для отримання додаткових ресурсів та можливостей.

В сучасних умовах функціонування підприємств дані механізми управління взаємодіють між собою, створюючи комплексну систему, яка сприяє підтримці та підвищенню їх конкурентоспроможності.

Крім того, дана система дозволяє покращити адаптацію менеджменту; підвищити якість управління конкурентоспроможністю та надійність системи управління під впливом неконтрольованих факторів; використовувати інваріантність системи до різних типів підприємств; а також покращити мобільність і гнучкість управління конкурентоспроможністю.

Оскільки механізм управління конкурентоспроможністю підприємства можна визначити як сукупність взаємопов'язаних організаційно-економічних важелів та інструментів, які впливають на формування цінностей та підвищення конкурентних переваг для успішного функціонування та розвитку підприємства, тому, саме він, має бути побудований таким чином, щоб його елементи утворювали цільові комплексні блоки, спрямовані на ефективну реалізацію управлінських рішень у даній сфері діяльності.

Список використаних джерел

1. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 470 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/monografiya_ep_2013.pdf.

2. Кузьома В. В., Павлюк С. І. Якість продукції як вирішальний фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. №12. С. 252-258. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-252-258>.

3. Михайленко О. В., Орлова К. Г. Система управління конкурентоспроможністю продукції підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 13 (2). С. 114-117.

Annotation: The relevance of the studied topic is due to the growing role of competitiveness in the context of improving the quality of products (goods) and in the formation of a sufficient level of competitiveness of the enterprise itself. It is emphasized that quality is the fundamental factor of the enterprise's competitiveness. It has been established that the management system of the enterprise's competitiveness should be considered taking into account the systemic approach, which involves considering the object of management as a complete model and the interconnection of all its components. The list of practical tools of the enterprise competitiveness management mechanism is summarized.

Key words: *competitiveness, quality, mechanism, management system, tools.*

Науковий керівник: Павлюк С.І.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет

м.Миколаїв, Україна

УДК 658.2:005.93

УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Онопрійчук Денис Олегович,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Пшеничний Ілля Сергійович,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: У роботі розглянуто систему управління основними засобами як ключовий механізм для досягнення конкурентних переваг та забезпечення ефективного використання ресурсів. Різні моделі відтворення основних засобів, такі як вибуття, ремонт, модернізація та оновлення, досліджуються з точки зору

їх впливу на інноваційний розвиток підприємства. Особлива увага приділяється ролі оновлення основних засобів у сприянні науково-технічному прогресу та наданні переваг над конкурентами.

Ключові слова: Основні засоби, управління основними засобами, інновації, конкурентні переваги, оновлення основних засобів

Неможливо уявити діяльність підприємства без ефективного та раціонального управління основними засобами, що впливає на різні аспекти його функціонування, такі як прибутковість, рентабельність та капіталомісткість.

Згідно з п. 4 П(С)БО 7 основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Вігуржинська С. Ю. у своїй праці характеризує основні засоби як засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва впродовж тривалого періоду, при цьому не змінюють своєї натурально-речової форми і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами [2].

Бутинець Ф. Ф зазначає, що основні засоби - це матеріальні активи, що утримуються з метою використання виробництва або постачання товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або ж операційного циклу) [3].

Система управління основними засобами - це комплекс взаємопов'язаних елементів, які взаємодіють для забезпечення ефективного управління основними засобами з метою отримання запланованих показників [4].

Метою управління основними засобами на підприємствах є найбільш ефективно використання основних засобів і водночас мінімізація інвестицій в їх утримання.

Система управління основними засобами передбачає виконання певних функцій, таких як планування, організація, мотивація та контроль (рис. 1).

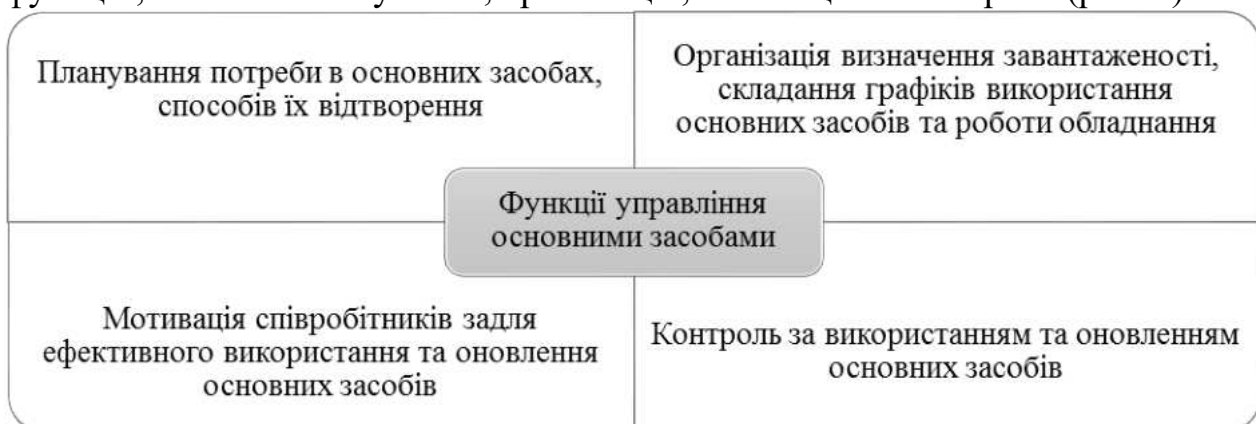

Рисунок 1. Принципи механізму управління основними засобами.

Джерело: побудовано авторами

Моделями відтворення основних засобів на підприємстві є: вибуття, ремонт, модернізація та оновлення [5]. Вибуття основних засобів полягає у списанні з балансу підприємства зношених основних засобів, метою якого є повна заміна вибулих основних засобів. Ремонт основних засобів передбачає проведення ряду дій для відновлення їх технічного стану і продовження терміну служби. Модернізація основних засобів необхідна для збільшення ефективності їх використання та сприяє дотриманню прийнятих стандартів, автоматизації виробництва, зменшення витрат на ремонт тощо. Оновлення основних засобів є ключовим для впровадження інноваційного обладнання.

Сучасні умови функціонування підприємств дозволяють запроваджувати інноваційні рішення для отримання конкурентних переваг. Основними напрямками управління основними засобами для формування інноваційного підприємства є такі, що відображені на рис. 2.

Рисунок 2. Напрями управління основними засобами для формування інноваційного підприємства

Джерело: побудовано авторами

Цікавою є думка В. С. Досужого [6], який вважає, що оновлення основних засобів призводить до їх інноваційного розвитку, завдяки чому підприємство отримує переваги над конкурентами. Впроваджений у виробництво основний засіб сприяє науково-технічному прогресу підприємства загалом.

Отже, система управління основними засобами вимагає комплексного підходу та постійного вдосконалення, щоб забезпечити найбільш ефективне використання ресурсів підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 Основні засоби : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

2. Вігуржинська, С. Ю. Економіка підприємства: навч. посіб. / С. Ю. Вігуржинська, Н. Й. Басюркіна, Т. В. Свистун. Одеса : ОНАХТ, 2018. 116 с. ISBN 978-617-7503-06-3.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. - Житомир: ЖІТІ, 2006. - 608 с.
4. Стеців І. С., Кулик М. А. Особливості управління основними засобами підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 42. С. 205-210.
5. Вагонова О. Г., Беклєшов Д.О. Фактори інноваційного відтворення основних засобів підприємства в сучасних умовах. *Economic Bulletin*. 2020. № 3. с. 160–175. URL: <https://doi.org/10.33271/ebdut/71.160> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Досужий В. С. Сучасний інструментарій відтворення основних фондів машинобудівних підприємств на підприємницьких засадах. *Economics and Finance*. 2018. № 8. С. 19–34.

Abstract: The scientific work considers the system of management of fixed assets as a key mechanism for achieving competitive advantages and ensuring the effective use of resources. Different models of reproduction of fixed assets, such as disposal, repair, modernization and renewal, are investigated in terms of their impact on the innovative development of the enterprise. Particular attention is paid to the role of updating fixed assets in promoting scientific and technological progress and giving advantages over competitors.

Key words: Fixed assets, asset management, innovation, competitive advantage, asset renewal

Науковий керівник: Червен І. І.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна

УДК: 332.1.:338.2

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Рачила Діана Дорінівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація.** У даній роботі узагальнено сутнісні характеристики щодо поняття «територіальна громада». Визначено основні чинники формування фінансової спроможності територіальних громад. Акцентовано увагу на основних сферах та аспектах прояву місцевого економічного розвитку громад.*

***Ключові слова:** Територіальна громада, місцевий економічний розвиток, місцеве самоврядування, бізнес, громадськість.*

На сьогодні, враховуючи високі темпи глобалізації та децентралізації, питання економічного розвитку територіальних громад набуло гострої актуальності. Такий стан речей зумовлений необхідністю підвищення конкурентоспроможності місцевих економік, підвищення якості життя населення, окрім вищезазначеного необхідним є забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів.

Саме від того, як розвиватимуться територіальні громади, і яку роль вони будуть відігравати в житті кожного регіону, кожної людини, всієї держави та наскільки правильно будуть проведені процеси створення «сильних» громад, і буде залежати майбутній розвиток України та успіх реформ.

На думку Патицької Х. [1] територіальну громаду можна охарактеризувати за наступними характеристиками:

- людська спільнота, яка проживає на певній території та сформована внаслідок самоорганізації й самоідентифікації її членів;
- суб'єкт місцевого самоврядування та представник місцевої спільноти на політичній арені;
- суспільний організм, якому притаманна постійна суспільна взаємодія, історично-культурний вектор розвитку та організованість соціальних мереж.

Коли мова йде про важливість розвитку територій, перш за все мається на увазі їх економічні, соціальні та господарські функції, оскільки громади вирішують різноманітні завдання: виробничі, соціально-демографічні, культурні, етнічні, екологічні, рекреаційні, просторово-комунікаційні та навіть політичні.

Крім того, сільські території є одними з головних відтворювачів ресурсів. Наприклад, соціальний контроль над територією, що забезпечує економічне освоєння, щільність проживання населення та облаштування місцевості. Від цього значною мірою залежить безпека, цілісність та територіальна єдність держави, її потенційні можливості протистояти територіальним посяганням ззовні, особливо якщо це стосується прикордонних районів [2].

Основними чинниками досягнення фінансової спроможності територіальних громад є наступні: рівень власних доходів бюджету громади; особливості видаткової політики органу місцевого самоврядування; умови й можливості використання місцевих запозичень; обсяг та умови надходження міжбюджетних трансфертів; організація фінансів комунальних підприємств і фінансових установ; фінансові взаємовідносини між суб'єктами економіки місцевого значення; розвиток інститутів участі громадськості.

Ключовим механізмом формування спроможних громад є місцевий економічний розвиток. Так, останній являє собою процес, в який залучено всі зацікавлені сторони та учасники громади з метою розвитку сталого економічного зростання на місцевому рівні та підвищення якості життя мешканців цієї громади

Місцевий економічний розвиток як ціленаправлений процес реалізується в таких сферах:

- в політиці уряду, спрямованій на досягнення широких економічних цілей, в тому числі спрямованій на контроль інфляції, рівня зайнятості та

сталого розвитку;

- в політиці та програмах, спрямованих на надання послуг, у тому числі спрямованих на будівництво доріг, на управління інфраструктурою та надання доступу до освіти, медицини, інших соціальних благ для малозабезпечених верств населення;

- в політиці та програмах, які безпосередньо спрямовані на поліпшення ділового клімату прямо через спеціальні заходи, у фінансуванні бізнесу, маркетингу, розвитку громади, бенчмаркінгу, збереженні та розширенні бізнесу, у передачі технологій, у розвитку нерухомості тощо [3].

Місцевий економічний розвиток може бути спрямований на різноманітні аспекти, включаючи:

- інфраструктура – розвиток транспортної, енергетичної, комунікаційної та інших видів інфраструктури для підвищення доступності й зручності для бізнесу та мешканців;

- розвиток бізнес-середовища – створення сприятливих умов для підприємництва, включаючи спрощення бюрократичних процедур, підтримку малого та середнього бізнесу, надання фінансових стимулів тощо;

- освіта та навчання – забезпечення доступу до якісної освіти та навчання для розвитку кваліфікованої робочої сили, яка відповідає потребам місцевого ринку праці;

- розвиток туризму – використання природних, культурних та історичних ресурсів регіону для розвитку туристичної галузі та стимулювання економічної діяльності;

- стале виробництво та екологічна безпека – збалансоване використання природних ресурсів та заходи з екологічної безпеки для збереження довкілля та підтримки сталого розвитку;

- співпраця та партнерство – розвиток міжсекторного та міжсуб'єктного партнерства між урядом, бізнесом, громадським сектором та академічною громадськістю для спільного розв'язання проблем та сприяння економічному зростанню.

Місцевий економічний розвиток може бути спрямований на різні рівні – від малих сільських громад до великих міст і регіонів. Ефективне керівництво та стратегічне планування грають ключову роль у досягненні успіху в цій сфері.

Таким чином, політику щодо місцевого економічного розвитку слід розглядати як сферу взаємної відповідальності держави, територіальних громад, науки, бізнесу та громадянського суспільства за забезпечення гідної якості життя людей, а якість життя – як критерій ефективності державного регулювання. В умовах нерівномірності територіального розвитку лише об'єднання зусиль держави, територіальної громади, бізнесу та громадських організацій (державно-приватне партнерство) – здатне вивести ті чи інші території на траєкторію сталого соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Патицька Х. Формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування:

дис кан. екон. наук. Львів, 2018. 254 с. URL : http://ird.gov.ua/irdd/d20180705_a805_PatytskaKh2.pdf.

2. Пальчук В. Розвиток економічного потенціалу громад у рамках реформи з децентралізації. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. №11. С. 38–50.

3. Білуха Л. А. Поняття територіальної громади та спроможної територіальної громади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. No 1 (56). С. 1-6.

Abstract. *This paper summarizes the essential characteristics of the concept of "territorial community". The main factors of the formation of the financial capacity of territorial communities have been determined. Attention is focused on the main areas and aspects of the local economic development of communities.*

Key words: *territorial community, local economic development, local self-government, business, public.*

Науковий керівник: Павлюк С.І.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 339.137.265.012.32

ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сенчіна Єлизавета Андріївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто вплив операційного менеджменту на конкурентоспроможність організацій. Досліджено чинники, що сприяють створенню ефективної конкурентоспроможності підприємств у ринкових умовах. Визначено стратегію підвищення конкурентоспроможності підприємства.*

Ключові слова: *Конкурентоспроможність, операційний менеджмент, якість, операційна стратегія.*

Ключовим аспектом конкурентної боротьби для підприємства є його конкурентоспроможність, що визначає його життєздатність та результати умов ринкової конкуренції. Умови конкуренції змушують підприємства ретельно відслідковувати зміни в попиті та пропозиції, ефективно управляти витратами,

поліпшувати якість продукції та послуг для підвищення своєї конкурентоспроможності.

Операційний менеджмент – це наукова галузь, що охоплює концепції, методи та процедури для створення та ефективного функціонування операційних систем. Ця діяльність охоплює управління операціями, включаючи етапи придбання ресурсів, їх трансформацію у готовий продукт (товар чи послугу), а також подальшу поставку споживачу.

Операційна стратегія означає розроблення загальної політики та планів використання ресурсів фірми для ефективної підтримки її довгострокової конкурентної стратегії. Розвиток цієї стратегії включає в себе :

- правильне визначення конкурентних вимог до виробництва;
- розроблення планів, які гарантуватимуть, що операційні можливості виявляються достатніми для виконання цих вимог (операційні можливості - це портфель можливостей, потрібних для адаптації до мінливих запитів клієнтів фірми щодо її продукції і послуг) [1].

Проблема управління конкурентоспроможністю підприємства стає актуальною для сучасних підприємців, оскільки глибока світова криза ускладнює конкурентну боротьбу. Без адекватної та своєчасної оцінки власного конкурентного потенціалу та аналізу факторів, що впливають на конкурентні позиції, керівництво підприємства не може розробити та впровадити ефективну стратегію функціонування організації.

Конкурентоспроможність визначається численними факторами, які підпорядковані управлінню організацією. Підвищення конкурентоспроможності включає розгляд кількох аспектів: технологічного, організаційного, економічного, соціального, юридичного та комерційного. Незважаючи на те, що всі вони утворюють єдину систему для забезпечення конкурентоспроможності продукції, існує конкретна послідовність у вирішенні завдань кожного з цих факторів.

З метою забезпечення стійкої якості функціонування будь-якої компанії важливо розробити стратегію якості, яка ґрунтується на впровадженні конкретної філософії. Якість продукції або послуг визначається відсутністю дефектів, іншими словами, це сукупність властивостей та характеристик товару чи послуги, що забезпечує їх здатність задовольнити потреби споживача.

Основа стратегії якості визначає акцент на врахуванні потреб клієнтів як ключового критерію якості. Зосередженість в цьому контексті підкреслює важливість урахування впливу ухвалених управлінських рішень на задоволеність клієнтів. Ефективне управління якістю визначається акцентом на процесах. Любу діяльність організації можна розглядати як процес, де вхідні ресурси перетворюються на продукт, що відповідає потребам клієнта. Якість кінцевого результату залежить від якості кожного окремого процесу та їх взаємодії. Фокус на процесах забезпечує прозорість та керованість діяльністю компанії та обслуговуванням клієнтів. Постійні поліпшення є ключовою складовою динамічної системи якості, спрямованої на максимальне задоволення потреб клієнтів та усунення виявлених недоліків у процесах. [2].

Для розробки операційної системи сфери виробництва товарів необхідно розробити і прийняти стратегічні рішення проектного характеру, тобто скласти операційну стратегію. Із цього погляду операційна стратегія ґрунтуються шляхом розробки виробничого процесу та інфраструктури його підтримки. Розробка процесу враховує в себе вибір технології, складання календарних графіків, визначення товарно-матеріальних запасів, а також способу розміщення такого процесу [3].

Основним аспектом об'єднання різних функцій операційної стратегії є концепція, вбудована в загальну стратегію розвитку виробництва. Вибір правильних комбінацій видів діяльності є ключовим фактором конкурентної переваги, оскільки окремі види діяльності взаємодіють між собою. спрямованість на досягнення високої конкурентоспроможності підприємства та стратегія операцій, з одного боку, і вимоги конкурентної боротьби, що ставлять завдання по знаходженню найефективніших методів проведення операцій, з іншого, є взаємозалежними і нерозривними. Це вимагає детальних досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Ченцова О. Б. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності бізнес-процесів підприємства. Харків: Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку України, 2021. С. 66–70.
2. Державний Стандарт України, система управління якістю (основні положення та словник), (ISO 9000:2000, IDT).
3. Рубін А.Г. Сучасні підходи до управління операційною стратегією підприємства // Фундаментальні дослідження. 2019. № 5-2. С. 438–441.

***Abstract:** the influence of operational management on the competitiveness of organizations is considered. The factors that contribute to the creation of effective competitiveness of enterprises in market conditions have been studied. The strategy of increasing the competitiveness of the enterprise has been determined.*

***Key words:** competitiveness, operational management, quality, operational strategy.*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної
справи та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

УДК 658.012.4

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Сивоок Дар'я Олегівна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** У даній роботі розглянуто теоретичні аспекти ресурсного потенціалу підприємства, його роль та значення. Встановлено, що до тлумачення досліджуваного поняття існує два підходи: ресурсний та результативний. Крім того, приділено увагу основним складовим ресурсного потенціалу. Акцентовано, що управління ресурсним потенціалом підприємства має суттєвий вплив на загальну ефективність та конкурентоспроможність самого підприємства. З метою підвищення рівня ефективності управління ресурсним потенціалом сільськогосподарського підприємства доцільно здійснювати наступні заходи: оптимізувати використання земельних ресурсів, впроваджувати механізацію та автоматизацію виробничих процесів, новітні технології, розвивати інфраструктуру, стимулювати інновації та ін.*

***Ключові слова:** ресурсний потенціал, управління, сільськогосподарські підприємства, ефективність.*

Для забезпечення стійкості та підвищення результативності ринкової діяльності підприємства необхідно правильно обирати стратегію формування та використання його ресурсного потенціалу в галузях виробництва та реалізації готової продукції. Ефективність функціонування будь-якого підприємства в значній мірі залежить від того, наскільки результативно використовуються його наявні ресурси, які утворюють загальний ресурсний потенціал. Недоцільне управління та неефективне використання цих ресурсів призводять до зниження загальної конкурентоспроможності підприємства, таким чином, дослідження ресурсного потенціалу та налагодження ефективної системи його управління є надзвичайно важливим аспектом сучасного підприємництва.

Аналіз більшості наукових робіт свідчить, що у трактуванні поняття «ресурсний потенціал» немає єдиного підходу. Оскільки ресурсний потенціал включає в себе всі наявні ресурси (матеріально-технічні, земельні, фінансові, трудові, інформаційні та ін.), що використовуються у виробництві або на тій чи іншій стадії розвитку продуктивних сил, то його трактування в основному зводиться до двох підходів: ресурсний та результативний. Крім того, при ґрунтовному дослідженні цих підходів можна спостерігати зміни в розумінні понять «ресурс» та «ресурсний потенціал» та їх складових частин. Ці зміни відбувалися внаслідок постійних трансформацій в постійно змінному зовнішньому середовищі.

Так, з початку, ресурсний потенціал розглядався як сукупність ресурсів, та за результативного підходу його вже стали розглядати як можливість даних

ресурсів ефективно мобілізуватися у майбутньому. Враховуючи ресурсний потенціал як змінну категорію, важливо відзначити, що з часом й розвитком науково-технічного прогресу, поряд з такими більш традиційними складовими ресурсів (фінансові, трудові, матеріальні тощо) виникали нові види ресурсів (інноваційні, підприємницькі, інформаційні та ін.). Наприклад, завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій отримати необхідну інформацію стало значно легшим та швидшим завданням.

З огляду на викладене, під ресурсним потенціалом підприємства розуміють систему наявних ресурсів підприємства, а також тих, які можна залучити, з урахуванням вимог зовнішнього середовища в майбутньому та спроможності підприємства мобілізувати їх у потрібний момент для забезпечення його економічного зростання, зокрема у складних економічних умовах [1].

Роль та значення управління ресурсним потенціалом підприємства визначаються його впливом на загальну ефективність та конкурентоспроможність самого підприємства, при цьому основними ключовими аспектами є:

- ефективне використання ресурсів – управління ресурсним потенціалом спрямоване на оптимізацію використання всіх наявних ресурсів, та забезпечує максимальну продуктивність й рентабельність підприємства;

- забезпечення конкурентоспроможності – управління ресурсним потенціалом дозволяє підприємству адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та конкурентному ринку, а також спрямувати зусилля на оптимізацію ресурсів, яке у свою чергу, допомагає створювати конкурентні переваги і забезпечувати стабільність у динамічному бізнес-середовищі;

- створення стратегічних можливостей – управління ресурсним потенціалом розглядає ресурси як базовий елемент стратегічного розвитку, а відповідне використання ресурсів дозволяє створювати та впроваджувати нові стратегічні можливості для розвитку підприємства;

- максимізація результативності – управління ресурсним потенціалом спрямоване на досягнення максимальної ефективності та результативності в усіх сферах діяльності підприємства (що включає покращення виробничих процесів, оптимізацію витрат й забезпечення високої якості продукції чи послуг);

- управління ризиками та стійкість – правильне управління ресурсами дозволяє підприємству ефективно взаємодіяти з ризиками та забезпечувати стійкість в умовах змін, зокрема це допомагає зменшити можливі загрози й максимізувати потенційні можливості.

Слід відмітити, що дані аспекти взаємопов'язані між собою, та є основою створення ефективної системи управління ресурсним потенціалом, яка направлена на успіх і стійкість підприємства в довгостроковій перспективі.

Підвищення управління ресурсним потенціалом сільськогосподарського підприємства доцільно здійснювати через наступні напрямки: оптимізація використання земельних ресурсів, механізація та автоматизація виробничих процесів, використання новітніх технологій в сільському господарстві,

розвиток інфраструктури, мотивація кадрового потенціалу, стимулювання інновацій та ін.

Так, оптимізація використання земельних ресурсів вимагає встановлення контролю за їх використанням, детінізації ринку землі та уникнення акумулювання значних її обсягів великими агрохолдингами, а також диверсифікації діяльності (від сировини до виробництва готової продукції). У свою чергу механізація та автоматизація виробничих процесів вимагає автоматизації галузі шляхом фінансування малого та середнього фермерства [2]. Використання новітніх технологій в сільському господарстві завдяки впровадженню цифрових технологій, сучасних систем моніторингу та управління сприятиме аналізу даних для забезпечення точного землеробства й підвищення ефективності виробничих процесів.

Таким чином, запровадження на практиці даних заходів дозволяє оцінити наявний ресурсний потенціал і рівень його використання, оптимізувати виробництво, підвищити врожайність, знизити витрати та забезпечити стабільний розвиток сільськогосподарського підприємства.

Список використаних джерел

1. Смолич Д. В., Тимошук І. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2020. № 153. С.75-82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-14>.
2. Tiurina, A., Kapelista, I., Omelchenko, A., Obykhod, H., & Pavliuk, S. (2021). Sustainable economic development of Ukraine through the agro-sector growth. *Scientific Horizons*, 24(12), 92-101. DOI: 10.48077/scihor.24(12).2021.92-101.

Abstract: This paper examines the theoretical aspects of the enterprise's resource potential, its role, and significance. It was established that there are two approaches to the interpretation of the researched concept: resource-based and effective. In addition, attention was paid to the main components of the resource potential. It is emphasized that the management of the enterprise's resource potential has a significant impact on the overall efficiency and competitiveness of the enterprise itself. To increase the level of efficiency in managing the resource potential of an agricultural enterprise, it is advisable to implement the following measures: optimize the use of land resources, introduce mechanization and automation of production processes, and the latest technologies, develop infrastructure, stimulate innovation, etc.

Keywords: resource potential, management, agricultural enterprises, efficiency.

Науковий керівник: Павлюк С.І.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет

м.Миколаїв, Україна

УДК 65.012.34:338.432

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАННЯ У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Шаповалов Богдан Юрійович,

Здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Дослідження описує роль управління ланцюгами постачання (УЛП) у сучасному аграрному секторі України. Зазначаються переваги УЛП, такі як зниження витрат, підвищення якості продукції та покращення обслуговування клієнтів. Також розглядаються виклики, з якими стикається УЛП в Україні, такі як нестабільність політичної та економічної ситуації, недосконала інфраструктура, нестача кваліфікованих кадрів, застарілі технології та жорстка конкуренція на світовому ринку.*

Ключові слова: *управління ланцюгами постачання, аграрний сектор, виклики, можливості, ефективність, конкурентоспроможність, якість продукції, обслуговування клієнтів, прибуток*

Сьогодні аграрний сектор України переживає значні зміни, пов'язані з глобалізацією, зростанням конкуренції та потребою у підвищенні ефективності. В таких умовах управління ланцюгами постачання (УЛП) стає все більш важливим інструментом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності аграрних підприємств. Перш за все, важливо підкреслити виклики, що стоять перед аграрним сектором: підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках, що вимагає впровадження ефективних стратегій управління ланцюгами постачання для забезпечення якості та вчасності доставки аграрної продукції. Далі, поглиблення глобальної конкуренції вимагає розробки та застосування нових методів управління, спрямованих на збільшення ефективності та зниження витрат у виробництві сільськогосподарської продукції. Крім того, сезонність та залежність від погодних умов створюють необхідність впровадження гнучких стратегій управління ланцюгами постачання для адаптації до змін у виробництві та зберіганні продукції. Додатково, обмежені ресурси та інфраструктурні проблеми ускладнюють ланцюги постачання і вимагають відповідних стратегій управління. Проте, у цих викликах також криються значні можливості для розвитку аграрного сектору [1]. Наприклад, оптимізація витрат та підвищення продуктивності можливі завдяки застосуванню сучасних методів управління ланцюгами постачання, які дозволяють знизити витрати на логістику та оптимізувати виробничі процеси. УЛП охоплює всі етапи ланцюжка поставок сільськогосподарської продукції, від виробництва до кінцевого споживача. Це включає:

- Забезпечення постачанням сировини та матеріалів
- Виробництво сільськогосподарської продукції

- Переробка та зберігання
- Транспортування та логістика
- Маркетинг та збут

Покращення якості продукції також стає можливим завдяки ефективному управлінню ланцюгами постачання, що сприяє контролю якості на кожному етапі виробництва та доставки. Співпраця між учасниками ланцюга постачання створює взаємовигідні умови та сприяє інноваційному розвитку аграрного сектору. Управління ланцюгами постачання є важливим інструментом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності аграрних підприємств України. Ефективне УЛП може допомогти аграрним підприємствам знизити витрати, підвищити якість продукції, покращити обслуговування клієнтів та збільшити прибуток. Щоб подолати виклики та використати можливості, необхідно прийняти комплексний підхід до управління ланцюгами постачання. Впровадження інформаційних технологій, розвиток інфраструктури та підтримка інновацій можуть виявитися ключовими факторами успіху в цій галузі. Ці напрямки дозволять забезпечити ефективне управління ланцюгами постачання, що в свою чергу сприятиме збільшенню конкурентоспроможності та стабільності аграрного сектору України [2]. Використання УЛП в аграрному секторі України має ряд переваг:

- зниження витрат (ефективне УЛП може допомогти аграрним підприємствам знизити витрати на закупівлю сировини, транспортування, зберігання та інші ланцюжки постачання);
- підвищення якості продукції: (УЛП може допомогти аграрним підприємствам впровадити системи контролю якості на всіх етапах ланцюжка постачання, що гарантує високу якість кінцевої продукції);
- покращення обслуговування клієнтів (ефективне УЛП може допомогти аграрним підприємствам покращити обслуговування клієнтів за рахунок скорочення термінів поставок, підвищення точності прогнозів та кращого реагування на потреби клієнтів);
- збільшення прибутку (завдяки зниженню витрат, підвищенню якості продукції та покращенню обслуговування клієнтів УЛП може допомогти аграрним підприємствам збільшити прибуток) [3].

Таким чином, управління ланцюгами постачання стає ключовим чинником розвитку аграрного сектору України, адже від його ефективності залежить конкурентоспроможність та стабільність галузі. Розуміння викликів і можливостей, а також вчасне та ефективне реагування на них, допоможе сектору досягти нових вершин у світовому аграрному ринку.

Список використаних джерел

1. Ліпич Л. Г. Підходи до визначення суті виробничої діяльності підприємства. *Вісник Дніпропетр. ун-ту*. 2015. Вип. 9 (1). С. 74-79.
2. Полянська А. С., Мартинець В. Б., Кабан О. В. Оптимізація ланцюга постачання на підприємстві в умовах кризових явищ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 112–127.

3. Мовчан М. Оптимизация логистических процессов в торговой сети. Журнал «Дистрибуция и логистика». 2016. URL: <http://logist.fm/publications/optimizaciyalogisticheskikhprocessov-v-torgovoy-seti>.

Annotation: *This research study explores the role of supply chain management (SCM) in the modern agricultural sector of Ukraine. The advantages of SCM are highlighted, such as cost reduction, quality improvement, and enhanced customer service. The challenges faced by SCM in Ukraine are also examined, including political and economic instability, underdeveloped infrastructure, a shortage of qualified personnel, outdated technologies, and fierce competition in the global market.*

Key words: *Supply chain management, agricultural sector, challenges, opportunities, efficiency, competitiveness, product quality, customer service, profit.*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.91:631.15 (043.3)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шевчук Денис Вікторович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *В даній роботі досліджуються ключові аспекти впровадження систем управління в контексті розвитку сільського господарства, а саме – їх вплив на розвиток сільськогосподарських підприємств й підвищення ефективності їх діяльності, завдяки оптимізації використання виробничих ресурсів. Основними інструментами вдосконалення системи управління виробничими ресурсами визначено: автоматизацію та інтеграцію, Internet of Things та сенсорні технології, системи аналізу даних та прогнозування, навчання та розвиток кадрів.*

Ключові слова: *Система управління, виробничі ресурси, сільськогосподарські підприємства, раціональне використання, розвиток.*

За останні роки аграрний сектор став ключовою галуззю вітчизняної економіки, приносячи до 20% внутрішнього валового продукту. Річне виробництво зернових (близько 100 мільйонів тонн), сприяє становленню

нашої держави як одного з найбільших світових експортерів у цьому сегменті. Але на жаль, на сьогодні, він стикається з низкою серйозних викликів, таких як низька рентабельність, зростання конкуренції, непрозорість земельних відносин, низький рівень інвестування та інноваційної активності, обмеженість ресурсів та мінливість клімату та ін.

Постійні трансформації в економічних процесах вимагають, щоб кожне сільськогосподарське підприємство розробляло відповідну стратегію для власного розвитку, а це у свою чергу, впливає на потребу в створенні відповідного механізму підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Як свідчить практика, кожне підприємство має свій власний рівень та стан виробничого потенціалу, що формуються під час його діяльності. У випадках, коли підприємство правильно використовує всі доступні ресурси та ефективно організовує виробництво, вивчений показник є досить високим й стабільним. Важливо зауважити, що часто при значному обсязі та наявних ресурсах підприємство може стикатися з труднощами в управлінні робочим процесом, і як наслідок може призвести до зменшення виробничого потенціалу. Тому кожне підприємство повинно шукати дієві інструменти підвищення та активного розвитку власного виробничого потенціалу.

З огляду на вказане, ефективне управління виробничими ресурсами стає ключовим фактором успішного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Система управління виробничими ресурсами – це комплекс взаємопов'язаних елементів, що забезпечує раціональне використання ресурсів для досягнення цілей сільськогосподарського підприємства [1], та включає:

- планування – визначення потреб у ресурсах, розробка стратегії їх використання;
- організацію – забезпечення ресурсами, координація роботи персоналу;
- контроль – моніторинг використання ресурсів, аналіз результатів, внесення коректив.

Впровадження ефективної системи управління виробничими ресурсами може суттєво вплинути на розвиток сільськогосподарських підприємств, зокрема:

- збільшити рентабельність виробництва за рахунок раціонального використання ресурсів, зниження витрат та підвищення продуктивності;
- підвищити продуктивність праці за рахунок кращої організації роботи та використання сучасних технологій;
- зменшити витрати за рахунок оптимізації використання ресурсів та зниження втрат;
- поліпшити якість продукції за рахунок дотримання технологій та впровадження систем контролю якості;
- підвищити конкурентоспроможність за рахунок зниження собівартості продукції, поліпшення її якості та кращої адаптації до змін ринку.

Таким чином, дослідження та впровадження ефективної системи управління виробничими ресурсами на сільськогосподарських підприємствах має значне практичне значення для підвищення їх ефективності та

конкурентоспроможності на ринку.

Сільське господарство, як основа економіки багатьох країн, стоїть перед викликами швидкої технологічної трансформації та зростанням попиту на продукцію, а отже сучасні технології та системи управління відіграють вирішальну роль у підвищенні продуктивності та забезпеченні сталого розвитку галузі.

Удосконалення системи управління виробничими ресурсами – це постійний процес, який потребує комплексного підходу та врахування всіх факторів, що впливають на ефективність використання ресурсів.

До практичних рекомендацій її вдосконалення доцільно віднести наступні процеси [2]:

- автоматизація та інтеграція – впровадження сучасних систем управління, які мають можливість автоматизації та інтеграції різних процесів на підприємстві дозволяє зменшити ручну працю, уникати помилок, та сприяє швидкому доступу до актуальної інформації;

- впровадження Internet of Things (Інтернет речей) та сенсорної технології – використання даних технологій для збору реальних даних про виробничі процеси дозволяє більш точно здійснювати моніторинг та керувати використанням ресурсів, враховуючи усі аспекти виробництва;

- системи аналізу даних та прогнозування – встановлення вказаних систем аналізу дозволяє виробництву адаптуватися до змін попиту та умов ринку, а аналіз даних – зрозуміти тенденції та приймати стратегічні рішення;

- навчання та розвиток кадрів – забезпечення навчання та розвитку персоналу для коректного використання нових технологій й систем управління сприятиме підвищенню ефективності та успішності їх впровадження.

Загальний вплив систем управління виробничими ресурсами на розвиток сільськогосподарських підприємств є ключовим фактором у досягненні сталості та ефективності галузі. Інтеграція сучасних технологій та систем управління дозволяє оптимізувати процеси виробництва, ефективно використовувати ресурси та адаптуватися до змін у ринкових умовах. Автоматизація, використання Internet of Things, аналіз даних та інші інноваційні підходи допомагають підвищити якість продукції, знизити витрати та забезпечити сталий розвиток. Проте, для досягнення використання потенціалу систем управління у повній мірі, важливо не лише вдосконалювати технічні аспекти, а й активно інвестувати в навчання та розвиток персоналу, а також створювати сприятливе регулятивне середовище. Тільки такий комплексний підхід може забезпечити сільському господарству стійкість, конкурентоспроможність та відповідність сучасним вимогам.

Список використаних джерел

1. Негрей, М., Тараненко, А., & Костенко, І. (2022). Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.

2. Олійник Т. І., Косенко А. О. Управління виробничим потенціалом підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-

2020.11.76.

Abstract: This paper examines the key aspects of the implementation of management systems in the context of agricultural development, namely, their impact on the development of agricultural enterprises and increasing the efficiency of their activities, thanks to the optimization of the use of production resources. The main tools for improving the production resource management system are defined as automation and integration, Internet of Things and sensor technologies, data analysis and forecasting systems, training and personnel development.

Key words: management system, production resources, agricultural enterprises, rational use, development.

Науковий керівник: Павлюк С.І.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет

м.Миколаїв, Україна

УДК 338.4.003.13:633/635]631.11

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Шиян Богдан Вікторович,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Актуальність досліджуваної теми обумовлена зростанням ролі економічної ефективності виробництва рослинницької продукції задля підвищення функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Оскільки, сільське господарство, а саме галузь рослинництва відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки України, то питання останньої вимагає вирішення основних питань: збільшення виробництва та підвищення якості продукції при одночасному зменшенні затрат праці й матеріальних засобів на одиницю продукції. Дієвим інструментом визначено інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва.*

Ключові слова: *Виробництво, галузь рослинництва, інтенсифікація, інновації, ефективність.*

Сільське господарство відіграє визначальну роль у забезпеченні достатньої кількості продовольства для майже 10 мільярдів населення до 2050 року. Інноваційний прогрес та досягнута ефективність виробництва у сільському секторі економіки значно визначають розвиток виробництва рослинництва. Рослинницька галузь, в свою чергу, має важливе значення для

сільського господарства, оскільки вона впливає на рівень продовольчої безпеки країни та є основою для розвитку більшості агропродовольчих підгалузей.

Економічна ефективність у сільському господарстві означає досягнення максимального врожаю або виробів тваринництва з кожного гектара земельної ділянки або від кожної тварини за найменші витрати ресурсів та праці на одиницю продукції. При оцінці ефективності сільськогосподарського виробництва не лише порівнюють витрати та результати, але й враховують якість продукції й її відповідність потребам споживача. Зростання якості продукції вимагає додаткових зусиль та інвестицій у живу та механізовану працю.

Світовий досвід свідчить, що виробник отримує значно більшу вигоду, коли продає не просто сировину, а вже готові продукти її переробки, тобто кінцеві товари для споживання. Цей принцип лежить в основі економіки країн з високим рівнем розвитку, де експорт сировини не є пріоритетом. Крім того, такі країни мають потужні галузі промисловості, що орієнтовані на комплексну переробку сировини та виготовлення готових товарів для кінцевого споживача. Цей принцип стосується не лише великих компаній та корпорацій, але й індивідуальних виробників. У країнах з високим рівнем розвитку навіть фермери прагнуть не просто продати сільськогосподарську продукцію, а й попередньо її обробити, а в деяких випадках довести до стану, готового до вживання [1].

Нові організаційно-виробничі структури, що виникли внаслідок трансформаційних змін у формах власності та господарювання, не забезпечили стійкого та розширеного відтворення більшості з них. Незважаючи на те, що на всіх етапах економічного розвитку існує об'єктивна потреба відтворення, яка впливає з процесу виробництва матеріальних благ, як економічної основи життя людського суспільства, цей процес ще не забезпечив сталість та поширення більшості новоутворених структур. У сільському господарстві відтворення представляє собою постійне повторення і безперервне відновлення процесу виробництва.

Відродження сільськогосподарського виробництва та його результативний розвиток стануть можливими при умові підвищення темпів розширеного відтворення та забезпечення ефективності за допомогою інтенсифікації, прискорення науково-технічного переозброєння та реконструкції виробництва. Ключовими чинниками будуть залучення новітніх ресурсощадних технологій, інтенсивне використання наявного виробничого потенціалу та вдосконалення господарського механізму на основі інновацій. У свою чергу інновації виступають ключовим інструментом для забезпечення економічної стабільності і задоволення попиту на нові товари та види продукції. Розробка та впровадження нових товарів, послуг та робіт сприяють прискоренню науково-технічного прогресу, забезпечують зростання обсягів виробництва, підвищують показники зайнятості та стимулюють інвесторів до реалізації вигідних проектів.

Основними напрямками підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах

визначено:

- механізація та автоматизація – сприяють підвищенню технічного рівня виробництва, суттєво впливають на своєчасність виконання робіт, підвищують продуктивність праці та збільшують інтерес робітників до результатів своєї праці;

- нові організаційні форми виробництва – сучасні стратегії маркетингу, менеджменту, логістика і інші, дозволяють швидко реагувати на зміни в навколишньому світі;

- використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій – наприклад використання гербіцидів дає можливість частково або повністю відмовитись від механічних методів обробітку ґрунту;

- меліорація – хоча й потребує значних інвестицій, але визначається як ключовий напрям інтенсифікації у рослинництві. Використання систем крапельного зрошення, ефективного водовідведення та збереження води може допомогти знизити витрати та збільшити врожайність;

- біотехнології – використання їх сприятиме виробництву нових екологічно чистих продуктів харчування та освоєнню нових ринків;

- хімізація – допомагає поліпшити техніку і технологію використання хімічних речовин у сільському господарстві, враховуючи важливість дотримання гранично допустимих норм використання добрив;

- насінництво та селекція – сприяють впровадженню нових порід тварин та високопродуктивних сортів рослин, які володіють стійкістю до захворювань, шкідників та бур'янів тощо.

Крім того, необхідно також враховувати вплив змін клімату та війни на екологічний стан в нашій країні, що безпосередньо впливає на виробництво продукції рослинництва. Так, застосування стійких до стресових умов сортів рослин, захист від шкідників та хвороб, а також впровадження сучасних агрокліматичних систем можуть допомогти зменшити ризики та зберегти врожаї.

У світлі зростаючого попиту на екологічно чисті продукти, також важливою є розробка та впровадження методів органічного виробництва, які сприяють збереженню навколишнього середовища та підвищенню цінності продукції на ринку [2].

Економічна результативність виробництва визначає його ефективність та слугує основним критерієм для оцінки механізму сільського господарства. Для оптимального функціонування сільськогосподарських підприємств важливо враховувати макро- та мікроекономічні умови господарювання, ефективно управляти наявними ресурсами через гнучкий та відповідальний економічний механізм, який відповідає економічним вимогам.

Список використаних джерел

1. Баращук О. І., Баращук В. І. Економічна ефективність вирощування зернових культур у системі зернового тваринництва: монографія. Київ : Інститут аграрної економіки, 2018. 240 с.

2. Петренко В. С., Литвиненко О. В. Вплив кліматичних змін на економічну ефективність рослинництва: виклики та стратегії адаптації. *Аграрна*

економіка. 2019. № 4. С. 23-37.

Annotation: *The relevance of the research topic is due to the growing role of the economic efficiency of the production of vegetable products in order to improve the functioning of agricultural enterprises in modern conditions. Since agriculture, namely the field of crop production, plays a key role in ensuring food security of Ukraine, the issue of the latter requires solving the main issues: increasing production and increasing the quality of production while simultaneously reducing the need for labor and material resources per unit of production. The effective tool is determined by the intensification of agricultural production.*

Key words: *production, industry, intensification, innovation, efficiency.*

Науковий керівник: Павлюк С.І.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 338.33:504:631.11

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Хржановський Данііл Олександрович,
здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Для України сільське господарство є однією з базових галузей господарювання, що може задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції держави в міжнародних аграрних відносинах. Відтак, дослідження екологізації сільського господарства із урахуванням зарубіжного досвіду є актуальною і важливою темою для розробки наукових досліджень з цього питання.*

Ключові слова: *Сільське господарство, екологізація, екосистема, органічна продукція.*

Загальні напрями екологізації сільського господарства передбачають необхідність використання відповідних інструментів для забезпечення сталого природокористування та виробництва екологічно чистої продукції [1, с. 87]. Серед них слід виділити наступні: створення передумов для збалансованого розвитку аграрних екологічних систем та запобігання негативним процесам, що відбуваються в них, розробка дієвої комплексної системи індикаторів щодо оцінки стану біорізноманіття та оптимізаційних моделей агроєкосистем, сприяння створенню нових сортів, пристосованих до різних умов аграрного

виробництва, які при мінімальних витратах енергії та в умовах змін клімату будуть забезпечувати високі врожаї продукції [2, с. 45].

Конкретні напрями екологізації сільського господарства полягають в наступному. По-перше, запровадження альтернативних методів обробки ґрунтів та вирощування органічної продукції. Альтернативне землеробство передбачає зменшення або повну відмову від використання пестицидів, мінеральних добрив та інших хімічних засобів. З оглядом на це, до основних його завдань варто віднести захист довкілля; зниження енергоємності продукції та поліпшення її якості, збереження і підвищення родючості ґрунту. Зазначена форма розвитку сільськогосподарської галузі поширена у Франції, Швеції, Швейцарії, Нідерландах, США, Німеччині.

Нині формуванню сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату у сфері регулювання природокористування уряди розвинених країн приділяють особливу увагу. Зокрема, використовуючи інноваційний податковий кредит, зменшені на певний відсоток уже нараховані за законом суми податку на прибуток корпорацій, вони активно допомагають розвитку і впровадженню екологічних технологій. Передусім від податкового кредиту одержують вигоду найбільші компанії з високим і зростаючим обсягом видатків на НДДКР. Залежно від типу екологічних фондів, ставки податкового кредиту перебувають у межах від 3–5% (Корея, Тайвань, Нідерланди) до 10-15% (Японія, Нідерланди).

Екологічні інвестиції, згідно з даними Агентства з охорони навколишнього середовища США, у 54% компаній окупилися протягом одного року, у 21 – через два, і лише у 7% компаній окупність природоохоронних капіталовкладень становила понад чотири роки. Австрійські промисловці високу прибутковість природоохоронних інвестицій оцінюють як важливий ресурс економічного зростання/

Своєю чергою, вирощування органічної продукції тісно пов'язане з екологізаційними аспектами використання територій сільськогосподарського призначення. В країнах ЄС обсяги продажів такої продукції мають тенденцію до зростання. Виробництво органічної продукції сприяє вирішенню наступних проблемних питань: охорона природного середовища від забруднення хімічними речовинами, які застосовуються в процесі сільськогосподарської діяльності; попередження деградації ґрунтів; забезпечення споживачів продовольчою продукцією високої якості, яка є безпечною для вживання.

По-друге, впровадження ресурсозберігаючих, енергозберігаючих, маловідходних технологій у переробному комплексі, альтернативних систем землеробства з обмеженим використанням хімічних засобів підвищення врожайності і захисту рослин, розширене відтворення природної родючості ґрунтів. По-третє, забезпечення прискореного розвитку виробничо-збутової сфери, здійснення якої дозволяє оптимізувати використання сільськогосподарської сировини [3].

Йдеться, передусім, про розвиток інфраструктури та переробних галузей промисловості, що має важливе значення для екологізації

сільськогосподарського виробництва та процесу реалізації продукції галузі на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Список використаних джерел

1. Духневич А.В. Сільське господарство в умовах членства України в СОТ. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 12. С. 14-17.
2. Жибак М. М., Христенко Г. М. Світовий ринок органічної продукції: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний форум*. 2019. № 3. С. 3–8.
3. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року: Закон України. №2818VI від 21.12.2010 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/281817>

Annotation: *Agriculture is one of the main branches of economy of Ukraine that can cover needs of domestic market and keep the leading positions of the state on the global level. Therefore, the study of environmentalization of agriculture with consideration of foreign experience, is a relevant and important topic for the development of scientific research on this issue.*

Key words: *agriculture, environmentalization, ecosystem, organic products.*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.

*кандидат економічних наук, доцент
кафедра готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна*

УДК 339.137.2+65.012.32

ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Шиян Богдан Вікторович,

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *Актуальність дослідження операційного менеджменту та його впливу на конкурентоспроможність продукції компаній у наш час неможливо переоцінити. З розширенням глобальної конкуренції та стрімкими змінами на ринку, підприємства стикаються з викликами, пов'язаними з оптимізацією виробничих процесів, зниженням витрат, покращенням якості продукції та швидким реагуванням на мінливі потреби споживачів. Операційний менеджмент відіграє ключову роль у вирішенні цих завдань,*

управляючи ресурсами, процесами та технологіями виробництва, що є критично важливим для конкурентоспроможності за умов динамічності бізнес-сектору.

Ключові слова: *операційний менеджмент, конкурентоспроможність, продукція, ефективність.*

Підприємства, які прагнуть до високої конкурентоспроможності, повинні ретельно продумувати свою операційну стратегію. З одного боку, їм потрібно шукати найбільш ефективні методи ведення операцій, щоб відповідати вимогам конкурентної боротьби. З іншого боку, операційна стратегія безпосередньо пов'язана з усіма аспектами бізнесу, тому її розробка потребує ретельного дослідження та аналізу.

Операційний менеджмент – галузь науки, що охоплює будь яку підприємницьку діяльність, пов'язану з переробкою продукції, інформації та роботи з клієнтами.

Операційна стратегія – це план, який визначає, використання наявних у неї засобів для реалізації своїх довгострокових цілей. Вона повинна бути синхронізована з загальною конкурентною стратегією компанії, і полягає в:

- правильному визначенні конкурентних вимог до виробництва;
- розробки плану, який гарантує достатність операційних можливостей для виконання плану стратегії [1].

Операційний менеджмент відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності продукції підприємств. Він допомагає їм оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати, покращувати якість продукції та швидко реагувати на мінливі потреби споживачів.

Ефективна операційна стратегія є важливим фактором конкурентоспроможності підприємства. Вона повинна бути ефективною та відповідати вимогам конкурентного середовища, адже вона безпосередньо впливає на інші аспекти бізнесу, тому її розробка потребує ретельного дослідження та аналізу.

Операційний процес – це система взаємопов'язаних процесів, які перетворюють продукцію на готовий виріб. Ці процеси можна поділити на три категорії: 1) основні - безпосередньо пов'язані з виготовленням продукції або наданням послуги, 2) допоміжні - забезпечують основні процеси необхідними ресурсами, 3) обслуговуючі - підтримують функціонування основних і допоміжних процесів. Підвищення ефективності операційного менеджменту та процесів може призвести до значних переваг для підприємства, таких як мінімізація витрат, підвищення якості продукції, збільшення прибутку та зростання конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність – це здатність об'єкта або суб'єкта переважити конкурента у певних умовах. Існує три групи об'єктів, які можна оцінювати з точки зору конкурентоспроможності:

- товари;
- підприємства (рентабельність, частка ринку, ефективність менеджменту, фінансове становище, репутація);

- регіони (інфраструктура, інноваційний потенціал).

Конкурентоспроможність продукції встановлюється споживачем на основі того, наскільки вона задовольняє його потреби. Маючи обмежені ресурси, споживач прагне максимізувати реалізацію своїх потреб. Також піддається оцінці споживача значимість підприємства на ринку: його досвід роботи, частку ринку, гарантії, яке воно пропонує, рівень довіри до нього з боку інших споживачів, а також якість його продукції.

Виробник оцінює конкурентоспроможність своєї продукції за сумою прибутку, який він може отримати, а також рентабельністю

Конкурентоспроможна організація на думку інвестора має бути рентабельною, мати стійке фінансове становище та чітку перспективу довгострокового розвитку. Його мета - не одиничні вигідні угоди, а значні обсяги продажів, що генерують прибуток, кращий за альтернативні інвестиції. Затребуваність товару гарантує стійкий попит, а рентабельність – прибутковість. Держава оцінює конкурентоспроможність продукції, ґрунтуючись на її затребуваності та якісній значущості. Якщо вітчизняний продукт має високий попит серед населення та відповідає його потребам, але при цьому його ціна вища, ніж у імпортних аналогів, держава може вжити заходів для його підтримки, такі як: субсидії, дотації, квоти, митні бар'єри.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства на ринку відображає його здатність вирізнятися серед конкурентів, задовольняти потреби споживачів і можливість реалізувати поставлені цілі. Це оцінюється не лише за рівнем ресурсів, але й за здатністю ефективно використовувати їх та адаптуватися до змін у господарському середовищі. Фактори, що визначають конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства на споживчому ринку: 1) ресурсний потенціал; 2) функціональна ефективність господарської системи.

Конкурентоспроможність зазвичай визначається наступними чинниками: споживчі властивості товарів, маркетингова підтримка, характеристика цільових ринків, поведінка споживачів, потенціал і ресурси підприємства тощо [2].

Стратегія якості ґрунтується на зосередженості на потребах клієнтів. Це ключовий критерій якості. Зосередженість означає, що управлінські рішення мають прийматися з урахуванням його впливу на задоволеність клієнтів.

Ефективний менеджмент якості неможливий без зосередженості на процесах. Організаційну діяльність розглядають як процес, де "вхід" (сировина, матеріали, інформація) перетворюється на "вихід" (продукт, результат, що задовольняє потреби). Якість кінцевої продукції залежить від якості кожного процесу та їх взаємозв'язку.

Зосередженість на процесах забезпечує прозорість та керованість виробничої діяльності та роботи з обслуговування клієнтів.

Якість продукції або послуги визначається сукупністю властивостей, які задовольняють потреби споживача. Контроль та оцінка якості, а також методи управління якістю продукції визначаються за допомогою стратегічного операційного менеджменту. Використання методів стратегічного операційного

менеджменту дає можливість організаціям стати лідерами у своїй сфері, зробити підприємство результативним та прибутковим. Оцінка органами управління підприємства змінних стратегічного характеру дозволяє розрахувати ймовірність досягнення результатів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Шевченко Л.М., Коваленко Т.П. Операційний менеджмент: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 56-69.
2. Кравчук О.В., Луценко Л.П. Вплив операційного менеджменту на конкурентоспроможність підприємства. *Наукові записки Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. Т. 38. № 2. С. 83-89.

***Annotation:** The relevance of the study of operational management and its impact on the competitiveness of companies' products cannot be overestimated today. With increasing global competition and rapid changes in the market, businesses are facing challenges related to optimising production processes, reducing costs, improving product quality and responding quickly to changing consumer needs. Operations management plays a key role in meeting these challenges by managing resources, processes and production technologies, which is critical to competitiveness in a dynamic business sector.*

***Key words:** operational management, competitiveness, production, efficiency*

Науковий керівник: Кушнірук В.С.,

*канд. екон. наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 330.34

СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Юзефович Карина Олексіївна,

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** Стабільність та сталий розвиток економіки вимагають активної інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Вирішення проблеми інвестиційного забезпечення інноваційних проєктів потребує обґрунтування теоретико-методичних підходів для збільшення притоку інвестицій. У цій статті досліджено сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України та визначено стратегії підвищення їх інноваційної активності.*

Ключові слова: *Інноваційна активність, промислові підприємства, Україна, стратегії підвищення, інвестиційне забезпечення, дослідження, чинники, інноваційна модернізація, євроінтеграція, економічний розвиток.*

Інноваційна активність на підприємствах визначає їхню конкурентоспроможність та здатність до сталого розвитку в умовах швидко змінюючогося світового ринку. У контексті сучасної економіки, де швидкість змін та впровадження нових технологій стають вирішальними факторами успіху, стратегії підвищення інноваційної активності на підприємствах набувають особливого значення.

Вивчення досвіду світових лідерів у сфері інновацій та аналіз власного внутрішнього потенціалу дозволяють визначити ключові проблеми та шляхи їх вирішення. Ця тема стає предметом інтенсивних досліджень як у науковому, так і в практичному плані, спрямованих на забезпечення ефективного використання інноваційних можливостей на підприємствах.

Вибір інноваційної стратегії підприємства суттєво впливає на посилення конкурентоспроможності його продукції, та, навпаки, вибір інноваційної стратегії у свою чергу залежить від рівня конкурентоспроможності його інноваційної продукції. Аналітичний огляд наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів свідчить про існування широкого спектра різновидів стратегій, які мають свої ознаки та характеристики. Англійський вчений-економіст К. Фрімен виділяє шість основних видів інноваційних стратегій підприємства: наступальну, захисну, імітаційну, залежну, традиційну та «за нагодою» [1].

Інноваційна стратегія визначається основними принципами, на яких базується діяльність підприємств, що спрямована на зростання та конкурентоспроможність. Підприємства, що обирають наступальну стратегію, активно розвиваються у рамках підприємницької конкуренції, віддавши перевагу дослідженням та новітнім технологіям.

У відміну від цієї стратегії, підприємства, що обирають захисний підхід, ставлять перед собою завдання захистити свої інновації від конкуренції шляхом швидкого патентування, уникнення появи субститутів та аналізу досягнень конкурентів.

Імітаційна стратегія включає адаптацію інноваційних здобутків лідерів галузі або придбання ліцензій на використання нових технологій, дозволяючи підприємствам імітувати основні характеристики продуктів конкурентів [2].

Залежна інноваційна стратегія полягає у співробітництві з провідними підприємствами галузі, внаслідок чого підприємства не ризикують самостійними змінами і дотримуються політики лідерів.

Традиційна стратегія спрямована на підвищення якості існуючих продуктів без змін технологічної бази, використовуючи стандартні інноваційні рішення.

Стратегія "за нагодою" орієнтується на використання нових можливостей, що виникають у зовнішньому середовищі, і характеризується відсутністю власної науково-технічної діяльності [3].

Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України характеризується рядом важливих аспектів. На жаль, Україна залишається на певному віддаленому місці в рейтингах інноваційного розвитку світу, що свідчить про те, що промислові підприємства не завжди успішно адаптуються до сучасних вимог і тенденцій. Одним з головних проблемних аспектів є недостатня кількість інвестицій у дослідження та розвиток науково-технічної бази підприємств. Багато компаній стикаються з відсутністю необхідних фінансових ресурсів для інноваційних проектів, що стримує їхній потенціал у цьому напрямку. Також важливим фактором є відсутність ефективної системи комерціалізації інноваційних продуктів. Багато ідей і розробок залишаються на рівні наукових лабораторій чи підприємств, не отримуючи можливості для втілення на ринку через відсутність підходящих механізмів комерціалізації. Крім того, низький рівень інноваційної культури та відсутність належного стимулювання інноваційних ініціатив у підприємств також ускладнюють ситуацію з інноваційним розвитком.

Низький рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств обумовлений кількома факторами. Перш за все, це недостатня інвестиційна привабливість та недостатня доступність фінансових ресурсів для проведення досліджень та впровадження інноваційних рішень. Далі, відсутність ефективної системи комерціалізації та недостатня науково-технічна база обмежують розвиток інновацій. Також, несприятлива бізнес-середа, відсутність стимулів та низький рівень інноваційної культури внутрішнього середовища підприємств сприяють відмові від інноваційних ініціатив. т

Проте перспективи подолання цих проблем існують. Зокрема, залучення більшої кількості інвестицій, сприяння розвитку фінансових інструментів для інновацій, покращення правової та бізнес-середы, створення сприятливого клімату для впровадження новацій, підвищення інноваційної культури та стимулювання інноваційних ініціатив — усі ці напрямки можуть сприяти подоланню низького рівня інноваційної активності і сприяти зростанню ефективності та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

***Annotation:** Stability and sustainable development of the economy require active innovation activity of domestic enterprises. Solving the problem of investment support of innovative projects requires substantiation of theoretical and methodological approaches to increase the inflow of investments. This article studies the current state of innovative development of industrial enterprises in Ukraine and identifies strategies for increasing their innovation activity.*

***Key words:** innovation activity, industrial enterprises, Ukraine, strategies for increasing, investment support, research, factors, innovative modernisation, European integration, economic development.*

Список використаних джерел

1. Freeman C. The Economics of industrial innovation / C. Freeman. – The MIT Press, 1982. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1127242>

2. Зянько В.В., Зянько В.В. Механізм формування інноваційної стратегії підприємства / В.В. Зянько, В.В. Зянько // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2010. – Вип. 6. – Т. 1. – С. 24 – 30. URL: https://fk.vntu.edu.ua/images/documents/iv_fr_2010_61.pdf

3. Краснокутська, Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник [Текст] / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7bd0337-a6b0-44dd-8908-4c6a90f282c8/content>

Науковий керівник: Червен І. І.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна

УДК 336.66

ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМТВА

Юзефович Карина Олексіївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У даній роботі відмічено важливість ефективного фінансового управління для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Розглянуто сутність понять «економічна стійкість» та «фінансова стійкість», та визначено їх нетотожність. Акцентовано, що з метою аналізу фінансового стану підприємства слід розглядати чотири типи фінансової стійкості (абсолютна, нормальна, нестійка, кризовий стан). Крім того, визначено, що на фінансову стійкість впливають дві групи акторів: зовнішні та внутрішні.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємство, управління, фінансові ресурси, стратегія.

Фінансова стійкість підприємства є важливим показником, який відображає його ефективність у операційній, фінансовій та інвестиційній сферах. Вона також містить інформацію, що цікавить потенційних інвесторів, адже свідчить про здатність підприємства забезпечити свої зобов'язання та керувати своїми фінансовими ресурсами. Важливо розрізняти поняття «економічна стійкість» та «фінансова стійкість».

Так, економічна стійкість є комплексним поняттям, що означає здатність підприємства зберігати свою цілісність та рівновагу навіть у мінливих умовах, використовуючи ефективно власні ресурси. Зведення економічної стійкості

лише до фінансової не відображає всіх факторів, що впливають на успішну діяльність підприємства, таких як ділова активність та стійкість персоналу [1].

У свою чергу фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами, та визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних й позикових коштів, а також співвідношенням господарських засобів та джерел їх утворення.

З метою аналізу фінансового стану підприємства розглядають чотири типи фінансової стійкості. Перший – абсолютна фінансова стійкість, за якої власні кошти покривають запаси і витрати підприємства. Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що власні джерела формування оборотних активів покривають запаси та витрати, тобто підприємство незалежне від кредиторів, що трапляється вкрай рідко. Другий – нормальна фінансова стійкість, це ситуація, за якої запаси й витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів та довгостроковими позиченими джерелами. Третій – нестійке (передкризове) фінансове становище, за якого запаси й витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик. Четвертий – кризовий фінансовий стан, за якого запаси та витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), тобто підприємство перебуває на межі банкрутства [2].

Важливо відмітити, що діяльність підприємства можна розглядати як в зовнішньому, так і внутрішньому аспектах. Така конкретизація має на меті обґрунтування доцільності поділу чинників впливу на фінансову стійкість підприємства на дві групи: внутрішні (інноваційні, виробничі, фінансові, реалізаційні) та зовнішні (соціально-економічна та політична стабільність в країні; рівень платоспроможного попиту, рівень конкуренції, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика; зовнішньоекономічна політика держави, ефективність економічних зв'язків, зміна умов експорту та імпорту, антимонопольна політика, ситуація на ринку постачальників; інвестиційний клімат, галузеві особливості, тип ринку, кредитна політика, валютна політика, рівень страхових тарифів, науково-технічний прогрес та ін.).

Найбільший вплив на фінансову стійкість підприємств здійснюють економічні та фінансові чинники. Ці чинники можуть викликати кризові ситуації та призвести до банкрутства та ліквідації підприємств. Варто зауважити, що на сучасному етапі економічного розвитку України фінансова стійкість багатьох підприємств відчутно погіршилася. Головними причинами погіршення фінансової стійкості багатьох підприємств України є: війна з росією, інфляція, нестабільність курсу валют, підвищення податків, обмеження доступу до кредитів. Нестабільність економічної ситуації в Україні призвела до погіршення інвестиційного клімату, а також має великий вплив на зовнішньоекономічну політику держави, особливо у сферах експорту та імпорту. У період кризи спостерігається відставання темпів реалізації продукції від її виробництва, що призводить до зниження ліквідності підприємств та збільшення ризику банкрутства [3].

Тож на основі вищевикладеного, можна зробити декілька основних

висновків. Перш за все, є очевидним, що фінансова стійкість підприємства – це ключовий фактор для його успішної діяльності та виживання в умовах ринкової конкуренції. По-друге, фінансова стійкість підприємства залежить від комплексного підходу до управління, який включає як внутрішні, так і зовнішні фактори. По-третє, підприємствам необхідно постійно адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, вдосконалювати свої фінансові стратегії та процеси управління, щоб забезпечити свою стійкість й конкурентоспроможність на довгострокову перспективу.

Отже, ефективне фінансове управління – це оптимальне використання фінансових ресурсів та інструментів для досягнення стратегічних цілей компанії, що включає в себе планування, контроль й аналіз фінансових операцій для забезпечення фінансової стабільності та стійкості підприємства. Для досягнення успіху підприємствам необхідно розробляти та впроваджувати стратегії, що сприяють оптимізації їх фінансових ресурсів та виробничих процесів, а також активно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Чепка В. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 649-655. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/107.pdf.
2. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.76
3. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2010. № 10 С. 276-279. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socoeconom/article/view/4814>.

Annotation: This paper notes the importance of effective financial management to ensure the financial stability of the enterprise. The essence of the concepts «economic stability» and «financial stability» was considered, and their non-identity was determined. It is emphasized that to analyze the financial state of the enterprise, four types of financial stability should be considered (absolute, normal, unstable, and crisis state). In addition, it was determined that two groups of actors influence financial stability: external and internal. It is noted that economic and financial factors exert the greatest influence on the activity of the enterprise.

Key words: financial stability, enterprise, management, financial resources, strategy.

Науковий керівник: Павлюк С.І.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет,

м.Миколаїв, Україна

СЕКЦІЯ: «СУЧАСНІ ТРЕНДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ»

УДК 329.7

МОЛОДЬ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗМІН У СІЛЬСЬКОМУ РОЗВИТКУ

Андрушкевич Тетяна Володимирівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
М. Миколаїв, Україна

Анотація: *Молодь відіграє важливу роль у розвитку сільського господарства та сільського розвитку, і може бути справжнім каталізатором змін в цих галузях. На сьогодні, важливо стимулювати їх участь та заохочувати їх ідеї та ініціативи на шляху до сталого розвитку галузі.*

Ключові слова: *Сільське господарство, Молодь, Розвиток, Інновації, Підприємництво, Освіта, Лідерство, Фермерство, Підтримка, Сталість, Зміна, Сільські території, Продовольча безпека, Технології, Маркетинг, Економіка, Соціальна відповідальність, Громадські організації.*

Сільське господарство є важливим сектором економіки, який впливає на життя мільйонів людей по всьому світу. Однак, зміна демографічного складу сільського населення та виклики, пов'язані зі зміною клімату та ресурсами, ставлять під загрозу стале розвиток цієї галузі. У цьому контексті молодь виявляється незамінним каталізатором змін у сільському розвитку.

Перш за все, молодь принесе свіжу перспективу та новаторські ідеї у галузь сільського господарства. Їхня креативність, знання та відкритість до змін можуть стимулювати інновації та покращення. Молоді люди, які виростають в епоху швидких технологічних змін, можуть впроваджувати сучасні технології, цифрові рішення та розумні системи управління, що сприятиме підвищенню продуктивності та ефективності господарства [1].

Варто зазначити про підтримку молодих фермерів, адже забезпечення молодим фахівцям доступу до землі, фінансової допомоги та ресурсів є важливим фактором розвитку сільського господарства. Крім того, проведення освітніх та консультативних програм, спрямованих на навчання молодих фермерів, може сприяти їхньому успішному старту та розвитку в галузі.

Забезпечення молодим фермерам доступу до землі є одним з ключових аспектів підтримки їх розвитку. Часто молодим фахівцям доводиться стикатися зі складнощами в отриманні власної земельної ділянки через високі ціни на землю або обмежену наявність вільних земельних площ. Уряди та організації повинні вживати заходів для забезпечення доступу до землі для молодих

фермерів шляхом надання пільгових кредитів на придбання земельних ділянок або встановлення програм оренди землі.

Фінансова допомога є ще одним важливим чинником, який сприяє розвитку молодих фермерів. Молоді фахівці зазвичай стикаються з високими фінансовими витратами на придбання сільськогосподарської техніки, насіння, добрива та інших ресурсів. Надання фінансової підтримки у вигляді пільгових кредитів, грантів або субсидій допомагає знизити фінансове навантаження на молодих фермерів і стимулює їх розвиток [5].

Освітні та консультативні програми є також важливим інструментом підтримки молодих фермерів. Надання доступу до якісної сільськогосподарської освіти, тренінгів та консультацій допомагає молодим фермерам отримати необхідні знання та навички для успішного управління господарством. Вони можуть навчитися сучасним агротехнологіям, методам управління ризиками, маркетингу та бізнес-планування, що допоможе їм ефективно впроваджувати інновації та покращувати продуктивність свого господарства.

Крім того, консультативні програми надають молодим фермерам можливість отримати експертну підтримку та поради від досвідчених фахівців. Це допомагає їм уникнути початкових помилок, зробити осмислені рішення та забезпечити успішний розвиток свого господарства.

Загалом, забезпечення молодим фермерам доступу до землі, фінансової підтримки та освітніх ресурсів є важливою складовою підтримки їх розвитку в галузі сільського господарства. Ці заходи допомагають підвищити молодим фермерам стартові можливості, знизити ризики і стимулювати їхню інноваційну діяльність. Крім того, вони сприяють збереженню та розвитку сільськогосподарського сектора, забезпечуючи належну заміну поколінь фермерів і забезпечення продовольчої безпеки [5].

Стимулювання підприємницької активності серед молоді може вести до створення нових підприємств та розвитку ринкових можливостей, серед таких є:

1. Стартапи та інновації (молодь, яка має підприємницький дух, може започаткувати стартапи у сільському господарстві. Вони можуть впроваджувати нові ідеї, технології та бізнес-моделі, що дозволяють поліпшити продуктивність, оптимізувати процеси та забезпечувати сталість господарств. Наприклад, це може бути стартап, що використовує дрони для моніторингу врожаю, агротехнологічна компанія, що вирощує продукти в контрольованих умовах або стартап, що спеціалізується на виробництві органічних продуктів) [2];

2. Розвиток ринкових можливостей (молоді підприємці можуть впроваджувати нові інноваційні підходи до маркетингу та просування сільськогосподарських продуктів. Вони можуть створювати унікальні бренди, використовувати цифрові медіа для просування своїх продуктів, розвивати електронну комерцію та інші сучасні канали збуту. Це допомагає залучати нові аудиторії та розширювати ринки збуту для сільськогосподарської продукції);

3. Інклюзивний розвиток (стимулювання підприємництва серед молоді сприяє інклюзивному розвитку сільських районів. Молоді підприємці можуть створювати робочі місця та забезпечувати економічний розвиток у віддалених та менш розвинених районах. Це допомагає зменшувати міграційний відтік з сільських районів, зміцнює соціальну та економічну стабільність у сільських громадах) [3];

4. Молодіжне лідерство (розвиток підприємництва серед молоді сприяє формуванню нового покоління лідерів у сільському господарстві. Молоді підприємці є активними учасниками господарського процесу та виконують роль каталізаторів змін. Вони привносять свіже бачення, інноваційні підходи та енергію, що допомагає впроваджувати нові ідеї та покращувати ефективність господарств) [4];

5. Підтримка розвитку сільськогосподарської екосистеми (створення підприємницьких можливостей для молоді сприяє загальному розвитку сільськогосподарської екосистеми. Це стимулює появу інкубаторів, акселераторів та інших організацій, які надають підтримку та консультування молодим підприємцям. Такі інфраструктурні зусилля допомагають забезпечити доступ до ресурсів, знань та фінансування, що сприяє успіху підприємств) [6].

Освіта грає важливу роль у розвитку молоді в сільському господарстві. Аграрна освіта, практичні тренінги та наукові дослідження надають молоді необхідні знання та навички для активної участі у сільському розвитку. Аграрна освіта допомагає молодим людям оволодіти фаховими компетенціями, які необхідні для ефективного управління господарствами, використання сучасних технологій та вирощування якісної сільськогосподарської продукції.

Практичні тренінги дозволяють молоді отримувати реальний досвід роботи в галузі сільського господарства, навчаючи їх практичним навичкам та розвиваючи їх підприємницький потенціал. Наукові дослідження у сільському господарстві сприяють розвитку нових інновацій, технологій та підходів, що поліпшують продуктивність та сталість господарств. Крім того, стимулювання молодіжного лідерства допомагає залучити і мобілізувати молодих людей для активної участі у прийнятті рішень та розвитку сільського господарства. Це стимулює їх креативність, інноваційність та вплив на господарські процеси, що сприяє сталому розвитку сільських територій [7].

Враховуючи важливість молоді як каталізатора змін у сільському розвитку, важливо сприяти їхньому залученню, підтримці та розвитку. Шляхи досягнення цих цілей можуть включати створення сприятливих умов для молодих фермерів, надання освітніх та практичних можливостей, підтримку підприємництва та розвиток молодіжного лідерства.

Загалом, молодь має потенціал зробити значний внесок у сільський розвиток через свою креативність, знання, інноваційність та прагнення до змін. Їхні ідеї, енергія та прагнення до покращення можуть стати каталізатором для сталого розвитку сільського господарства, покращення продуктивності та якості життя в сільських регіонах.

Зважаючи на вищезазначені фактори, уряди, громадські організації та інші зацікавлені сторони повинні сприяти активній участі молоді у сільському

розвитку, забезпечуючи їм необхідну підтримку, ресурси та можливості для втілення їхніх ідей та ініціатив. Тільки шляхом спільної роботи та визнання важливості ролі молоді можна досягти сталого розвитку сільських територій та покращення умов життя мільйонів людей.

Список використаних джерел:

1. Саволайнен В.І. Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні/URL: https://minjust.gov.ua/m/str_41555
2. Чичкало-Кондрацька І. Б., Хаустова Е. О., Кондрацька Д. С. Інноваційний потенціал українських стартапів на міжнародному ринку/2017/URL: <http://surl.li/rbboz>
3. Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків, 1–28 лютого 2020 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 235 с./URL: <http://surl.li/rbbtc>
4. Капліна А.І. (2020) Молодіжне підприємництво – перспективний шанс для молоді.Агросвіт.Випуск19-20.С.47–50. URL: <http://surl.li/rbbyx>
5. Лещенко Р.Н. Молоді українські фермери матимуть підтримку від держави.Урядовий портал. Міністерство аграрної політики та продовольства України/2021/URL: <http://surl.li/rbbek>
6. Морозюк Н.В., Шапошник В.М. (2019) Розвиток аграрного підприємництва як форма реалізації лідерського потенціалу молоді. Чорноморські економічні дослідження. Випуск 42. С. 30–34.
7. Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т. Молодь України: від освіти до праці. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Дата: 2010. С.204.URL: <http://surl.li/rbckd>

Annotation: *Youth play an important role in the development of agriculture and rural development, and can be a real catalyst for change in these areas. Today, it is important to stimulate their participation and encourage their ideas and initiatives on the way to the sustainable development of the industry.*

Keywords: *Agriculture, Youth, Development, Innovation, Entrepreneurship, Education, Leadership, Farming, Support, Sustainability, Change, Rural Areas, Food Security, Technology, Marketing, Economics, Social Responsibility, Community Organizations.*

Науковий керівник: *Лівандовська О. А.,
асистент кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336.71:005.8(477)

ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Балицька Діана Олександрівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: досліджено поняття банківська безпека та її вплив на розвиток економіки країни. Оцінено стан індикаторів фінансової безпеки банківського сектору України у 2018-2022 рр. Визначено, що задля забезпечення стабільності фінансової безпеки банківської системи необхідно приділити увагу покращенню інструментів державного фінансового контролю за банківським сектором.

Ключові слова: банківська система, безпека банку, банк, фінансова безпека.

Банківська система є невіддільною частиною фінансово-кредитної системи країни та значно впливає на її економічний розвиток. Роль банківських установ полягає в забезпеченні функціонування фінансової системи, оскільки комерційні банки мають прямий вплив на соціально-економічну діяльність суспільства через акумулювання його фінансових ресурсів та їх ефективний та раціональний розподіл. Наразі, в умовах економічної та політичної нестабільності, особливо важливо звертати увагу на надійність та ефективність банківської системи, оскільки це має велике значення для фінансової безпеки країни в цілому [1].

На питання стану та безпеки банківської системи України звертали увагу українські та зарубіжні дослідники, з-поміж яких варто відзначити Н. Давиденко, В. Колодюжну [1], К. Ларіонову, О. Хмиз [2], О. Музичку, Н. Журибиду, Є. Галько [4], А. Полторак, І. Баришевську, О. Мельник, О. Боднар [5], Ю. Волосюка, С. Тищенко, О. Христенко, В. Рибачука [7] та інших дослідників.

Окремі дослідники «фінансову безпеку банківської установи» розуміють як стан, який відзначається оптимальним рівнем залучення ресурсів, при якому загрози та негативні явища мінімізуються; також відображає здатність банків до розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності [2].

Для оцінки безпеки банківської системи досліджено індикатори рівня фінансової безпеки, які визначені у Методичних рекомендаціях щодо розвитку рівня економічної безпеки. Розроблена методика для визначення рівня економічної безпеки, яка була запропонована Міністерством економічного розвитку та торгівлі, спрямована на застосування її органами виконавчої влади, науковими установами та іншими організаціями для оцінки складових економічної безпеки з метою прийняття управлінських рішень щодо аналізу,

протидії та нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам у певній галузі [3, 6].

Оцінка рівня банківської безпеки має здійснюватися за допомогою індикаторного підходу, що дозволяє відобразити стан об'єкта спостереження з його якісними та кількісними характеристиками (табл. 1).

Таблиця 1 Стан індикаторів фінансової безпеки банківського сектору України

Індикатори	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	52,80	48,40	41,00	30,00	38,00
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	117,00	83,50	68,50	62,00	40,86
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	28,00	28,70	28,10	28,00	14,30
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3,80	3,80	3,30	3,50	3,60
Рентабельність активів, %	1,70	4,30	2,40	4,10	-0,50
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	93,50	91,00	86,80	89,10	85,90
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	60,2	61,4	58,7	55,4	68,94

Джерело: побудовано автором на основі методики [3]

Аналізуючи дані табл.1, з'ясовано, що частка простроченої заборгованості в загальній структурі кредитів, що надають банки-резиденти, скорочується. Однак даний показник все ще залишається на високому рівні, що є критичним для стабільності банківської системи.

Також варто зазначити, що значна кількість непогашених кредитів становить серйозну загрозу для банківської системи та вимагає першочергового вирішення. Збільшення боргів банків змушує їх шукати додаткові джерела доходу та маскувати реальний прибуток для ухилення від оподаткування. Перед власниками, які незаконно отримали кошти, виникає питання їх легалізації, а головним учасником у цьому процесі стає банківська установа. Тому високий рівень цього показника свідчить про високий ризик участі банківських установ у тінізації коштів.

Основним елементом для ефективної роботи економіки України є забезпечення необхідного рівня банківської безпеки, яка є ключовою складовою цієї системи. Для забезпечення стабільності фінансової безпеки банківської системи на високому рівні необхідно приділити значну увагу вдосконаленню системи управління банківськими процесами та інструментів державного фінансового контролю за банківським сектором.

Список використаних джерел:

1. Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. №40. С. 51-58. DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-40-9.
2. Ларіонова К. Л., Хмиз О. М. Оцінка рівня безпеки банківської системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №4.Том 1. С. 123-129. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4-23.
3. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
4. Музичка О. М., Журибіда Н. Р., Галько Є. О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнесінформ*. 2019. №4. С. 322-327.
5. Полторак А.С., Баришевська І.В., Мельник О.І., Боднар О.А. Кібернетична безпека банківського сектора в системі фінансової безпеки держави. *Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика* : колективна монографія; Київ : Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2019. С. 79–83.
6. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с. URL: <https://cutt.ly/BgrWXXx> (дата звернення: 04.03.2024).
7. Poltorak A., Volosyuk Yu., Tyshchenko S., Khrystenko O., Ribachuk V. Development of directions for improving the monitoring of the state economic security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. № 2(13-122), pp. 17–27. doi: 10.15587/1729-4061.2022.253062.

Annotation: *the concept of banking security and its influence on the development of the country's economy is studied. The state of indicators of the financial security of the banking sector of Ukraine in 2018-2022 was assessed. It was determined that in order to ensure the stability of the financial security of the banking system, it is necessary to pay attention to improving the instruments of state financial control over the banking sector.*

Keywords: *banking system, bank security, bank, financial security.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
 менеджменту та маркетингу,
 Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 368.01/05:004.738.5

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Белоєдов Максим Русланович,

здобувач вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *узагальнено ключові аспекти, які визначають динаміку страхування в цифровому просторі, зокрема кібербезпеку, віртуальні майнові права та інші важливі аспекти цифрового страхування.*

Ключові слова: *віртуальні активи, страхування, криптовалюта, блокчейн.*

Через значний розвиток цифрової економіки та віртуальної власності страхування віртуальних активів стає все більш актуальним, оскільки віртуальні активи можуть бути валивою частиною ділових активів, інтелектуальної власності та навіть індивідуального майна.

Віртуальні активи є активами, які не мають фізичної форми та є частинами інтернет-сервісів, програмного забезпечення, електронних документів та інших цифрових продуктів. Віртуальні активи містять криптовалюту, віртуальні об'єкти в іграх, а також інші цифрові ресурси. Законодавство багатьох країн світу у сфері страхування віртуальних активів перебуває на стадії розвитку, оскільки віртуальні активи не є фізичними об'єктами, але деякі країни вже розробили відповідне законодавство.

Кудь А. визначає віртуальні активи як «інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора»[1].

Зазначимо, що за оцінками дослідників вартість віртуальних активів у світі становить трильйони доларів. Оскільки віртуальні активи не є фізичними активами, вони не зберігаються у банках чи сховищах, що може викликати певні проблеми з їх захистом [5,6].

Відповідно до проєкту закону «Про віртуальні активи» в Україні криптовалюта визнається як віртуальний актив, який є об'єктом господарських відносин, що підлягають оподаткуванню та регулюванню [2].

Одним з недоліків страхування віртуальних активів є відсутність чіткого регулювання цього виду страхування, яке б дозволило забезпечити надійність та стабільність страхових продуктів. Крім того, слід зазначити, що віртуальні активи піддаються великим ризикам крадіжки, шахрайства та хакерських атак, що може становити значні втрати для страхових компаній.

Страхування віртуальних активів є новим напрямом в страхуванні, але водночас є дуже актуальним, оскільки з кожним роком кількість віртуальних активів зростає і потреба в їх захисті від ризиків стає все більшою.

Українське законодавство не передбачає безпосередньо страхування віртуальних активів, однак таке страхування можливе на загальних засадах в рамках страхування майна або цивільної відповідальності. Відповідно до Закону України «Про страхування» страхувальник може страхувати своє майно від ризиків, які можуть бути пов'язані з віртуальними активами [3].

У багатьох країнах світу страхування віртуальних активів є більш розвиненим. Наприклад, в США і країнах Європейського Союзу існують страхові продукти, спеціально розроблені для захисту віртуальних активів. Відповідно до дослідження, проведеного Allianz Global Corporate & Specialty, у 2019 р. 36% компаній в США та країнах ЄС мали страховий захист від кібератак та порушення безпеки даних. Крім того, віртуальні активи можуть бути включені до страхових пакетів з включенням різних видів покриття, таких як страхування від кіберзлочинів, вірусів, крадіжки даних та збитків від порушення авторських прав [4].

В Україні у 2020 році «Ощадбанк» випустив спеціальний страховий продукт «Кіберзахист+», який містить захист від кібератак, вірусів, шахрайства, пограбування, навіть у разі втрати або крадіжки мобільного телефону. Також страхова компанія «Інгосстрах» пропонує страхування на випадок втрати даних, злому електронної пошти та вірусних атак. Крім того, компанія «Альфа-Страхування» пропонує страхування на випадок кіберзагроз та створила цілу програму з підвищення кібербезпеки для своїх клієнтів.

У США також є компанії, які пропонують страхування кіберзагроз. Наприклад, компанія AIG запустила страховий продукт, який покриває збитки від кібератак, а також пропонує консультації з кібербезпеки своїм клієнтам. Французька компанія AXA запустила страховий продукт, який покриває збитки, пов'язані з кібератаками на підприємства. Крім того, британська компанія Hiscox пропонує страхування на випадок кіберзагроз для малих та середніх підприємств.

Отже, страхування віртуальних активів є актуальною та важливою темою в сучасному світі. Багато країн світу розвивають цей вид страхування, а деякі, як Японія та Сінгапур, мають успішний досвід у цьому напрямку. Віртуальні активи, такі як криптовалюти та інші цифрові активи, стають все більш популярними та цінними, тому захист від їх втрати та крадіжки є надзвичайно важливим.

Список використаних джерел:

1. Цукан С.В. Поняття, правова природа та класифікація віртуальних активів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Том 1. № 80. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.94>.
2. Про віртуальні активи : проект Закону України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 02.03.2024 р.).
3. Про страхування : закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 02.03.2024 р.).

4. Allianz Global Corporate & Specialty. URL: <https://commercial.allianz.com> (дата звернення: 02.03.2024 р.).

5. Полторак А.С., Баришевська І.В., Мельник О.І., Боднар О.А. Кібернетична безпека банківського сектора в системі фінансової безпеки держави. *Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика* : колективна монографія; Київ : Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2019. С. 79–83.

6. Полторак А.С., Сухорукова А.Л., Бурковська А.І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. *Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики* : колективна монографія з нагоди 115-річчя Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана ; за загальною редакцією М. П. Сагайдака, Т. О. Соболевої. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. КНЕУ, 2021. 378 с.

Annotation: *The article summarises the key aspects that determine the dynamics of insurance in the digital space, including cybersecurity, virtual property rights and other important aspects of digital insurance.*

Keywords: *virtual assets, insurance, cryptocurrency, blockchain.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.71:005.8(477)

ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Балицька Діана Олександрівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено поняття банківська безпека та її вплив на розвиток економіки країни. Оцінено стан індикаторів фінансової безпеки банківського сектору України у 2018-2022 рр. Визначено, що задля забезпечення стабільності фінансової безпеки банківської системи необхідно приділити увагу покращенню інструментів державного фінансового контролю за банківським сектором.*

Ключові слова: *банківська система, безпека банку, банк, фінансова безпека.*

Банківська система є невіддільною частиною фінансово-кредитної системи країни та значно впливає на її економічний розвиток. Роль банківських установ полягає в забезпеченні функціонування фінансової системи, оскільки

комерційні банки мають прямий вплив на соціально-економічну діяльність суспільства через акумулювання його фінансових ресурсів та їх ефективний та раціональний розподіл. Наразі, в умовах економічної та політичної нестабільності, особливо важливо звертати увагу на надійність та ефективність банківської системи, оскільки це має велике значення для фінансової безпеки країни в цілому [1].

На питання стану та безпеки банківської системи України звертали увагу українські та зарубіжні дослідники, з-поміж яких варто відзначити Н. Давиденко, В. Колодюжну [1], К. Ларіонову, О. Хмиз [2], О. Музичку, Н. Журибиду, Є. Галько [4], А. Полторака, І. Баришевську, О. Мельник, О. Боднар [5], Ю. Волосюка, С. Тищенко, О. Христенко, В. Рибачука [7] та інших дослідників.

Окремі дослідники «фінансову безпеку банківської установи» розуміють як стан, який відзначається оптимальним рівнем залучення ресурсів, при якому загрози та негативні явища мінімізуються; також відображає здатність банків до розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності [2].

Для оцінки безпеки банківської системи досліджено індикатори рівня фінансової безпеки, які визначені у Методичних рекомендаціях щодо розвитку рівня економічної безпеки. Розроблена методика для визначення рівня економічної безпеки, яка була запропонована Міністерством економічного розвитку та торгівлі, спрямована на застосування її органами виконавчої влади, науковими установами та іншими організаціями для оцінки складових економічної безпеки з метою прийняття управлінських рішень щодо аналізу, протидії та нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам у певній галузі [3, 6].

Оцінка рівня банківської безпеки має здійснюватися за допомогою індикаторного підходу, що дозволяє відобразити стан об'єкта спостереження з його якісними та кількісними характеристиками (табл. 1).

Таблиця 1 Стан індикаторів фінансової безпеки банківського сектору України

Індикатори	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	52,80	48,40	41,00	30,00	38,00
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	117,00	83,50	68,50	62,00	40,86
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	28,00	28,70	28,10	28,00	14,30
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3,80	3,80	3,30	3,50	3,60
Рентабельність активів, %	1,70	4,30	2,40	4,10	-0,50
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	93,50	91,00	86,80	89,10	85,90
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	60,2	61,4	58,7	55,4	68,94

Джерело: побудовано автором на основі методики [3]

Аналізуючи дані табл.1, з'ясовано, що частка простроченої заборгованості в загальній структурі кредитів, що надають банки-резиденти, скорочується. Однак даний показник все ще залишається на високому рівні, що є критичним для стабільності банківської системи.

Також варто зазначити, що значна кількість непогашених кредитів становить серйозну загрозу для банківської системи та вимагає першочергового вирішення. Збільшення боргів банків змушує їх шукати додаткові джерела доходу та маскувати реальний прибуток для ухилення від оподаткування. Перед власниками, які незаконно отримали кошти, виникає питання їх легалізації, а головним учасником у цьому процесі стає банківська установа. Тому високий рівень цього показника свідчить про високий ризик участі банківських установ у тінізації коштів.

Основним елементом для ефективної роботи економіки України є забезпечення необхідного рівня банківської безпеки, яка є ключовою складовою цієї системи. Для забезпечення стабільності фінансової безпеки банківської системи на високому рівні необхідно приділити значну увагу вдосконаленню системи управління банківськими процесами та інструментів державного фінансового контролю за банківським сектором.

Список використаних джерел:

8. Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. №40. С. 51-58. DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-40-9.
9. Ларіонова К. Л., Хмиз О. М. Оцінка рівня безпеки банківської системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №4. Том 1. С. 123-129. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4-23.
10. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
11. Музичка О. М., Журибіда Н. Р., Галько Є. О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнесінформ*. 2019. №4. С. 322-327.
12. Полторак А.С., Баришевська І.В., Мельник О.І., Боднар О.А. Кібернетична безпека банківського сектора в системі фінансової безпеки держави. *Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика* : колективна монографія; Київ : Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2019. С. 79–83.
13. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с. URL: <https://cutt.ly/BgrWXXx> (дата звернення: 04.03.2024).
14. Poltorak A., Volosyuk Yu., Tyshchenko S., Khrystenko O., Ribachuk V. Development of directions for improving the monitoring of the state economic

security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. № 2(13-122), pp. 17–27. doi: 10.15587/1729-4061.2022.253062.

Annotation: *the concept of banking security and its influence on the development of the country's economy is studied. The state of indicators of the financial security of the banking sector of Ukraine in 2018-2022 was assessed. It was determined that in order to ensure the stability of the financial security of the banking system, it is necessary to pay attention to improving the instruments of state financial control over the banking sector.*

Keywords: *banking system, bank security, bank, financial security.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.141:005.6(477)

МОНІТОРИНГ СТАНУ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Цап Поліна Вадимівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено поняття бюджетної безпеки, його сутність та значення для економічної стабільності держави. Проаналізовані механізми моніторингу стану бюджетної безпеки в Україні. Визначено інструменти, які використовуються для виявлення бюджетних ризиків та потенційних загроз для фінансової стійкості країни. Зроблено висновок, щодо важливості ретельного контролю за фінансовими показниками для забезпечення стійкості економіки та соціального розвитку.*

Ключові слова: *бюджет, економічна стабільність, бюджетна безпека, моніторинг, індикатори, аналіз, розвиток.*

У сучасних умовах економічна стабільність держави забезпечується насамперед станом її економічної безпеки. Важливою складовою в ній є належне функціонування бюджетної системи, оскільки вона виступає інструментом забезпечення й регулювання соціально-економічного розвитку країни і є одним із дієвих важелів макроекономічної стабілізації.

В умовах ринкової економіки бюджетна безпека виступає ключовим важелем впливу органів влади та управління на процеси відтворення,

забезпечує платоспроможність держави і ефективність використання бюджетних коштів.

Моніторинг стану бюджетної безпеки є досить актуальною темою. Він необхідний для своєчасного виявлення можливих загроз, їх аналізу і усуненню. Це стає передумовою для позитивних змін національної економіки і зміцнення бюджетної безпеки України.

Бюджетна безпека стала предметом дослідження багатьох українських вчених: О. Буткевич, З. Халецької, А. Гори [1], М. Петричко [2], О. Горалька, О. Горайської [4], А. Полторак [6, 8], Ю. Волосюка, С. Тищенко, О. Христенко, В. Рибачука [7] тощо. Зокрема вони приділили значну увагу вивченню оцінки ролі бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни і забезпеченню достатнього рівня її бюджетної безпеки.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для визначення і оцінки рівня бюджетної безпеки застосовуються певні індикатори [3].

Індикатори бюджетної безпеки – це конкретні показники, які використовуються для оцінки фінансової стабільності та рівня ризику в управлінні бюджетом держави або організації. Ці індикатори можуть містити різноманітні фінансові показники.

Моніторинг бюджетної безпеки здійснюється за наступними індикаторами: відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП; дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету [3].

Оцінка цих індикаторів дозволяє здійснювати аналіз фінансової ситуації та визначати ступінь ризику, пов'язаного з управлінням бюджетом. Високий рівень бюджетної безпеки означає, що фінансові ресурси держави чи організації належним чином забезпечені і не створюють загрози для їхньої стабільності. Навпаки, низький рівень бюджетної безпеки може вказувати на потенційні проблеми з фінансами, які можуть призвести до фінансових криз або інших негативних наслідків [4].

Згідно із даними Міністерства фінансів України державний борг України за останні 3 роки значно зріс. Так, станом на 31.01.2024 р. загальний борг сягає 5 488 047,3 млн грн, що у 2 рази більше у порівнянні з 2021 роком. Своєю чергою номінальне значення ВВП становить 5 191 028 млн грн [5]. Таким чином, відношення дефіциту державного бюджету до ВВП вже перевищує 105 %. До початку повномасштабної війни це значення становило 48,9%. Такі результати свідчать про погіршення стану економічної стабільності.

Отже, бюджетна безпека є своєрідним індикатором соціального та економічного розвитку держави, тим критерієм, який визначає ефективність її бюджетної політики. Для покращення бюджетної безпеки України політика держави має бути спрямована на забезпечення соціально-економічного та фінансового розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Буткевич О. В., Халецька З. П., Гора А. В. Особливості оцінювання фінансової безпеки держави в умовах нестабільної економіки. The modern trends in the development of business social responsibility. 2021. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-107-7-17> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Петричко М.М. Оцінка рівня бюджетної безпеки України: проблеми та шляхи вирішення. *Економічний простір*. 2020. № 97. С. 140-148.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : указ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р.№1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
4. Горалько О.В., Горайська О.В. Бюджетна складова системи забезпечення фінансової безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 23.1. С. 230–237.
5. Державний борг України (2009-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 04.03.2024).
6. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с. URL: <https://cutt.ly/BgrWXXx> (дата звернення: 04.03.2024).
7. Poltorak A., Volosyuk Yu., Tyshchenko S., Khrystenko O., Ribachuk V. Development of directions for improving the monitoring of the state economic security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. № 2(13-122), pp. 17–27. doi: 10.15587/1729-4061.2022.253062.
8. Полторак А. С. Бюджетна безпека України: динаміка рівня в умовах глобалізаційних змін. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. № 3. С. 28-35. DOI: 10.31521/2313-092X/2019-3(103)-4.

Annotation: *the concept of budgetary security, its essence and significance for the economic stability of the state was investigated. Mechanisms for monitoring the state of budgetary security in Ukraine were analyzed. The tools used to identify budgetary risks and potential threats to the financial stability of the country are defined. A conclusion was made regarding the importance of careful control over financial indicators to ensure the stability of the economy and social development.*

Keywords: *budget, economic stability, budget security, monitoring, indicators, analysis, development.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
 д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
 менеджменту та маркетингу,
 Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.1:336.2

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Завтура Катерина Олександрівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: досліджено сутність бюджетної політики та її значення для економічного розвитку держави. Визначено, що бюджетна політика є одним із ефективних інструментів впливу держави на економічні процеси. Проаналізовано вплив бюджетної політики на економічний розвиток України в умовах невизначеності та протистояння геополітичним викликам. Зроблено висновок, що в сучасних умовах необхідно переглянути роль та підвищити ефективність бюджетної політики.

Ключові слова: бюджет, економічний розвиток, бюджетна політика, стратегія.

У сучасних економічних системах бюджет та механізм його формування відіграють особливу роль. Завдяки формуванню державного та місцевих бюджетів здійснюється збір фінансових ресурсів для подальшого фінансування державних витрат. Крім того, через бюджети регулюються найважливіші макроекономічні показники, включаючи вирівнювання темпів та структури економічного розвитку регіонів. Бюджет являє собою економічну категорію, що проявляється через систему бюджетних відносин – специфічних економічних зв'язків у сфері формування, розподілу та витрачання колективних фінансових ресурсів держави або громади [1].

Бюджетна політика є значущим інструментом для структурного перетворення ключових напрямів та сфер діяльності суспільства, підвищення конкурентоспроможності галузей економіки і покращення життєвих стандартів населення. Важливість ефективності бюджетної політики особливо актуалізується у період трансформації економіки, коли визначаються оптимальні механізми для досягнення економічного розвитку країни.

Бюджетна політика є важливим інструментом впливу на економічний розвиток держави. Вона визначає спосіб збору та розподілу фінансових ресурсів для забезпечення різних секторів економіки та соціальних потреб суспільства. Вплив бюджетної політики на економічний розвиток держави полягає у наступних аспектах:

1. Стимулювання економічного зростання. Завдяки інвестуванню в ключові галузі та інфраструктуру бюджетна політика формує сприятливі умови для економічного зростання та підвищення продуктивності.

2. Розвиток людського капіталу. Інвестиції у освіту, охорону здоров'я та соціальний захист через бюджетні програми сприяють підвищенню якості людського капіталу, що своєю чергою стимулює економічний розвиток.

3. Зниження фінансової нерівності. Ефективна бюджетна політика може направляти ресурси на соціальні програми та заходи, спрямовані на зменшення соціально-економічних нерівностей та підтримку вразливих груп населення.

4. Стабілізація економіки. Завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами бюджетна політика сприяє стабілізації економіки та запобіганню фінансових криз.

5. Стимулювання інвестицій та підприємництва. Завдяки наданню фінансових пільг та стимулів для підприємців бюджетна політика сприяє розвитку підприємництва та створенню нових робочих місць [2, 3].

Вплив бюджетної політики на економічний розвиток держави в період воєнного стану в Україні виявляється через наступні аспекти:

- фінансування оборони та безпеки. Умови війни змушують державу збільшувати оборонний бюджет для забезпечення національної безпеки. Це призводить до перерозподілу фінансових ресурсів з інших сфер, що впливає на соціальні програми та інвестиції у розвиток [4];

- стимулювання розвитку військово-промислового комплексу. Логічним є те, що війна сприяє зростанню попиту на військову техніку та обладнання, що стимулює розвиток військово-промислового комплексу та пов'язаних галузей;

- міжнародна допомога та кредити;

- вплив на інвестиційний клімат. Нестабільна політична та економічна ситуація під час війни спричиняє зниження інвестицій, що ускладнює економічний розвиток [5, 6];

- соціальні програми та підтримка вразливих груп населення. Уряд вдається до великих витрат на соціальні програми та підтримку вразливих груп населення, щоб зменшити негативний соціальний вплив війни на населення [3].

Отже, у сучасних умовах необхідно переглянути роль та підвищити ефективність бюджетної політики. Ключовим аспектом реалізації ефективної бюджетної політики є визначення її основних напрямів, враховуючи національні пріоритети стратегії економічного та соціального розвитку країни, основи грошово-кредитної політики та зовнішньоекономічної діяльності. Такі заходи формують умови для виконання державними органами своїх функцій, забезпечать фінансову стабільність в країні та сприятимуть економічному зростанню. Посилення ефективності вітчизняної бюджетної політики з урахуванням світового досвіду сприятиме ефективним інституційним трансформаціям у суспільному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ливдар М.В. Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіону. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/100.pdf (дата звернення: 20.02.2024).

2. Кравець В. І. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2018/10.pdf (дата звернення: 20.02.2024).

3. Тимошенко М. В. Бюджетна політика України в умовах невизначеності та протидії геополітичним викликам. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/796/724> (дата звернення: 29.02.2024).

4. Полторак А. С., Гнатенко Є. П. Аналіз податкових надходжень у структурі доходів зведеного бюджету України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2015. № 2(5). С. 130–134.

5. Полторак А. С. Бюджетна безпека України: динаміка рівня в умовах глобалізаційних змін. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*, 2019. № 3. С. 28–35. DOI: 10.31521/2313-092X/2019-3(103)-4.

6. Sirenko N., Atamanyuk I., Volosyuk Yu., Poltorak A., Melnyk O., Fenenko P. Paradigm changes that strengthen the financial security of the state through FINTECH development. *11th International IEEE Conference Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT2020*. 2020. 14-18 May, 2020, Kyiv, Ukraine. DOI: 10.1109/DESSERT50317.2020.9125026.

Annotation: *The essence of budgetary policy and its significance for the economic development of the state has been explored. It has been determined that budgetary policy is one of the effective tools of state influence on economic processes. The impact of budgetary policy on the economic development of Ukraine in the face of uncertainty and geopolitical challenges has been analyzed. The conclusion has been drawn that, in modern conditions, it is necessary to reconsider the role and enhance the effectiveness of budgetary policy.*

Keywords: *budget, economic development, budgetary policy, strategy.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.48:640.43

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Шаркова Валерія Юріївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *проаналізовано основні принципи та підходи до створення та управління інфраструктурою готельно-ресторанних об'єктів, розкрито важливість ефективної інфраструктури для успішного функціонування бізнесу*

в сфері гостинності. Досліджено питання планування та дизайну об'єктів, вибору технічних систем, енергозабезпечення, безпеки та зручностей для клієнтів, проаналізовано аспекти екологічної стійкості та сучасних тенденцій у використанні інноваційних технологій у готельно-ресторанній індустрії.

Ключові слова: *інфраструктура, готельно-ресторанний бізнес, готель, ресторан, галузь.*

Інфраструктура – широкий термін, який охоплює основні фізичні системи, необхідні для функціонування бізнесу, регіону або країни в цілому. Вона містить різноманітні елементи, з-поміж яких: транспортні системи, мережі зв'язку, каналізаційні споруди, системи водопостачання та електромережі [1].

Важливо відзначити, що ці фізичні системи часто є капіталомісткими та вимагають значних інвестицій для створення та підтримання в належному стані. Однак вони відіграють життєво важливу роль у забезпеченні економічного розвитку та загального процвітання країни [1].

Ресторанний заклад є структурною одиницею в галузі ресторанного господарства, що займається виробничо-торговельною діяльністю. У ресторанному закладі виготовляється їжа, реалізується різна продукція, а також організовується процес споживання цих продуктів. Крім того, ресторанний заклад може створювати умови для відпочинку та розваг споживачів [2].

Готельна галузь є складною та багатофункціональною сферою економіки, яка часто містить різноманітні підрозділи, необхідні для взаємодії з іншими галузями. Основна мета готельного господарства – забезпечення можливості ночівлі, але разом з цим у готельному бізнесі також надаються різноманітні додаткові послуги [3].

Інфраструктура в ресторанному бізнесі є важливим комплексом фізичних систем та ресурсів, які забезпечують ефективне функціонування закладу. Вона охоплює різноманітні аспекти, починаючи від приміщення та обладнання, таких як кухонне устаткування та меблі, і закінчуючи технічними системами для обробки замовлень та управління персоналом. Кулінарна інфраструктура, яка охоплює кухні, зони зберігання та обробки продуктів, також відіграє ключову роль. Транспортна інфраструктура може бути важливою для закладів з доставки їжі, забезпечуючи ефективний та швидкий процес. Навчальні програми та системи управління запасами також є необхідними елементами для забезпечення якісного обслуговування та ефективного управління ресурсами. Усі ці складові інфраструктури взаємодіють, сприяючи успішному функціонуванню ресторанного бізнесу та задоволенню потреб клієнтів.

Готельна інфраструктура охоплює різноманітні аспекти, спрямовані на забезпечення зручного перебування гостей і ефективності готельного бізнесу. До технічної частини входять електропостачання, водопостачання, каналізація та системи кондиціонування. Інформаційна інфраструктура містить системи бронювання, інтернет, Wi-Fi та системи безпеки. Спеціалізовані послуги містять спа-центри, фітнес-зали, басейни, консьєрж-послуги. Харчова інфраструктура охоплює кухні, ресторани, бари та лаунжі. Транспортна інфраструктура включає паркування та трансферні послуги. Забезпечення

безпеки охоплює системи пожежної безпеки та охоронні системи. Службове обслуговування містить персонал з прибирання та обслуговуючий персонал. Екологічна інфраструктура враховує системи енергозбереження та утилізації відходів. Інноваційні технології включають мобільні додатки та електронні ключі [3].

Об'єднання інфраструктури готельно-ресторанного бізнесу є ключовим аспектом створення та управління успішним готельно-ресторанним комплексом. Це містить інтеграцію та спільне управління різноманітними фізичними, технічними, інформаційними та службовими елементами обох галузей.

Інформаційна інфраструктура об'єднаного комплексу охоплює системи бронювання, інтернет, Wi-Fi та безпекові системи, які використовуються як в готелях, так і в ресторанах, забезпечуючи єднання обох галузей у сфері обслуговування клієнтів [5].

Спільні сервіси, такі як паркування, трансферні послуги та системи безпеки, допомагають оптимізувати функціонування та забезпечити безперервний сервіс як для гостей готелю, так і для відвідувачів ресторану. Єдина харчова інфраструктура може об'єднати кухні, ресторани, бари та інші зони харчування, створюючи гармонійну гастрономічну атмосферу [6].

Об'єднання інфраструктури готельно-ресторанного бізнесу дозволяє забезпечити комплексний та високоякісний сервіс для клієнтів, збільшуючи конкурентоспроможність та створюючи зручні умови для гостей.

Отже, наголошуємо на важливості інфраструктурного забезпечення для успішної діяльності в готельно-ресторанному бізнесі. Теоретичні засади визначають необхідність раціонального використання ресурсів, грамотного планування та збалансованого управління всіма аспектами комплексу. Інтеграція технічної, інформаційної, транспортної, технологічної та службової інфраструктури створює сприятливе середовище для задоволення потреб гостей та оптимізації внутрішнього функціонування. Забезпечення високого рівня обслуговування, ефективного використання ресурсів і урахування індивідуальних особливостей готельно-ресторанного бізнесу стають основою стабільності та успіху в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Труніна І., Латишев К., Андрієнко М. Змістовно-дефінітивне навантаження поняття «інфраструктура» стосовно транспортного ринку. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-31>.
2. Шикіна О. В. Ресторанний бізнес як складова інфраструктури туризму. Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації : тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 8-9 квіт., 2021 р. Київ : КНУКіМ, 2021. С. 92-96.
3. Готельна індустрія: тренди якісного сервісу у 2023 році. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/gotelna-industria-trendi-akisnogo-servis-u-2023-roci> (дата звернення: 06.02.2024).

4. Бурий С. А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. №5. Т.2. С.201-205.

5. Полторак А.С., Сухорукова А.Л., Бурковська А.І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія з нагоди 115-річчя Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана ; за загальною редакцією М. П. Сагайдака, Т. О. Соболевої. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. КНЕУ, 2021. 378 с. ISBN 978–966–926–399–5 С.158-176.

6. Sirenko N., Atamanyuk I., Volosyuk Yu., Poltorak A., Melnyk O., Fenenko P. Paradigm changes that strengthen the financial security of the state through FINTECH development. 11th International IEEE Conference Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT2020. 2020. 14-18 May, 2020, Kyiv, Ukraine. DOI: 10.1109/DESSERT50317.2020.9125026.

Annotation: *the basic principles and approaches to the creation and management of hotel and restaurant infrastructure are analyzed. The importance of an effective infrastructure for the successful operation of the hospitality business is revealed. The issues of planning and design of facilities, selection of technical systems, energy supply, security and customer amenities are also investigated. It also covers the study of aspects of environmental sustainability and current trends in the use of innovative technologies in the hotel and restaurant industry.*

Keywords: *infrastructure, hotel and restaurant business, classification, industry.*

Науковий керівник: Полторак А. С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 005.21:658.8.012.2]338.432

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Морозова Анастасія Русланівна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У даній роботі розглядаються питання стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств на ринкових засадах, посилення конкуренції та інтеграція у світовий економічний простір. Особлива увага*

приділяється впровадженню маркетингових стратегій як важливого елементу ефективного функціонування аграрних виробників. Проаналізовано ключові аспекти формування маркетингової політики, необхідність гнучкості та адаптивності до змін у зовнішньому середовищі.

Ключові слова: *стратегічний розвиток, сільськогосподарські підприємства, конкуренція, інтеграція, маркетингова політика, ринкові умови, адаптивність, ефективність, гнучкість.*

Стратегічний розвиток сільськогосподарських підприємств на ринкових засадах, посилення конкуренції та інтеграція у світовий економічний простір є одними з вирішальних чинників ефективного функціонування сільськогосподарських виробників. У ринкових умовах економічна ефективність діяльності виробників сільськогосподарської продукції значною мірою значно залежить від впровадження та практичної реалізації маркетингової політики. Вона передбачає гнучкість у пристосуванні до чинників зовнішнього середовища, використання ефективних засобів конкурентної боротьби, використання оптимальних каналів збуту аграрної продукції, а також формування маркетингової стратегії підприємства.

Дослідженнями проблеми розробки маркетингової стратегії аграрних підприємств займалися багато вітчизняних та закордонних вчених, з-поміж яких можемо виділити Єранкіна О.О., Логошу Р.В., Марусей Т.В., Муртазіну Н.В., Олійник А.С., Соколовську Ю.Є., Тургеля Ю.С. та ін.

Функціонування України у ринковій економіці висуває до аграрного сектору економіки впровадження нових підходів до стратегії аграрної політики, яка буде спрямована на інтеграцію з закордонними ринками, зокрема європейського простору, оскільки на перше місце виходить проблема жорсткої конкуренції [1]. Вирішенню даного питання повинен сприяти розвиток маркетингової інфраструктури, у першу чергу, стабільне функціонування портів [2].

Сучасний маркетинг в агропромисловому секторі можна представити як систему, що включає чотири основні елементи: стратегічний маркетинг, вихідний маркетинг, вхідний маркетинг та маркетингові заходи. Формування конкурентоспроможності агропромислового підприємства неможливе без розробки власних маркетингових стратегій та планів. Основним напрямом є стратегія розвитку підприємства. У провідних країнах світу маркетинг визнаний однією з провідних галузей господарства. Дослідження в США підтверджують, що маркетингова стратегія становить близько 80% загальної стратегії фірми. [3,4].

Створення маркетингової стратегії залежить від різних чинників, включаючи поточні цілі організації, її стан в галузі та наявні ресурси. Крім того, необхідно проаналізувати ринкові можливості аграрного підприємства та врахувати дії конкурентів. Основними цілями маркетингової стратегії є:

- збільшення кількості клієнтів та замовлень для підвищення обсягів продажів продукції;

- надання більш привабливих пропозицій товарів або послуг для цільової аудиторії;
- забезпечення зростання прибутку аграрного підприємства;
- розширення асортименту продукції, товарів та послуг для охоплення більш широкого спектру ринкових сегментів.
- зайняття лідируючого положення в обраному сегменті.

Сучасна економіка характеризується високою динамічністю. Тому тільки найбільш гнучкі маркетингові стратегії можуть бути успішними. Малоімовірно розробити такий план, який був би ефективним для будь-якого підприємства, незалежно від його профілю. В кожному конкретному випадку необхідно розробляти індивідуальні напрями діяльності аграрного підприємства з урахуванням його сфери діяльності, особливостей товарів, продукції чи послуг, що просуваються на ринку [5, 6].

На теперішній час дрібні сільськогосподарські виробники та агрохолдинги використовують різні інструменти аграрного маркетингу, які стають підставою розробки стратегії маркетингу. Так, агрохолдинги мають можливість працювати з більш кваліфікованими спеціалістами у сфері маркетингу, у той час як фермерам приходится вибірково підходити до можливості залучення подібних спеціалістів через обмеженість ресурсного потенціалу. Крім того, існують відмінності у застосуванні маркетингового інструментарію. Зокрема, у фермерів переважає використання прямого маркетингу, оскільки він спілкується безпосередньо зі своїми покупцями, для агрохолдингів характерна взаємодія з оптовиками як на внутрішньому ринку, так й на зовнішньому ринку.

Отже, маркетингові стратегії в сільському господарстві є важливими для стратегічного розвитку і конкурентоспроможності підприємств. Дослідження в цій області проводяться як в Україні, так і за кордоном. Маркетинг включає стратегічний, вихідний і вхідний плани, які є важливим елементом в управлінні підприємствами. Формування маркетингової стратегії залежить від цілей, ринкових умов і дій конкурентів. Основні мети - залучення клієнтів, збільшення продажів і прибутку, а також лідерство на ринку. Гнучка маркетингова стратегія є успішною лише за умови швидкої адаптації до змін. Кожне підприємство потребує індивідуального підходу до розробки стратегій.

Список використаних джерел:

1. Пчелянська Г.О. Маркетингові підходи до формування агропродовольчого ринку. *Бізнес Інформ*. 2019. №2. С. 202-208.
2. Колесник В.М. Роль вітчизняних портів у забезпеченні розвитку зовнішньоекономічної діяльності на зерновому ринку. *Економіка АПК*. 2009. №6. С.104-109.
3. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення). *Економіка України*. 2014. № 12. С. 4-14.

4. Стамат В. М., Нехайчик Є. Є. Основні тренди маркетингової діяльності: світовий погляд. *Modern Economics*. 2023. № 38(2023). С. 152-157. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-23)

5. Ільченко Т.В. Роль маркетингових інструментів в інноваційному розвитку аграрних підприємств. *Бізнес-інформ*. 2020. № 10. С. 460–468.

6. Т. Ilchenko, L. Bezugla. Trend and priorities change in the European agricultural products market. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 35–42.

Annotation: *This paper examines the issues of strategic development of agricultural enterprises on a market basis, strengthening competition and integration into the global economic space. Special attention is paid to the implementation of marketing strategies as an important element of the effective functioning of agricultural producers. Key aspects of marketing policy formation, the need for flexibility and adaptability to changes in the external environment are analyzed.*

Keywords: *strategic development, agricultural enterprises, competition, integration, marketing policy, market conditions, adaptability, efficiency, flexibility.*

Науковий керівник: Стамат В. М.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 658.8:338.432

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Стебель Володимир Олегович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *висвітлено суть аграрного маркетингу; досліджено особливості використання аграрного маркетингу в підприємствах; запропоновано перспективи розвитку аграрного маркетингу у вітчизняних суб'єктах господарювання.*

Ключові слова: *маркетинг, аграрний маркетинг, система аграрного маркетингу, ринкова інфраструктура.*

Аграрний маркетинг являє собою високоспеціалізовану систему, спрямовану на розв'язання завдань максимізації прибутку від виробництва та оптимізації реалізації продукції з мінімізацією комерційних ризиків. Це вимагає активного застосування принципів маркетингу на всіх етапах виробництва сільськогосподарської продукції, з пріоритетом на саморегулюванні ринку [1].

У теперішніх умовах розвитку економіки України маркетинг у сільськогосподарських підприємствах стає життєвою необхідністю, оскільки дозволяє сформуванню та розвивати конкурентні переваги, ефективно вести господарську діяльність. Дана діяльність може бути ефективною, якщо маркетинг буде філософією підприємства, коли кожен відділ та працівник розуміє, що споживач зі своїми потребами та бажаннями є ключовим елементом системи маркетингу. Тому функції маркетингу виконують не лише спеціалісти та керівники, але й виробничий персонал. Вони виробляють продукцію необхідної якості, встановленого асортименту й створюють умови для своєчасного задоволення попиту споживачів. Особливості аграрного маркетингу знаходяться у тісному взаємозв'язку з особливостями сільськогосподарського виробництва. З-поміж них можна виділити сезонність виробництва, різноманітність видів продукції, що вирощується, різні форми господарювання, учасники ринку, формування кон'юнктури ринку аграрної продукції під впливом світових цін на неї тощо.

Агромаркетинг має свою специфіку, обумовлену природними та економічними процесами в агробізнесі. Проте, на жаль, маркетингова діяльність на аграрних підприємствах ще не отримала достатнього розвитку через відсутність кваліфікованих маркетингологів, обмежений інформаційний простір та економічний спад [4].

Ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників багато у чому залежить від побудови та функціонування в них системи аграрного маркетингу, а також від взаємозв'язків між учасниками ринку, особливо між виробниками аграрної продукції та посередниками й експортерами.

Наразі, головними проблемами повного використання інструментів аграрного маркетингу у вітчизняних підприємствах є: обмеженість ресурсів, зокрема фінансових та людських, недостатня розвиненість маркетингової інфраструктури, психологічне несприйняття аграрного маркетингу як необхідності у щоденному веденні бізнесу, використання прямих каналів розподілу (у переважній більшості), складна економічна та політична ситуація в країні.

У ринкових умовах рушійною силою ефективного ведення діяльності є прибутковість, тому актуальним стає підхід, коли «новизна економічних відносин в агробізнесі полягає у зміні парадигми продовольчо-сировинного підкомплексу з концепції «необхідності забезпечення потреби країни в продовольстві (сировині)» до концепції «звичайного бізнесу», керованого умовами та стимулами ринкової економіки (попит → пропозиція → ціна → прибуток)» [2].

За умов активної конкуренції на ринку, де цінові чинники втрачають свою вагу, підприємства змушені акцентувати увагу на реалізації та збуті продукції, а не лише на економії витрат. Націленість на довгострокові переваги стає ключовою для успіху в умовах ринкового середовища [3].

Науковці та фахівці зазначають, що створення комплексної системи аграрного маркетингу може надати підприємствам галузі необхідну інформацію

щодо збуту продукції, кон'юнктури ринку, можливих каналів реалізації, прогнозу розвитку світового товарного ринку та консалтингових послуг [5].

Аграрний маркетинг українських сільськогосподарських підприємств стикається з рядом викликів, таких як відсутність кваліфікованих фахівців, слабка ринкова інфраструктура та обмежені ресурси. Однак визнається, що ефективність діяльності підприємств тепер залежить не лише від цінкових факторів, але й від реалізації та збуту продукції.

Перспективи розвитку аграрного маркетингу в Україні можуть покращитися з вдосконаленням ринкової інфраструктури, збільшенням кількості кваліфікованих фахівців у галузі маркетингу та розвитком інформаційної бази. Наразі повинен змінитись підхід «необхідності забезпечення потреби країни в продовольстві» на концепцію «звичайного бізнесу», що може стати стимулом для підприємств у сільському господарстві.

Усунення проблем, таких як недостатність ресурсів та вдосконалення ринкового середовища, сприятиме ефективнішому функціонуванню аграрного маркетингу та сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки.

Отже, можна зазначити, що аграрний маркетинг в Україні стоїть перед викликами, такими як відсутність кваліфікованих фахівців та слабка ринкова інфраструктура. Однак визнається, що ефективність сільськогосподарських підприємств тепер залежить не лише від цінкових аспектів, але й від реалізації та збуту продукції.

Перспективи розвитку аграрного маркетингу можуть покращитися шляхом вдосконалення ринкової інфраструктури, збільшення кількості кваліфікованих фахівців та розвитку інформаційної бази. Перехід до концепції «звичайного бізнесу» може стати ключовим стимулом для підприємств сільського господарства. Усунення проблем і вдосконалення ринкового середовища сприятиме ефективнішому функціонуванню аграрного маркетингу та підвищить конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки.

Список використаних джерел:

1. Юрченко Н.І., Міленний Є. Сутність та особливості аграрного маркетингу. URL : <http://surl.li/qwvq1>
2. Губеня Ю.Є. Агробізнес у системі організації сільського господарства. Економіка АПК. 2009. № 7. С. 34-38.
3. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності: навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 280 с.
4. Стамат В.М., Балицька Д.О. Особливості маркетингу в агробізнесі. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку, менеджменту і права: теорія і практика*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 8 квітня 2023 року). Житомир: Центр фінансово-економічних наукових досліджень. 2023. С. 59-61.
5. Кобернюк С.О. Розвиток аграрного маркетингу в Україні. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/5_2019/11.pdf

Annotation: *the essence of agricultural marketing is highlighted; the peculiarities of the use of agricultural marketing in enterprises were investigated; prospects for the development of agricultural marketing in domestic business entities are proposed.*

Keywords: *marketing, agrarian marketing, agrarian marketing system, market infrastructure.*

Науковий керівник: Стамат В. М.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.487:339.162.4

ВПЛИВ ТЕЛЕФОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СФЕРІ ПРОДАЖІВ

Вершинін Микита Петрович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *проаналізовано сучасний стан сфери продажів в Україні. Виділено та досліджено роль телефонної комунікації у сфері продажів.*

Ключові слова: *сфера продажів, телефонна комунікація, роздрібна торгівля.*

У сучасних умовах, що склалися під час кризи, надзвичайно важливим є внесок кожного сектора економічної діяльності у розвиток національної економіки. Зазвичай виробництво вважається двигуном розвитку національної економіки. Однак, визнаючи важливість виробничих галузей, не можна знецінювати роль торгівлі, яка дозволяє зберігати баланс між виробництвом і споживанням, формує значну частину валової доданої вартості в Україні, забезпечує робочі місця для економічно активного населення [2].

Торгівельна активність як один з найважливіших елементів економіки України, від якого залежить якість життя людей, розвиток економіки та її конкурентоспроможність, на сьогоднішній день проходить динамічний трансформаційний етап розвитку під час кризи.

Сфера продажів має значний вплив на наступні аспекти:

– підтримка економічного розвитку: сфера продажу сприяє стабільному розвитку національної економіки. Вона відіграє ключову роль у створенні валової доданої вартості в Україні.

- створення робочих місць: сфера продажу забезпечує велику кількість робочих місць, що сприяє зайнятості населення.
- балансування виробництва та споживання: сфера продажу допомагає підтримувати баланс між виробництвом та споживанням.
- покращення конкурентоспроможності: сфера послуг, до якої входить сфера продажу, відіграє важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки.
- сприяння інноваціям: сфера продажу також сприяє розвитку інновацій, оскільки компанії постійно шукають нові та ефективні способи продажу своїх товарів та послуг [3].

Кількість новостворених та зареєстрованих бізнесів на момент вересня 2023 року можна розглянути на рисунку 1.

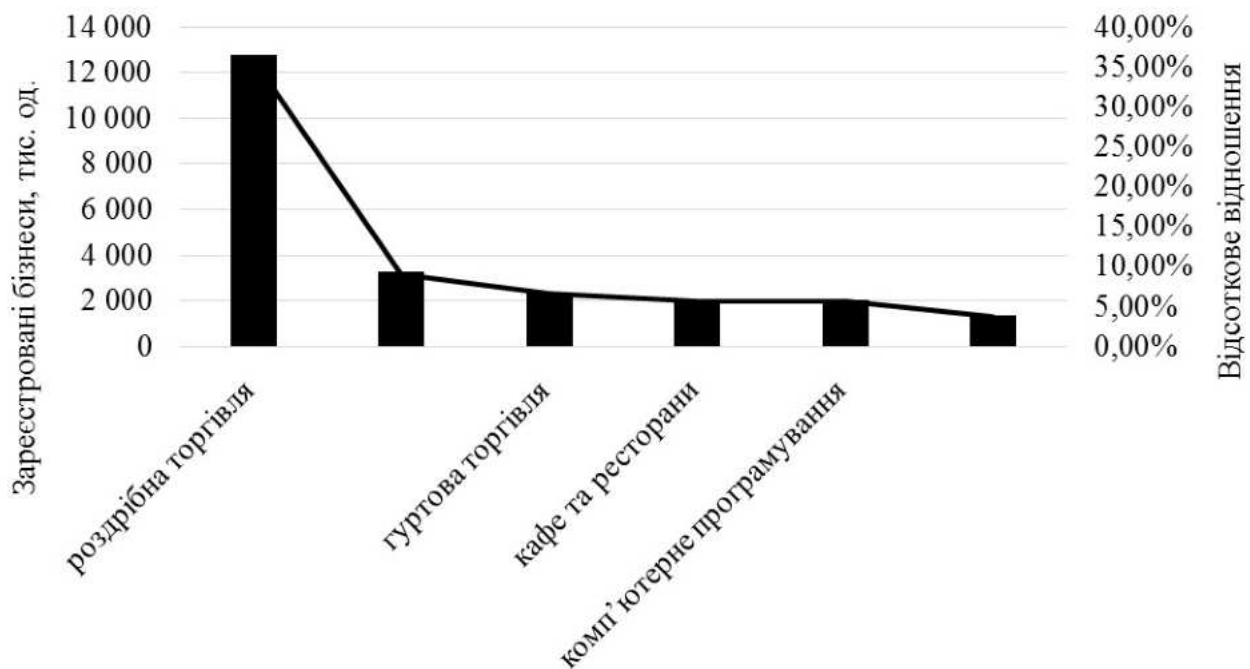

Рисунок 1. Кількість новостворених та зареєстрованих бізнесів на момент вересня 2023 року в Україні

Створено автором на основі [1].

На даному рисунку можна побачити, що сфера продажу на момент вересня 2023 року займає лідируючі позиції та налічує приблизно 13000 нових бізнесів, що становить приблизно 37.0% від загальної кількості нових бізнесів за даний проміжок часу. Ця аналітика свідчить, що умови воєнного часу не стали причиною занепаду сфери продажу.

Сфера продажів включає в себе ряд важливих сегментів: взаємодію з клієнтами, планування роботи персоналу, контроль за продажами та інше. Многі магазини, компанії та маркетингові агентства вже давно використовують ефективні методи для розширення своєї клієнтської бази та збільшення продажів, одним з яких є VoIP або IP-телефонія. За допомогою цього

інструменту можна здійснювати дзвінки по багатоканальних лініях, записувати розмови, налаштовувати переадресацію та багато іншого [4].

Стабільний зв'язок з клієнтом, незалежно від його місцезнаходження, відіграє ключову роль. Завдяки цьому можна розподілити план продажу між співробітниками, організувати робочий простір, контролювати зайнятість менеджерів.

Переваги IP-телефонії, які можуть бути корисні для відділів продажів, включають:

- переадресацію вхідних дзвінків;
- інтеграцію з іншими системами (CRM);
- багатоканальність номера;
- підключення віддалених менеджерів;
- запис дзвінків.

Відмінне поєднання якості зв'язку та надійності робить телефонію оптимальним вибором для розвитку бізнесу. Основні характеристики впливу телефонії та телефонної комунікації на сферу продажів можна представити у таблиці 1 [5].

Таблиця 1. Характеристики впливу телефонії в сфері продажів

Характеристика	Опис
Ефективність спілкування	Телефонія дозволяє продавцям встановлювати прямий контакт з клієнтами, що сприяє побудові довіри та відносин, швидкому вирішенню клієнтських питань, ефективній консультації.
Швидкість відгуку	У порівнянні з іншими формами комунікації, телефон дозволяє отримувати негайний відгук від клієнтів, що може бути критично важливим у процесі продажу.
Доступність	Незважаючи на розвиток нових технологій, телефон залишається доступним інструментом комунікації для більшості людей різної вікової категорії.
Підвищення продажів	За допомогою віртуальної АТС та IP-телефонії можна збільшити продажі в інтернет-магазині. Шляхом прямої комунікації клієнтами та формуванням рекламних розсилок.

Створено автором на основі [6,4]

Виходячи з зазначеної інформації можна стверджувати, що телефонна комунікація займає лідируючі позиції серед інших засобів контакту з клієнтами і є невід'ємною частиною у сфері продажів. Особливої актуальності вона набуває під час глобальних подій (пандемія коронавірусу, військові події українського сценарію починаючи від 24.02.2022), коли споживачі не мають змоги фізично відвідати магазин. Телефонний дзвінок, в окремих випадках, може бути єдиним способом комунікації з клієнтом, у випадках коли клієнт в силу вікових або інших обмежень не володіє інтернетом або месенджерами.

Список використаних джерел:

1. Барановська С.В., Ружицький А.А., Михайлович Ю.В. Роль сфери послуг в економіці України. VIII Міжнародна науково-технічна конференція молодих учених та студентів. Тернопіль, 2019. С. 47-52.

2. Роль телефонії в процесі продажу. URL: <https://hottelecom.net/ua/blog/role-of-telephony-in-the-sales-process.html> (дата звернення 23.01.2024)

3. Сіренко С.О., Мережко Н.В., Тернова А.С. Особливості діяльності підприємств сфери послуг в ринковому середовищі України. Інтелект XXI. 2017. С. 68-72.

4. Чому телефонні продажі не працюють без правильної телефонії. URL: <https://content.ua/ukr/blog/chomu-telefonni-prodazhi-ne-praczuuyut-bez-pravilnoyi-telefoniyi> (дата звернення 24.02.2024).

5. IP-телефонія для інтернет-магазину, телефонний продаж: ідеальні рішення та корисні фішки. URL: <https://kub.ua/blog/ip-telefoniya-dlya-internet-magazynu/> (дата звернення 23.01.2024).

6. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated Approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. (Розробка комплексного підходу до оцінки впливу інноваційного розвитку на рівень фінансової безпеки домогосподарств) Eastern-European of Enterprise Technologies, 2022, 1 (13-115). P. 103-112. Scopus. DOI: [10.15587/1729-4061.2022.253062](https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062)

7. Сухорукова А. Обласні державні адміністрації : становлення та тенденції розвитку. Теорія та практика державного управління. Вип. 3 (30). X. : Вид-во ХіРІ НАДУ, 2010. С. 57–62.

Annotation: *the current state of sales in Ukraine is analyzed. The role of telephone communication in sales is highlighted and studied.*

Keywords: *sales, telephone communication, retail.*

Науковий керівник: Сухорукова А. Л.,
кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 331.522.4

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Кирило Юлія Іванівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *проаналізовано зміни, які сталися у структурі зайнятості, рівні оплати праці, безробітті та інші аспекти ринку праці в контексті*

воєнного конфлікту. Здійснено аналіз статистичних даних, експертних оцінок та наукової літератури.

Ключові слова: війна, безробіття, оплата праці, ринок праці, структура зайнятості, економічні наслідки.

Воєнна агресія Росії проти України, яка почалася в 2022 році, призвела до гуманітарної катастрофи, порушення територіальної цілісності та суверенітету держави, втрати тисяч життів і здоров'я людей, руйнування інфраструктури та економіки. Серед наслідків воєнного конфлікту на ринку праці можна виділити такі компоненти:

- зростання рівня безробіття;
- масова міграція за кордон;
- зниження якості життя;
- інфляція.

Вторгнення Росії вплинуло на ринок праці в Україні значною мірою, що призвело до високого рівня безробіття та зменшення можливостей працевлаштування. Багато підприємств були змушені закритися або скоротити персонал, що ще більше загострило проблеми, з якими стикаються працівники у пошуку стабільної роботи. Це призвело до зростання конкуренції серед працівників за обмежену кількість вакансій, а також до зниження заробітних плат і погіршення умов праці. Безробіття призводить до збільшення бідності і залежності від соціальних допомог, що негативно впливає на психологічний стан людей.

Однак за даними Міністерства фінансів України та Державного центру зайнятості можна побачити, що за два роки повномасштабного вторгнення Росії на територію України рівень безробіття поступово зменшується (табл. 1)

Таблиця 1. Рівень безробіття 2022-2023 рр.

Місяць	2022 р.	2023 р.
Січень	315,4	166,0
Лютий	313,8	150,0
Березень	286,9	137,3
Квітень	283,4	127,0
Травень	311,0	119,2

Продовження табл. 1

Червень	316,4	113,4
Липень	296,7	112,3
Серпень	248,6	108,7
Вересень	260,5	103,3
Жовтень	239,1	97,3
Листопад	208,9	95,4
Грудень	186,5	96,1

Джерело: складено автором на основі джерела [1,2]

Відомо що за січень 2024 року кількість безробітних складала 101,4 тис. населення, що вже на 5,3 тис. чоловік більше ніж на кінець 2023 року.

Воєнні дії з боку Російської Федерації спричинили зростання рівня безробіття в Україні, яке НБУ оцінив у 21,1% у 2022 році. Протягом наступних років на тлі зростання економіки рівень безробіття поступово знижуватиметься: у 2023 році - до 18,3%, у 2024 році - до 16,5%, а у 2025 році - до 14,7% [3].

На початку повномасштабного вторгнення рівень заробітної плати не змінювався, в деяких випадках навіть знижувалася, оскільки керівники платили лише суму за простою персоналу, яку керівники визначали самостійно, що складала не менше третини заробітної плати робітників. Також доволі сильно зросла частка жінок на ринку праці та попит серед людей віком від 18 до 25 років.

Згідно з даними сайту Work.ua спостерігається стрімке зростання середньої заробітної плати у порівнянні січня 2024 р проти січня 2022 року [4].

Найбільше зростання спостерігається в Херсонській (82%), Донецькій (59%), Закарпатській областях (58%). Найменше зростання спостерігається у таких областях: Київська (20%), Одеська (23%), Харківська (25%).

Також важливим фактором впливу на ринок праці є масова міграція, що призвела до значної втрати робочих місць і конкуренції на ринку праці, а також збільшення соціального напруження у країні. Багато людей були змушені шукати роботу за кордоном або перекваліфікуватися для роботи в інших галузях. Надзвичайна ситуація також призвела до збільшення напруженості між різними соціальними групами населення, загострення економічної ситуації та зменшення інвестиційної привабливості країни. В нинішній ситуації зміцнення економіки та підтримка соціальних програм стають надзвичайно важливими завданнями для країни.

За даними ООН, станом на серпень 2023 року кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні складала понад 5 млн осіб, з них близько 3 млн осіб перебували на підконтрольних уряду територіях, а 2 млн осіб - на окупованих Росією територіях Донбасу та Криму. Близько 8 млн осіб виїхали за кордон, переважно до країн Європейського Союзу, США, Канади, Туреччини та Ізраїлю. Найбільше українських біженців прийняла Польща - близько 2 млн осіб [5, 6].

Щоб забезпечити стабільність економіки та соціального захисту громадян необхідно використовувати комплексні підходи та ефективні заходи з боку уряду. Наразі важливо активізувати програми підтримки працівників, розвивати нові сфери зайнятості та стимулювати інвестиції в економіку. Тільки таким чином Україна зможе подолати наслідки війни та забезпечити стаке економічне зростання для всіх своїх громадян.

Список використаних джерел:

1. Бобровська Н. В., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Трансформаційні процеси бізнес-середовища в контексті європейської інтеграції України (English). *Modern Economics*. Електронне наукове видання з економічних наук. №34. Вересень 2022. Миколаївський національний аграрний університет, 2022. С.13-20.

2. Міністерство фінансів України. Рівень безробіття 2022 р.
URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/> (оновлено 20.02.2024)

3. Міністерство фінансів України. Рівень безробіття 2023 р.
URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2023/> (оновлено 20.02.2024)

4. Укрінформ URL: <http://surl.li/mxafm> (дата звернення 06.11.2023)

5. Work.ua. Впевнене зростання: як змінилися зарплати українців за рік.
Дослідження Work.ua від 2023 року
URL:<https://www.work.ua/articles/analytics/3121/> (дата звернення 30.06.2023)

6. Сухорукова А. Місцеві державні адміністрації як єдиноначальні місцеві органи виконавчої влади. Їх завдання та функціональне призначення. Актуальні проблеми державного управління. Вип. 1 (37). Одеса : Вид-во ОріДУ НАДУ, 2009. С. 82–84.

Annotation: *analyzes changes in the structure of employment, wages, unemployment and other aspects of the labor market in the context of the military conflict. The article analyzes statistical data, expert opinions and scientific literature.*

Keywords: *war, unemployment, wages, labor market, employment structure, economic consequences.*

Науковий керівник: Сухорукова А. Л.,
кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 35.072:659.3/.4:005.34

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гусаров Сергій Станіславович,
здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *визначено сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікативної взаємодії органів публічного управління з громадськістю та*

особливості формування державних механізмів її регулювання. Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності та дієвості механізмів інформаційно-комунікаційної взаємодії органів публічного управління з громадськістю в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: *інформаційно-комунікативна взаємодія, органи публічного управління, громадськість.*

Невід'ємною складовою діяльності та функціонування владних інституцій у сучасних демократичних суспільствах є активізація інформаційно-комунікативної складової. Інформаційно-комунікаційна діяльність у сфері публічного управління є системою обміну та системою взаємодії суб'єктів з використанням різноманітних даних між усіма інститутами громадянського суспільства [3]. Фаховий підхід до формування й реалізації інформаційно-комунікативної стратегії є умовою ефективності та результативності функціонування органів державної влади, забезпечення стабільності політичної системи та утвердження держави як повноправного суб'єкта міжнародних відносин та інформаційних взаємодій у глобальному інформаційному просторі.

Публічні структури розробляють інтегровану інформаційно-комунікаційну систему, реалізовану двома основними видами служб зв'язків з громадськістю. Одні – це прес-служби чи відділи по роботі зі засобами масової інформації, які зосереджені на поточній роботі – практичній діяльності з широким використанням фінансових і матеріально-технічних засобів, спеціальних форм і методів впливу на масову свідомість і поведінку людей.

Другий вид служби - це інформаційно-аналітичні відділи, які іноді називають відділом зв'язків з громадськістю, які відповідають за розробку та реалізацію довгострокових програм. Сферою їх діяльності є аналітична та теоретична робота з наданням інформаційних послуг керівництву державних органів (інформування про громадську думку, інформаційне забезпечення різних сфер діяльності влади, формування сприятливого іміджу влади та посадових осіб, розвиток інформаційної політики, яка реалізується через прес-службу засобів масової інформації тощо) [4].

При цьому, головною проблемою залишається координація діяльності цих відділів, у тому числі забезпечення на необхідному рівні внутрішніх комунікацій, щоб уникнути дублювання роботи та сприяти дотриманню наміченої стратегічної мети, оскільки будь-яка діяльність засобів масової інформації завжди має реалізовуватися в рамках загальної PR-програми органів публічної влади. Слід підкреслити, що традиційно недостатньо уваги приділяється стратегічним комунікаціям та реалізації довгострокових програм; вони не є пріоритетними в інформаційно-комунікаційній діяльності органів публічної влади.

Відсутність чіткої управлінської вертикалі, часті зміни структури та штату органів публічної влади не додають активності для створення інституційно-правових умов для забезпечення демократизації творчого процесу прозорості у відносинах з громадянами, не сприяють переосмисленню політики

рівності як на державному, так і на регіональному рівнях, позбавляє суспільства довіри до органів публічної влади та державних інститутів [1].

На сьогоднішній день, причинами неефективності обговорень та консультацій з громадськістю є: слабкий рівень мотивації органів публічної влади до відповідної взаємодії, небажання органів публічної влади враховувати пропозиції від громадянського суспільства при проведенні консультацій; низька якість пропозицій громадянського суспільства; відсутність належної інформації про консультації; корупція, яка перешкоджає прозорості прийняття рішень; проблеми внутрішньої взаємодії між структурними підрозділами органів публічної влади; відсутність належної кваліфікації посадових осіб, які відповідали б за проведення консультацій та фіксацію результатів тощо.

Залишаються невирішеними питання комунікаційної стратегії та побудови в Україні інститутів комунікаційної політики європейського зразка [2]. Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, важливим і актуальним є використання європейського досвіду щодо механізмів реалізації інформаційно-комунікаційної взаємодії органів публічного управління з громадськістю.

Ефективна взаємодія органів публічної влади та громадянського суспільства можлива за дотримання таких умов: комунікація має розглядатися органами публічної влади як невід'ємна складова їх діяльності; у структурі органів публічної влади мають бути відповідні підрозділи, які мають вирішувати проблеми контролю інформаційно-комунікаційних потоків та відповідним чином їх спрямовувати; спеціалісти структурних підрозділів уряду мають пройти підготовку та бути комунікаційними менеджерами державних органів, а не їх комунікаторами.

Використання інструментів інтерактивної взаємодії покращить динаміку окремих етапів консультаційного процесу (проведення інформаційної кампанії, збір та запрошення учасників, пропозицій, адресне розповсюдження актуальних консультативних матеріалів, проведення багатосторонньої онлайн-комунікації за участю модератора та експерта і залучити до участі в ньому найбільш освічену аудиторію – групи інтересів соціальних мереж. Критерії ефективності відповідних заходів, зокрема, мають включати динаміку зміни думки цільових груп щодо оптимального вирішення проблеми та ступінь його врахування в остаточному рішенні публічного органу влади, рівень комунікаційної діяльності.

Таким чином, створення державою умов для вільного та всебічного доступу громадян до рішень, що приймаються органами публічної влади, а також з урахуванням різних поглядів та інтересів є головним завданням, яке необхідно вирішити для зміцнення демократії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Крутій О.М. Сучасний стан діалогової комунікації між органами державної влади та громадськістю в українському суспільстві. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. С. 48-53.

2. Сухорукова А. Л. Взаємодія обласних державних адміністрацій з інститутами громадянського суспільства. Науковий вісник. №4. К. : ВПЦ АМУ, 2010. С. 408–417.

3. Халецький А. В. Державна комунікативна політика як інструмент ефективної розбудови громадянського суспільства в умовах суспільно-економічних трансформацій. Державне управління: удосконалення та розвиток. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики. К. НАДУ, 2013. С. 23-28.

4. Шевченко О. Н. Особливості комунікацій з громадськістю у публічному управлінні. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. №2. 2016. С. 61-68.

Annotation: *modern trends in the development of informational and communicative interaction of public administration bodies with the public and the peculiarities of the formation of state mechanisms for its regulation are determined. The ways of increasing the efficiency and effectiveness of the mechanisms of information and communication interaction of public administration bodies with the public in the context of European integration are substantiated.*

Keywords: *information and communication interaction, public administration bodies, the public.*

Науковий керівник: Сухорукова А. Л.,
кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.02

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кучер Руслан Сергійович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *визначено загрози фінансово-економічної безпеки держави в умовах воєнного стану. Проведено аналіз впливу широкомасштабної війни на основні індикатори, які визначають рівень фінансово-економічної безпеки*

держави. Запропоновано основні орієнтири зміцнення фінансово-економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, етапи забезпечення фінансово-економічної безпеки, фінансова-економічна стабільність.

На сьогоднішній день економічна стабільність – це першочергове завдання будь-якої країни, яка розвивається. На стабільність економіки впливає багато факторів: рівень інфляції, платоспроможність населення, науково-технічний розвиток, розвиток підприємництва, рівень корпоративної культури тощо. Від рівня фінансової безпеки залежать і інші галузі національної безпеки країни.

На думку С.І. Юрія та В.М.Федосова фінансова безпека України має такі складові: банківська безпека, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека та безпека небанківського фінансового сектору [1]. Серед перелічених однією з головних можна виокремити банківську безпеку, адже головна мета є створення сприятливих умов для максимального використання потенціалу держави.

У статті 92 Конституції України регламентується питання порядку правового закріплення засад створення та функціонування основних елементів, які входять до структури фінансової безпеки держави, тобто одного із базового елементів – банківської безпеки [2].

В умовах війни економіка країни різко зупиняє свою звичайну діяльність та переходить на військові рейки, це означає що основне фінансування йде на військові потреби. В першу чергу, відбувається масова еміграція населення в безпечні місця, скорочення малого та середнього бізнесу, зменшення попиту на товари та послуги.

Для країни це великий «стрес» саме тому, потрібно заздалегідь забезпечити економіку з нормативно-правового, комунікаційного та психологічного боку.

Нормативно-правова база щодо забезпечення економічної безпеки на сьогоднішній день складається з кількох рівнів правових актів: міжнародного законодавчих актів, Конституції, базового Закону України «Про основи національної безпеки України», статутних і галузевих законів, підзаконних нормативних актів, а також деяких політико-правових документів декларованого характеру [3].

Під час аналізу економічної безпеки можна виділити такі основні її складові:

- незалежність економіки, що включає в себе можливість контролю державою національних ресурсів, мати спроможність їх використовувати, мати конкурентні переваги на міжнародному ринку;
- стійкість та стабільність національної економіки, тобто надійність всіх елементів в ланцюзі економічної системи, захист форм власності, знешкодження або стримування дестабілізуючих чинників;
- спроможність самостійно захищати вітчизняних виробників від зовнішніх чинників.

Щодо комунікаційного аспекту, то тут слід створити комунікаційну платформу, яка б могла об'єднати всіх бізнесменів/ українських виробників, для відновлення виробництва та постачання товарів і послуг. Також налагодити комунікації з міжнародними торговцями, які б підтримали український бізнес у військовий час.

Завдання економічної безпеки під час боротьби проти агресії наступні: це захист власного промислового та ресурсного потенціалу від негативного впливу агресора. Це зокрема швидка диверсифікація та заміна поставок, що здійснювались з країни агресора на інших постачальників. Потрібно докласти максимальну кількість зусиль для відновлення роботи вітчизняного бізнесу в усіх можливих формах та галузях. По-друге, потрібно бойкотувати компанії які є грошовими «постачальниками» економіки країни-агресора.

Верховна Рада України прийняла законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, пов'язаних економічними зв'язками з державою-агресором», де передбачається підвищення податків на 50% для компаній які працюють на російському ринку.

Скасувати мито на сировину, яка потрібна для виробництва українських товарів, спростити проходження митного контролю такими товарами.

Розмежувати економіку на дві частини: планову та ліберальну економіку. Де одна частина буде фінансувати військові потреби, а також місця з обмеженим постачанням важливими товарами та послугами. А інша частина буде акцентована на роботу бізнесу, щоб забезпечувати населення всім необхідним.

Аналізуючи все вищезазначене, можна сказати, що ефективне управління фінансово-економічною безпекою охоплює стратегічні та тактичні цілі, досягнення яких сприятиме цьому процесу. Під тактичними завданнями розуміють ефективне управління основними складовими фінансово-економічної безпеки, то під стратегічними слід розглядати процеси забезпечення фінансової стійкості, стабільності та досягнення збалансованості та надійності.

Апгрейд та перезапуск української економіки в умовах війни поверне вітчизняний бізнес до життя, а економіку в стабільне русло.

Список використаних джерел:

1. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated Approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. Eastern-European of Enterprise Technologies, 2022, 1 (13-115). P. 103-112.
2. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. Фінансова консультація. 2000. № 5. С. 34–38.
3. Poltorak A. S., Burkovska A. I., Khrystenko O. A., Sukhorukova A. L. and Dovgal I. V. Monitoring of relationships between indicators of food security of

the states. 3rd International Conference on Environmental Sustainability in Natural Resources Management 2023. P. 156-168.

4. Бобровська Н. В., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Трансформаційні процеси бізнес-середовища в контексті європейської інтеграції України (English). Modern Economics. Електронне наукове видання з економічних наук. №34. Вересень 2022. Миколаївський національний аграрний університет, 2022. С.13-20.

Annotation: *threats to the financial and economic security of the state in the conditions of martial law are identified. An analysis of the impact of a large-scale war on the main indicators that determine the level of financial and economic security of the state was carried out. The main guidelines for strengthening the financial and economic security of the state are proposed.*

Keywords: *economic security, stages of ensuring financial and economic security, financial and economic stability.*

Науковий керівник: Сухорукова А. Л.,
кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 339.727.22(477)

БІЗНЕС ТА ІНВЕСТИЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Шевченко Анна Юріївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено тенденції та перспективи залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. Систематизовано ключові негативні та проблемні фактори впливу на процес залучення інвестицій в розвиток економіки України.*

Ключові слова: *бізнес, інвестиції, криптовалюта, валюта, інвестивання.*

Війна призвела до складнощів у напрямі інвестицій, погіршує ситуацію і постійні зміни умов інвестування. Правила банків та законодавство щодо виведення коштів часто змінюються, тож потрібно досконало знати всі нюанси.

Зараз, в умовах війни та після неї, першочерговим завданням має бути зосередження на ефективній відбудові економіки. Створення екосистеми є

одним із найефективніших способів зробити це. Зрештою, ми говоримо про ефективне та зріле партнерство, яке забезпечує цінну пропозицію для кінцевого споживача.

Війна - це ще й справжня перевірка надійності всіх систем. Війна змусила переглянути ставлення до інвестицій. Які інструменти виявилися надійними, які недооцінені, а які взагалі не спрацювали [1].

Два найпопулярніші в світі напрями інвестицій - криптовалюта та нерухомість.

З початку російського вторгнення інтерес до криптовалют зростає. Вони допомагають «утекти» від девальвації, підтримати ЗСУ та українців. Під час війни крипта стала більш привабливою альтернативою звичайним грошам, засобом заощаджень та способом виведення грошей за кордон. Як би дивно не звучало, проте війна є хорошим стимулом для розвитку криптоплатежів. Це швидко, дешево, надійно та не підлягає нормативним обмеженням. «Транзакція з використанням криптовалюти займає від п'яти до десяти хвилин, - розповідає заступник міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ Олександр Борняков. «При цьому SWIFT-платіж обробляється приблизно за три дні» [2].

Волонтери купують військову техніку чи засоби захисту не лише за гроші, але й за криптовалюту. За словами О. Борнякова, приблизно в 50% випадків постачальники готові приймати криптовалюту напряму і не вимагають конвертації в фіатні валюти.

На сьогоднішній день, потенційні покупці нерухомості не ризикують інвестувати в новобудови, віддаючи перевагу орендованим об'єктам. Падіння продажів спостерігається в усіх регіонах - інвестори чекають стабілізації ситуації. Є можливість купити нерухомість за зниженими цінами, щоб добре заробити після нормалізації ситуації в країні. Проте інвестори не поспішають вкладати кошти, а це позначається на темпах і масштабах будівництва.

Ті, хто потребують нового житла замість зруйнованого під час бойових дій, не зможуть його придбати без державної підтримки у вигляді пільгових кредитів. Збільшення попиту на первинному ринку нерухомості через активні бойові дії очікувати не варто: прибутку від цього придбання ви не отримаєте, а ризик втрати майна занадто великий [3].

Варто зауважити, що для дохідності потрібно тримати частину грошей на депозитах в гривні, для надійності – частину в валюті. Водночас гривневі депозити зараз приносять відверто мало, в найбільших і найпопулярніших банках дають десь 6% річних. До війни давали близько 10%. Зберігати гроші найкраще у найбільших українських банках – вони проходять вже другу кризу [1].

Список використаних джерел:

1. Інвестиції під час війни: як змінилися та у що вкладатися. LB.UA. URL: https://lb.ua/blog/oleksii_sobolev/515556_investitsii_pid_chas_viyni_yak.html (дата звернення: 09.03.2024 р.).
2. Крипта йде у маси. Допомагають страх, бажання підтримати ЗСУ та валютні обмеження НБУ. Forbs. URL: <https://forbes.ua/inside/kripta-idet-v-massy->

pomogayut-strakh-zhelanie-pomoch-zsu-i-valyutnye-ogranicheniya-nbu-09042022-5366 (дата звернення: 07.03.2024 р.).

3. Сухорукова А. Місцеві державні адміністрації як єдиноначальні місцеві органи виконавчої влади. Їх завдання та функціональне призначення. Актуальні проблеми державного управління. Вип. 1 (37). Одеса : Вид-во ОріДУ НАДУ, 2009. С. 82–84.

4. У що інвестувати під час війни: акції, криптовалюта, нерухомість. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/vo-chto-investirovat-vo-vremya-voyny-akcii-kriptovalyuta-nedvizhimost/> (дата звернення: 09.03.2024).

Annotation: *the trends and prospects of attracting foreign investments in the conditions of the war economy were studied. The key negative and problematic factors influencing the process of attracting investments in the development of the economy of Ukraine are systematized.*

Keywords: *business, investment, cryptocurrency, currency, investing.*

Науковий керівник: Сухорукова А. Л.,
кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.439.02

ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СВІТІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ПІДТРИМКИ

Пекера Артем Вікторович,
аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *розглянуто програми формування продовольчої безпеки у світі та джерела їх підтримки. Проаналізовано стратегії формування продовольчої безпеки у світі. Описано рекомендації щодо комплексного досягнення продовольчої безпеки у світі.*

Ключові слова: *продовольча безпека, стратегії, світовий ринок, програми продовольчої безпеки, глобалізація.*

Програми формування продовольчої безпеки у світі є важливим інструментом для забезпечення стабільності та добробуту націй. Ці програми орієнтовані на розвиток стратегій, що сприяють доступності, якості та безпеці продуктів харчування для всіх верств суспільства. Їхній успіх значною мірою залежить від різноманітних джерел підтримки.

Перше джерело підтримки - це урядові ініціативи та програми, розроблені для регулювання та сприяння розвитку сільського господарства, агропромислового сектору та інфраструктури харчової промисловості [1]. Урядова підтримка може включати фінансування досліджень, субсидії для сільськогосподарських виробників, створення регуляторних механізмів для контролю якості продуктів, а також розвиток інфраструктури для забезпечення ефективного транспорту та зберігання продуктів.

Друге джерело підтримки - це міжнародні організації та фонди, такі як Всесвітня організація з харчової та сільськогосподарської організації (FAO), Всесвітній банк та Європейська комісія [2]. Ці організації надають фінансову та технічну допомогу країнам у розвитку для впровадження стратегій продовольчої безпеки, надають поради щодо політики та розвитку сільського господарства, сприяють обміну досвідом та навчанню.

Крім того, академічні установи та дослідницькі організації вносять значний внесок у підтримку програм формування продовольчої безпеки шляхом проведення наукових досліджень, розробки інноваційних технологій та методів сільського господарства, а також підготовки кадрів у галузі сільського господарства та харчової промисловості [3].

Враховуючи важливість продовольчої безпеки для стабільності та процвітання суспільств, різноманітні джерела підтримки програм у цій сфері відіграють критичну роль у забезпеченні достатнього, якісного та безпечного харчування для всіх людей.

У світі існує ряд стратегій, спрямованих на формування продовольчої безпеки, які базуються на комплексному підході до проблеми. Одна з ключових стратегій - це розвиток сільського господарства в країнах, які стикаються з проблемами голоду [4]. Це означає надання фінансової та технічної допомоги для підвищення врожайності, розвитку сільськогосподарських технологій, підтримки малих сільських господарств та фермерських кооперативів.

Ще одна важлива стратегія полягає у розвитку інфраструктури, яка сприяє зберіганню та транспортуванню сільськогосподарської продукції. Це включає в себе будівництво зерносховищ, холодильних камер, транспортних мереж та інших об'єктів, які дозволяють зберігати та перевозити продукти без втрати якості [5].

Крім того, важливою стратегією є сприяння розвитку ринків і торгівлі сільськогосподарською продукцією. Це може включати в себе лібералізацію торгівлі, створення умов для розвитку місцевих ринків, підтримку експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Крім цього, важливою складовою стратегії є розвиток соціальних програм, спрямованих на боротьбу з голодом серед найбільш вразливих верств населення. Це може включати в себе програми роздачі безкоштовної або субсидованої їжі, соціальні виплати для найбільш вразливих сімей, а також програми освіти та підтримки матерів та дітей [3].

Загалом, стратегії формування продовольчої безпеки у світі мають за мету поєднати різноманітні підходи - від розвитку сільського господарства до розвитку інфраструктури та соціальних програм - для забезпечення

доступності, якості та безпеки харчових ресурсів для всіх націй та груп населення.

Комплексне досягнення продовольчої безпеки у світі передбачає впровадження різноманітних заходів і стратегій на різних рівнях. Важливо визначити основні фактори, які призводять до недостатньої продовольчої безпеки, такі як нерівний доступ до ресурсів, кліматичні зміни, конфлікти та недостатня інфраструктура. Для подолання загроз продовольчій безпеці важливо забезпечити такі ініціативи, як [4]:

1. Підтримка сільського господарства та малих фермерів. Розвиток сільського господарства та підтримка малих фермерських господарств допоможе забезпечити стійке виробництво продуктів харчування на місцевому рівні.

2. Забезпечення доступу до ресурсів (забезпечення доступу до землі, води, насіння та інших ресурсів для сільськогосподарських виробників).

3. Розвиток інфраструктури (побудова та підтримка інфраструктури для зберігання, транспортування та обробки продуктів харчування).

4. Сприяння технологічному розвитку. Впровадження новітніх технологій у сільському господарстві, таких як сучасні методи обробки землі, системи поливу, генетично модифіковані культури, може покращити врожайність та стійкість до шкідників та хвороб.

5. Стимулювання урбанізованих сільських районів. Підтримка урбанізованих сільських районів, де люди мають доступ до різноманітної роботи та освіти, може допомогти зменшити міграцію до мегаполісів та забезпечити сталі заняття та життєві умови для мешканців.

6. Сприяння глобальному співробітництву. Зміцнення співробітництва та обміну знаннями та технологіями між країнами, організаціями та громадськими організаціями для вирішення глобальних проблем продовольчої безпеки.

Отже, комплексне досягнення продовольчої безпеки у світі потребує інтегрованого підходу, який охоплює різні аспекти сільського господарства, торгівлі, інфраструктури та соціальної політики.

Список використаних джерел:

1. Колесник В.М. Роль вітчизняних портів у забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на зерновому ринку. Економіка АПК. 2009. №6. С. 104-109.

2. Стамат В.М., Нехайчик Є.Є. Основні тренди маркетингової діяльності: світовий погляд. Modern Economics. № 38 (2023). С. 152–157. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-23)

3. Шобаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський

державний університет, 2023. С. 74-83.
 URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053>

4. Lunkina T., Burkovska A., Burkovska A., Gannichenko T. Corporate social responsibility in banking institutions: foreign experience. *Modern Economics*. 2022. №31. P. 77-81. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V31\(2022\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V31(2022)-11)

5. Колесник В. М., Сусллова А. Ю. Оцінка ефективності управління у сільськогосподарських підприємствах Арбузинського району Миколаївської області. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 1258–1264.

Annotation: *The programs for the formation of food security in the world and the sources of their support were considered. Strategies for the formation of food security in the world were analyzed. Recommendations for the comprehensive achievement of food security in the world were described.*

Keywords: *food security, strategies, world market, food security programs, globalization.*

Науковий керівник: Бурковська А. І.,
 доктор філософії, старший викладач
 кафедри менеджменту та маркетингу,
 Миколаївський національний аграрний університет

УДК 330.341.1

РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ

Тимченко Аліна Вадимівна,
 здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна

Анотація: *розглянуто процес реінжинірингу бізнес-процесів у сільському господарстві як сучасну концепцію управління. Проаналізовано стратегії реінжинірингу бізнес-процесів у сільському господарстві. Описано рекомендації щодо забезпечення процесу реінжинірингу бізнес-процесів у сільському господарстві.*

Ключові слова: *реінжиніринг, бізнес-процеси, управління, розвиток, сільськогосподарські підприємства.*

Сільське господарство, надзвичайно важлива галузь для забезпечення продовольства та економічного зростання, постійно шукає інноваційні підходи для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. В сучасному світі,

де технології стрімко розвиваються і вимагають нових підходів до управління, реінжиніринг бізнес-процесів стає ключовим інструментом для трансформації сільського господарства [1].

Реінжиніринг бізнес-процесів (РБП) - це стратегічний підхід до управління, спрямований на повне переосмислення та перетворення процесів організації з метою досягнення радикальних покращень у їх ефективності та результативності [2]. У контексті сільського господарства, РБП відіграє вирішальну роль у впровадженні сучасних методів управління та оптимізації виробничих процесів.

Сільське господарство має свої унікальні виклики, такі як нестабільність погодних умов, коливання цін на сировину, а також необхідність врахування екологічних аспектів та сталого розвитку. У цьому контексті, РБП дозволяє сільськогосподарським підприємствам переглянути та оптимізувати свої процеси землекористування, вирощування та збирання продукції, забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів і знижуючи витрати [3].

Одним з ключових аспектів РБП є застосування сучасних інформаційних технологій. Системи моніторингу, сенсори, аналітика даних та штучний інтелект можуть бути використані для збору та аналізу інформації про ґрунтові умови, вологість, врожайність, що дозволяє оптимізувати сільськогосподарські процеси, враховуючи навколишнє середовище та мінімізуючи вплив на нього.

Крім того, РБП спрощує та оптимізує ланцюг поставок у сільському господарстві. Він дозволяє автоматизувати процеси замовлення, доставки та управління запасами, зменшуючи час та витрати, пов'язані з управлінням поставками, і забезпечуючи належний контроль якості продукції [4].

Наступним важливим аспектом РБП є залучення персоналу. Впровадження нових технологій та процесів може вимагати перепідготовки та навчання персоналу, а також переосмислення їх ролі в організації [3].

Крім того, реінжиніринг бізнес-процесів в сільському господарстві є необхідним кроком для забезпечення його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Шляхом перегляду та оптимізації процесів виробництва, використання технологій та залучення персоналу, сільські господарства можуть досягти значних покращень у своїй продуктивності, ефективності та прибутковості, сприяючи загальному процесу модернізації галузі [5].

Важливо розглядати сільське господарство як систему зі зв'язаними процесами, починаючи від вирощування культур і закінчуючи доставкою продукції на ринок. Необхідно включати всіх зацікавлених сторін, таких як фермери, агрономи, робітники і місцева спільнота, у процес реінжинірингу, оскільки вони можуть надати цінний внесок щодо ідентифікації проблем та пропозицій щодо покращень. Впровадження сучасних технологій, таких як системи моніторингу та аналізу даних, датчики, автоматизовані системи поливу та збирання врожаю, може значно підвищити ефективність та продуктивність [1].

Сільське господарство, як сукупність складних і взаємопов'язаних процесів, потребує постійного оновлення та модернізації для забезпечення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності. Реінжиніринг бізнес-

процесів стає ключовим інструментом в цьому процесі, проте успішна реалізація вимагає уважного планування та розробки [3].

Першим кроком у реінжинірингу бізнес-процесів є детальний аналіз і оцінка поточних процесів у сільському господарстві. Це допомагає виявити слабкі місця, зайві кроки, перешкоди та можливості для оптимізації та покращення [5].

Перед початком будь-яких змін важливо враховувати думку та досвід всіх зацікавлених сторін - від фермерів та агрономів до технічного персоналу та управлінців. На основі аналізу і цілей можливо розробити нові, оптимізовані бізнес-процеси, враховуючи можливості використання новітніх технологій та інновацій, таких як сенсори, IoT, штучний інтелект та аналітика даних [1].

Цілі реінжинірингу повинні бути чітко визначені і пов'язані з стратегічними цілями підприємства. Це може включати зниження витрат, підвищення якості продукції, підвищення продуктивності та інші. Під час реінжинірингу важливо вивчити та впровадити кращі практики з інших галузей та країн. Наприклад, це може бути використання сучасних технологій, впровадження нових методів обробки ґрунту або управління запасами. Персонал, як основний виконавець бізнес-процесів, повинен бути активно включений у процес реінжинірингу. Використання сучасних технологій може значно полегшити та покращити бізнес-процеси у сільському господарстві [4].

Після впровадження змін важливо постійно моніторити їх ефективність та аналізувати отримані результати. Це дозволить вчасно виявляти проблеми та вносити корективи. Отже, забезпечення процесу реінжинірингу бізнес-процесів у сільському господарстві вимагає комплексного підходу, враховуючи технічні, соціальні та організаційні аспекти. Реалізація цих рекомендацій допоможе забезпечити успішну та ефективну трансформацію сільського господарства на шляху до сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Shebanina O., Golubeva O., Burkovska A. and Radzevicius G. The investment in the meat sector in the context of food security in Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2018. № 40(3). P. 393-402. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2018.37>
2. Бурковська А.І. Організаційно-економічні засади інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України: дисертація. МНАУ. 2022 р. 299 с. URL: <http://surl.li/qwmdv>
3. Шебаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 74-83. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053>

4. Полтораки А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2021. С. 158-176. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf>

5. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol.9. No.4. Pp.168–191. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08>.

Annotation: *The process of reengineering business processes in agriculture as a modern management concept is considered. Strategies for reengineering business processes in agriculture are analyzed. Recommendations for ensuring the process of reengineering business processes in agriculture are described.*

Keywords: *reengineering, business processes, management, development, agricultural enterprises.*

Науковий керівник Бурковська А. І.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.43

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Кирило Юлія Іванівна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *розглянуто процес ефективного управління персоналом сільськогосподарських підприємств в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Проаналізовано стратегії ефективного управління персоналом сільськогосподарських підприємств в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Описано рекомендації щодо забезпечення ефективного управління персоналом сільськогосподарських підприємств в контексті забезпечення продовольчої безпеки.*

Ключові слова: *продовольча безпека, управління персоналом, персонал, стратегії, сільськогосподарські підприємства.*

Сільське господарство відіграє критичну роль у забезпеченні продовольчої безпеки світового населення. Ефективне управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах важливо не лише для збільшення врожаїв та виробництва продуктів, але й для забезпечення якості та безпеки продукції, а також сталого розвитку аграрного сектору [1].

Навчання та професійний розвиток персоналу є важливими для забезпечення ефективного виробництва та впровадження сучасних методів агротехніки. Забезпечення персоналу доступом до навчальних програм, тренінгів та інших форм навчання сприяє підвищенню кваліфікації та компетентності працівників. Важливо створити стимули для персоналу, щоб зберегти та привернути кваліфіковані кадри. Система мотивації може включати конкурентні заробітні плати, бонусні програми за досягнення цілей, а також можливості для кар'єрного зростання та особистого розвитку [2].

Забезпечення безпеки та гігієни праці на сільськогосподарських підприємствах є важливою складовою ефективного управління персоналом. Впровадження відповідних стандартів та процедур забезпечує безпеку та здоров'я працівників, що в свою чергу впливає на продуктивність та якість виробництва. Ефективне управління персоналом ґрунтується на відкритій комунікації та співпраці між різними рівнями управління та робочими групами. [2].

Ефективне управління персоналом вимагає наявності стратегічного планування та керівництва, яке спрямовує зусилля персоналу на досягнення стратегічних цілей підприємства у сфері продовольчої безпеки. Забезпечення доступу до сучасних технологій та інновацій дозволяє підприємствам сільського господарства підвищувати продуктивність та якість виробництва, що має безпосередній вплив на продовольчу безпеку [3].

Сільське господарство повинно бути спрямоване на сталий розвиток та екологічну відповідальність. Забезпечення використання екологічно чистих методів виробництва та дотримання вимог сталого розвитку сприяє збереженню природних ресурсів та забезпеченню продовольчої безпеки на майбутнє [4]. Загальна ефективність управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах безпосередньо впливає на їхню здатність забезпечувати продовольчу безпеку.

Забезпечення навчання та розвитку кадрів є важливим елементом управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах. Працівники повинні мати не лише необхідні технічні навички, але й розуміти принципи сільського господарства, особливості вирощування рослин та тварин, а також стандарти якості та безпеки продукції [5].

Мотивований персонал більш схильний до досягнення високих результатів. Підприємства повинні створити систему стимулів та заохочень для працівників, щоб залучити їхню увагу до важливості забезпечення безпеки та якості продукції. Забезпечення безпеки та гігієни праці є критичним аспектом

управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах. Працівники повинні бути навчені правильних методів роботи з агротехнікою, хімічними речовинами та іншими матеріалами, що використовуються в процесі виробництва [1].

Ефективна комунікація та взаємодія між керівництвом та персоналом є ключовими для забезпечення розуміння та виконання вимог щодо безпеки та якості продукції. Працівники повинні бути вільними виражати свої думки та спостереження стосовно умов праці та якості продукції [2]. Важливо мати стратегічний план управління персоналом, який орієнтує на досягнення цілей забезпечення продовольчої безпеки. Керівництво повинно створювати стимули для підвищення свідомості та залучення персоналу до цих цілей.

Впровадження сучасних технологій та інновацій у сільському господарстві може значно покращити якість та безпеку продукції. Персонал повинен бути навчений та підтриманий у використанні новітніх методів та технологій. Забезпечення сталого розвитку та дотримання принципів екологічної відповідальності є важливими для забезпечення продовольчої безпеки [4]. Забезпечення безпечних умов праці є важливим аспектом ефективного управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах. Це охоплює виконання всіх вимог щодо охорони праці, надання відповідного захисту та навчання персоналу щодо безпеки в робочому середовищі. Забезпечення відкритої та ефективної комунікації між керівництвом та персоналом допомагає уникнути конфліктів, розв'язувати проблеми та забезпечувати взаєморозуміння щодо важливості продовольчої безпеки [2].

Отже, ефективне управління персоналом на сільськогосподарських підприємствах в контексті забезпечення продовольчої безпеки вимагає системного підходу та поєднання різних стратегій. Важливо забезпечити високий рівень компетентності, мотивації та безпеки працівників, а також залучити їх до спільних цілей у сфері продовольчої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бурковська А., Романчик М. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств через стратегічне управління людськими ресурсами. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. №2(4), С. 43-51. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2016.02.04.04>

2. Бурковська А.І., Гончаренко М.О., Різун В.Р. Управління кадровою політикою сільськогосподарських підприємств в контексті мотивації праці. *Modern Economics*. 2023. № 41(2023). С. 19-23. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-03).

3. Шобаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський

державний університет, 2023. С. 74-83.
URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053>

4. Полторак А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2021. С. 158-176. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf>

5. Shebanina O. and Burkovska A. Price regulation of agrarian markets in the context of food security in Ukraine, SHS Web Conf., 65: p. 03002, 2019, doi: 10.1051/shsconf/20196503002.

Annotation: *The process of effective personnel management of agricultural enterprises in the context of ensuring food security is considered. The strategies of effective personnel management of agricultural enterprises in the context of ensuring food security are analyzed. Recommendations for ensuring effective personnel management of agricultural enterprises in the context of ensuring food security are described.*

Keywords: *food security, personnel management, personnel, strategies, agricultural enterprises.*

Науковий керівник: Бурковська А. І.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.226.22

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Вершинін Микита Петрович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *розглянуто процес формування фінансових результатів підприємств ресторанного бізнесу в кризових умовах. Проаналізовано стратегії формування фінансових результатів підприємств ресторанного бізнесу в кризових умовах. Описано рекомендації щодо забезпечення формування фінансових результатів підприємств ресторанного бізнесу в кризових умовах.*

Ключові слова: *ресторанний бізнес, фінансові результати, прибуток, збиток, криза.*

Ресторанний бізнес завжди був особливим і непередбачуваним сектором економіки, а в кризові періоди управління ним стає ще більш складним завданням. Кризові умови, такі як економічні рецесії, пандемії або інші кризи, можуть серйозно підірвати фінансову стабільність ресторанних підприємств. Проте, правильне управління фінансами може допомогти підприємствам вижити та навіть процвітати в умовах кризи [1].

По-перше, ключовим аспектом формування фінансових результатів в кризових умовах є здатність адаптуватися до змін. Ресторани повинні бути готові оперативно реагувати на зміни в умовах ринку, включаючи зміни в попиті, регулятивному середовищі та умовах постачання. [2].

По-друге, управління ліквідністю є критичним у кризових умовах. Ресторани повинні мати достатні резерви ліквідності, щоб витримати негативний вплив кризи на їхню діяльність [3].

По-третє, ефективне управління витратами стає ще важливішим у кризових умовах. Ресторани повинні уважно контролювати всі аспекти витрат, включаючи зарплати, запаси, орендні платежі та інші операційні витрати [4]. Це може означати перегляд умов договорів з постачальниками, переведення робочої сили на гнучкий графік або навіть скорочення штату.

По-четверте, ресторани повинні активно працювати над залученням нових клієнтів та збереженням існуючих [5]. Це може включати використання інноваційних маркетингових стратегій, пропозицій та знижок, а також розробку програм лояльності та віртуальних подій для залучення клієнтів.

Забезпечення формування фінансових результатів підприємств ресторанного бізнесу в кризових умовах вимагає системного підходу та вжиття ряду дієвих заходів. Рекомендації, які можуть допомогти забезпечити фінансову стійкість та успішність у кризових ситуаціях, є наступними [5]:

1. Під час кризи важливо переглянути поточну бізнес-модель підприємства та визначити можливі шляхи її оптимізації. Це може включати перехід до більш гнучких та ефективних моделей, таких як доставка або забезпечення послуг на виніс.

2. Зосередити увагу на оптимізації витрат та зменшенні невиробничих витрат. Провести аналіз всіх витрат і ідентифікувати можливості для їх скорочення, наприклад, шляхом перегляду постачальників, раціоналізації запасів та оптимізації робочих процесів.

3. Розглянути можливості диверсифікації доходів шляхом розширення лінійки продуктів або послуг, введення нових пропозицій, а також розробки додаткових каналів продажу.

4. Підтримувати оптимальний рівень запасів, уникаючи перевищення або недостачі. Використовувати системи управління запасами та аналізувати дані для прогнозування попиту та оптимізації запасів.

5. Розробити ефективні маркетингові стратегії для залучення нових клієнтів та збереження існуючої клієнтської бази. Це може включати проведення рекламних акцій, пропозицій та програм лояльності.

6. Проводити ретельне фінансове планування та прогнозування для забезпечення стабільності та підготовки до можливих кризових сценаріїв. Планувати фінансові ресурси таким чином, щоб мати можливість реагувати на непередбачені витрати або втрати доходів.

7. Взаємодіяти з урядовими та фінансовими інституціями, використовувати доступні програми підтримки та фінансування, які надаються урядом або фінансовими установами у кризових умовах.

Першим кроком у формуванні фінансових результатів у кризових умовах є перегляд поточної бізнес-моделі. Ресторани можуть переорієнтуватися на нові ринки, змінити формат роботи або розглянути альтернативні способи обслуговування, такі як доставка їжі або створення готельно-ресторанного комплексу [5].

У кризових умовах необхідно ретельно аналізувати та оптимізувати витрати. Це може охоплювати скорочення штату працівників, перегляд постачальників з метою отримання кращих умов, а також раціоналізацію процесів внутрішнього управління. Важливо розглянути можливості диверсифікації доходів [1]. Це може включати розширення асортименту страв, введення нових послуг або розробку спеціальних пропозицій для клієнтів.

У кризовий період ресторани повинні бути особливо уважні до управління запасами. Збалансоване планування та контроль за запасами допоможуть уникнути надмірного складу або дефіциту товарів. Під час кризи важливо активізувати маркетингові зусилля та просування бренду. Важливо розвивати ефективні маркетингові кампанії та пропозиції, щоб привернути нових клієнтів та зберегти існуючих. Регулярне фінансове планування та прогнозування є ключовими у кризових умовах [4].

Отже, ефективне управління фінансами у кризових умовах вимагає не лише реактивних дій, але й стратегічного планування та гнучкості. Ресторани, які можуть швидко адаптуватися до змін і ефективно управляти фінансами, матимуть більше шансів на виживання та успіх у найважчі часи.

Список використаних джерел:

1. Бурковська А.І. Організаційно-економічні засади інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки України: дисертація. МНАУ. 2022 р. 299 с. URL: <http://surl.li/qwmdv>

2. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol.9. No.4. Pp.168–191. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08>.

3. Шебаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики

та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 74-83.

URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053>

4. Полторак А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2021. С. 158-176. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf>

5. Shebanina O., Burkovska A., Poltorak A., Burkovska A., Petrenko V. Management of the Informational Potential of Eco-Hotels in the Conditions of Sustainable Development of Hospitality and Tourist Destinations Based on Agricultural Enterprises in Ukraine. Modern Economics. 2023. 41(2023), 147-155. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-21).

Annotation: *The process of forming financial results of restaurant business enterprises in crisis conditions is considered. Strategies for forming financial results of restaurant business enterprises in crisis conditions are analyzed. Recommendations for ensuring the formation of financial results of restaurant business enterprises in crisis conditions are described.*

Keywords: *restaurant business, financial results, profit, loss, crisis.*

Науковий керівник: Бурковська А. І.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 353:338.46:364

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Онопрійчук Денис Олегович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *розглянуто процес формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств в процесі забезпечення продовольчої безпеки. Проаналізовано стратегії формування фінансових результатів*

сільськогосподарських підприємств. Описано рекомендації щодо забезпечення позитивних фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: *продовольча безпека, фінансові результати, прибуток, збиток, сільськогосподарські підприємства.*

У контексті забезпечення продовольчої безпеки країни, формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств виступає як ключовий елемент. Цей процес потребує ретельного аналізу та розуміння різноманітних факторів, що впливають на фінансову стійкість і ефективність цих підприємств. Сільськогосподарські підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні продуктами харчування населення країни. Формування їхніх фінансових результатів впливає на їхню здатність продовжувати виробництво, підтримувати високу якість продукції та забезпечувати стабільний доступ до продовольства на ринку [1].

Важливо розглядати сільськогосподарські підприємства не лише як комерційні структури, але й як ключових учасників системи продовольчої безпеки. Забезпечення стабільної та прибуткової діяльності цих підприємств включає в себе такі аспекти, як ефективне використання ресурсів, управління ризиками, розвиток нових технологій та впровадження інноваційних методів виробництва. Успіх сільськогосподарських підприємств у формуванні фінансових результатів є важливим фактором для забезпечення стабільного виробництва продуктів харчування та відповідної реакції на потреби ринку [2]. Таким чином, ефективне управління цими підприємствами є важливим елементом стратегії забезпечення продовольчої безпеки країни.

Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств в процесі забезпечення продовольчої безпеки є складним процесом, який включає різноманітні аспекти економічної, соціальної та екологічної сфер. Спочатку, важливо врахувати витрати на виробництво сільськогосподарської продукції, такі як витрати на сільськогосподарську техніку, насіння, добрива та працю [3]. Зрозуміння цих витрат дозволяє оцінити витрати на виробництво одиниці продукції. Після цього, необхідно врахувати доходи від продажу сільськогосподарської продукції. Це включає в себе доходи від продажу зерна, м'яса, молока, овочів тощо. Крім того, потрібно врахувати витрати на управління сільськогосподарським підприємством, такі як витрати на адміністрування, обслуговування боргів, оплату праці керівників тощо. Ці витрати також впливають на фінансові результати підприємства [4].

У контексті забезпечення продовольчої безпеки, важливо також враховувати соціальні та екологічні аспекти. Наприклад, вартість виробництва може змінюватися в залежності від ступеня використання екологічно чистих методів виробництва, а також від рівня захисту прав працівників та соціальної відповідальності підприємства.

Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств залежить від ряду стратегій, які вони використовують для досягнення ефективності та прибутковості, серед яких [5]:

1. Оптимізація витрат. Сільськогосподарські підприємства можуть зосередитися на зменшенні витрат на виробництво шляхом удосконалення сільськогосподарських процесів, використання більш ефективних технологій та управління ресурсами, такими як паливо та добрива.

3. Управління ризиками. Врахування ризиків, пов'язаних з погодними умовами, коливаннями цін на продукти та іншими факторами, може допомогти сільськогосподарським підприємствам розробити стратегії для мінімізації втрат та збереження фінансової стабільності.

4. Розвиток нових ринків. Знаходження нових ринків збуту для сільськогосподарської продукції може стимулювати зростання прибутку та забезпечувати стабільний попит на вироблені товари.

5. Інвестиції в інновації. Впровадження новітніх технологій та інноваційних методів виробництва може покращити продуктивність та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Ці стратегії взаємодоповнюються та можуть бути застосовані в різних комбінаціях в залежності від умов конкретного сільськогосподарського підприємства та його стратегічних цілей. Важливо підкреслити, що успіх фінансових результатів сільськогосподарських підприємств часто залежить від комплексного підходу та урахування багатьох факторів, що впливають на їхню діяльність [1].

Зосередження на виробництві високоякісної продукції може створити можливості для продажу за більш високими цінами та залучення нових ринків. Ретельне фінансове планування, включаючи управління ліквідністю та управління ризиками, є ключовим для забезпечення стабільності та успішності сільськогосподарського підприємства. Забезпечення дотримання екологічних та соціальних стандартів може сприяти поліпшенню іміджу підприємства та залученню додаткових інвестицій [3]. Розвиток партнерств з іншими сільськогосподарськими підприємствами, громадськими організаціями та галузевими експертами може сприяти обміну знаннями та ресурсами для досягнення спільних цілей [4].

Отже, процес формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств у контексті забезпечення продовольчої безпеки включає врахування витрат на виробництво, доходів від продажу, витрат на управління та соціально-екологічних аспектів. Дослідження цього процесу допомагає розуміти ефективність сільськогосподарської діяльності та її вплив на продовольчу безпеку.

Список використаних джерел:

1. Колесник В.М. Роль вітчизняних портів у забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на зерновому ринку. Економіка АПК. 2009. №6. С. 104-109.

2. Стамат В.М., Нехайчик Є.Є. Основні тренди маркетингової діяльності: світовий погляд. Modern Economics. № 38 (2023). С. 152–157. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-23)

3. Шибаніна О. В., Бурковська А. І., Полторає А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 74-83.

URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053>

4. Полторає А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2021. С. 158-176. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf>

5. Колесник В. М., Суєлова А. Ю. Оцінка ефективності управління у сільськогосподарських підприємствах Арбузинського району Миколаївської області. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 8. С. 1258–1264.

Annotation: *The process of forming financial results of agricultural enterprises in the process of ensuring food security is considered. Strategies for forming financial results of agricultural enterprises are analyzed. Recommendations for ensuring positive financial results of agricultural enterprises are described.*

Keywords: *food security, financial results, profit, loss, agricultural enterprises.*

Науковий керівник: Бурковська А. І.,
доктор філософії, старший викладач
кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.439

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Грабовська Катерина Анатоліївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У тезах розглянуто сутність організаційно-економічного управління відновлення сільського господарства. Також було виявлено ряд*

вчених які займались дослідженням щодо проблем інноваційного розвитку сільського господарства. Визначено етапи які включають в себе процес відновлення сільського господарства.

Ключові слова: організаційно-економічне управління, сільське господарство, планування, координація, контроль за процесами відновлення.

Організаційно-економічне управління є ключовим аспектом успішного відновлення сільського господарства. У сучасних умовах, коли сільське господарство стикається з різними викликами та змінами, необхідно мати чітку стратегію та дієві механізми управління для досягнення стійкого розвитку. Організаційно-економічне управління відновлення сільського господарства вивчає важливі аспекти управління процесами відновлення сільського господарства, включаючи оптимізацію витрат, планування виробництва, управління ресурсами та реалізацію маркетингових стратегій.

Організаційно-економічне управління - це комплекс заходів і методів, спрямованих на організацію ефективного функціонування підприємства з економічних позицій. Воно включає в себе планування, координацію, контроль та оцінку ефективності діяльності організації з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей [1].

Нами зазначено, що організаційно-економічне управління відновленням сільського господарства передбачає систематичні заходи з метою відновлення та покращення сільськогосподарської галузі, а також оптимізацію ефективності господарювання в цій галузі. Процес відновлення сільського господарства може включати наступні етапи [4]:

1. Аналіз сучасного стану (визначення проблем та перешкод, що утруднюють розвиток сільського господарства);
2. Розробка стратегії відновлення (встановлення мети і завдань, обґрунтування напрямків розвитку сільського господарства, виявлення потреб в інвестиціях, технологічному оновленні та розвитку людських ресурсів);
3. Організація ресурсів (залучення відповідних матеріальних, фінансових та людських ресурсів для впровадження стратегії відновлення);
4. Моніторинг та контроль (стеження за виконанням поставлених завдань, оцінка результатів впровадження стратегії та коригування заходів, якщо необхідно).

Важливо враховувати специфіку розвитку сільського господарства, регіональні особливості та потреби фермерських господарств, щоб забезпечити балансований та стійкий розвиток галузі[4].

Станом на 2022 рік 25% українських територій на яких вирощували овочі перебували під окупацією. Також знизились показники тваринницької продукції які також знаходились в тих регіонах України які були окуповані. В кінці 2022 року експорт тваринницької продукції почав зростати, особливо в галузі курятини[5].

Відновлення сільського господарства в умовах війни є складним завданням для українських аграріїв. На перший погляд, показники 2023 року можуть здатися непоганими, але насправді приховують значні фінансові втрати

через низьку ціну на зернові та олійні культури на внутрішньому ринку, а також через обмежений та ускладнений експорт. Виробництво більшості зернових та олійних культур приносить збитки.

Важливими аспектами є оптимізація виробництва, впровадження інноваційних технологій, управління ресурсами та ефективне використання фінансових засобів. Організаційно-економічне управління спрямоване на підвищення продуктивності і прибутковості сільського господарства, забезпечення стабільності розвитку галузі та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Для підвищення продуктивності та прибутковості сільського господарства, а також забезпечення стабільності розвитку галузі та продовольчої безпеки країни, можуть бути використані різні стратегії та заходи[6]:

1. Впровадження сучасних методів обробітку землі, вирощування та зберігання продукції для забезпечення високої продуктивності та якості.

2. Розвиток різноманітності сільськогосподарської продукції для зменшення ризиків та створення додаткових джерел прибутку.

3. Співпраця між фермерами та сільськогосподарськими підприємствами для спільного використання ресурсів та ринків збуту.

4. Вивчення ринків, рекламна діяльність та розробка стратегій для ефективного просування продукції.

5. Використання дотацій, субсидій та фінансових інструментів для підтримки сільського господарства.

Ці заходи допоможуть досягти стабільності розвитку сільського господарства, забезпечити продовольчу безпеку та підвищити прибутковість галузі.

Список використаних джерел:

1. Олег Федірець Сутність та принципи формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств агропродовольчої сфери 2021р. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-56> (дата звернення: 29.02.2024)

2. Долгошея Н.О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі еко номіки // Вісник ЖДТУ (Економічні науки). 2011. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/72004533.pdf> (дата звернення: 01.03.2024)

3. Парвина Т.Г. Суть організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю / Т.Г. Парвина URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/parvina/> (дата звернення: 01.03.2024)

4. Олег Гетман Як відновити аграрну галузь 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/> (дата звернення : 01.03.2024)

5. Сільське господарство: пріоритети сталого інвестування для відновлення України 2023. URL: <https://en.ecoaction.org.ua/agri-priorities-sustainable-ukraine.html> (дата звернення : 02.03.2024)

6. Єлизавета Лижова Оцінка впливу витрат на формування прибутку переробних підприємств 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-84> (дата звернення: 02.03.2024)

Annotation: *The essence of the organizational and economic management of the restoration of agriculture is considered in theses. A number of scientists were also identified who were engaged in research on the problems of innovative development of agriculture. The stages that include the process of restoration of agriculture are defined.*

Keywords: *organizational and economic management, agriculture, planning, coordination, control over recovery processes.*

Науковий керівник: Лівандовська О. А.,
асистент кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.4

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Молчанов Кирило Дмитрович,
здобувач вищої освіти спеціальності 242 «Туризм»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Управління туристичною діяльністю в умовах воєнного стану вимагає ретельного планування, координації та співпраці між владними структурами, силовими органами, туристичними підприємствами та місцевими громадами. Важливо забезпечувати підтримку туристичних підприємств, які страждають від війни, а також працювати над відновленням туристичної інфраструктури в умовах воєнного стану, адже діяльність у цій сфері може сприяти економічному відновленню країни та зміцненню соціального миру.*

Ключові слова: *військовий стан, туризм, розвиток туризму під час військового стану.*

Забезпечення безпеки туризму передбачає цілий комплекс заходів у рамках національного законодавства, що гарантують безпеку переміщення туристів по території держави, їхнього перебування, збереження здоров'я, життя і майна. Згідно, статті 13 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм»» безпека в галузі туризму визначається, як

сукупність чинників, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму.

Функціонування туристичної сфери України під час військового стану, особливості роботи туристичних підприємств та організацій є надзвичайно важливим питанням, що пов'язане з економічною безпекою України. Початок процесу перемовин України щодо вступу до Європейського Союзу передбачає також і поступовий перехід до нових моделей управління туристичною сферою, які вже успішно функціонують у більшості країн Євросоюзу. Реформування системи управління туристичної сфери України є надзвичайно актуальним питанням і у контексті майбутнього післявоєнного відновлення, адже туризм може стати одним з його драйверів.

Питання щодо особливостей функціонування туристичної сфери України під час військового стану піднімалося у роботах багатьох вітчизняних науковців - цьому питанню присвячені публікації Барвінок Н., Зарубіної А., Сірої Е., Демчук Л. та ін. Про запровадження європейських моделей управління туристичною сферою України йдеться у публікаціях Опанасюк Н., Герасименко В., Михайлюк О [5].

Через повномасштабну війну в Україні в 2022-му році надходження до держбюджету від туризму скоротилося до 31% [1]. Зрозуміло, що цей факт негативно вплинув на економіку України в цілому. Так як рівень надходжень до державного та регіонального бюджетів скоротився. Наприклад, Найбільша частка надходжень до держбюджету за минулий рік сплачена готелями – 898 млн грн. Однак ця сума все ж 30% менша ніж у 2021 році. Тоді до бюджету надійшов 1 млрд 288 млн грн [1]. Найбільшими викликами для туристичної сфери України під час військового стану стали: складна безпекова ситуація, закриття повітряного простору, порушена транспортна логістика, виїзд значної кількості громадян закордон у якості біженців, а також практично цілковита відсутність в'їзного туризму [4].

Першочергове завдання, яке повинно бути - забезпечити безпеку всім особам, які знаходяться в зоні конфлікту. Це може включати планування маршрутів, які обходять небезпечні райони, інструктаж туристів з правил поведінки в умовах конфлікту, а також підготовку персоналу до реагування на екстрені ситуації [3]. В умовах війни дуже важливо, щоб економіка працювала. А туризм – це галузь, яка дає поштовх цілому ланцюжку суміжних галузей. Одне робоче місце в туризмі створює до десяти різних місць в інших галузях. Як у будь-якій сфері економічної діяльності, так і у туризмі для досягнення високих показників діяльності важливо створювати необхідні умови для комфортного туризму і забезпечувати повну безпеку. Суб'єкти індустрії туризму повинні мінімізувати й запобігати загрозам безпеці туристської діяльності. За даними Державного агентства розвитку туризму економічні втрати туристичної галузі країни будуть тільки зростати. Частина території України або окупована, або перебуває в зоні активних бойових дій і жодна туристична діяльність там просто неможлива.

Інша частина - західні та центральні області в основному функціонують, як прихисток для тих українців, які змушені були покинути свої домівки. Формування маршрутів з урахуванням розташування бомбосховищ. Туроператори та екскурсоводи, які складають екскурсійні маршрути, повинні враховувати, що в разі повітряної небезпеки туристам мають бути доступні бомбосховища. Також на цих територіях частково поновили свою роботу туроператори, які спеціалізуються на внутрішньому туризмі. Можна констатувати, що українці потроху почали дозволяти собі короткі подорожі країною з метою перезавантаження для того, щоб зберігати працездатність та психологічний спокій. І це дає поштовх цілому ланцюжку суміжних галузей - перевізникам, рестораторам, виробникам крафтової продукції. Але туристичний збір в Україні за перше півріччя 2022 року зріс майже на 29%.

Попри збитки, яких зазнала туристична галузь України через війну, за перші шість місяців 2022 року сума туристичного збору склала 89 млн. 420 тис. грн., що майже на 28,8% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року - тоді до бюджету надійшло 69 млн. 453 тис. грн [6]. Цим можна сказати, що попит на туристичні послуги, навіть в внутрішньому туризмі не зменшиться, а навпаки, воно буде збільшуватись. Але нажаль, через відсутність гарантій безпеки, кількість іноземних туристів в Україні дуже сильно скоротилось. Кількість відвідувачів до нашої столиці за 2022 рік дуже зменшився, оскільки до лютого 2022 року стабільно зростала чисельність іноземних та вітчизняних туристів. Причиною є агресія Росії проти України, оскільки чисельність іноземних туристів, що відвідали столицю міста Київ скоротилася у 3 рази, а це близько 300 тисяч осіб у I півріччі у 2021 року, а у I півріччі 2022 року чисельність іноземних відвідувачів знизилась до 98 тисяч осіб [7]. Але на сьогодні час назвати ситуацію в туризмі стабільною дуже важко, з однієї сторони через війну немало туристичних ресурсів було пошкоджено або навіть знищено, але з іншої сторони незважаючи на війну рівень доходів від туризму існує, так менше, ніж в 2021-му році, але воно існує, в першу чергу це необхідно для стимулювання економіки нашої держави, яка зараз знаходиться в не найкращому стані.

Починаючи з минулого року розробляються стратегії щодо відбудови туризму в Україні в післявоєнні роки, але чіткого плану ще не було визначено, так як війна ще не закінчена, і буде невідома кількість знищених чи пошкоджених ресурсів, а також невідома дата закінчення війни, тому ці прогнозування можуть вважатися лише альтернативними.

Варто зазначити, що кожна область має свої особливості відпочинку та туристичної діяльності на її території. Здебільшого вони пов'язані з певними обмеженнями, які діють в тих чи інших регіонах. Зовнішній туризм в умовах війни також має свої особливості. Більшість українців виїжджає за кордон не для того щоб відпочити, а для того щоб евакуюватися з небезпечних територій, на яких продовжують йти бойові дії. Крім цього, небо над Україною повністю закрито, що ускладнює подорож в інші країни.

Однак з початком сезону зовнішній туризм почав дещо оговтуватися. Найпопулярніші серед українців – евакуаційні рейси до Болгарії, що зумовлено

безкоштовним проживанням в готелях для українців, яке пропонує ця країна. Також почали відновлюватись вільоти на море в Туреччину, Єгипет, Іспанію, Туніс. Щоправда, для цього українцям потрібно самостійно їхати до аеропорту в сусідню Польщу. Таким чином організуються й відпочинкові тури в Литву та Молдову.

Враховуючи вищесказане можна зробити висновок, що з початком сезону внутрішній та зовнішній туризм активізувався, однак є дуже обмеженим та залежним від ситуації в країні, що обумовлено продовженням бойових дій в багатьох регіонах України, загрозою ракетних ударів по всій території держави, зруйнованою інфраструктурою та низькими доходами громадян. В зв'язку з цим він має певні особливості, які пов'язані переважно з безпекою українських та іноземних громадян.

Під час війни ситуація з туристичною галуззю нашої держави виглядає досить песимістично. Однак є надія, що після закінчення конфлікту вона почне відроджуватися. Досвід деяких країн, які пережили війну і вивели туризм на новий рівень підтверджує це. До таких країн відноситься: Хорватія, Ізраїль, Грузія. У Хорватії під час війни туризм практично припинився. Після її завершення він знову відродився. Цьому сприяла масова піар-компанія невідомих раніше регіонів цієї країни. Хорватія має певні географічні особливості. Зокрема, в її склад входить понад тисячу островів, які відомі своєю чистотою та екологічністю. Завдяки вдалій рекламі пляжних локацій цієї країни про неї дізнався весь світ.

На сьогоднішній день Хорватія стала популярним напрямом для багатьох туристів світу, що суттєво вплинуло на економіку країни. Близько 15% ВВП генерує туризм [8].

З цього можна зробити певний висновок, що після закінчення війни туризм може стати «рятувальним кругом» для економіки України в післявоєнні роки.

Список використаних джерел:

1. Державне Агентство Розвитку Туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2022-roci-nadhodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turistichnoyi-galuzi-skorotilisya-mayzhe-na-31>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T001647?an=909126>
3. Воєнний стан: що він означає і які можуть бути обмеження. URL: <https://tsn.ua/exclusive/voyenniy-stan-scho-vin-oznachaye-i-yaki-mozhut-buti-obmezhennya-1985140.html>
4. Царук В. В. Туризм в Україні в умовах воєнного стану – проблеми відновлення та пошуку нових моделей управління. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/406/375>
5. Перегуда Ю.А., Кривоберець М.М. Державна підтримка підприємств туристичної галузі в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/pereguda2.htm

6. Гнідий О.О. Сфера туризму в Україні під час воєнного стану. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства» (м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/gnidyj.htm

7. Попит на туристичні послуги в умовах військового стану, цільова аудиторія туристичних підприємств. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9171/%D0%A7%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80_%D0%94%D1%96%D0%B0%D0%BD%D0%B0_619.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8. Зарубіна А.В., Сіра Е.О., Демчук Л.І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1543/1484>

Annotation: *Managing tourism activities under martial law requires careful planning, coordination, and cooperation between government agencies, law enforcement agencies, tourism businesses, and local communities. It is important to provide support to tourism enterprises suffering from war, as well as to work on the restoration of tourism infrastructure in conditions of martial law, because activities in this area can contribute to the economic recovery of the country and strengthening of social peace.*

Keywords: *martial law, tourism, development of tourism during martial law.*

Науковий керівник: Лівановська О. А.,
асистент кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 631.1

ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Гаман Анна Сергіївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *В умовах сьогодення фермерське господарство стикається з низкою проблем таких як, відсутність адекватного кредитування, застаріла інфраструктура, недостатня підтримка держави, нестабільна економіка. Вирішенням даних проблем може бути покращення умов кредитування, створення сприятливих макроекономічних умов, покращення інфраструктури.*

Ключові слова: *управління, економічна діяльність, фермерське господарство, потенціал.*

На сучасному етапі розвитку української економіки малий бізнес є динамічним та сприяє вирішенню проблем зайнятості, створює конкуренцію, стабільно нарощує експортний потенціал та наповнює внутрішній ринок споживчими товарами та послугами [1].

Управління економічною діяльністю фермерських господарств відіграє важливу роль у стабільності та розвитку аграрного сектору в Україні. Розвиток вітчизняного сільськогосподарського сектору є основою національної економіки та важливим чинником забезпечення продовольчої безпеки країни. В умовах зміни економічних, соціальних та екологічних викликів, ефективно управління фермерським господарством стає пріоритетним завданням.

Починаючи з 2014 року Україна має бурхливу підприємницьку діяльність та відносно вільну ринкову економіку. Роль малих і середніх підприємств почала неухильно зростати з 2014 року за всіма показниками (частка обороту, зайнятості, середній обсяг продажів). Загалом це пов'язано зі стрімким розвитком інформаційних технологій та сфери послуг. Після часткового відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення, кількість малих і середніх підприємств також почала зростати, хоча сільськогосподарський сектор все ще перебуває на стадії піднесення [2].

В Україні ключову роль в економіці відіграє малий та середній бізнес, який забезпечує близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих у бізнесі працівників та 37% податкових надходжень [3].

До початку повномасштабного вторгнення найбільшими роботодавцями в Україні були малі та середні підприємства. На їх частку припадало 75% від усіх зайнятих в Україні працівників, або 4,8 млн українців та решта 25% (або 1,6 млн українців) працювали на великих підприємствах.

Фермерські господарства відіграють важливу роль у розвитку сільського господарства України. Їх діяльність має значний вплив на продовольчу безпеку країни, зайнятість населення та розвиток сільських територій [2].

Варто зазначити що основними проблемами в управлінні економічною діяльністю фермерських господарств являються: недостатнє фінансування; нерозвинена інфраструктура; застаріла матеріально-технічна база; недостатня державна підтримка; низький рівень менеджменту; несприятливі макроекономічні умови.

Фермерські господарства стикаються з проблемою доступу до кредитів та інших джерел фінансування, це обмежує їх можливості для розвитку та інвестування. Сільська інфраструктура в Україні часто знаходиться в незадовільному стані, що ускладнює ведення фермерського господарства та робить його менш рентабельним. Державна підтримка фермерських господарств в Україні є недостатньою, це призводить до меншої конкурентоспроможності на даному ринку. Багато фермерів не мають достатніх знань та навичок управління, що в свою чергу призводить до неефективного використання ресурсів та зниження рентабельності господарства. Нестабільність економіки, високі відсоткові ставки та інфляція негативно впливають на діяльність фермерських господарств та не дають їм розвиватись

[4]. Застаріла матеріально-технічна база – серйозна проблема, так як вона напряму впливає на ефективність та конкурентоспроможність. Старі машини та обладнання працюють менш ефективно, що знижує загальну продуктивність господарства, тому, що вони мають меншу потужність і споживають більше палива, що збільшує витрати і знижує ефективність виробництва. Також старе обладнання потребує більш частого обслуговування та ремонту, що призводить до додаткових витрат на запчастини та робочу силу. Оновлення та модернізація матеріально-технічної бази є важливою складовою для забезпечення сталого розвитку фермерських господарств і збереження їхньої конкурентоспроможності.

Через повномасштабне вторгнення фермерське господарство стикається з низкою перешкод, такими як: руйнування інфраструктури та сільськогосподарських угідь; зменшення доступності робочої сили (через внутрішню та зовнішню міграцію громадян); логістичні проблеми; зростання цін на ресурси (ціни на пальне, добрива, запчастини та інші необхідні для ведення господарства ресурси); нестача каналів збуту (більшість фермерських господарств не мають доступу до великих торгових мереж, через це вони продають свою продукцію на місцевих ринках або через посередників, що значно знижує їх прибуток).

Нами зазначено, що основними напрямками для удосконалення економічної діяльності фермерських господарств в реаліях сьогодення зі сторони держави є: доступність у кредитуванні; покращення сільської інфраструктури; підвищення рівня в управлінні (проходження курсів з менеджменту та маркетингу); створення сприятливих макроекономічних умов (проводити економічну політику, спрямовану на стабілізацію економіки, зниження процентних ставок та інфляції). Це дозволить фермерським господарствам збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, підвищити конкурентоспроможність на вітчизняному та міжнародному ринках, створити нові робочі місця та зробити значний внесок у розвиток української економіки.

На практиці управління сучасним фермерським господарством потребують комплексного та системного підходу для вирішення проблем. У зв'язку з соціальними, економічними та безпековими перепонами, важко прогнозувати подальший розвиток економічних процесів та їх наслідки, що в свою чергу ускладнює формування та виконання договірних відносин з постачальниками та/або посередниками.

На сьогодні, фермерські господарства мають значний потенціал для розвитку сільського господарства України. Отже, для того, щоб цей потенціал був реалізований, необхідно вирішити зазначені проблеми, з якими стикаються фермерські господарства.

Список використаних джерел:

1. «Роль малого та середнього бізнесу на етапі розвитку економіки в Україні» Ситник Н.С., Козак С.І. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf

2. Закон України «Про фермерське господарство» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/973-15>

3. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>

4. Стаття «Проблеми та перспективи розвитку фермерських господарств в Україні» URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/7914-problemy-ta-perspektyvy-fermerstva-v-ukraini.html>

5. «Нове обличчя українського підприємництва. Як війна вплинула на малий та середній бізнес у різних регіонах України?» Дмитро Ливч. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/>

6. Інтернет стаття. Дмитро Петровський. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-v-ukrajini-nazvano-novu-suma-zbitkiv-ukrajinskoji-infrastrukturi-12541719.html>

Annotation: *In today's conditions, farming faces a number of problems, such as lack of adequate credit, old infrastructure, insufficient state support, unstable economy. The solution to these problems can be the improvement of lending conditions, the creation of favorable macroeconomic conditions, and the improvement of infrastructure.*

Keywords: *management, economic activity, farming, potential.*

Науковий керівник: Лівандовська О. А.,
асистент кафедри

менеджменту та маркетингу,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 631.171

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МОЛОДІ

Телешак Анастасія Валеріївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Застосування сучасних технологій у сільському господарстві є важливим аспектом розвитку аграрного сектору. Ця тема викликає все більший інтерес серед молоді, оскільки вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності сільського господарства, зменшення впливу на навколишнє середовище та покращення умов праці для фермерів. У цій роботі будуть розглянуті основні виклики та можливості, які виникають при впровадженні сучасних технологій у сільському господарстві, а також будуть надані рекомендації щодо їх успішного застосування.*

Ключові слова: *технології, інновації, сільське господарство.*

Сьогодні, технології відіграють важливу роль як у бізнесі, так і у нашому повсякденному житті. Інновації не лише трансформують світ на глобальному рівні, а й роблять наше життя більш комфортним. Часом, важку ручну працю замінюють роботизовані технології, як це сталося у сільському господарстві..

Україна, яка славиться як один із провідних виробників сільськогосподарської продукції у світі, залишає позаду багато інших країн, щодо використання високих технологій в агросекторі. Приблизно лише 10-15% агропродукції в країні отримується завдяки новим технологічним розробкам порівняно зі світовою елітою.

Перед Україною стоять неймовірні можливості, якщо почати поєднувати дві галузі - сільське господарство та останні інновації. Сучасні фермери все частіше використовують наукові розробки, щоб підвищити свою конкурентоспроможність та стати більш незалежними. Технології, такі як аерофотозйомка, цифрові карти ґрунтів та обробка метеорологічних даних, вже стали невід'ємною частиною агропромислового комплексу у багатьох країнах. Володіння новітніми технологіями стає ключовою перевагою у конкурентній боротьбі, а також допомагає зменшити негативний вплив на навколишнє середовище [1].

У останні роки впровадження інформаційних технологій в сільському господарстві призвело до перегляду методів обробки сільськогосподарських культур та управління полями. Технології суттєво перетворили підхід до сільського господарства, роблячи його більш ефективним, прибутковим, безпечним та зручним.

П'ять найкращих новітніх технологій в сільському господарстві, визнаних фермерами:

- ГІС технології в сільському господарстві та GPS сільське господарство;
- супутникові знімки;
- дрони та інші аерофотознімки;
- інформаційні технології для сільського господарства та онлайн-дані;
- об'єднання наборів даних для прогнозування майбутньої врожайності.

Як результат, сучасні ферми отримують значні вигоди від інформаційних технологій у сільському господарстві, що постійно розвиваються. Ці переваги включають зниження споживання води, поживних речовин та добрив, зниження негативного впливу на навколишню екосистему, зменшення хімічного стоку у місцеві ґрунтові води та річки, підвищення ефективності, зниження цін та багато іншого. Таким чином, бізнес стає економічно вигідним, розумним та стійким. Давайте обговоримо деякі з цих технологій в сільському господарстві [2].

Сучасні безпілотні літальні апарати, відомі як дрони, грають важливу роль у сільському господарстві. Вони можуть швидко збирати та обробляти

дані, що сприяє розвитку сільськогосподарської галузі, яка базується на точних розрахунках. Безпілотні апарати можуть створювати точні 3D-карти для планування сівозмін. Крім того, вони використовуються для моніторингу росту культур, виявлення хвороб та контролю за обприскуванням пестицидами і гербіцидами. Це може включати агрохімічні карти полів для оптимального внесення мінеральних добрив. Регулярний моніторинг посівів дає змогу збирати максимум інформації про поле та робити прогнози. Інновації у цій галузі продовжують розвиватися, і все частіше дрони використовуються у нових напрямках.

У першу чергу, за допомогою дронів в аграрному секторі прагнуть скоротити фінансові витрати. Наприклад, серйозну економію можна досягти при сівбі, коли насіння або сіянци завантажуються в спеціальні маленькі контейнери, що розсипаються по полю саме за допомогою безпілотника. Хоча такі дрони коштують більше, результат вартий коштів, оскільки розсіпання відбувається швидше, ніж за традиційним методом, і при цьому економиться кількість внесених добрив і мінеральних речовин. З урахуванням вигоди порівняно з використанням трактора чи іншої сільськогосподарської техніки, аргументи переконливі на користь дронів [3].

Також недостатність робочої сили стала критичною проблемою для фермерів, особливо коли мова йде про великі сільськогосподарські операції. Тому стартапи розробляють сільськогосподарських роботів, які сприяють фермерам у збиранні фруктів, урожаю, посадці, пересаджуванні, обприскуванні, посіві та прополюванні.

Саме через це фермери все частіше використовують роботів для автоматизації повторюваних дій на полі. Новітні сільськогосподарські машини, такі як автономні та напіваавтономні трактори, використовуються для збирання врожаю, а також оснащені технологією автокерування для забезпечення точної навігації на полі. Крім того, роботи використовуються в автоматизованих системах управління тваринництвом, включаючи автоматизовані ваги, інкубатори, доїльні апарати та автогодівниці. Роботи дозволяють фермерам більше уваги приділяти підвищенню загальної продуктивності, уникати повільних сільськогосподарських процесів, запобігають людським помилкам і забезпечують зручність завдяки автоматизації.

З впровадженням штучного інтелекту в сільське господарство фермерам надається корисна інформація про стан поля в реальному часі, допомагаючи їм діяти оперативно.

Штучний інтелект, використований в аграрній сфері, надає корисну інформацію для передбачення погоди, врожайності та цін, що допомагає фермерам ухвалювати обґрунтовані рішення. Чат-боти надають фермерам поради та рекомендації. Алгоритми штучного інтелекту та машинного навчання автоматизують виявлення аномалій і хвороб у рослин та тварин. Це дозволяє вчасно виявляти їх і вживати необхідні заходи.

Алгоритми машинного навчання також використовуються у біотехнологіях для рекомендацій з генного відбору. Крім того, штучний інтелект надає доступ до фінансування для фермерів, яким відмовлено у

банківському кредитуванні, за допомогою альтернативного кредитного рейтингу. Стартапи використовують штучний інтелект для створення інновацій, які покращують якість сільського господарства. Наприклад, система оцінки якості врожаю (HQV) - це остання агротехнологічна інновація, яка аналізує та оцінює якість та кількість фруктів та овочів [4].

Отже, застосування сучасних технологій у сільському господарстві може призвести до значного покращення ефективності виробництва, зменшення витрат на вирощування рослин та відтворення тварин, а також підвищення якості продукції. Однак, існують виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій, зокрема необхідність інвестицій у нове обладнання та навчання персоналу.

Для молоді це може стати новими можливостями для кар'єрного зростання у галузі агротехнологій та інновацій. Молодим фахівцям слід бути готовими до навчання новим технологіям, вивчення вимог сучасного ринку та пошуку нових шляхів вирішення проблем сільського господарства. Таким чином, застосування сучасних технологій у сільському господарстві може стати великим викликом для молоді, але також відкриває нові можливості для їхнього особистого й професійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Опавленко О. (2022, 5 квітня). Великих урожаїв через високі технології URL: https://lb.ua/blog/opavlenko/370830_velikih_urozhaiv_cherez_visoki.html
2. Сучасні технології в сільському господарстві. URL: <https://eos.com/uk/blog/suchasni-tekhnologii-v-silskomu-hospodarstvi/>
3. Опавленко О. (2022, 5 квітня). Великих урожаїв через високі технології URL: https://lb.ua/blog/opavlenko/370830_velikih_urozhaiv_cherez_visoki.html
4. 10 найкращих тенденцій технологій та інновацій у сільському господарстві за 2022 рік. URL: <https://mind.ua/publications/20250592-10-najkrashchih-tendencij-tehnologij-ta-innovacij-u-silskomu-gospodarstvi-za-2022-rik>

Annotation: *The use of modern technologies in agriculture is an important aspect of the development of the agricultural sector. This topic is of increasing interest among young people, as it opens up new opportunities to improve agricultural efficiency, reduce environmental impact and improve working conditions for farmers. In this work, the main challenges and opportunities that arise when implementing modern technologies in agriculture will be considered, as well as recommendations will be provided for their successful application.*

Keywords: *technologies, innovations, agriculture.*

Науковий керівник: Лівандовська О. А.,
асистент кафедри
менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

СЕКЦІЯ: «МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ОБРОБКА ТА АНАЛІЗ ДАНИХ»

УДК 004.8

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Абдуллаєва Аджіре Рінатівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Застосування штучного інтелекту (ШІ) в сучасній освіті відкриває перед нами широкі можливості для удосконалення навчального процесу, підвищення ефективності та доступності освіти. Ця робота досліджує різноманітні аспекти використання ШІ в освіті, зокрема, персоналізацію навчальних програм, адаптивність систем навчання, оптимізацію процесів викладання та оцінювання, а також розвиток творчих та критичних мислительських навичок учнів.*

Ключові слова: *Штучний інтелект, освіта, навчання, персоналізація, адаптивність, оптимізація, творчість, критичне мислення, алгоритмічні похибки, педагогічні кадри, цифрова грамотність, доступність, переваги, виклики.*

Застосування штучного інтелекту (ШІ) в сучасній освіті відкриває широкі можливості для удосконалення навчального процесу, підвищення ефективності та доступності освіти. Однак цей новаторський підхід також вносить свої виклики та потребує уважного розгляду для максимальної вигоди та ефективності в освітній сфері.

Можливості застосування ШІ в освіті надзвичайно різноманітні. Від індивідуалізації навчальних програм для кожного учня до розробки інтерактивних систем навчання, ШІ дозволяє створювати персоналізовані підходи до кожного студента. Адаптивні програми навчання, які аналізують успішність студентів в реальному часі і надають індивідуальні рекомендації для подальшого навчання, можуть значно підвищити якість освіти [1].

Крім того, ШІ дозволяє забезпечити доступність освіти для широкого кола аудиторії. Онлайн-курси, використання віртуальних асистентів для навчання та інші технології можуть допомогти тим, хто не має можливості фізично відвідувати навчальні заклади. Це особливо актуально в сучасному світі, де важлива роль відводиться дистанційному навчанню та онлайн-ресурсам.

Оптимізація процесів викладання та оцінювання є ще однією важливою перевагою використання ШІ. Системи автоматичної оцінки завдань, аналіз успішності студентів та надання індивідуальних порад вчителям – усе це

допомагає педагогам більш ефективно спілкуватися зі студентами та зосередитися на їхньому особистому розвитку.

Проте разом із цими перевагами, застосування ШІ в освіті стикається з рядом викликів. Одним з найбільш важливих є питання етики та конфіденційності даних. Як зберігати та використовувати персональну інформацію студентів, як уникнути алгоритмічних похибок у рекомендаціях та оцінках, – це питання, які потребують уважного розгляду та розробки стандартів [2].

Застосування штучного інтелекту в сучасній освіті є великим кроком вперед у розвитку навчального процесу. Від персоналізації до доступності, від оптимізації викладання до забезпечення ефективної оцінки – ШІ може змінити обличчя освіти. Проте щоб ці переваги стали доступні для всіх, потрібно розробляти та впроваджувати стратегії, які враховують етичні, соціальні та педагогічні аспекти цієї новаторської технології.

Додатково, варто відзначити, що ШІ може сприяти розвитку творчих та критичних когнітивних навичок учнів. Завдяки можливостям використання інтерактивних програм та віртуальних середовищ, учні мають змогу експериментувати, створювати, аналізувати та розв'язувати складні завдання. Це сприяє їхньому розвитку як креативних особистостей, здатних до інноваційних рішень, так і критичних мислителів, здатних аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення [3].

Зокрема, програми на базі ШІ можуть створювати симуляції реальних ситуацій, де учні можуть випробувати свої навички в різних областях, від наукових досліджень до розв'язання практичних завдань. Це дозволяє їм не лише вдосконалювати свої навички, але й розвивати важливі компетенції, такі як комунікація, співпраця та робота в команді.

Також важливою аспектом є підготовка педагогічних кадрів до роботи з ШІ. Вчителі повинні отримати відповідну підготовку та навички для використання цих технологій в навчальному процесі. Це включає в себе навчання роботі з платформами ШІ, розвиток навичок аналізу даних та вміння ефективно використовувати ці технології для покращення навчання та розвитку учнів.

У великих освітніх системах застосування ШІ може сприяти впровадженню нових педагогічних моделей та підходів. Наприклад, практика зворотного зв'язку (feedback loop), коли дані про успішність учня негайно використовуються для коригування навчального процесу, може стати стандартом. Це дозволить учителям більш точно адаптувати свої методи до потреб кожного учня, підвищуючи ефективність навчання та підвищуючи мотивацію досягати кращих результатів.

Також слід відзначити, що ШІ може сприяти розвитку нових форм оцінки знань та вмінь учнів. Замість традиційних тестів, які можуть бути обмежені у способі оцінки студентів, ШІ дозволяє використовувати більш різноманітні та об'єктивні методи. Наприклад, аналіз виконання завдань у віртуальних середовищах, оцінка рішень у складних симуляціях чи створення проектів на основі реальних проблем – все це можливо завдяки ШІ [4].

Застосування ШІ також відкриває нові можливості для досліджень у галузі освіти. ШІ дозволяє аналізувати великі обсяги даних про навчальний процес, ефективність методик навчання та вплив різних факторів на успішність учнів. Це відкриває шлях до більш глибоких та обґрунтованих досліджень, які можуть сприяти постійному удосконаленню освітніх систем.

Також, варто відзначити важливість розвитку цифрової грамотності серед учнів та педагогів. Освіта має включати в себе навчання технологічних навичок, які допоможуть учням ефективно користуватися новими технологіями та критично оцінювати інформацію, отриману з різних джерел [5].

У підсумку, застосування штучного інтелекту в освіті відкриває перед нами безліч можливостей для покращення навчального процесу, розвитку учнів та вдосконалення освітніх систем. Це не лише допомагає створювати індивідуалізовані та ефективніші методи навчання, але й сприяє розвитку творчих та критичних мислителів, готових до викликів сучасного світу. Проте важливо пам'ятати про етичні аспекти та необхідність підготовки педагогічних кадрів до роботи з цією новаторською технологією, щоб забезпечити максимальну вигоду та безпеку для всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Akpolat, A. G., & Erol, A. (2020). Artificial Intelligence and Robotics in Education. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(48), 4227-4240.
2. Liu, Y., Han, S., Li, J., & Liu, D. (2020). Applications of artificial intelligence in education: A review. *Journal of Computer Science and Technology*, 35(1), 211-236.
3. UNESCO. (2020). *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development*. UNESCO.
4. Winkler, R., Rost, M., & Schubarth, W. (2018). Artificial intelligence in education. *International Journal of Computer Science in Sport*, 17(1), 18-30.
5. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education—where are the educators?. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 39.

Abstract: *The use of artificial intelligence (AI) in modern education opens up wide opportunities for improving the educational process, increasing the efficiency and accessibility of education. This thesis explores various aspects of the use of AI in education, in particular, the personalization of curricula, the adaptability of learning systems, the optimization of teaching and assessment processes, as well as the development of students' creative and critical thinking skills.*

Keywords: *artificial intelligence, education, training, personalization, adaptability, optimization, creativity, critical thinking, algorithmic biases, teaching staff, digital literacy, accessibility, benefits, challenges.*

Науковий керівник: Мальченко П. О.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕЖИМИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПАМ'ЯТІ

Арапенко Вікторія Ігорівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто основні аспекти структури пам'яті, такі як ієрархія, розподілення ресурсів та управління вільним простором. Також розглянуто режими використання пам'яті, зокрема режим ядра та користувача, а також віртуальна пам'ять.*

Ключові слова: *Комп'ютерна пам'ять, організація пам'яті, ієрархія пам'яті, розподілення ресурсів, режим ядра, режим користувача, віртуальна пам'ять.*

У світі сучасних комп'ютерних технологій пам'ять відіграє вирішальну роль у функціонуванні та продуктивності обчислювальних систем. Вона є ключовим елементом, що забезпечує зберігання даних, виконання програм та забезпечення стабільної роботи операційних систем. Розуміння принципів організації та режимів використання комп'ютерної пам'яті є невід'ємною частиною розвитку та оптимізації комп'ютерних систем.

Перш за все, розглянемо принципи організації комп'ютерної пам'яті:

1. **Ієрархічна організація:** Цей принцип базується на ідеї розміщення пам'яті в системі у вигляді ієрархії рівнів. На вершині ієрархії зазвичай знаходиться кеш-пам'ять, що найшвидше доступна процесору, а внизу розташована більша, але менш швидка оперативна пам'ять (RAM), далі віртуальна пам'ять і зовнішні носії. Ця ієрархія дозволяє комп'ютеру ефективно керувати доступом до даних, забезпечуючи оптимальну швидкодію та використання ресурсів.

2. **Розподілення ресурсів:** Ефективне розподілення ресурсів - це ключовий аспект організації комп'ютерної пам'яті. Операційна система повинна ефективно керувати виділенням пам'яті для різних процесів та програм, забезпечуючи їм достатньо ресурсів для виконання завдань. Це включає в себе оптимізацію розміщення даних у пам'яті, управління вільним простором та управління фізичними та віртуальними ресурсами.

3. **Управління вільним простором:** Одним з ключових аспектів організації комп'ютерної пам'яті є ефективне управління вільним простором. Система повинна ефективно використовувати наявний простір у RAM та на зовнішніх носіях, ефективно виділяючи та звільняючи пам'ять в залежності від потреб системи та програм, що запущені.

4. **Відсутність конфліктів:** З урахуванням того, що кілька процесів можуть використовувати комп'ютерну пам'ять одночасно, важливо уникати конфліктів доступу до неї. Це досягається за допомогою механізмів синхронізації, які дозволяють регулювати доступ до спільних ресурсів та контролювати порядок їх використання, запобігаючи конфліктам та помилкам.

Комп'ютерна пам'ять виступає як невід'ємна складова для зберігання даних та виконання програм. Проте, для забезпечення безпеки та оптимізації ресурсів, пам'ять розділяється на різні режими використання.

Режими використання комп'ютерної пам'яті визначають права доступу до неї та рівень привілеїв для користувачів та системних процесів. Розуміння цих режимів дозволяє ефективно управляти ресурсами пам'яті, забезпечуючи не лише безпеку, а й оптимальну продуктивність системи.

Розглянемо режими використання комп'ютерної пам'яті:

1. **Режим ядра (Kernel mode):** У режимі ядра операційна система має повний доступ до всієї пам'яті та привілеї виконання привілегованих операцій. Це дозволяє операційній системі ефективно керувати ресурсами системи та забезпечувати безпеку, оскільки вона може контролювати доступ до системних ресурсів.

2. **Режим користувача (User mode):** У режимі користувача програми користувачів мають обмежений доступ до системних ресурсів, включаючи пам'ять. Це зроблено для забезпечення безпеки та запобігання випадкам недопущеного втручання в роботу системи, оскільки програми користувачів не повинні мати прямого доступу до системних ресурсів.

3. **Віртуальна пам'ять:** Режим використання, що дозволяє створювати враження, ніби у кожного процесу є власний блок пам'яті, включаючи фізичну пам'ять та простір на зовнішніх носіях. Віртуальна пам'ять дозволяє оптимізувати використання доступної пам'яті та ефективно керувати ресурсами, забезпечуючи кожному процесу достатньо місця для виконання завдань.

Розглянувши принципи організації та режими використання комп'ютерної пам'яті, можна зробити кілька важливих висновків. Пам'ять в комп'ютерних системах є критичним ресурсом, який визначає продуктивність, швидкодію та ефективність роботи системи. Ієрархічна організація пам'яті дозволяє оптимізувати доступ до даних, розподілення ресурсів, управління вільним простором та уникнення конфліктів. Режими використання пам'яті, такі як режим ядра та режим користувача, регулюють доступ до ресурсів системи та забезпечують безпеку. Віртуальна пам'ять дозволяє ефективно використовувати обмежену фізичну пам'ять шляхом створення ілюзії безмежної адресної простору. Розуміння цих принципів допомагає розробникам і адміністраторам систем максимально використовувати ресурси пам'яті та забезпечувати стабільну та ефективну роботу комп'ютерних систем.

Список використаних джерел:

1. Tanenbaum, A. S., & Bos, H. (2014). Modern Operating Systems (4th ed.). Pearson Education.
2. Stallings, W. (2018). Operating Systems: Internals and Design Principles (9th ed.). Pearson Education.
3. Silberschatz, A., Galvin, P. B., & Gagne, G. (2018). Operating System Concepts (10th ed.). Wiley.
4. Patterson, D. A., & Hennessy, J. L. (2017). Computer Organization and Design: The Hardware/Software Interface (5th ed.). Morgan Kaufmann.
5. Solis, E. (2015). Understanding Virtual Memory.

Abstract: *The main aspects of the memory structure, such as hierarchy, resource allocation and free space management, are considered. Memory usage modes are also considered, including kernel and user mode, as well as virtual memory.*

Keywords: *Computer memory, memory organization, memory hierarchy, resource allocation, kernel mode, user mode, virtual memory.*

Науковий керівник: Кузнецов Є. С.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.67

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Балицька Діана Олександрівна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Досліджено значення інформації в економічній галузі. Доведено, що застосування інформаційних технологій сприяє збільшенню продуктивності при обробці даних. Обґрунтовано важливість застосування інформаційних технологій в роботі підприємницьких структур.*

Ключові слова: *Інформація, інформаційна галузь, економічні інформаційні системи, економічна інформація.*

В суспільному житті величезне значення відіграє інформація, яка слугує основою в моменти прийняття рішень для реалізації будь-яких дій. Інформація

відіграє важливу роль в сучасному економічному середовищі. Вона є однією з головних рушійних сил економічного розвитку та позитивних соціальних змін у суспільстві.

Розвиток інформаційних технологій у глобальному середовищі призвів до того, що у сучасній економіці інформація стала ключовим поняттям, а інформаційний сектор економіки - найбільш популярним. Раніше дослідження інформації відбувалося тільки як основа для економічної та інших сфер діяльності, а нині інформація виступає також як товар та засіб виробництва. Найважливіший наслідок застосування інформаційних технологій – збільшення рівня продуктивності праці при обробці даних.

Інформаційна сектор економіки вважається найбільш прибутковим, популярним та відкритим. Можливість вільного доступу до інформації дає змогу визначити найбільш ефективну модель економічного розвитку виробництва в умовах конкурентного ринку [1].

В теперішніх умовах економічного розвитку успіх існування підприємства значною мірою залежить від того, в якій мірі інформаційні технології задовольняють вимоги системи керування підприємством. Застосування інформаційних ресурсів в системі управління робить його більш конкурентоздатним за рахунок адаптованості до трансформацій в кон'юктурі ринку.

Інформаційні системи та інформаційно-комунікаційні технології є основними засобами взаємодії суб'єктів виробничої діяльності та збуту товару й послуг. Інформаційні технології перетворилися у незмінні інструменти ведення бізнесу та впливу на економічний розвиток суспільства.

Економічні інформаційні системи – це системи, які займаються збором, нагромадженням, зберіганням, обробкою та видають по запиті чи замовленню інформацію у вигляді даних та знань, потрібних для управління економічним об'єктом. Теперішні економічні інформаційні системи створені для обробки масштабних обсягів інформації з жорсткими обмеженнями під час видачі результатів. Збій в потоці інформації призводить до порушення роботи конкретного підприємства, і всієї підприємницької структури, а без повномірної та своєчасної інформації управління будь-яким виробництвом стає неможливим[2].

Інформаційно-економічні системи включають в себе різноманітні технології та підходи, які допомагають організаціям оптимізувати обробку інформації та управління ресурсами для досягнення ефективності та конкурентоспроможності. Наведемо приклади інформаційно-економічних систем:

1. Електронна комерція (E-commerce). Системи електронної комерції включають в себе онлайн-платформи та програми для здійснення електронних торгів, обробки платежів, взаємодії з клієнтами та управління запасами.
Приклад: Amazon, eBay, Alibaba.

2. Електронне управління виробництвом (ERP). Інтегровані системи для планування ресурсів підприємства, які об'єднують управління фінансами,

ресурсами, виробництвом та іншими процесами. **Приклад:** SAP, Oracle ERP, Microsoft Dynamics.

3. **Системи управління відносинами з клієнтами (CRM).** Забезпечують збір та аналіз інформації про клієнтів для оптимізації взаємодії та управління відносинами з ними. **Приклад:** Salesforce, HubSpot, Zoho CRM.

4. **Фінансові інформаційні системи.** Системи для управління фінансами, бухгалтерією та фінансовим аналізом. **Приклад:** QuickBooks, Xero, SAP S/4HANA Finance.

5. **Системи управління ланцюгом постачання (SCM).** Допомогають в оптимізації всього ланцюга постачання від виробника до споживача. **Приклад:** IBM Sterling Supply Chain, Oracle SCM, SAP Integrated Business Planning.

6. **Системи бізнес-аналітики.** Надають інструменти для збору, аналізу та візуалізації бізнес-даних для прийняття виважених рішень. **Приклад:** Tableau, Microsoft Power BI, QlikView.

Ці приклади представляють різні аспекти використання інформаційних технологій в економічних системах та бізнес-процесах.

Ключові дії підприємства визначаються мірою цінності інформації, а зміст виступає рушієм у процесі її матеріального перетворення при виробництві. Економічна інформація слугує водночас засобом та предметом праці та досягає результату при формуванні підсумкових показників діяльності підприємства, тому дані властивості мають вплив на термін дії та іміджеву сторону компанії в економічному середовищі [3].

Таким чином, місце інформації в економічній галузі надзвичайно вагоме в усіх галузях функціонування. Нинішня інформатизація значно покращує досягання цілей діяльності підприємств та є основною умовою розвитку країни. Сучасні інформаційні технології займають важливу частину інфраструктури суспільства, що від них залежать питання технологічного та соціального поступу, економічної конкурентоспроможності країни в цілому та її місця у світовому економічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Боровик Л. В. Інформація як інноваційний фактор економічного розвитку підприємництва та суспільства в умовах глобалізації. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. № 2(77). 2021. С. 186-192.

2. Шаргородська В. А., Поліщук Ю. А. Роль інформації в сучасній економіці».

URL:http://www.nauka.com/11_EISN_2011/Informatica/4_84863.doc.htm (дата звернення: 27.02.2024)

3. Кононенко Ж. А., Ходаківська Л. О., Грибовська Ю. М. Економічна інформація як інструмент управління підприємством. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». №19. 2020. С. 83-87. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-14)

Abstract: *The value of information in the economic field is studied. It has been proven that the use of information technologies helps to increase productivity in data processing. The importance of the use of information technologies in the work of business structures is substantiated.*

Keywords: *information, information industry, economic information systems, economic information.*

Науковий керівник: Жебко О.О.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
 Миколаївський національний аграрний університет,
 м.Миколаїв, Україна*

УДК 004.8

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Буян Юлія Сергіївна,
 здобувача вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія»
 Миколаївський національний аграрний університет
 м.Миколаїв, Україна

Анотація: *Дана тема присвячена штучному інтелекту та його впливу на різні сфери. Розглядаються ключові аспекти ШІ, в тому числі і першого людиноподібного роботу Софії. Досліджуються сфери використання ШІ, зокрема сільське господарство, медицину, астрономію та інші. Дослідження надає конкретні приклади застосувань ШІ, таких як робот Софія, використання дронів у сфері агрономії, розумних систем прогнозування в сільському господарстві для покращення процесів, зменшення ризиків та підвищення продуктивності.*

Ключові слова: *штучний інтелект, агрономія, робот, сільське господарство, технології.*

Штучний інтелект (ШІ) є розділом комп'ютерних наук, спрямованим на створення систем, які можуть виконувати завдання, що вимагають наявності людського інтелекту. Ця галузь досліджує методи та технології, які дозволяють комп'ютерам аналізувати інформацію, приймати рішення, навчатися на основі даних та взаємодіяти з навколишнім середовищем, схожим на людське мислення. ШІ використовується в різних сферах, таких як медицина, агрономія, економіка та інші.

Машинне навчання виступає основним напрямком в ШІ, де алгоритми дозволяють машинам вчитися з даних та виконувати завдання без явного програмування. Глибоке навчання використовує нейронні мережі для аналізу складних залежностей в даних, що призводить до високої точності в

розпізнаванні образів та вирішенні завдань. Технологія обробки природної мови дозволяє системам ШІ взаємодіяти з користувачами за допомогою природної мови, роблячи їх більш доступними та зручними. Комп'ютерний зір використовується для обробки візуальних даних, що дозволяє розпізнавати обличчя, об'єкти та інші елементи в реальному часі.

Застосування ШІ розповсюджується в особистих асистентах, медичних дослідженнях, автономних транспортних засобах та інших областях, поліпшуючи якість послуг та продуктів. Історія розвитку ШІ включає в себе початкові спроби моделювання інтелекту до досягнень у галузі машинного навчання.

Застосування ШІ в різних сферах викликає етичні, соціальні та економічні виклики, але відкриває перспективи для розвитку нових технологій та покращення якості життя. Зростання обчислювальних можливостей та розвиток нових методів навчання сприяють подальшим досягненням у галузі ШІ, включаючи розуміння складних контекстів та розвиток творчого інтелекту. Застосування ШІ в різних галузях, таких як медицина, правоохоронна діяльність, астрономія, агрономія та фінанси, призводить до покращення якості послуг та ефективності вирішення завдань.

Штучний інтелект дозволяє ефективно обробляти та аналізувати великі обсяги даних у різних галузях, підвищуючи продуктивність та прийняття обґрунтованих рішень. ШІ забезпечує швидке та точне виконання завдань, що призводить до економії часу та коштів.

Майбутнє з штучним інтелектом може принести як прогрес, так і загрози. Важливо забезпечити розвиток цієї технології з обережністю, враховуючи соціокультурні та етичні аспекти. Співпраця між науковцями, правозахисними організаціями та галузевими експертами може сприяти створенню балансу між прогресом та безпекою в розвитку ШІ.

У сучасному світі головним завданням науковців є створення моделі мозку, розкриття таємниць мислення та процесів розуміння. Це вже не теорія далекого майбутнього, а актуальні завдання, що стоять перед науковим співтовариством. Одним з напрямків цієї роботи є створення комп'ютерних технологій та роботів, які здатні розуміти, взаємодіяти та виконувати завдання, подібні до тих, що виконує людина.

Один із відомих прикладів такого роду роботів є Софія, розроблена компанією Hanson Robotics у 2015 році. Цей людоподібний робот вже встиг взяти участь у роботі ООН, надавати консультації в банківській сфері, побувати в Києві та навіть отримала громадянство Саудівської Аравії. За словами Девіда Генсона, її творця, роботи можуть стати невід'ємною частиною нашого життя вже через 20 років, допомагаючи нам у повсякденних справах.

Однак, думки науковців щодо перспектив створення штучного інтелекту розділені. Деякі, як Генсон, вважають, що роботи полегшать життя людей, виконуючи рутинні завдання та зменшуючи соціальну ізоляцію. У той час як інші, такі як Стівен Хокінг та Ілон Маск, висловлюють обурення відносно можливості створення роботів з самостійним процесом мислення,

наголошуючи на загрозі для людства. Хокінг навіть вбачає це як одну з найбільших загроз ХХІ століття, яка може призвести до світової війни.

Хоча роботи, як Софія, вже існують і виконують певні функції в сучасному світі, погляди на те, як ця технологія повинна розвиватись та які наслідки вона може мати, розходяться серед науковців та експертів.

Штучний інтелект (ШІ) відкриває широкі можливості для удосконалення сільського господарства, сприяючи підвищенню ефективності, продуктивності та сталості сільськогосподарської діяльності.

Використання дронів у сільському господарстві дозволяє проводити аерозйомку для отримання зображень полів, моніторингу стану рослин, створення тривимірних карт, посіву насіння та розпилення добрив і хімікатів. Дрони також використовуються для контролю посівів, підтримки іригаційних систем і нагляду за тваринами у сільському господарстві. Ці технології допомагають фермерам збільшити ефективність та точність сільськогосподарських процесів.

Штучний інтелект також виявляє шкідників і ідентифікує хвороби рослин в аграрному секторі, що дозволяє оперативно реагувати та запобігати їх розповсюдженню, зменшуючи втрати врожаю. Автоматичні системи контролюють рівень вологості ґрунту, температуру та інші параметри, створюючи оптимальні умови для росту і розвитку рослин.

Використання штучного інтелекту в сільському господарстві допомагає збільшити виробництво, знизити витрати та покращити якість продукції. Це сприяє забезпеченню якісною та доступною харчовою продукцією населення, при цьому мінімізується негативний вплив на довкілля та раціонально використовуються природні ресурси.

Штучний інтелект (ШІ) став необхідною частиною сільського господарства, сприяючи управлінню фермерськими господарствами і досягненню високих врожаїв. Одним з ключових аспектів є прогнозування погоди та кліматичних умов, а використання ШІ дозволяє розробляти інтелектуальні системи, які обробляють величезні обсяги даних про погоду, клімат і ґрунт.

Ці системи аналізують дані від різних джерел, таких як супутники, метеостанції та метеорологічні моделі, використовуючи складні алгоритми та вивчені моделі. Враховуючи фактори, такі як температура, вологість, опади та сонячна радіація, ці системи допомагають фермерам приймати обґрунтовані рішення щодо посіву, поливу, обробітку ґрунту та збору врожаю.

Використання розумних систем прогнозування в аграрному секторі допомагає зменшити ризики врожайності, уникнути шкідників та хвороб, а також доцільно використовувати воду та добрива. Це сприяє підвищенню продуктивності господарств та стабільному розвитку, забезпечуючи якісну та стійку продукцію для населення.

Список використаних джерел

1. Кучмійова Т. С., Мороз Т. О., Шешунова А. В. Використання штучного інтелекту в сільському господарстві. *Modern Economics*. 2023. № 39(2023).

- C. 69-74. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-10). (дата звернення : 07.03.2024 р.)
2. Termin.in.ua : веб-сайт. URL : https://termin.in.ua/shtuchnyu-intelekt/#google_vignette (дата звернення: 07.03.2024 р.)
  3. SPEKA : веб-сайт. URL : <https://speka.media/ai/vid-s-do-i-shho-take-stucnii-intelekt-ta-yak-vin-transformuje-svit-xv7039> (дата звернення: 07.03.2024 р.)
  4. АГРОЦЕНТР. Новини сільського господарства та світу : веб-сайт. URL : <https://news.agro-center.com.ua/agri-policy/shtuchnij-intelekt-ta-roboti-jakimi-budut-fermi-majbutnogo.html> (дата звернення: 07.03.2024 р.)

Abstract: *This topic is devoted to artificial intelligence (AI) and its effects on various fields. The key aspects of AI are considered, including the first humanoid robot Sofia. The areas of use of AI are studied, in particular, agriculture, medicine, astronomy, and others. The research provides concrete examples of AI applications, such as Sophia the robot, the use of drones in agronomy, smart forecasting systems in agriculture to improve processes, reduce risks and increase productivity.*

Keywords: *artificial intelligence, agronomy, robot Sophia, agriculture, technologies.*

Науковий керівник: Борян Л.О.,

*старший викладач кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.9

РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМУ ШИФРУ ЦЕЗАРЯ МОВОЮ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON

Венгура Людмила Олександрівна,

*здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *Шифр Цезаря є одним із найдавніших та найпростіших криптографічних алгоритмів, який використовувався для захисту конфіденційної інформації. Незважаючи на свою простоту, цей метод шифрування все ще широко застосовується для ознайомлення з основами криптографії та розуміння принципів роботи шифрів. У цій доповіді ми розглянемо реалізацію алгоритму шифру Цезаря мовою програмування Python, а також створимо графічний інтерфейс користувача (GUI) за допомогою модуля tkinter.*

Ключові слова: *шифр Цезаря, шифрування, Python, модуль tkinter.*

Шифр Цезаря є типом підстановочного шифру, де кожна літера в відкритому тексті замінюється іншою літерою, яка знаходиться на фіксованій відстані від неї в алфавіті. Ця відстань, яка називається зсувом, є ключем шифрування. Наприклад, якщо зсув дорівнює 3, то літера 'A' буде замінена на 'D', 'B' на 'E' і так далі.

```
# Функція для шифрування
def caesar_encrypt(plaintext, shift):
    ciphertext = ""
    for char in plaintext:
        if char.isalpha(): # Перевірка, чи символ є літерою
            if char.isupper(): # Верхній регістр
                ciphertext += chr((ord(char) + shift - 65) % 26 + 65)
            else: # Нижній регістр
                ciphertext += chr((ord(char) + shift - 97) % 26 + 97)
        else:
            ciphertext += char # Залишаємо непробільні символи без змін
    return ciphertext
```

Функція `caesar_encrypt` приймає два аргументи: `plaintext` (відкритий текст) та `shift` (зсув). Створюється порожній рядок `ciphertext` для зберігання зашифрованого тексту. За допомогою циклу `for` проходимо по кожному символу в `plaintext`. Перевіряємо, чи символ є літерою, використовуючи метод `isalpha()`. Якщо символ є літерою верхнього регістру, використовуємо формулу $(\text{ord}(\text{char}) + \text{shift} - 65) \% 26 + 65$ для зсуву літери та зберігаємо її в `ciphertext`. Якщо символ є літерою нижнього регістру, використовуємо формулу $(\text{ord}(\text{char}) + \text{shift} - 97) \% 26 + 97$ для зсуву літери та зберігаємо її в `ciphertext`. Якщо символ не є літерою, він просто додається до `ciphertext` без змін. Після циклу функція повертає зашифрований текст `ciphertext`. Для розшифрування тексту, зашифрованого шифром Цезаря, потрібно використовувати ту саму функцію, але з від'ємним значенням зсуву.

```
# Функція для розшифрування
def caesar_decrypt(ciphertext, shift):
```

```
    return caesar_encrypt(ciphertext, -shift)
```

Далі створюємо графічний інтерфейс користувача (GUI). Для створення зручного інтерфейсу для взаємодії з нашим алгоритмом шифру Цезаря, ми використаємо модуль `tkinter`, вбудований в Python.

```
import tkinter as tk
```

```
# Функція для обробки події кнопки "Зашифрувати"
```

```
def encrypt():
    plaintext = plaintext_entry.get()
    shift = int(shift_entry.get())
    ciphertext = caesar_encrypt(plaintext, shift)
    result_text.delete(1.0, tk.END)
    result_text.insert(tk.END, ciphertext)
```

```
# Функція для обробки події кнопки "Розшифрувати"
```

```

def decrypt():
    ciphertext = result_text.get(1.0, tk.END)
    shift = int(shift_entry.get())
    plaintext = caesar_decrypt(ciphertext, shift)
    result_text.delete(1.0, tk.END)
    result_text.insert(tk.END, plaintext)
# Створення головного вікна
root = tk.Tk()
root.title("Шифр Цезаря")
# Створення вікна для вводу відкритого тексту
plaintext_label = tk.Label(root, text="Відкритий текст:")
plaintext_label.pack()
plaintext_entry = tk.Entry(root, width=50)
plaintext_entry.pack()
# Створення вікна для вводу зсуву
shift_label = tk.Label(root, text="Зсув:")
shift_label.pack()
shift_entry = tk.Entry(root, width=10)
shift_entry.pack()
# Створення кнопок
encrypt_button = tk.Button(root, text="Зашифрувати", command=encrypt)
encrypt_button.pack()
decrypt_button = tk.Button(root, text="Розшифрувати", command=decrypt)
decrypt_button.pack()
# Створення вікна для відображення результату
result_label = tk.Label(root, text="Результат:")
result_label.pack()
result_text = tk.Text(root, height=5, width=50)
result_text.pack()
# Запуск головного циклу GUI
root.mainloop()

```

Імпортуємо модуль `tkinter`. Визначаємо функції `encrypt()` та `decrypt()`, які обробляють події кнопок "Зашифрувати" та "Розшифрувати" відповідно. Створюємо головне вікно `root` та встановлюємо його заголовок. Створюємо вікно для вводу відкритого тексту за допомогою `tk.Label` та `tk.Entry`. Створюємо вікно для вводу зсуву за допомогою `tk.Label` та `tk.Entry`. Створюємо кнопки "Зашифрувати" та "Розшифрувати" за допомогою `tk.Button` та зв'язуємо їх з відповідними функціями. Створюємо вікно для відображення результату за допомогою `tk.Label` та `tk.Text`. Запускаємо головний цикл GUI за допомогою `root.mainloop()`.

У цій доповіді ми розглянули реалізацію алгоритму шифру Цезаря мовою програмування Python. Ми створили функції для шифрування та розшифрування тексту, а також розробили графічний інтерфейс користувача за допомогою модуля `tkinter`. Хоча шифр Цезаря є надзвичайно простим і не забезпечує достатнього рівня безпеки для захисту важливої інформації, він

служує чудовим прикладом для ознайомлення з основами криптографії та розуміння принципів роботи шифрів. Ця реалізація може бути використана як основа для подальшого вивчення та розробки більш складних криптографічних алгоритмів.

Список використаних джерел:

1. Fastovets V. Аналіз та програмна реалізація модифікованого криптографічного шифру Вернама та шифру Цезаря. Vehicle and electronics. Innovative technologies, 2021, (20), 62-67.
2. Bhanot R., Hans R. A review and comparative analysis of various encryption algorithms. 2015. Int. J. Secur. its Appl. 9. 4. 289–306.

***Annotation:** The Caesar cipher is one of the oldest and simplest cryptographic algorithms used to protect confidential information. Despite its simplicity, this method of encryption is still widely used to introduce the basics of cryptography and understand how ciphers work. In this talk, we will look at the implementation of the Caesar cipher algorithm in the Python programming language, and we will also create a graphical user interface (GUI) using the tkinter module.*

***Key words:** Caesar cipher, encryption, Python, tkinter module.*

Науковий керівник: Тищенко С.І.,

к.п.н., доцент,

доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

УДК 004.41

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОПУЛЯРНИХ АЛГОРИТМІВ СОРТУВАННЯ МОВОЮ PYTHON

Вишневський Олег Олександрович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** В дослідженні проаналізовано найпростіші алгоритми сортування та наведено програмний код їх реалізації в мові програмування Python. Розглянуто алгоритми сортування бульбашкою або Bubble Sort, сортування за вибором або Selection Sort та сортування вставками або Insertion Sort.*

Ключові слова: *python, алгоритми сортування, сортування бульбашкою, сортування за вибором, сортування вставками.*

Сортування бульбашкою або **Bubble Sort** – вид сортування, що має одну з максимально зрозумілих концепцій сортування. Основна ідея бульбашкового сортування полягає в порівнянні сусідніх елементів масиву та їх обміні, якщо вони знаходяться в неправильному порядку. Сортування продовжується до тих пір, поки всі елементи не будуть відсортовані.

Основні кроки бульбашкового сортування:

1. Порівнюємо два сусідні елементи масиву.
2. Якщо вони знаходяться в неправильному порядку, то міняємо їх місцями.
3. Повторюємо ці кроки для всього масиву, здійснюючи ітерації, поки масив не буде відсортований повністю.

Реалізація алгоритму сортування бульбашкою мовою Python:

```
def bubble_sort(array):
    arrLength = len(array)
    for i in range(0, arrLength):
        for j in range(0, arrLength - i - 1):
            if array[j] > array[j + 1]:
                temp = array[j]
                array[j] = array[j + 1]
                array[j + 1] = temp
print("Реалізація алгоритму сортування бульбашкою")
arr = []
n = int(input("Введіть кількість елементів масиву: "))
for i in range(0, n):
    elem = int(input("Елемент " + str(i + 1) + " = "))
    arr.append(elem)
bubble_sort(arr)
print("Відсортований масив:")
print(arr)
```

Сортування за вибором або **Selection Sort** – вид сортування, що більш ефективний, ніж бульбашковий. Він відноситься до категорії алгоритмів сортування вибору.

Основні кроки сортування за вибором:

1. Знаходимо мінімальний елемент.
2. Обмінюємо мінімальний елемент з першим елементом масиву.
3. Збільшуємо область впорядкування.
4. Повторюємо дії до кінця сортування масиву.

Реалізація алгоритму сортування за вибором мовою Python:

```
def sel_sort(array):
    for i in range(len(array)):
        min_index = i
        for j in range(i + 1, len(array)):
```

```

        if array[j] < array[min_index]:
            min_index = j
        array[i], array[min_index] = array[min_index], array[i]
    return(array)
print("Реалізація алгоритму сортування за вибором")
arr = []
n = int(input("Введіть кількість елементів масиву: "))
for i in range(0, n):
    elem = int(input("Елемент " + str(i + 1) + " = "))
    arr.append(elem)
sel_sort(arr)
print("Відсортований масив:")
print(arr)

```

Сортування вставками або **Insertion Sort** – є ще одним простим алгоритмом сортування. Його основна ідея полягає в тому, щоб поступово будувати впорядковану послідовність елементів, вставляючи кожен на відповідне місце. Сортування вставками є ефективним для невеликих обсягів даних або для вже частково впорядкованих масивів, оскільки в обох випадках воно може працювати досить швидко.

Основні кроки сортування вставками:

1. Припускаємо, що перший елемент масиву вже вважається впорядкованим.
2. Вставляємо елементи, де з кожним новим елементом алгоритм його порівнює з вже впорядкованою частиною масиву та вставляє на відповідне йому місце, згідно впорядкованості.
3. Збільшуємо впорядковану область.
4. Повторюємо кроки під номером 2 і 3 для всіх елементів масиву, доки масив не буде весь впорядкований.

Реалізація алгоритму сортування вставками мовою Python:

```

def insert_sort(array):
    for i in range(1, len(array)):
        key = array[i]
        p = i
        while p - 1 >= 0 and key < array[p-1]:
            array[p - 1], array[p] = array[p], array[p - 1]
            p -= 1
        array[p] = key
    return(array)
print("Реалізація алгоритму сортування вставками")
arr = []
n = int(input("Введіть кількість елементів масиву: "))
for i in range(0, n):
    elem = int(input("Елемент " + str(i + 1) + " = "))
    arr.append(elem)
insert_sort(arr)

```

```
print("Відсортований масив:")
print(arr)
```

Результат роботи всіх трьох розглянутих алгоритмів сортування однаковий (скріншот з сервісу replit.com):

```
Реалізація алгоритму сортування
Введіть кількість елементів масиву: 5
Елемент 1 = 7
Елемент 2 = 2
Елемент 3 = 8
Елемент 4 = 1
Елемент 5 = 3
Відсортований масив:
[1, 2, 3, 7, 8]
```

Список використаних джерел:

1. <https://teletype.in/@cursor.education>
2. <https://sites.google.com/view/python-11-profilniy/>
3. <https://www.miyklas.com.ua/p/informatica/9-klas/algoritmi-i-programi-python-447430/>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=5MqqA1alkNw>

Annotation: *The research analyzes the simplest sorting algorithms and provides the program code for their implementation in the Python programming language. Algorithms of Bubble Sort, Selection Sort and Insertion Sort are considered.*

Key words: *Python, sorting algorithms, bubble sort, selection sort, insertion sort.*

Науковий керівник: **Пархоменко О.Ю.,**

*к.ф.-м.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.222(07)

ДВІЙКОВА ТА ІНШІ СИСТЕМИ ЧИСЛЕННЯ

Власов Артем Сергійович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Досліджено основні концепції та принципи числових систем, які є важливими в інформатиці та математиці. Розглянуто особливості двійкової системи, що базується на використанні всього двох символів 0 і 1, що робить її надзвичайно важливою для комп'ютерних систем та цифрових технологій. Розглядаються також інші системи числення, такі як*

восьмерична та шістнадцяткова, з їхніми унікальними особливостями та застосуваннями в області програмування, обчислень та представлення даних.

Ключові слова: двійкова та інші системи числення; машинне слово та машинна арифметика; одиниці виміру цифрових даних

Одним із положень архітектури фон Неймана є використання двійкової системи обчислення. Тобто числа та вся інформація в ЕОМ надаються за допомогою нулів та одиниць. Усі операції над даними, зокрема арифметичні — додавання, віднімання, множення, поділ тощо — також виконуються в двійковому обчисленні. Вирішальним фактором при виборі двійкової системи стало те, що електронна промисловість освоїла ефективно масове виробництво двійкових цифрових схем.

Двійкове уявлення числа є послідовністю, що складається з одиниць і нулів, тобто двійкових цифр.

Кожна двійкова цифра зберігається в одному біті. Таким чином, біт є найпростішою інформаційною одиницею у сучасних ЕОМ [2].

Розглянемо, як видаються числа у різних системах обчислення. Спочатку розкладемо число 1929 за десятковою основою:

$$1929_{10} = 1 * 10^3 + 9 * 10^2 + 2 * 10^1 + 9 * 10^0$$

Тепер розкладемо це число за двійковою основою:

$$1929_{10} = 1 * 2^{10} + 1 * 2^9 + 1 * 2^8 + 1 * 2^7 + 0 * 2^6 + 0 * 2^5 + 0 * 2^4 + 1 * 2^3 + 0 * 2^2 + 0 * 2^1 + 1 * 2^0 = 11110001001_2$$

У ряді випадків використовується шістнадцяткове подання чисел, тобто розкладання з основою 16. Шістнадцяткова система обчислення виявляється затребуваною, наприклад, при візуалізації двійкових даних (зокрема, бінарного коду коду програм) для сприйняття людиною.

Хоча, звісно, код програми — не найзрозуміліше, що можна собі уявити, його шістнадцяткове уявлення більш читабельне, ніж двійкове. У шістнадцятковій системі числення використовуються десяткові цифри від 0 до 9 і кілька літер для позначення чисел в діапазоні від 10 до 15: А, В, С, D, E, F. Так, число 1929 у шістнадцятковому поданні виглядає так [1]:

$$1929_{10} = 7 * 16^2 + 8 * 16^1 + 9 * 16^0 = 789_{16}$$

У загальному випадку подання натурального числа D в k-їчній системі обчислення виглядає так: де p - це кількість розрядів (цифр) числа, а $d_0, \dots, d_{p-1}$ - його k-їчні цифри, $\forall i d_i \in \{0, \dots, k-1\}$. Таке число зображується за допомогою десяткових цифр, а також, можливо, із застосуванням додаткових цифр, якщо основа системи обчислення більша за 10 [1].

Таким чином, у шістнадцятковій системі обчислення ми маємо 16 цифр, у десятковій — 10, а в двійковій — 2. За допомогою цих цифр у кожній системі обчислення складаються числа.

Неважко скласти алгоритм, який розкладає довільне натуральне число в k -ічному обчисленні, а також довести єдиність такого уявлення.

Двійкове уявлення числа 1929 року складається з 11 цифр, отже, для його зберігання потрібно 11 біт. Можна сказати, що біт є атомарним осередком у пам'яті ЕОМ. Але адресувати кожен біт недоцільно: ЕОМ працює з рядками, числами різного виду, а також масивами, змінюючи відразу багато біт. Тому доцільно адресувати не біти, а групи бітів. У сучасних комп'ютерах атомарним безліччю біт є байт - набір із 8 біт. Багато команд процесора вміють працювати з байтами. Відповідно, дані вирівнюються до межі байта. Так, число 1929 року в двійковому вигляді займає 2 байти і виглядає так: 0000011110001001. П'ять зайвих біт заповнюється нулями.

У сучасних ЕОМ одиницею адресації є байти, оскільки останні дозволяють оперувати занадто малими числами, а машинні слова.

Машинне слово — це атомарна кількість інформації, з якою може оперувати ця ЕОМ. Кожна ЕОМ має фіксований розмір машинного слова, наприклад, у сучасних Intel-архітектурах розмір машинного слова становить 32 або 64 біти, тобто чотири або вісім байт відповідно [3].

Розмір машинного слова задає такі важливі характеристики ЕОМ:

- кількість біт, які процесор може обробити за один такт, що в числі інших причин також визначає і розмір регістрів процесора;
- кількість біт у шині даних;
- кількість біт, яку процесор може за одну операцію прочитати з оперативної пам'яті;
- максимальний обсяг оперативної пам'яті, яка може бути неадресована безпосередньо процесором.

У першого процесора Intel 4004 розмір машинного слова становив 4 біти. У ЕОМ наступних поколінь розмір машинного слова становив 6, 18, 20, 36 чи 48 біт. Більшість сучасних комп'ютерів (Intel x86 та інших.), які ми згадуємо у цьому курсі, розмір машинного слова, як ми згадували вище, становить 32 чи 64 біта. Згодом розмір машинного слова неухильно збільшується, що закономірно, оскільки це дозволяє процесору за одну елементарну команду обробляти більший обсяг даних. У той самий час збільшення машинного слова потребує більш розвинених технологій апаратної реалізації [2].

Список використаних джерел:

1. Алгоритми і структура даних: Навчальний посібник / В.М.Ткачук. - ІваноФранківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2016. 286 с.
2. Алгоритми та структури даних. Навчальний посібник / Т. О. Коротєєва. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 280 с.
3. Глоба Л. С. Розробка інформаційних ресурсів та систем: конспект лекцій / Л. С. Глоба, Т. М. Кот. - Київ : НТУУ "КПІ", 2014. - 318 с

Abstract: *The basic concepts and principles of numerical systems, which are important in computer science and mathematics, are researched. The features of the binary system, which is based on the use of only two symbols 0 and 1, are considered, which makes it extremely important for computer systems and digital technologies. Other number systems, such as octal and hexadecimal, are also discussed, with their unique features and applications in programming, computing, and data representation.*

Keywords: *binary and other number systems; machine word and machine arithmetic; units of measurement of digital data*

Науковий керівник: Жебко О.О.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.415

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гайдай Діана Олексіївна

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *Проектування раціональних технологічних процесів обробки даних є досить складним завданням. Розглянемо що таке ІТ. Види ІТ.*

Ключові слова: *ІТ, фахівці, технології.*

Почнемо з основного. Що таке інформаційні технології? Інформаційні технології (ІТ) — це сукупність методів і засобів, що використовуються для збору, зберігання, обробки і поширення інформації. В даний час діяльність людини стала сильно залежати від цих технологій, вони потребують постійного розвитку. Над розробками в галузі інформатики працюють безліч фахівців, які називаються ІТ-фахівцями або «айтішниками». Їх робота так чи інакше пов'язана з комп'ютерами.

Поговоримо про три види ІТ. Перший – це фахівці, які обслуговують комп'ютерне обладнання та займаються іншими технічними розробками. Другий – це фахівці, які створюють програмне забезпечення для різних обчислювальних пристроїв. Третій – це фахівці, які працюють з готовими інформаційними продуктами. В руках представників перших двох категорій знаходиться майбутнє комп'ютерних технологій, це від них залежить те, якими способами людство буде передавати і отримувати інформацію. (інженери-розробники комп'ютерного обладнання, системні адміністратори, програмісти

різних профілів, тестувальники програмного забезпечення, розробники сайтів, фахівці з інформаційної безпеки). {3}

Розглянемо етапи розвитку ІТ. Перший – це «ручна» інформаційна технологія, інструментарій якої становили: перо, чорнильниця, книга. Другий – це «механічна» технологія, оснащена більш досконалими засобами доставки пошти, інструментарій якої складали: друкарська машинка, телефон, диктофон. Третій – це «електрична» технологія, інструментарій якої складали: більші ЕОМ і відповідне програмне забезпечення, електричні друкарські машинки, ксерокси, портативні диктофони. Четвертий – це «комп'ютерна» («нова») технологія, основним інструментарієм якої є персональний комп'ютер із широким спектром стандартних програмних продуктів різного призначення. П'ятий – це «мережна технологія». Сучасний етап розвитку сучасних інформаційних технологій, що почався з початку 90-х років, характеризується створенням великих інформаційних систем (ИС), локальних, регіональних і глобальних мереж, і використання їх можливостей в різних областях діяльності.

Найпопулярніший звісно п'ятий метод. Широко використовуються в різних областях науки і техніки розподілені системи обробки і зберігання наукових даних, глобальні, регіональні та локальні комп'ютерні мережі. У зв'язку з переходом на мікропроцесорну базу істотним зміною піддаються технічні і приладові кошти проведення наукових досліджень. {1}

В даний час простежується тенденція до максимального наближення інформаційних і програмних ресурсів до користувача. ПЕОМ, що працюють в мережі, мають істотну перевагу перед АРМ, що працюють в режимі поділу часу. А, головне, кошти інтелектуального інтерфейсу забезпечують користувача простими і надійними способами вирішення своїх професійних завдань. Основний результат — це зміна інтерфейсу кінцевого користувача з терміналом. Від методу «запам'ятовуй (стан своїх ресурсів) — проектує (необхідну послідовність дій в термінах команд) — набирай (управитель текст)» відбувається перехід до методу «дивися (на графічну модель стану ресурсів) — вибирай (необхідну дію з ієрархічного меню)». {2}

Такий інтерфейс підтримується всіма засобами інформаційної технології — складовими частинами бази знань, що включає базу даних, прикладне програмне забезпечення та опорної технології, що базується на апаратних засобах, системному та інструментальному програмному забезпеченні.

Отже, повертаючись до питання про етапи розробки технологічних процесів, необхідно сказати, що на заключному етапі проводиться контроль і випуск результатних документів.

Список використаних джерел:

Сайти: Для пошуку інформації використали такі три сайти

{1} <https://romanovuch.wordpress.com>

{2} <https://tech4science.wordpress.com>

{3} <https://apeps.kpi.ua/shcho-take-informatsiini-technologii/en>

***Abstract:** Designing rational technological processes of data processing is a rather difficult task. Let's consider what IT is. Types of IT.*

Keywords: IT, specialists, technologies

Науковий керівник: Співак В.В.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.67

ДАНИ, ЇХ НОСІЇ ТА ОБРОБКА

Ємець Анатолій Олегович,
здобувача вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Досліджено важливість даних у сучасну цифрову епоху, різні типи носіїв, що використовуються для зберігання та передачі даних, а також основні кроки обробки, пов'язані з ефективною обробкою даних.*

Ключові слова: *інформація, обробка даних, зберігання даних, аналіз даних.*

Мільйони людей в усьому світі займаються створенням, обробкою, перетворенням і транспортуванням даних, і на кожному робочому місці виконуються свої специфічні операції, необхідні для управління соціальними, економічними, промисловими, науковими і культурними процесами. В інформаційному просторі дані відіграють ключову роль у різних аспектах нашого життя, від ділових операцій до наукових досліджень. Вони охоплює інформацію в необробленому вигляді, яка може бути структурованою або неструктурованою, і має величезну цінність для процесів прийняття рішень і отримання ідей.

Дані – це факти, інформація чи статистика, які мають значення. У широкому контексті, термін "дані" може охоплювати будь-яку кількість фактів, тексту, зображень, звуків і т. д., які можуть бути використані для розуміння, аналізу та вивчення різних явищ. Дані можна класифікувати за різними ознаками, такими як тип (текстові, числові, графічні), джерело (системи датчиків, людські введення, бази даних), формат (структуровані, неструктуровані), і призначення (аналітичні, операційні).

В сучасному світі велике значення надається обробці та аналізу даних, оскільки це дозволяє витягти корисні знання та приймати обґрунтовані рішення. Технології, такі як аналітика даних, штучний інтелект та машинне навчання, допомагають в роботі з великими обсягами даних і витягти з них цінну інформацію для різноманітних галузей, включаючи бізнес, медицину, науку та інші.

Існують різноманітні типи носіїв для зберігання даних, зокрема жорсткі диски, твердотільні накопичувачі, магнітні стрічки та хмарні рішення для

зберігання. Кожне середовище має свої сильні та слабкі сторони щодо місткості, швидкості, довговічності та доступності.

Окрім зберігання, передача даних має вирішальне значення для обміну інформацією між мережами. Такі носії, як волоконна оптика, бездротовий зв'язок і супутникові канали, сприяють ефективній передачі даних з однієї точки в іншу, забезпечуючи підключення та зв'язок.

Відповідно до методу реєстрації дані можуть зберігатися і транспортуватися на носіях різних видів. Найпоширенішим носієм даних, хоча і не самим економічним, мабуть, є папір. На папері дані реєструються шляхом зміни оптичних характеристик його поверхні. Зміна оптичних властивостей (зміна коефіцієнта відбиття поверхні в певному діапазоні довжин хвиль) використовується також в пристроях, які здійснюють запис лазерним променем на пластмасових носіях з відбиваючим покриттям (CD-ROM). В якості носіїв, що використовують зміну магнітних властивостей, можна назвати магнітні стрічки і диски. Реєстрація даних шляхом зміни хімічного складу поверхневих речовин носія широко використовується у фотографії. На біохімічному рівні відбувається накопичення та передача даних в живій природі [1].

Обробка даних передбачає перетворення необроблених даних у значущу інформацію за допомогою різних процесів, як-от сортування, аналіз і підсумовування. Такі методи, як інтелектуальний аналіз даних, машинне навчання та штучний інтелект, використовуються для отримання цінної інформації з величезних наборів даних. Цей процес включає в себе кілька етапів [2]:

1. **Збір даних.** Цей етап включає в себе збір інформації з різних джерел, таких як датчики, опитування, бази даних тощо. Важливо збирати дані правильно і з дотриманням всіх вимог до їх якості та цілісності.
2. **Зберігання даних.** Після збору дані потрібно зберегти для подальшого використання. Це може включати в себе зберігання на локальних серверах, в хмарних сервісах або в базах даних.
3. **Очищення даних.** Сирі дані часто містять помилки, пропуски та інші неточності, які потрібно виправити перед їх аналізом. Цей процес включає в себе виявлення та виправлення помилок, видалення дублікатів, заповнення пропусків тощо.
4. **Аналіз даних.** На цьому етапі використовуються різні методи та техніки, щоб виявити закономірності, тенденції та взаємозв'язки в даних. Це може включати в себе статистичний аналіз, машинне навчання, візуалізацію даних тощо.
5. **Інтерпретація результатів.** Після аналізу даних потрібно інтерпретувати отримані результати для прийняття обґрунтованих рішень або винесення висновків. Цей етап може включати в себе створення звітів, презентацій або дашбордів.
6. **Використання даних.** Останній етап включає в себе використання отриманих результатів для вирішення певних завдань або задач. Це може бути прийняття рішень в бізнесі, виявлення нових знань у науці або розробка нових продуктів та послуг.

Завдання перетворення даних з метою зміни носія відноситься до однієї з найважливіших задач інформатики. У структурі вартості обчислювальних систем пристрої для введення і виведення даних, що працюють з носіями інформації, складають до половини вартості апаратних засобів [3].

Обробка даних відіграє важливу роль у сучасному інформаційному суспільстві, де величезні обсяги даних створюються щодня. Цей процес допомагає виявляти тенденції та закономірності, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та вдосконалювати процеси у різних сферах діяльності [3].

Сучасні технології, такі як машинне навчання, штучний інтелект та аналітика даних, роблять обробку даних більш ефективною та швидкою. Вони дозволяють аналізувати великі обсяги даних та виявляти в них закономірності, що важливо для прийняття обґрунтованих рішень в бізнесі, науці, медицині та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Бродський Ю. Б. Інформатика та системологія : навчальний посібник / Ю. Б. Бродський, К. В. Молодецька; ЖНАУ– Житомир : "Житомирський національний агроєкологічний університет", 2014. – 276 с.
2. Кузнєцова Н.В. Методи і моделі аналізу, оцінювання та прогнозування ризиків у фінансових системах: дис. д.т.н.: 01.05.04. Київ, 2018. 415 с.
3. Бідюк П.І., Кузнєцова Н.В., Терентьєв О.М. Система підтримки прийняття рішень для аналізу даних. Київ: Наукові вісті НТУУ «КПІ», 2011. С. 48–61.

Abstract: *The importance of data in the modern digital era, different types of media used for data storage and transmission, as well as the main processing steps associated with effective data processing are researched.*

Keywords: *information, data processing, data storage, data analysis.*

Науковий керівник: Жебко О.О.,

*асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.4

РОЛЬ СИСТЕМНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В АГРО ІНДУСТРІЇ

Єрещенко Олександр Олександрович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Досліджено значення системного програмування в агроіндустрії. Доведено, що застосування системного програмування сприяє*

збільшенню продуктивності в агроіндустрії. Обґрунтовано важливість застосування технологій системного програмування в розвитку агроіндустрії.

Ключові слова: *ІТ, програмування, системне програмування, агроіндустрія*

Системне програмування (або програмування систем) — це вид програмування, який полягає у розробці програм, які взаємодіють з системним програмним забезпеченням (операційною системою), або апаратним забезпеченням комп'ютера[1].

Системне програмування розв'язує низку завдань, пов'язаних зі створенням та оптимізацією системних додатків. Одним з основних завдань системного програмування є створення драйверів пристроїв. Драйвери – це програми, які забезпечують взаємодію між пристроями та операційною системою. Крім того, системне програмування використовується для створення операційних систем, компіляторів та інших системних додатків[2].

Давно минули часи, коли аграрії працювали наосліп, на свій страх та ризик. Нині їх сфера діяльності – це високотехнологічна галузь з використанням ШІ та GPS-технологій. У таких реаліях стає очевидним, що галузева специфіка агробізнесу потребує унікальних бізнес-процесів та спеціалізованих рішень. І це зовсім не пуста забаганка, адже в агросекторі потрібно враховувати безліч факторів, від прогнозу погоди та складу ґрунту до розрахунку логістики та боротьби з розкраданням урожаю та палива.

У цьому питанні на допомогу сільському господарству приходять ІТ, зокрема системне програмування. Його основні переваги: автоматизація сільського господарства та оптимізація бізнес-процесів в аграрній галузі. Технологічні рішення для аграрного сектору пропонують ІТ-інновації, які забезпечують фермерів інструментами управління ресурсами, моніторингу посівів, прогнозування врожайності та підвищення ефективності операцій. Іншими словами, спеціалізовані системи для аграрної галузі допомагають фермерам скорочувати збільшувати прибуток та скорочувати витрати[3].

Розробка індивідуального ПЗ пропонує компаніям різні рішення для оптимізації процесів в агровиробництві:

- для середніх та великих сільськогосподарських підприємств.
- Для автоматизації бухгалтерського обліку на агропідприємствах.
- для підприємств зернової та борошномельної галузі.

Кажучи про переваги ПЗ для аграрної галузі, варто згадати оптимізацію таких функцій та можливостей:

- Ефективне керування агропідприємством. Нові агротехнології та ПЗ допомагають складати графіки посівів, збирання врожаю, застосування добрив та інших агротехнічних заходів. Це знижує ризики та підвищує ефективність процесів.
- Управлінські рішення сільського господарства. Індивідуальний софт дозволяє оптимізувати використання землі, води, добрив та інших ресурсів для зростання врожаю та рентабельності.

- Моніторинг та аналітика в сільському господарстві. Ця функція дозволяє моніторити стан посівів, погодні умови та інші параметри. Крім того, аграрне ПЗ для обліку та аналітики дозволяє компаніям приймати своєчасні та зважені рішення.
- Точне землеробство. Інтеграція аграрних систем з технологіями GPS і дронів уможливило точне землеробство, приймаючи аграрні рішення на основі даних.
- Інновації у сільському господарстві. Автоматизація поливу, збирання, обробітку ґрунту та інших операцій дозволяє розвантажити персонал від виконання безлічі рутинних завдань.

З урахуванням стрімкого розвитку ІТ-сектору, софт стає неодмінною частиною агросектору, сприяючи його модернізації та підвищенню продуктивності з мінімальною кількістю співробітників. Сьогодні як ніколи важливий аналітичний підхід в агробізнесі та автоматизацію процесів, перетворюючи людину на управлінця, а не просто виконавця, який цілими днями виконує малоефективну рутинну роботу. Крім того, системне програмування є важливою галуззю комп'ютерних наук, яка дає змогу створювати складні та високопродуктивні системи. Воно вимагає глибоких знань у різних галузях, включно з апаратним і програмним забезпеченням, алгоритмами та структурами даних. Незважаючи на свою складність, системне програмування має безліч переваг, таких як ефективність і низький рівень споживання ресурсів[4].

Список використаних джерел:

1. Коноваленко І. В., Федорів П. С. Системне програмування у Windows з прикладами на Delphi, Т:ТНТУ.- 2012.
2. Харт Джонсон М. Системное программирование в среде Windows / Джонсон М. Харт ; пер. с англ. — М. : Издательский дом «Вильямс», 2005.
3. Rust For The Linux Kernel Sent Out For Review A Fourth Time. www.phoronix.com (англ.). Процитовано 14 липня 2022.
4. [Роль програмного забезпечення для аграрної галузі](#)

***Abstract:** The importance of system programming in the agricultural industry is investigated. It is proved that the use of system programming contributes to an increase in productivity in the agricultural industry. The importance of using system programming technologies in the development of the agricultural industry is substantiated.*

***Keywords:** IT, programming, system programming, agricultural industry.*

Науковий керівник: Кузнецов Є.С.,
асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.4'275

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ НОВЕЛ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Звіришин Валентин Михайлович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Протягом останнього десятиліття використання візуальних елементів в освітньому процесі стало одним із ключових напрямків розвитку освіти. Цей тренд відкриває перед нами нові горизонти для ефективного використання візуалізації та інтерактивних методів навчання. Мета дослідження полягає в практичному обґрунтуванні використання візуальних новел в освітньому процесі, наводячи приклади їхньої практичності та ефективності як для учнів, так і для студентів. Ми поглибимося в аналіз того, як саме візуальні елементи використовуються в навчанні та як вони сприяють засвоєнню навчальних матеріалів.*

Ключові слова: *навчання, навчальні ігри, візуальні новели.*

За останні десятиліття освітній процес розвивався шляхом впровадження різноманітних методів і технологій, спрямованих на досягнення найкращого результату. Однією з цікавих технологій є використання візуалізації, особливо з використанням інтерактивних методів, таких як візуальні новели, що є специфічним жанром комп'ютерних ігор. Вони роблять процес навчання все більш приємним, допомагаючи залучити і мотивувати здобувачів освіти до засвоєння знань.

Зазвичай при проектуванні навчання слід враховувати щонайменше шість факторів: передумови учнів до навчання, навчальне середовище (в даному випадку гра для навчання), конкретні навчальні цілі з відповідної навчальної програми, зміст (знання, з якими учні повинні бути ознайомлені та взаємодіяти для досягнення навчальних цілей), навчальні процеси (навчальна діяльність, в якій учні повинні брати участь, щоб вчитися), а також процеси оцінювання (щоб знати, чи досягли учні навчальних цілей). Метою є конструктивне узгодження, тобто узгодженість між навчальними цілями, навчальною діяльністю та процесами оцінювання.

При розробці навчання в грі важливими факторами є зміст (що має бути вивчено), навчальна діяльність (як це має бути вивчено) і процеси оцінювання (чи було це вивчено). Для того, щоб спрямовувати учня в процесі навчання, навчальні шляхи (порядок і зв'язок між навчальними діями) повинні бути створені всередині гри. Наратив може забезпечити контекст і значущість того, що має бути вивчено в процесі навчання. Наприклад, наратив може

представити складну проблему таким чином, щоб допомогти учню/студенту/гравцю дізнатися про предмет.

Візуальна новела представляє собою особливий жанр текстових ігор, в яких гравець має можливість прочитати історію, що складається з діалогів персонажів, їхніх думок та відчуттів, а також супроводжується яскравими малюнками, звуком та анімацією. Гравець здійснює вибір у залежності від ситуації, що впливає на розвиток історії.

Розповідь може надавати відповідні можливості, пов'язані з поточною темою та навчальними цілями, щоб допомогти поміркувати над тим, "що необхідно робити в різних проблемних ситуаціях". Гра може надавати кілька варіантів вибору з різними наслідками, які можуть мати різні результати. Гравець повинен обміркувати всі "за" і "проти" різних аргументів/виборів і створити гіпотези щодо результатів різних дій. Потім гравець розмірковує над тим, як вирішити поставлені проблеми, досліджуючи та експериментуючи, а також оцінюючи вибір на основі бажаних або небажаних наслідків. У такій ситуації учень навчається незалежно від того, чи вибрав він правильну чи неправильну відповідь. В ідеалі, граючи в цю гру, учень/студент може перевірити свою гіпотезу, побачити зв'язки та зрозуміти причинно-наслідковий зв'язок між різними варіантами вибору. Це створює нові знання і можливість вчитися, граючи/діючи в грі.

Учень не лише запам'ятовує вивчене, але й поступово починає розуміти концепцію, а згодом може застосовувати її у відповідних ситуаціях, аналізувати схожі концепції чи методи, оцінювати і, зрештою, досягає рівня майстерності в оволодінні новою концепцією.

Деякі візуальні новели розширюють свої межі, поєднуючи різні жанри та елементи. Наприклад, у грі *Symphonic Rain* гравцеві доводиться виконувати міні-ігри, що схожі на гру на музичному інструменті, для того щоб перейти до наступної сцени, отримавши достатню кількість очок. Ці міні-ігри часто пов'язані з важливими елементами історії та дозволяють в інтерактивному вигляді засвоїти ті чи інші навички. Наприклад під час проходження гри були засвоєнні знання з деякої тематики, відбувається подія і гравцю необхідно швидко та правильно дати відповідь на питання, скомпонувати терміни, заповнити прогалини в тексті і тд. При правильній та своєчасній відповіді гравець продовжує сюжет гри, отримуючи хороший кінець історії.

У візуальних іграх навчання, ідентичність та наратив взаємопов'язані. Якщо персонажі ретельно пророблені, гравці можуть відображати свої ідеї та цінності на них, ідентифікуючи себе з персонажем. Цей процес є ключовим для розуміння та навчання через їхні вибори. Багато теоретиків навчання пов'язують навчання з ідентичністю. Наприклад, Етьєн Венгер описує, як навчання у спільноті може впливати на нашу ідентичність, коли ми обговорюємо та домовляємося про те, як мислити і діяти у різних ситуаціях. Участь у глибоких трансформаційних процесах навчання може змінювати наш світогляд і навіть частину нашої ідентичності. Ідентичність – це сильна концепція, що впливає на наше повсякденне життя. Відчуття входження в

ідентичність іншої особи, як це можливо у грі, може сприяти персоналізованому навчанню, що мотивує гравця глибше вникнути в гру.

Візуальні новели створюють можливість для студентів активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, а також розвивати критичне мислення і аналітичні навички. Такий підхід відкриває шлях до нових форм і методів навчання, які сприяють більш ефективному засвоєнню знань та розвитку креативності учнів та студентів.

Список використаних джерел:

1. М.А. Бойченко, І.Е. Чуричканич. Теорія когнітивної візуалізації в педагогічній думці Великої Британії та США: історія і сучасність URL: <https://pedscience.ssru.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Монографія-Бойченко-та-Чуричканич-1.pdf>.
2. Øygardslia, Weitze and Shin. The Educational Potential of Visual Novel Games: Principles for Design, 2020.
3. Ciesla R., Ciesla R. The Modern Visual Novel. Game Development with Ren'Py: Introduction to Visual Novel Games Using Ren'Py, TyranoBuilder, and Twine, 2019, pp. 79-108.
4. Setiawan R. R., Sari H. P., Sutanti N., Supriyono S. Visual Novel Games as A Learning Medium in Developing Reading Skills of Grade X. In Prosiding Seminar Nasional Pendidikan FPMIPA, 2023, Vol. 1, No. 1, pp. 175-184.

***Abstract:** Over the past decade, the use of visual elements in the learning process has become one of the key areas of educational development. This trend opens up new horizons for the effective use of visualization and interactive teaching methods. The purpose of this thesis is to provide a practical justification for the use of visual novels in the educational process, providing examples of their practicality and effectiveness for both students and teachers. We will go deeper into the analysis of how visual elements are used in teaching and how they contribute to the assimilation of educational materials.*

***Keywords:** education, educational games, visual novels.*

Науковий керівник: Пархоменко О.Ю.,

*к.ф.-м.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 338.432:004.9

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Іваненко Владислав Олегович,

здобувача вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто питання впливу інформаційних технологій на аграрний сектор України сьогодення*

Ключові слова: *інформаційні технології, аграрний сектор, інновації*

Технологічні інновації завжди були важливими в сільському господарстві, оскільки складність виробництва продуктів харчування зростає через обмеженість природних ресурсів. Це викликає нові питання щодо ролі інформаційних технологій та як вони можуть відігравати у зміні ефективності та продуктивності.

Розширення використання таких пристроїв, як дрони, датчики, сервери, засоби автоматизації та інші інструменти, покращать екологічну ситуацію. Інвестиції в нові інформаційні технології для сільського господарства стануть частиною багаторівневих підходів до сталого розвитку виробництва продуктів харчування з продуктивним, ефективним, інклюзивним, прозорим і стійким ланцюгом створення продукту кращої якості. Поява нових технологій в області агрономії призводить не тільки до вдосконалення самої галузі, а й до появи нових професій які дуже актуальні на ринку праці.

Впроваджуючи інноваційні технології в діяльність сільськогосподарського підприємства, підприємець інвестує не у віддалене майбутнє, а в позитивний ефект завтрашнього дня.[1] Такі фактори, як регулювання бізнесу, розвиток людських ресурсів, управління державним сектором, торгівля та податкова політика, також будуть важливими для успіху та масштабування інновацій.

Інформаційні технології - це сукупність методів і прийомів застосування комп'ютерних технологій в контексті збору, пошуку, обробки, передачі і використання інформації. У той же час інформаційні технології не обмежуються лише комп'ютерними технологіями, вони охоплюють усі сфери та ресурси, необхідні для управління інформацією.

Враховуючи сучасні тенденції, ефективне управління агробізнесом без використання інформаційних технологій є досить складним завданням. Таким чином, розвиток ІТ-частини агросектору часто є передумовою конкурентоспроможності її розвитку на ринку.[2] Впровадження та використання сучасних інформаційних систем вирішить проблему доступу до інформації та знань у сільському господарстві та підтримає центральні та місцеві органи влади, дослідницькі та освітні установи, приватний сектор,

сільськогосподарських виробників, сільськогосподарські асоціації та широке використання консультаційних послуг.

В Україні широко використовується комплекс інформаційно-консультаційних послуг в агропромисловому комплексі. Його основна мета - надавати практичну допомогу в застосуванні ефективних методів в умовах ринкової економіки, в поширенні і застосуванні новітніх досягнень науки, обладнання і технологій, а також в реалізації національної сільськогосподарської політики.[3, ст.4]

Своєчасне надання достовірної та об'єктивної інформації про технології виробництва і переробки, механізації та автоматизації процесів, засоби захисту рослин і тварин на сільськогосподарських ринках (добрива, машини, паливо і мастильні матеріали), зміни нормативно-правової бази є основною умовою успішної організації та управління підприємствами в галузі, а також гарантією ваших конкурентних переваг.[2]

Впровадження технологій для більш ефективного землеробства вимагає використання найсучасніших сільськогосподарських машин з комп'ютерним управлінням, сучасного технічного обладнання (автоматизований відбір проб, різні датчики і вимірювальні системи, автоматичний збір врожаю, оптимальні рішення для використання багатofункціонального програмного забезпечення), це дозволяє їм приймати оптимальні рішення при управлінні агробізнесом.[3, ст.5]

Отже, узагальнюючи, можна сказати, що через обмеженість природних ресурсів та зростаючу складність виробництва продуктів харчування технологічні інновації стають невід'ємною частиною сільського господарства. Нові технології пропонують ефективні рішення для збалансованого розвитку, які підвищують продуктивність і рентабельність, знижують вплив на навколишнє середовище і підвищують стійкість виробництва. Інвестиції в інформаційні технології сприяють сталому розвитку сільського господарства і забезпечують позитивний ефект в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Білоткач О., Дніпровський державний аграрно-економічний університет, “Інформаційні технології в аграрному секторі” (2020) (ст.2)
URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/4357/1/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B0%D1%87%20%D0%9E.pdf>
2. Мороз Т. О., “Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці”. Система інформаційного забезпечення аграрного сектору України. Випуск 42 (2020) (ст. 396)
URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/69.pdf
3. Шрамко І. І., Солодовникова І. Л., Електронне наукове видання “Ефективна економіка”. Особливості застосування інформаційних технологій при вирощуванні зернових та олійних культур в Україні (2021) (ст. 4-5)
URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/107.pdf

Abstract: the question of the influence of information technologies on the agricultural sector of Ukraine today is considered

Keywords: information technologies, agricultural sector, innovations

Науковий керівник: Співак В.В.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 693.61

СТАТИСТИЧНІ МОДЕЛІ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ НАУКАСТИНГУ

Каур Тетяна Олексіївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Метою дослідження є проведення аналізу успішних сучасних практик застосування наукастингу для статистичного прогнозування соціально-економічних показників. Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що наукастинг як метод макроекономічного аналізу може у найближчій перспективі стати гідною альтернативою традиційним методам аналізу та статистичного прогнозування показників соціально-економічного розвитку, підвищивши точність їх прогнозування.*

Ключові слова: *пошукові запити, економічні дослідження, наукастинг.*

Вміння аналізувати великі дані стає необхідною компетенцією для фахівців майже всіх галузей економіки, і у зв'язку з одним із основних питань є вибір інструментів щодо аналізу. Такий інструмент, як статистика пошукових запитів, допомагає конвертувати дані в інформацію, дозволяючи приймати обґрунтовані та раціональні рішення. Пошуковий запит є поодинокими словами, ключовими фразами або реченнями, які відображаються у формі конкретного сайту як кінцевий результат пошуку користувача. А пошукова система, у свою чергу, це загальна назва служби, яка виконує пошук.

Говорячи про еволюцію пошукових систем у світовій та вітчизняній практиці, зауважимо, що наприкінці 90-х років. ХХ ст. такі пошукові системи, як MSN, Lycos, Excite та Yahoo!, досить швидко стали набирати популярності серед користувачів у всьому світі [1].

Для того, щоб користувачі проводили більше часу на цих сайтах-порталах, було створено безліч нових сервісів на базі даних платформ. Проте з

появою 1998 р. Google, який на відміну від інших пошукових систем надавав широкий інструментарій для аналізу взаємозв'язків між різними сайтами та застосовував більш досконалі технологічні рішення, ніж вищезгадані сайти-портали, на ринку онлайн-пошуковиків з'явився явний лідер.

Наукастінг у сучасних реаліях може стати гідною альтернативою традиційним статистичним показникам. Аналізувати та передбачати тенденції споживання населення за допомогою методик наукастінгу та простих пошукових запитів відносно просто, трохи складніша ситуація стає, коли відбувається відхід від товарно-сервісної складової та дослідники намагаються застосувати методи наукастінгу в рамках аналізу безробіття, ділового клімату та інших показників, які найчастіше не мають прямого вираження у мережевому потоці даних. Усталений методичний інструментарій наукастінгу включає ряд статистичних моделей, таких як авторегресійний аналіз, аналіз провідних індикаторів, динамічна факторна модель, байєсовська векторна авторегресія та регресія змішаної вибірки даних.

Проаналізуємо особливості кожного із названих методів аналізу.

1. Авторегресійний аналіз, незважаючи на свою простоту, зарекомендував себе як один із найдієвіших інструментів наукастінгу та лінійного прогностичного моделювання [2]. Авторегресія використовується для прогнозування в тих випадках, коли існує деяка кореляція між значеннями в часовому ряду та значеннями, які передують їм та слідує за ними. Авторегресійні моделі напрочуд гнучкі при обробці широкого спектру різних моделей часових рядів.

2. Аналіз провідних індикаторів – це аналіз змінних, рух яких має пряме відношення до руху досліджуваної змінної. Рух провідного індикатора може характеризуватись як односпрямовано, тобто рухатися у тому напрямі, як і цікава змінна, і реверсивно, тобто у протилежному напрямі. Головною умовою даної моделі є наявність причинно-наслідкового та логічного зв'язку, що аргументує початковий розрахунок. Найчастіше знайти закономірності між двома індикаторами досить складно, як і знайти з-поміж них логічний взаємозв'язок. Адже якщо відсутня логічна аргументація, то взаємозв'язок взагалі може не існувати, і, отже, цілком імовірно, що відносини є помилковими [3]. Кількісний характер відносин має виходити із симбіозу аналізу історичних даних та практичного мислення.

Деякі провідні індикатори матимуть кумулятивний ефект із плином часу, тому їх необхідно підсумовувати або усереднювати.

3. Байєсовська векторна авторегресія використовує методи Байєса для оцінки вектора авторегресії моделі [4]. Байєсовська векторна авторегресія відрізняється від стандартних моделей авторегресії тим, що параметри моделі розглядаються як випадкові величини з апіорними ймовірностями, а не фіксовані значення.

У динамічних факторних моделей є дві основні характеристики, що дозволили їм зайняти домінантне становище у практиці статистичного наукастінгу [5]: їх здатність описати емпіричні макроекономічні дані, ґрунтуючись на динамічній макроекономічній теорії, та їх розрахункова

точність, за якої невеликий ряд факторів пояснюють дисперсію макроекономічних показників.

4. Регресія змішаної вибірки даних. Однією з найчастіше застосовуваних моделей у практиці наукастинга є модель MIDAS, також відома як регресія змішаної вибірки даних [6].

Початковою практикою застосування моделі MIDAS був аналіз короткострокових погодних змін у спробі передбачити загальні погодні тенденції. А згодом ця модель стала застосовуватись практично у всіх сферах. Так, одним із прикладів її популяризації як управлінський індикатор застосування у роботі податкової служби США, яка у 2003 р. почала використовувати масиви адміністративних даних щодо доходів домогосподарств для просування ідеї прогресивної шкали оподаткування.

Наукастинг, що використовується як метод формування та прогнозування економічних показників, вже зараз дозволяє дійти висновку, що точність та ефективність прогнозів формується і залежить від двох основних факторів: досконалості аналітичного інструментарію та повноти використовуваних даних та даних, які у цих моделях застосовуються. У результаті проведеного аналізу було підтверджено гіпотезу, що застосування наукастингу дозволить підвищити точність статистичного прогнозування показників соціально-економічного розвитку та може у найближчій перспективі стати гідною альтернативою традиційним методам макроекономічного аналізу.

Список використаних джерел:

1. Fan J., Han F., Liu H. Challenges of big data analysis // National Science Review. 2014. Vol. 1, Issue 2. Pp. 293–314. DOI: <https://doi.org/10.1093/nsr/nwt032>.
2. Paolo F. Predicting Finnish economic activity using firm-level data // International Journal of Forecasting. 2016. Vol. 32, Issue 1. Pp. 10–19. DOI: 10.1016/j.ijforecast.2015.04.002.
3. Knut A. A., Tørres T. Estimating the output gap in real time: A factor model approach // The Quarterly Review of Economics and Finance. 2014. Vol. 54, Issue 2. Pp. 180–193. DOI: 10.1016/j.qref.2013.09.003.
4. Melo L. F., Loaiza R. A., Villamizar-Villegas M. Bayesian combination for inflation forecasts: the effects of a prior based on central banks estimates // Economic Systems. 2016. Vol. 40, Issue 3. Pp. 387–397. DOI: 10.1016/j.ecosys.2015.11.002.
5. Chernis T., Sekkel R. A Dynamic Factor Model for Nowcasting Canadian GDP Growth // Bank of Canada Staff Working Paper. 2017. No. 2. Bank of Canada, 2017. 26 p. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2017/02/swp2017-2.pdf>.
6. Colin J. H., Redding S. J., David E. W. Quantifying the sources of firm heterogeneity // The Quarterly Journal of Economics. 2016. Vol. 131, Issue 3. Pp. 1291–1364. DOI: 10.1093/qje/qjw012.

Abstract: *The purpose of the study is to conduct an analysis of successful modern practices of using nowcasting for statistical forecasting of socio-economic indicators. The hypothesis of the study is the assumption that science casting as a*

method of macroeconomic analysis can in the near future become a worthy alternative to traditional methods of analysis and statistical forecasting of indicators of socio-economic development, increasing the accuracy of their forecasting.

Key words: *search queries, economic research, science castin.*

Науковий керівник: Хилько І. І.,
*старший викладач кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

УДК 63.05

ТОЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО

Кошці Діана Володимирівна

*здобувач вищої освіти спеціальність 201 «Агрономія»
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *У статті розглядається використання точного землеробства у сільськогосподарському виробництві. Застосування сучасних технологій для підвищення ефективності та стійкості сільськогосподарського підприємства.*

Ключові слова: *точне землеробство, автоматизація, сільськогосподарське підприємство, ефективність, сучасні технології.*

Точне землеробство представляє сучасний підхід до управління господарством, що базується на застосуванні комп'ютерних та супутникових технологій для оптимізації виробничих процесів в сільському господарстві.

Вплив на сільське господарство точного землеробства значно покращило продуктивність та рентабельність сільського господарства, знизивши витрати та максимізуючи виробничий вихід. Основні принципи точного землеробства – використання сучасних технологій для збору та аналізу даних з урахуванням різниці у властивостях ґрунту та інших параметрах на різних ділянках поля. Основна ціль точного землеробства полягає в підвищенні прибутку, ефективності та стійкості сільськогосподарського підприємства.

Розвиток точного землеробства важливий тому, що сільськогосподарський сектор забезпечує продовольством, роботою та доходом більшість країн. Точне землеробство стало необхідністю для покращення якості сільськогосподарського виробництва та збереження навколишнього середовища. Також зростаючий попит на світове виробництво продуктів харчування стимулює розвиток точного землеробства. Потреба в автоматизації робочої сили в сільському господарстві підтримує впровадження технологій точного землеробства. Потреба в оптимізації ресурсів у сільському господарстві підкреслює важливість впровадження точного землеробства.

В Україні останні п'ять років активно впроваджуються точні технології в агросектор. Існує декілька десятків агроформувань в Україні, що впроваджують точні технології, хоча цей процес відбувається менш швидко, ніж в Європі. Розвиток точного землеробства в Україні значно залежить від зусиль партнерів агровиробників у розробці чіткого алгоритму впровадження новацій та демонстрації їх економічної ефективності. За останні роки дилери провідних світових брендів техніки активно підтримують виробників та сприяють впровадженню точних технологій в Україні.

Також на точне землеробство впливають погодні умови, від яких залежить успішність вирощування сільськогосподарських культур. Значні температурні коливання, неочікувані опади та посилення вітру впливають на якість і обсяг продукції. Сучасні технології в землеробстві дозволяють ефективно прогнозувати та керувати погодними умовами, забезпечуючи оптимальні умови для вирощування рослин.

Виникнення технологій глобального позиціонування (GPS) стало ключовим моментом для точного землеробства. Введення цивільних супутникових систем навігації дало можливість точно визначати місцезнаходження на полі. У 1980-1990-х роках GPS-технології стали доступними для сільськогосподарського використання. Фермери стали використовувати GPS для точного навігаційного ведення сільськогосподарської техніки та визначення меж полів. З впровадженням GPS з'явилася технологія змінних норм, що дозволяє регулювати внесення ресурсів (добрив, насіння тощо) в залежності від характеристик конкретних ділянок. Впровадження різноманітних сенсорів та аеріальних дронів у 2000-х роках покращило можливості точного землеробства. Сучасні датчики забезпечують детальний аналіз параметрів ґрунту та рослин.

Роль комп'ютерних технологій у точному землеробстві також надзвичайно велика. Використання програмного забезпечення для обробки та аналізу даних дозволяє фермерам приймати обґрунтовані рішення. Також метод використовує GPS для точного відбору проб ґрунту для аналізу, що дозволяє фермерам приймати обґрунтовані рішення щодо посівів та добрив, надмірне використання пестицидів призводить до деградації ґрунту, забруднення ґрунтових вод і втрати біорізноманіття, що призводить до зменшення виробництва.

Дрони та супутники забезпечують високоякісне аеріальне спостереження над полями, дозволяючи виявляти проблеми з врожаєм, визначати стан культур та моніторити використання ресурсів. Програми допомагають створити екологічно безпечні плани господарства, але можуть мати обмеження у важливості отриманих даних для прийняття ключових рішень.

Сучасна інформація про цикл росту рослин є важливою для агрономів, які використовують технологію точного землеробства, оскільки вона дозволяє правильно планувати та виконувати польові роботи в оптимальні періоди.

Знання етапів росту рослин дозволяє агрономам визначити оптимальний час для внесення добрив, інсектицидів, фунгіцидів, а також для розподілу іригаційних або дренажних систем. Агрономи, використовуючи точне землеробство, можуть підбирати оптимальний час для внесення добрив,

враховуючи потреби рослин на конкретних етапах росту. З поглибленим розумінням циклу росту рослин, агрономи можуть ефективно використовувати інсектициди та фунгіциди на відповідних етапах, забезпечуючи оптимальний захист від хвороби та шкідників.

На основі знань про етапи росту рослин, агрономи можуть раціонально розподіляти іригаційні та дренажні системи, забезпечуючи оптимальну вологість та дренаж для рослин, температуру.

Різноманітність ґрунтових характеристик та застосування техніки зонування полів враховує рівень здатності ґрунту утримувати вологу, що дозволяє оптимізувати системи поливу та водо управління. Також різноманітність ґрунтових властивостей, таких як структура, текстура, рівень рН, дозволяє ефективно вирішувати проблеми вирощування культур на різних ділянках. Зонування поля дозволяє адаптувати внесення добрив до конкретних потреб кожної ділянки, забезпечуючи оптимальну кількість поживних речовин для рослин. Технологія точного господарства рекомендує диференційований підхід до визначення цільового призначення землі та її обробки, застосування супутникових знімків майже в реальному часі для аналізу характеристик полів. Точне господарство дозволяє використовувати розроблені закономірності для підвищення продуктивності та оптимізації використання ресурсів.

Точне землеробство рекомендовано розпочати з площі не менше 1 тис. гектарів, хоча існують приклади успішного впровадження на 50 гектарах. Обов'язковий технічний огляд, калібрування та обслуговування обладнання. Потім збір даних про площу землі, врожайність, стан ґрунту для створення електронної карти. Використання сучасних технологій, таких як комп'ютери, супутники, агрометри, дрони, для створення детальної картографії поля. Доповнення електронної карти різними параметрами, такими як рельєф, погода, результати аграрних досліджень. Моделювання процесів з урахуванням балансу між економічними та екологічними аспектами.

Точне землеробство є результатом колективних зусиль вчених, інженерів та підприємців з усього світу, які почали застосовувати нові технології та ідеї для покращення ефективності та сталості сільськогосподарського виробництва. Точне землеробство допомагає покращити стан довкілля і скоротити витрати на обробку ґрунту. Використання такої технології дозволяє фермерам точніше прогнозувати врожай сільськогосподарської продукції, підвищує ефективність виробництва.

Список використаних джерел:

- 1 Українська агропромислова група : веб-сайт. URL : <https://uapg.ua/blog/shho-take-tochne-zemlerobstvo-i-yak-pochati-jogo-vikoristovuvati/> (дата звернення: 06.03.2024 р.)
2. Київстар Бізнес : веб-сайт. URL : <https://hub.kyivstar.ua/articles/rozvytok-tochnogo-zemlerobstva-u-sviti-ta-jogo-vplyv-na-silске-gospodarstvo> (дата звернення: 06.03.2024 р.)

3. Агробізнес сьогодні : веб-сайт. URL : <https://agro-business.com.ua/agro/mekhanizatsiia-apk/item/13248-tochne-zemlerobstvo-v-ukraini.html> (дата звернення: 06.03.2024 р.)

Abstract: *The article examines the use of precision agriculture in agricultural production. Application of modern technologies to increase the efficiency and sustainability of the agricultural enterprise.*

Keywords: *precision farming, automation, agricultural enterprise, efficiency, modern technologies.*

Науковий керівник: Борян Л.О.,
старший викладач кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.67

KANBANFLOW, ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Кравчина Максим Вікторович,
здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Бізнес, у його широкому розумінні, охоплює діяльність, яка спрямована на отримання прибутку шляхом виробництва або купівлі-продажу товарів та послуг. Досліджено канбан-методології та KanbanFlow, як інструмент для управління проектами, його переваги та інструменти.*

Ключові слова: *KanbanFlow, бізнес-процеси, управління проектами, бізнес-аналітика, дошки канбан.*

Сучасний бізнес не обмежується лише отриманням прибутку, але й включає соціальну відповідальність та надання вартісних послуг суспільству. При цьому основною метою бізнесу є створення та задоволення потреб клієнтів, що є ключовим для його виживання та успіху. Сучасний підхід до ведення бізнесу враховує його вплив на суспільство та наголошує на важливості надання якісних послуг та товарів.

KanbanFlow, як інструмент для управління проектами, надає бізнесу ряд переваг, що сприяють підвищенню продуктивності та ефективності робочих процесів. Однією з ключових переваг є зосередження уваги команди на конкретних завданнях. Це досягається за допомогою обмежень на кількість

завдань, які можуть виконуватися одночасно (Work-in-Progress, WIP), що зменшує контекстне перемикання і сприяє зосередженню на одному завданні в один момент часу. Такий підхід сприяє зниженню витрат часу, пов'язаних із перемиканням між завданнями, і підвищує загальну ефективність команди.

Ще однією важливою перевагою KanbanFlow є гнучкість, яка дозволяє швидко і ефективно реагувати на зміни на ринку або потреби клієнтів. Це досягається завдяки відсутності жорстко визначених термінів виконання фаз проекту, що дозволяє швидко випускати функції або реагувати на зміни в пріоритетах. Крім того, KanbanFlow сприяє поліпшенню співпраці в команді, оскільки всі члени команди включені в процес прийняття рішень і постійно обмінюються інформацією, що підвищує якість процесів і результатів роботи[1].

Однією з ключових особливостей KanbanFlow є його спроможність забезпечувати прозорість в робочих процесах. Кожне завдання видно на дошці Kanban, що дозволяє легко визначити, хто відповідає за конкретне завдання, знижуючи таким чином невизначеність і плутанину. Ця прозорість сприяє культурі відповідальності та мотивує до ефективного виконання роботи.

Окрім цього, KanbanFlow підтримує культуру безперервного поліпшення, заохочуючи команди регулярно оцінювати та аналізувати свої процеси, виявляти можливості для покращення та впроваджувати зміни для підвищення загальної продуктивності. Це підхід сприяє постійному вдосконаленню робочих процесів та підвищенню ефективності роботи команди.

У цілому, KanbanFlow, використовуючи принципи Канбан-методології, надає бізнесу численні переваги, які сприяють підвищенню ефективності та продуктивності робочих процесів. Ці переваги включають [2]:

1. **Зосередження уваги на завданнях:** Обмеження кількості завдань, які виконуються одночасно, дозволяє зменшити контекстне перемикання і збільшити ефективність команди, оскільки співробітники можуть зосередитись на одному завданні на даний момент.

2. **Гнучкість у роботі:** KanbanFlow дозволяє швидко реагувати на зміни на ринку або потреби клієнтів, оскільки не має жорстко визначених термінів виконання фаз проекту, що дає можливість швидко адаптувати пріоритети.

3. **Поліпшена співпраця:** KanbanFlow заохочує до активної участі всіх членів команди в процесі прийняття рішень і постійного обміну інформацією, що підвищує якість роботи.

4. **Прозорість робочих процесів:** Прозорість завдань на дошці Kanban знижує невизначеність і плутанину, сприяючи культурі відповідальності та мотивуючи до ефективного виконання завдань.

5. **Безперервне поліпшення:** Канбан заохочує до культури безперервного поліпшення, де команди регулярно оцінюють та аналізують свої процеси, виявляючи можливості для покращення та впроваджуючи зміни для підвищення загальної продуктивності. Аналіз продуктивності та звітність за допомогою KanbanFlow — це процес, який включає в себе використання різноманітних інструментів і функцій програми для виявлення слабких місць у робочих процесах, вимірювання

продуктивності та прогнозування результатів. KanbanFlow надає кілька важливих інструментів таких як [4]:

1. **Діаграма кумулятивного потоку (Cumulative Flow):** Ця діаграма допомагає візуалізувати кількість завдань у різних колонках протягом часу. Це дозволяє аналізувати робочий потік та ідентифікувати місця заторів.

2. **Графіки часу циклу та провідного часу (Cycle & Lead Time):** Ці графіки показують, скільки часу займає переміщення завдань між різними етапами робочого процесу. Вони допомагають визначити, чи процеси стають швидшими або повільнішими.

3. **Графік вигорання (Burndown Chart):** Він показує, скільки завдань залишається виконати та дозволяє відслідковувати прогрес роботи з часом, а також прогнозувати, коли вся робота буде завершена.

4. **Графік пропускної спроможності (Throughput Chart):** Цей графік відображає кількість завдань, які проходять через певну колонку, допомагаючи виміряти продуктивність системи та кількість створеного цінності.

5. **Календар:** Надає кращий огляд термінів виконання завдань. Фільтри дозволяють сортувати завдання за користувачем, кольором, мітками або доріжками.

6. **Панель керування** може відображати інформацію з декількох дошок одночасно. Ви можете налаштувати панель, додаючи віджети та вказуючи налаштування для дошки, колонок, фільтрів та завдань.

7. **Прогнозування Монте-Карло** використовується для прогнозування завершення завдань на основі тисяч симуляцій, проведених з історичними даними.

KanbanFlow, як інструмент для управління проектами, виявився надзвичайно ефективним у вирішенні широкого спектру задач, пов'язаних із веденням бізнесу. Його особливості, такі як діаграма кумулятивного потоку, графіки часу циклу та провідного часу, графік вигорання, пропускна спроможність, календар, панель керування, прогнозування Монте-Карло, а також оцінка часу та кількості завдань, роблять цей інструмент надзвичайно корисним для підвищення продуктивності та ефективності робочих процесів.

Ці функції дозволяють не тільки візуалізувати робочий процес, але й аналізувати продуктивність, ідентифікувати вузькі місця, прогнозувати результати та оптимізувати роботу команди. Крім того, KanbanFlow підтримує інтеграцію з іншими інструментами та сервісами, що робить його гнучким рішенням для різних видів бізнесу. Ефективність KanbanFlow додатково посилюється завдяки можливості використання техніки Помодоро, яка допомагає користувачам зосереджуватися та бути продуктивнішими [4].

У цілому, KanbanFlow демонструє свою здатність бути надійним, гнучким та інтуїтивно зрозумілим інструментом для управління проектами, який може бути використаний у різних галузях бізнесу, від ІТ до освіти та охорони здоров'я. Спираючись на ці особливості та функціональність, можна зробити висновок, що KanbanFlow є важливим інструментом для підвищення продуктивності та ефективності бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Канбан управління проектами – приклади застосування Kanban-методології у проектах. URL: <https://leadstartup.ru/db/kanban-projectmanagement> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Канбан в IT (Kanban Development) URL: <https://habr.com/ua/post/64997/> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Що таке канбан і чим він корисний? URL: <https://worksection.com/ua/blog/kanban.html> (дата звернення: 02.03.2024).
- . Kanban: основні принципи та користь. URL: <https://laba.ua/blog/1529-kanban-principy-i-polza> (дата звернення: 02.03.2024).

Abstract: *Business involves activities aimed at making a profit through the production or sale of goods and services. Kanban methodology and KanbanFlow as a tool for project management, its advantages and tools are considered.*

Keywords: *KanbanFlow, business processes, project management, business analytics, kanban boards.*

Науковий керівник: Жебко О.О.,
асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.67

СИСТЕМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В БІЗНЕСІ

Кудін Константин Сергійович,
здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто системи обробки інформації у бізнесі, наведено та проаналізовано найпоширеніші системи обробки інформації у сучасному бізнес-середовищі та досліджено сучасні системи обробки економічної інформації.*

Ключові слова: *бізнес-середовище, обробка інформації, інформаційні системи, теорія керування*

Системи обробки інформації в бізнесі в сучасному світі є невід'ємною частиною успішної діяльності підприємств. Ці системи відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності, точності та швидкості обробки великих обсягів даних, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змін у бізнес-середовищі.

Ці системи в бізнесі включають в себе широкий спектр інструментів, програмного забезпечення та технологій, які допомагають компаніям збирати, зберігати, обробляти, аналізувати та використовувати інформацію для прийняття рішень та управління бізнесом. Ось деякі з найпоширеніших систем обробки інформації в сучасному бізнес-середовищі [1]:

1. **ERP-системи (системи планування ресурсів підприємства):** Це інтегровані програмні пакети, які допомагають автоматизувати процеси управління ресурсами підприємства, такими як фінанси, логістика, виробництво, кадри та інші.

2. **CRM-системи (системи управління відносинами з клієнтами):** Вони допомагають компаніям вести облік взаємодії з клієнтами, збирати та аналізувати дані про них, автоматизувати маркетингові та продажні процеси.

3. **BI-системи (бізнес-інтелект):** Ці системи дозволяють компаніям аналізувати великі обсяги даних для отримання цінної інформації для стратегічного прийняття рішень.

4. **Системи управління проектами:** Вони допомагають у плануванні, організації та виконанні проектів, координації роботи команди та контролі за виконанням завдань та термінами.

5. **Системи управління документами:** Вони дозволяють збирати, організовувати та керувати документами та інформацією в компанії, забезпечуючи доступність та безпеку даних.

6. **Системи управління запасами:** Ці системи допомагають контролювати запаси, оптимізувати їх рівень, відстежувати рух товарів та забезпечувати достатню наявність товарів на складі.

7. **Системи управління виробництвом:** Вони дозволяють планувати та керувати виробничими процесами, включаючи управління обладнанням, ресурсами та персоналом.

Ці системи можуть використовуватися окремо або інтегруватися між собою для створення комплексних інформаційних систем, які оптимізують управління бізнесом та сприяють його ефективності та конкурентоспроможності.

Сучасні системи обробки мають такі *основні характеристики* [3]:

Масштабність. Це одна із важливих характеристик інформаційних систем такого класу, враховуючи масштаби діяльності корпорації. Масштабна ІС повинна функціонувати на масштабній програмно-апаратній платформі (сервери, операційні системи, системи комунікації, СУБД), що потребує значних зусиль спеціалістів з проектування й упровадження таких систем. Оскільки варіантів конфігурації базового устаткування і програмного забезпечення може бути багато, то КІС має бути багатоплатформною.

Багатоплатформні обчислення: В КІС виникає потреба, щоб прикладна програма працювала на кількох програмно-апаратних платформах. При цьому мають бути забезпечені однакові інтерфейс і логіка роботи на всіх платформах, маючи на увазі подібність схем екрана, елементів меню і діалогової інформації, що надається користувачеві різними платформами; інтегрованість з користувацьким операційним середовищем; однакова поведінка на різних платформах; узгоджена підтримка незалежно від платформи тощо. Реалізувати

прикладну програму одночасно в кількох середовищах нелегко. Тому з'явилися інтегровані програмні середовища розробки (frameworks), які значно полегшують перенесення прикладних програм між різними середовищами. До них належать Windows Open Systems Architecture (WOSA); Win 32, загальне відкрите програмне середовище UNIX COSE, App Ware Foundation та інші.

Розподілені обчислення: Це один із видів роботи в клієнт-серверній архітектурі, коли дані чи запити, що надходять з клієнтських машин, розподіляються поміж кількома серверами, що збільшує пропускну здатність для користувача і дає можливість багатозадачної роботи. Це сприяє максимальному використанню обчислювальних ресурсів, зниженню витрат і підвищенню ефективності системи. Забезпечення розподіленої роботи і віддаленого доступу до документів — обов'язкова вимога до інформаційних систем корпоративного рівня. Останніми роками невід'ємною складовою частиною цієї вимоги стала підтримка роботи в архітектурі Internet/Intranet.

Отже, системи обробки інформації в бізнесі відіграють важливу роль у підтримці інноваційного розвитку, оптимізації процесів та забезпеченні конкурентних переваг підприємствам у глобальному економічному середовищі. Надійність, ефективність та гнучкість таких систем є важливими факторами для успішного функціонування бізнесу в епоху цифрової трансформації.

Список використаних джерел:

1. Єршоміна Н. В. Банківські інформаційні системи: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2014. – 270 с.
2. Павленко Л. А. Корпоративні інформаційні системи: Навчальний посібник. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2021. – 260с.
3. Пінчук Н. С. Інформаційні системи і технології в маркетингу: Навч. Посібник / Н. С. Пінчук, Г. П. Галузинський, Н. С. Орленко. – К.: КНЕУ, 1999. – 328 с.

Abstract: *Information processing systems in businesses are considered, the most common information processing systems in the modern business environment are given and analyzed, and modern economic information processing systems are investigated.*

Keywords: *business environment, information processing, information systems, management theory*

Науковий керівник: Жебко О.О.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ

Лісков Олександр Сергійович

здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Історично дослідження операцій зародилося під час Другої світової війни для оптимізації військових операцій, а згодом знайшло широке застосування у цивільному секторі. Результати досліджень операцій допомагають покращувати ефективність процесів, зменшувати витрати та приймати кращі управлінські рішення. Досліджено та систематизовано історію розвитку дослідження операцій.*

***Ключові слова:** військові дослідження, лінійне програмування, теорія ігор, метод гілок та меж, початкові дослідження операцій, оптимальний план.*

Історія дослідження операцій – це захоплююча подорож у світ оптимізації та прийняття рішень. Зародившись у середині ХХ століття як наукова дисципліна, вона швидко стала важливою галуззю для розв'язання складних проблем у бізнесі, промисловості та управлінні.

Сьогодні дослідження операцій є важливою складовою багатьох галузей науки та практики. Вони використовуються для вирішення складних проблем, моделювання процесів, прийняття оптимальних рішень та покращення ефективності систем. Останні дослідження та публікації в галузі дослідження операцій орієнтовані на розвиток нових методів оптимізації, врахування невизначеностей та ризиків, а також застосування інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання. Вчені продовжують працювати над удосконаленням і розширенням можливостей цього напрямку досліджень для вирішення складних завдань сучасності [1].

Метою дослідження операцій є знаходження оптимальних рішень в умовах обмежень. Основними завданнями дослідження операцій є математичне моделювання реальних процесів, використання методів оптимізації для пошуку найкращих рішень, а також аналіз результатів і прийняття раціональних управлінських рішень.

У роки другої світової війни дослідження операцій широко застосовувалося для планування бойових дій. Так, фахівці з дослідження операцій працювали в командуванні бомбардувальної авіації США, дислокованому в Великій Британії. Ними досліджувалися численні фактори, що впливають на ефективність бомбардування. Були вироблені рекомендації, що призвели до чотириразового підвищення ефективності бомбардування [2].

На початку війни бойове патрулювання літаків союзників для виявлення кораблів і підводних човнів супротивника мало неорганізований характер.

Залучення до командування фахівців з дослідження операцій дозволило встановити такі маршрути патрулювання й такий розклад польотів, при яких імовірність залишити об'єкт непоміченим була зведена до мінімуму. Отримані рекомендації були застосовані для організації патрулювання над Південною частиною Атлантичного океану з метою перехоплення німецьких кораблів з військовими матеріалами. З п'яти ворожих кораблів, що прорвали блокаду, три були перехоплені на шляху з Японії в Німеччину, один був виявлений і знищений у Біскайській затоці і лише одному вдалося зникнути завдяки ретельному маскуванню [3].

По закінченні другої світової війни групи фахівців з дослідження операцій продовжили свою роботу в збройних силах США і Великої Британії. Публікація ряду результатів у відкритій пресі викликала сплеск суспільного інтересу до цього напрямку. Виникає тенденція до застосування методів дослідження операцій у комерційній діяльності, з метою реорганізації виробництва, перекладу промисловості на мирні рейки. На розвиток математичних методів дослідження операцій в економіці асигнуються великі кошти. У Великій Британії націоналізація деяких видів промисловості створила можливість для проведення економічних досліджень на базі математичних моделей у загальнодержавному масштабі. Дослідження операцій стало застосовуватися при плануванні і проведенні деяких державних, соціальних і економічних заходів. Так, наприклад, дослідження, проведені для міністерства продовольства, дозволили прогнозувати вплив політики урядових цін на сімейний бюджет.

У США впровадження методів дослідження операцій у практику керування економікою відбувалося трохи повільніше – але і там багато концернів незабаром стали залучати фахівців такого роду для розв'язування проблем, пов'язаних з регулюванням цін, підвищенням продуктивності праці, прискоренням доставки товарів споживачам, тощо. Лідерство в області застосування наукових методів керування належало авіаційній промисловості, що не могла не йти в ногу зі зростаючими вимогами військових. В 50-60 роки на Заході створюються суспільства та центри дослідження операцій, що випускають власні наукові журнали, ряд університетів США включає цю дисципліну у свої навчальні плани.

Методи дослідження операцій не являють собою єдиного універсального апарату, придатного для вироблення рішень на всі випадки життя. Дослідження операцій – це набір різних математичних методів, об'єднаних спільним завданням обґрунтування найкращих рішень. Кожен з цих методів має свою область застосування. Методи дослідження операцій можуть бути віднесені до чотирьох основних груп: аналітичні, статистичні, математичного програмування, теоретико-ігрові.

Аналітичні методи характерні тим, що встановлюються аналітичні, формульні залежності між умовами розв'язуваної задачі та її результатами. До цих методів належать теорія ймовірностей, теорія марковських процесів, теорія масового обслуговування, динаміка середніх. Теорія ймовірностей – наука про закономірності у випадкових явищах. З її допомогою виробляються рішення,

що залежать від умов випадкового характеру. Теорія марковських випадкових процесів розроблена для опису операцій, що розвиваються випадковим чином в часі. Теорія масового обслуговування розглядає масові повторювані процеси. Метод динаміки середніх застосовується в тих випадках, коли можна скласти залежності між умовами операції і її результатом виходячи із середніх характеристик зазначених умов. Статистичні методи засновані на зборі, обробці та аналізі статистичних матеріалів, отриманих як в результаті фактично дій, так і вироблених штучно шляхом статистичного моделювання на ЕОМ. До цих методів належать послідовний аналіз і метод статистичних випробувань. Послідовний аналіз дає можливість ухвалювати рішення на основі низки гіпотез, кожна з яких відразу ж послідовно перевіряється, наприклад під час перевірки якості партії виробів. Метод статистичних випробувань (Монте-Карло) полягає в тому, що хід операцій програється, мовби копіюється на ЕОМ, з усіма притаманними операції випадковостями. Математичне програмування є низкою методів, призначених для найкращого розподілу наявних обмежених ресурсів, а також для складання раціонального плану операції. Математичне програмування підрозділяється на лінійне, нелінійне і динамічне. Сюди ж зазвичай відносять і методи мережевого планування.

Отже, дослідження операцій є галуззю, що поєднує математичні моделі, статистику та алгоритми для розв'язання складних проблем оптимізації та прийнятті рішень. Ця область знаходить застосування у багатьох сферах, включаючи логістику, фінанси, транспорт, виробництво та багато інших. Дослідження операцій дозволяє ефективно використовувати ресурси, покращувати процеси та зменшувати витрати, що робить її невід'ємною частиною сучасного управління та наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Катренко А. В. Дослідження операцій: підручник. Львів : Видавництво «Магнолія 2006», 2021. 349 с.
2. Роїк О. М., Азарова А. О. Дослідження операцій як інструментарій стратегічного менеджменту : навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2008. 181 с
3. Лисенко О. І., Алексеева І. В. Дослідження операцій : конспект лекцій. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 196 с.

Abstract: *Historically, operations research originated during World War II to optimize military operations and later found wide application in the civilian sector. The results of operations research help to improve process efficiency, reduce costs, and make better management decisions. The history of operations research development is studied and systematized.*

Keywords: *military research, linear programming, game theory, branch-and-bound method, initial operations research, optimal plan.*

Науковий керівник: Хилько І. І.,
*старший викладач кафедри економічної кібернетики,
 комп'ютерних наук та інформаційних технологій
 Миколаївський національний аграрний університет
 м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.4

РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМУ ГРИ «КАМІНЬ, НОЖИЦІ, ПАПІР» НА МОВІ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON

Макєєв Владислав Вікторович

здобувач вищої освіти спеціальності 122 Комп'ютерні науки
Миколаївський Національний Аграрний Університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У роботі розглядається реалізація проекту зі створення програмного коду алгоритму гри «Камінь, ножниці, папір» на мові програмування Python. Передбачається гра користувача з комп'ютером, де перший крок робить людина, а комп'ютер випадковим чином робить хід у відповідь. Переможцю у раунді нараховуються бали, а за нічиєї ніхто нічого не отримує. Сам процес гри і комунікації гравця з комп'ютером відбувається у вікні з графічним інтерфейсом.

Ключові слова: програмування, алгоритм, python, модуль tkinter, інтерфейс, модуль random

Написання коду починається з імпорту двох модулів, один з яких і дозволяє використовувати графічний інтерфейс, і за рахунок цього візуалізувати роботу алгоритму, а інший відповідає за рандомізацію вибору.

```
from tkinter import *
import random
```

tkinter – модуль для створення інтерфейсу (для полегшення і пришвидшення написання коду, його імпортуємо як *)

random – модуль для прийняття випадкових рішень комп'ютером.

Далі записуємо словник з кількістю очок, які присвоюються за вибір тієї чи іншої фігури:

```
outcomes = {
    "rock": {"rock":1,"paper":0,"scissors":2},
    "paper": {"rock":2,"paper":1,"scissors":0},
    "scissors": {"rock":0,"paper":2,"scissors":1}
```

Також прописуємо безпосередньо кількість очок для обох учасників (на початку гри у обох нулі).

Наступним кроком алгоритму є дві функції, які призначені для присвоєння даних, які оброблятиме система.

Перша функція з назвою def converted_outcome(number): присвоює фігурам числові позначки з допомогою блоку if, щоб потім їх випадково обирати.

Друга з назвою def outcome_handler(user_choice): слугує для відображення вибору гравців і рандомізації вибору комп'ютера:

```
random_number = random.randint(1,3)          computer_choice =
converted_outcome(random_number)
```

Також вона обчислює, нараховує і відображає бали гравців.

```
if outcome == 2:
```

```
    player_score = player_score + 1
```

```
    player_score_label.config(text="Player : "+str(player_score))
```

```
    outcome_label.config(fg="blue",text="Outcome : Player Won")
```

Уривок з блоку if де задаються параметри в разі перемоги гравця

На наступному етапі ми створюємо саме графічне вікно, на якому будуть відтворюватися усі дії гри, ось такими командами:

```
master = Tk()
```

```
master.title("RPS game")
```

Тепер настав доволі монотонний процес створення всіх написів у вікні. Також задаємо всім створеним елементам форми параметри, такі як колір, положення, шрифт тощо). В них нічого особливого немає і всі вони створюються приблизно за таким шаблоном:

```
player_score_label = Label(master,text="Player : 0",font=("Quantum Sans Serif",12))
```

```
player_score_label.grid(row=2,sticky=W)
```

Залишається тільки той елемент форми, з яким взаємодіє гравець – кнопки. Три кнопки з написом «Rock», «Paper», «Scissors» задається команда, яку вони будуть виконувати:

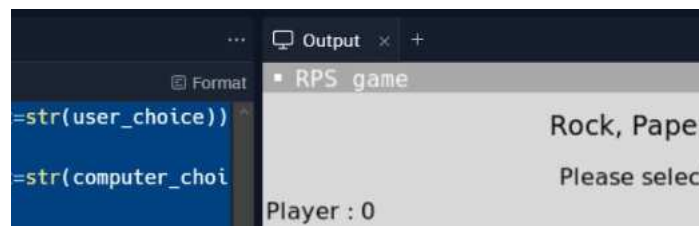
```
Button(master,text="Rock",width=15,command=lambda:outcome_handler("rock")).grid(row=4,sticky=W,padx=5,pady=5)
```

Після цього залишається лише зациклити вікно, щоб воно не вимикалося після закінчення дій:

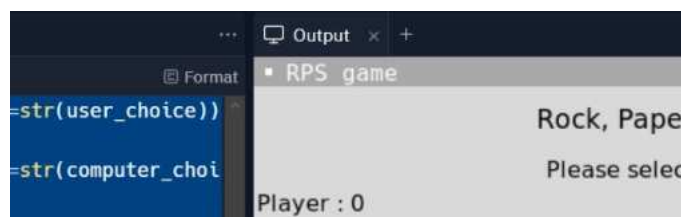
```
Label(master).grid(row=5)
```

```
master.mainloop()
```

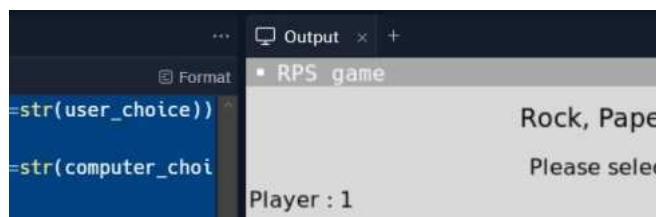
Нижче наведено інтерфейс вікна програми. На початку гри у гравець (Player), і комп'ютер (Computer) мають по 0 очок.

Гравець обирає один з запропонованих варіантів: камінь (Rock), ножиці (Scissors) чи папір (Paper) натисканням на відповідну кнопку. Вибір гравця висвічується під написом Player червоним кольором. Після вибору гравця, комп'ютер випадковим чином робить вибір серед трьох варіантів, і результат його вибору виводиться під написом Computer зеленим кольором.

Якщо варіанти гравця і комп'ютера однакові, то зараховується нічия, і жоден з гравців не отримує балів. Якщо варіанти різні, то той, хто за правилами гри перемає, отримує бал, який додається до балів гравців на ігрове поле. Також при цьому синім кольором пишеться результат раунду, тобто хто є переможцем.

Можна реалізувати різні сценарії гри, або зробити її нескінченною, і тоді можна грати до тих пір, поки не буде закрито вікно з ігровим полем, або встановити певну кількість раундів, і тоді переможцем вважатиметься той, хто набрав більшу кількість очок за ці раунди.

Розробка та реалізація коду цієї простої гри дає чудову можливість засвоїти базові конструкції мови Python, такі як змінні, умовні оператори (if, elif, else), цикли, функції та обробку виключень, допомагає вдосконалити навички логічного мислення та алгоритмічного підходу до розв'язання проблем, що є ключовими для будь-якого програміста, вчать роботі з графічним інтерфейсом за допомогою Tkinter. Також це можливість навчитися основам тестування програмного забезпечення, перевіряючи різні сценарії гри та впевнюючись, що програма працює як очікувалося.

Хоча "Камінь, ножиці, папір" є простою грою, алгоритм передбачає можливість експериментувати з додаванням нових функцій, таких як різні рівні складності, логування результатів, або навіть створення мережевої гри за допомогою сокетів або веб-технологій.

Список використаних джерел:

1. <https://docs.python.org/uk/3/library/tkinter.html>
2. <https://gist.github.com/Heisen47/368d8aaaf74e14c6d7b7af8de2ac0f90>

Annotations: *The paper considers the implementation of a project to create the software code of the algorithm of the game "Rock, Scissors, Paper" in the Python programming language. It is supposed to be a user-computer game, where the first move is made by the person, and the computer randomly makes a response move. Points are awarded to the winner of the round, and nobody gets anything for a tie..*

Key words: *programming, algorithm, python, tkinter module, interface, random module.*

Науковий керівник: Пархоменко О.Ю.,

*к.ф.-м.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.432.2

МОВА ПРОГРАМУВАННЯ АСЕМБЛЕР

Мокан Дмитро Володимирович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Асемблер є низькорівневою мовою програмування, яка безпосередньо взаємодіє з процесором комп'ютера. Він відіграє важливу роль у розробці системного програмного забезпечення, драйверів пристроїв та оптимізації критичних до продуктивності компонентів програм. Ця доповідь охоплює історію розвитку асемблера, його принципові особливості та відмінності від інших мов програмування, а також надає приклади коду з детальними поясненнями. Метою є надання глибокого розуміння цієї потужної мови низького рівня та її застосування в сучасній розробці програмного забезпечення.*

Ключові слова: *асемблер, низькорівнева мова програмування, машинний код, процесор, оптимізація, системне програмне забезпечення.*

Асемблер є однією з найдавніших і найпотужніших мов програмування, яка дозволяє безпосередньо взаємодіяти з апаратним забезпеченням комп'ютера на найнижчому рівні. Протягом десятиліть асемблер був основною мовою програмування для багатьох комп'ютерних систем, оскільки він забезпечував максимальний контроль над апаратним забезпеченням і оптимізацію продуктивності. Однак з розвитком високорівневих мов програмування, таких як С, С++ та Java, асемблер поступово відійшов на другий план для більшості загальних програмістських завдань, але все ще продовжує відігравати важливу роль у розробці системного програмного забезпечення, драйверів пристроїв та оптимізації критичних до продуктивності компонентів програм. Він також широко використовується в галузях, де необхідна максимальна продуктивність і безпосередній контроль над апаратним забезпеченням, наприклад, у вбудованих системах, іграх та мультимедійних додатках.

Асемблер є низькорівневою мовою програмування, що означає, що він безпосередньо взаємодіє з процесором комп'ютера на рівні машинного коду. Це надає йому кілька ключових переваг та особливостей:

1. Близькість до апаратного забезпечення: асемблер дозволяє програмістам безпосередньо маніпулювати регістрами, пам'яттю та іншими апаратними компонентами комп'ютера. Це забезпечує максимальний контроль і оптимізацію продуктивності, але вимагає глибокого розуміння архітектури процесора.
2. Висока продуктивність: оскільки асемблер безпосередньо перекладається в машинний код, він забезпечує найвищу можливу продуктивність у порівнянні з

високорівневими мовами програмування, які потребують додаткового шару абстракції та компіляції.

3. Мнемонічні коди: асемблер використовує мнемонічні коди, які є скороченнями для команд процесора. Це полегшує читання та написання коду в порівнянні з безпосереднім використанням машинного коду.

4. Залежність від архітектури: асемблер тісно пов'язаний з архітектурою процесора, для якого він створений. Це означає, що код асемблера, написаний для однієї архітектури, не буде працювати на іншій без перекладу.

5. Складність: асемблер вважається більш складним для вивчення та використання, ніж високорівневі мови програмування, оскільки він вимагає глибокого розуміння архітектури процесора та низькорівневих деталей.

На відміну від високорівневих мов програмування, таких як C, C++, Java або Python, асемблер не має вбудованих абстракцій та структур даних високого рівня. Натомість він оперує безпосередньо на рівні машинних інструкцій, регістрів і пам'яті. Це робить його більш складним для розробки великих і складних програм, але надзвичайно потужним для оптимізації та взаємодії з апаратним забезпеченням на найнижчому рівні.

Розглянемо декілька прикладів коду на асемблері для процесора x86 з детальними поясненнями:

1. Додавання двох чисел:

```
section .text
    global _start
_start:
    ; Завантажити значення в регістри
    mov eax, 5    ; eax = 5
    mov ebx, 10   ; ebx = 10
    ; Додати значення та зберегти результат
    add eax, ebx  ; eax = eax + ebx (eax = 15)
    ; Завершити програму
    mov eax, 1    ; sys_exit (1) для виходу
    xor ebx, ebx  ; вихідний код 0
    int 0x80     ; викликати системну функцію
```

У цьому прикладі ми завантажуюємо значення 5 і 10 у регістри `eax` та `ebx` відповідно. Потім використовуємо інструкцію `add` для додавання значень цих регістрів, і результат зберігається в `eax`. Нарешті, ми виконуємо системний виклик для завершення програми.

2. Обчислення факторіалу числа:

```
section .text
    global _start
_start:
    ; Завантажити значення в регістри
    mov eax, 5    ; eax = 5 (число, факторіал якого потрібно обчислити)
    mov ebx, 1    ; ebx = 1 (акумулятор для факторіалу)
loop:
    ; Обчислити факторіал
```

```

mul ebx      ; eax = eax * ebx
dec eax      ; eax = eax - 1
jnz loop     ; якщо eax != 0, перейти до loop
; Результат факторіалу зберігається в ebx
mov eax, 1    ; sys_exit (1) для виходу
int 0x80     ; викликати системну функцію

```

У цьому прикладі ми завантажуюмо число 5 у регістр `eax` і використовуємо регістр `ebx` як акумулятор для обчислення факторіалу. Ми використовуємо цикл `loop`, який множить `eax` на `ebx` (початкове значення `ebx` дорівнює 1), а потім зменшує `eax` на 1. Цикл продовжується, доки `eax` не стане рівним 0. Після виходу з циклу, результат факторіалу зберігається в `ebx`.

Ці приклади демонструють, як асемблер працює безпосередньо з регістрами та машинними інструкціями для виконання обчислень та управління потоком виконання програми. Незважаючи на свою простоту, асемблер залишається потужним інструментом для оптимізації та розробки системного програмного забезпечення.

Асемблер є унікальною низькорівневою мовою програмування, яка забезпечує безпосередню взаємодію з апаратним забезпеченням комп'ютера. Незважаючи на появу багатьох високорівневих мов, асемблер продовжує відігравати важливу роль у розробці системного програмного забезпечення, драйверів пристроїв та оптимізації критичних до продуктивності компонентів програм.

Список використаних джерел:

1. "Low Level Programming" by Jonathan Blow
https://en.wikipedia.org/wiki/Low-level_programming_language
2. "Real World Assembly Language" by Randall Hyde
<https://hackaday.com/2020/08/25/assembly-language-for-real/>

Abstract: *Assembler is a low-level programming language that directly interacts with the computer processor. It plays an important role in the development of system software, device drivers, and optimization of performance-critical application components. This talk covers the history of assembly language development, its fundamental features and differences from other programming languages, and provides code examples with detailed explanations. The goal is to provide a deep understanding of this powerful low-level language and its applications in modern software development.*

Keywords: *assembler, low-level programming language, machine code, processor, optimization, system software.*

Науковий керівник: Тищенко С.І.,

к.п.н., доцент,

доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій,

*Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 330.46

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ**Помазнюк Тетяна Андріївна**

здобувач вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Штучний інтелект стає невід'ємною складовою сучасної технологічної революції, впливаючи на різні сфери нашого життя, зокрема на економіку. Спроможність штучного інтелекту аналізувати великі обсяги даних, робити прогнози та приймати рішення в реальному часі надає йому ключове значення для вдосконалення економічних процесів.*

Ключові слова: *штучний інтелект, цифрові технології, економічні дослідження, цифрова економіка.*

Штучний інтелект – розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, який швидко розвивається, і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Ці завдання можуть варіюватися від простих дій, як-от розпізнавання мови чи зображень, до більш складних завдань, як-от ігри чи водіння автомобіля [1].

Одна зі сфер застосування штучного інтелекту, включаючи його симбіоз з природною обробкою мови, – голосові записи, які ми чуємо, звертаючись в банк. Яскравим прикладом є одна компанія, яка замінила великий колл-центр, близько 4 тисяч осіб, штучним інтелектом і залишила тільки 70 осіб у штаті, розподіливши людські ресурси в інші сфери [2].

Впровадження нових технологій революціонізує економіку, сприяючи швидкому розвитку компаній та їхньому виходу на світовий ринок. Цей процес також призводить до змін в структурі зайнятості, створення високопродуктивних робочих місць і виникнення нових професій. Однак цифрові технології не лише підвищують інтелектуальність праці, формуючи попит на фахівців з цифровими навичками та креативним мисленням, а й породжують загрозу зменшення зайнятості та заміщення роботами та штучним інтелектом в окремих сферах.

Штучний інтелект впливає на світову економіку через два основні джерела. По-перше, за допомогою автоматизації рутинних завдань, що призводить до збільшення продуктивності в секторах, таких як виробництво та транспорт. Інтеграція алгоритмів штучного інтелекту передбачає використання роботів та автономних транспортних засобів. Друге джерело впливу – покращення продуктивності завдяки інтеграції технологій штучного інтелекту в робочу силу підприємств. Це вимагатиме інвестицій у розробку програмного забезпечення та систем штучного інтелекту. Автоматизація частково зменшить потребу в людських ресурсах, забезпечуючи загальне підвищення продуктивності [3].

Зміни, що відбуваються з «живою працею», доцільно розглядати за двома аспектами. Перший аспект полягає у зменшенні її частки в виробництві товарів та послуг, що може викликати загрозу для робочих місць, особливо серед працівників без вищої освіти та молоді. Впровадження одного додаткового робочого місця на тисячу працівників призводить до зниження зайнятості на 0,16-0,20 в.п. Другий аспект вказує на збільшення цінності креативної праці у цифровій економіці, особливо в наукомістких та інноваційних галузях. Зростання попиту на фахівців, здатних створювати нові продукти та послуги, може призвести до соціальної нерівності, оскільки оплата за креативну працю зростає швидше, ніж за рутинні завдання. Це може призвести до розриву у рівнях заробітної плати та викликати соціальні напруження серед населення [4].

В цілому, ці два аспекти визначають нові виклики та можливості, які супроводжують перехід до цифрової економіки. Необхідно розглядати ці зміни як можливість для створення нових робочих місць та розвитку інновацій, але одночасно вирішувати соціальні та освітні завдання, щоб забезпечити сталість інклюзивного економічного росту.

Сьогодні не знайдеться ні однієї галузі, де не намагалися застосувати штучний інтелект. Наприклад, магазин Amazon не має жодного обслуговуючого персоналу і повністю керується штучним інтелектом, який відслідковує кожну покупку та автоматично виставляє покупцям рахунки. Активно роботи вливаються в логістику та банківську справу. Штучний інтелект контролює завантаження товару, транспортування, кліматичні умови зберігання, виконання банківських переказів та інше. Це дає змогу зменшити ризики помилок і скоротити до хвилин процеси, на виконання яких йшли дні [5].

Штучний інтелект знаходить застосування в різних галузях, включаючи юридичні консультації, виробництво та електронну комерцію. Навіть у медицині та журналістиці вже є відчутний його вплив. Водночас, ця інновація несе загрозу для робочих місць, зокрема у водіїв, продавців та журналістів. Медичні працівники також можуть відчутно зменшення попиту через автоматизацію деяких діагностичних процесів. Такі зміни створюють економічні та суспільні виклики, включаючи соціальну нерівність та збільшення безробіття.

Згідно з даними звіту (Всесвітній економічний форум) у 2018 р. структура відпрацьованих годин співвідношення людина – машина виглядає: 71% на 29%. За 2022 р. це співвідношення становить 58% на 42%. До 2022 р. – 62% інформації та даних організації, її обробка, пошук та передача будуть виконуватися машинами в порівнянні з 46% сьогодні. Водночас ті завдання, в яких на сьогодні має перевагу людина також будуть автоматизовані [4]. Загальною тенденцією є збільшення автоматизації в економіці, що може вплинути на структуру праці та вимагати переосвіти та адаптації робочої сили до нових умов.

До 2030 року світовий ВВП може зрости на 14% (еквівалент 15,7 трлн доларів США) у результаті прискореного розвитку та впровадження штучного інтелекту. Обсяг економічної вигоди від використання інструментів штучного

інтелекту значною мірою залежатиме від швидкості розвитку та поширення. Якщо штучний інтелект стане компонентом великого обсягу продукції, він стане невід’ємною частиною життя багатьох людей [6].

Отже, впровадження штучного інтелекту в економіку має різнобічні наслідки. Загальною тенденцією є поступове впровадження технологій штучного інтелекту в різні сфери, викликаючи як позитивні, так і викликані проблемами трансформації в економіці та суспільстві. Для досягнення сталого розвитку необхідно уважно враховувати всі аспекти цього процесу, сприяти розвитку цифрових навичок та забезпечувати соціальну справедливість у контексті штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія: сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 10.03.2024).
2. Мінфін: офіційний веб-сайт / Мінфін; Штучний інтелект: майбутнє фінансової системи та економіки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/10/31/39408569/> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Могилевська О. Ю., Слободяник А. М., Сідак І. В. Вплив штучного інтелекту на українську і міжнародну економіку. *Київський економічний науковий журнал* : електрон. версія журналу 2023. №1. С. 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-6> (дата звернення: 10.03.2024).
4. Азьмук Н. А. Штучний інтелект у процесі праці у цифровій економіці: Нові виклики та можливості. *Економічний вісник Донбасу* : електрон. версія журналу 2019. №3(57). С. 138. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/161150> (дата звернення: 10.03.2024).
5. Шрейдер А. О., Дмитрів Б. В. Вплив штучного інтелекту на економіку та суспільство. *Маркетинг і контролінг : сучасні виклики підприємництва*: електрон. версія журналу 2017. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/6140/1/6717p.pdf>
6. Рябоконт Д. Штучний інтелект: помічник у відновленні економіки. *Економічна правда* : електрон. версія журналу 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/13/669909/> (дата звернення: 10.03.2024).

Abstract: *Artificial intelligence is becoming an integral part of the modern technological revolution, affecting various spheres of our lives, including the economy. The ability of artificial intelligence to analyze large amounts of data, make predictions and make decisions in real time makes it key to improving economic processes.*

Key words: *artificial intelligence, digital technologies, economic research, digital economy.*

Науковий керівник: Хилько І. І.,
старший викладач кафедри економічної кібернетики,
комп’ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.5:657.3

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ SAP BUSINESS ONE В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Рагуліна Анастасія Олександрівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто використання програмного забезпечення SAP Business One в управлінському обліку підприємств. Висвітлено ключові переваги цієї інтегрованої системи. Зазначено, що використання SAP Business One допомагає підприємствам підвищити ефективність та конкурентоспроможність на ринку, що робить його необхідним інструментом для сучасного бізнесу.*

Ключові слова: *управлінський облік, конкурентоспроможність, планування, бюджетування*

Управлінський облік у сфері послуг в сучасному бізнес-середовищі є важливою стратегічною складовою ефективного управління та досягнення успіху. Сектор послуг постійно розвивається, а конкуренція в ньому стає все більш жорсткою і непередбачуваною. У цьому контексті, важливість використання інструментів управлінського обліку зростає, щоб забезпечити ефективне вирішення стратегічних завдань, оптимізацію витрат, підвищення якості послуг та підтримку конкурентоспроможності.

Сучасні компанії у сфері послуг постійно стикаються з рядом викликів, серед яких – зміни в умовах ринку, зростання очікувань споживачів, впровадження нових технологій та нестабільність економічного середовища. Тому правильне управління та контроль над фінансами, ресурсами та процесами стає ключовими факторами успіху. Управлінський облік надає компаніям інструменти для ефективного аналізу, планування та прийняття стратегічних рішень, що дозволяє їм адаптуватися до змін та забезпечувати стійкий розвиток у конкурентному середовищі.

Управлінський облік в сфері послуг охоплює широкий спектр питань, включаючи планування, контроль витрат, оцінку продуктивності, аналіз ризиків та прийняття стратегічних рішень. Основна мета управлінського обліку – забезпечення компанії необхідною інформацією для досягнення стратегічних цілей та збільшення її конкурентоспроможності.

Однією з ключових аспектів управлінського обліку є бюджетування. Планування та контроль бюджетів дозволяють компаніям раціонально розподіляти ресурси, виявляти витрати та дозволяють реагувати на зміни у середовищі швидко та ефективно.

Ще одним важливим елементом управлінського обліку є аналіз ризиків. У сфері послуг ризики можуть мати різноманітний характер – від технологічних до фінансових. Аналіз ризиків допомагає виявити потенційні загрози та розробляти стратегії для їх уникнення або зменшення наслідків. Управлінський облік у сфері послуг включає в себе оцінку якості та продуктивності. Моніторинг і аналіз якості надання послуг допомагає компаніям підтримувати високий рівень задоволеності клієнтів та забезпечувати їх лояльність.

Особливість побудови системи управлінського обліку підприємств сфери послуг полягає у необхідності забезпечення комплексного підходу, автоматизації управлінських рішень та постійного вдосконалення, що вимагає гнучкості. Це обумовлено важливістю досягнення високої якості обслуговування клієнтів для таких підприємств [2, с. 355].

Впровадження та використання програмного продукту SAP Business One на підприємствах сприятиме підвищенню ефективності управління та зниження ризиків. SAP Business One – це інтегрована система управління підприємством, яка призначена для малого та середнього бізнесу. Вона включає в себе модулі для управління фінансами, складом, продажами, закупівлями, виробництвом, а також аналітики та звітності [3].

Однією з ключових функцій, яку забезпечує SAP Business One, є контроль над фінансовими операціями. Система дозволяє вести облік фінансових транзакцій, створювати звіти та проводити аналіз фінансових показників у режимі реального часу. Такий підхід сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, оскільки базується на точній інформації щодо фінансового стану підприємства.

SAP Business One забезпечує ефективне управління складським обліком, дозволяє вести облік залишків товарів, контролювати переміщення товарів по складу, відстежувати серії та партії товарів. Це сприяє оптимізації процесів закупівлі та продажу товарів.

Підсистема також надає можливість планувати виробництво, вести облік витрат на виробництві, контролювати виконання виробничих завдань та якість продукції. Застосування SAP Business One сприяє поліпшенню управління виробництвом.

Отже, використання програми SAP Business One в управлінському обліку може значно спростити щоденні операції та забезпечити повний огляд на діяльність підприємства. Введення SAP Business One дозволяє підприємствам оптимізувати внутрішні процеси, зосередитися на стратегічних завданнях, тим самим підвищити їхню ефективність. Це стане важливим фактором для досягнення успіху в сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Мазурець А. І. Управлінський облік: сутність та значення в умовах сьогодення / А.В. І. Мазурець // Студентський вісник НУВГП: зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП, 2022. С. 62-66.

2. Волик, Н. Г., Діденко, А. В. Особливості управлінського обліку на підприємствах сфери послуг // Економіко-правові аспекти господарювання:

сучасний стан, ефективність та перспективи : IX міжнародна науково-практична конференція (22-23 вересня 2023 року, м. Одеса). - Одеса: Одеський національний економічний університет. 2023. С. 354-355.

3. SAP Business One. Офіційний сайт. URL: <https://www.sap.com/ukraine/products/erp/business-one.html> (дата звернення 10.03.2024 р.)

Abstract: *The study examines the use of SAP Business One software in the management accounting of enterprises. The key advantages of this integrated system are highlighted. It is noted that the use of SAP Business One helps enterprises increase efficiency and competitiveness in the market, making it a necessary tool for modern business.*

Keywords: *management accounting, competitiveness, planning, budgeting*

Науковий керівник: Кучмійова Т. С.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерний наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.9

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВЕБ ТЕХНОЛОГІЙ

Рильов Нікіта В'ячеславович,
здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *В дослідженні аналізується вплив впровадження сучасних інформаційних систем на управлінські процеси сільськогосподарських підприємств у контексті глобалізації та стрімкого розвитку веб-технологій. Детально розглядається використання веб-технологій для покращення комунікації та оптимізації бізнес-процесів, що може виявитися ключовим фактором для підвищення ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.*

Ключові слова: *сільськогосподарське управління, інформаційні системи, глобалізація, веб-технології, комунікація, оптимізація бізнес-процесів, стратегічне прийняття рішень, ефективність, конкурентоспроможність.*

У сучасних умовах сільське господарство стикається з викликами глобалізації та швидкого розвитку інформаційних технологій. Необхідність впровадження сучасних інформаційних систем у менеджменті сільськогосподарських підприємств стає актуальною проблемою. Зокрема, веб технології можуть забезпечити ефективну комунікацію та обмін даними між різними відділами підприємства, сприяючи оптимізації бізнес-процесів.

У рамках даного дослідження розглядається вплив впровадження сучасних інформаційних систем на управлінські процеси сільськогосподарських підприємств. Досліджується використання веб технологій для покращення комунікації між різними рівнями управління та підвищення ефективності прийняття стратегічних рішень.

Результати дослідження можуть бути корисними для менеджерів сільськогосподарських підприємств, які прагнуть оптимізувати свою діяльність та підвищити конкурентоспроможність за допомогою сучасних технологій управління.

Впровадження сучасних інформаційних систем у сільське господарство може вирішувати ряд ключових завдань. Насамперед, це оптимізація виробничих процесів, адже використання інформаційних систем дозволяє автоматизувати та оптимізувати виробничі процеси, що призводить до економії часу та ресурсів. Наприклад, системи моніторингу можуть надавати реальний час інформації про стан посівів, погоду та стан обладнання. Існує багато онлайн-сервісів та програмних продуктів, які можуть допомогти у моніторингу посівів, погодних умов та стану обладнання. Наприклад, системи моніторингу посівів та ґрунту FarmApp, Cropio, CropX надають детальну інформацію про стан посівів на основі аналізу супутникових знімків та даних від датчиків у ґрунті, John Deere Operations Center, Climate FieldView пропонують інтегровані рішення для моніторингу посівів виробникам сільгосптехніки. Метеорологічні сервіси Weathercloud, aWhere, Accuweather пропонують спеціалізовані погодні дані та прогнози для сільського господарства, а сервіси моніторингу обладнання John Deere JDLink, Climate FieldView дозволяють відстежувати роботу сільгосптехніки та її місцезнаходження. Існують і комплексні платформи управління фермою, такі як Agrivi, FarmLogs, Granular, що об'єднують різноманітні дані про посіви, погоду, обладнання та фінанси в єдиному інтерфейсі. Варто зазначити, що деякі великі компанії пропонують власні інтегровані рішення, як-от John Deere чи Climate Corporation. Водночас, безліч стартапів пропонують більш вузькоспеціалізовані додатки. Вибір оптимальної системи залежить від конкретних потреб та масштабу господарства.

Підвищення рівня якості прийняття рішень – це друге з ключових завдань, адже завдяки інформаційним системам менеджменту, керівництво сільськогосподарського підприємства отримує точні та зрозумілі дані для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Серед прикладів таких рішень слід насамперед згадати системи підтримки прийняття рішень (СППР) – це комплексні програмні продукти, які інтегрують дані з різних джерел, моделі та аналітичні інструменти для надання рекомендацій з управління. Прикладами є

Granular Insights, Agrivi СППР, платформа BASF. Аналітичні платформи даних агрегують різномірні дані (погода, врожайність, ціни та інше) і надають інструменти для візуалізації, аналізу трендів та прогнозування, і це наприклад, Gro Intelligence, Taranis, Descartes Labs. Смарт-асистенти та експертні системи Пролекс, BASF Xarvio, Climate FieldView використовують штучний інтелект і машинне навчання для виявлення закономірностей у даних і консультування з питань агровиробництва. Системи підтримки прийняття оперативних рішень Фунгіком, ZedX та інші спеціалізуються на конкретних завданнях, наприклад, вибір оптимальних строків посіву, норм внесення добрив тощо. Вибір конкретної системи залежатиме від розміру підприємства, спеціалізації, доступного бюджету та готовності адаптувати нові технології менеджментом організації.

Також суттєвим результатом впровадження ІТ є підвищення ефективності комунікації. Веб-технології дозволяють створювати централізовані системи комунікації між різними відділами та співробітниками. Це сприяє швидкому обміну інформацією, уникненню затримок та сприяє злагодженому функціонуванню всього підприємства. Корпоративні месенджери та системи обміну повідомленнями Microsoft Teams, Slack, Flock, Google Chat дозволяють створювати окремі канали/чати для різних проєктів, відділів, груп співробітників та обмінюватися повідомленнями, файлами, проводити відеодзвінки. Системи спільної роботи та управління проєктами Trello, Asana, Wrike, Jira допомагають організувати завдання, контролювати їх виконання, залучати потрібних співробітників до певних проєктів. Хмарні сервіси зберігання та спільного доступу до файлів Google Drive, Microsoft OneDrive, Dropbox забезпечують централізоване зберігання документів, таблиць, презентацій з можливістю надання прав доступу різним групам. Системи для проведення відео конференцій Zoom, Google Meet, Microsoft Teams дозволяють проводити онлайн-наради, презентації, тренінги з багатьма учасниками незалежно від їх місцезнаходження. Вибір технологій залежить від розміру підприємства, бюджету, наявних ІТ-ресурсів та специфіки завдань. Часто застосовується комбінація кількох рішень для покриття всіх аспектів внутрішньої комунікації.

Використання інформаційних систем вимагає підготовки персоналу. Такі системи можуть стати стимулом для навчання та розвитку сільських працівників, що підвищить їхню кваліфікацію та сприятиме більш ефективному використанню технологій. Інформаційні системи дозволяють підприємствам легко адаптуватися до змін у законодавстві, ринкових умовах та технологічних тенденціях.

У цілому, впровадження сучасних інформаційних систем в сільське господарство сприяє трансформації цієї галузі, роблячи її більш конкурентоспроможною, стійкою та відкритою до інновацій.

Список використаних джерел:

1. Вплив інформаційних систем на ефективність управління сільськогосподарськими підприємствами <https://library.if.ua/book/119/8008.html>.

– Міністерство аграрної політики та продовольства України
<https://minagro.gov.ua/>.

2. Інформаційні системи в управлінні сільськогосподарським підприємством

https://pidru4niki.com/16290813/menedzhment/upravlinski_informatsiyni_sistemi

3. Сільське господарство 4.0: Інформаційні технології для майбутнього продовольства <https://www.0532.ua/list/317044>

Abstract: *This thesis explores the impact of implementing modern information systems on the managerial processes of agricultural enterprises in the context of globalization and rapid development of web technologies. The study analyzes the use of web technologies to enhance communication and optimize business processes, which can be crucial for improving the efficiency and competitiveness of agricultural enterprises.*

Keywords: *agricultural management, information systems, globalization, web technologies, communication, business processes optimization, strategic decision-making, efficiency, competitiveness.*

Науковий керівник: Пархоменко О.Ю.,

к.ф.-м.н., доцент,

доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та

інформаційних технологій,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

УДК 004.67

ПОНЯТТЯ «ЧОРНИЙ ЯЩИК» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ

Ромбак Василь Петрович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто поняття "Чорний ящик" в інформаційному аналізі систем, проаналізовано підходи та методи у дослідженні комплексних систем, де внутрішні механізми залишаються невідомими або недоступними для безпосереднього аналізу. Зосереджено увагу на взаємодії між вхідними та вихідними процесами системи, ігноруючи внутрішню структуру.*

Ключові слова: *чорний ящик, система, програмне забезпечення, інформаційний аналіз.*

Суть підходу "чорного ящика" полягає в тому, що аналітик чи спостерігач вивчає зовнішні взаємодії системи з оточуючим середовищем, не звертаючи

уваги на її внутрішню структуру та механізми роботи. Це дозволяє спростити аналіз складних систем і фокусуватися на важливих аспектах взаємодії. Застосування поняття "чорного ящика" допомагає зрозуміти поведінку системи через спостереження за її зовнішніми проявами, що дозволяє зробити висновки про її функціонування та можливі шляхи оптимізації. Поняття "чорний ящик" в інформаційному аналізі систем.

Використання концепції "чорного ящика" спрощує процес аналізу з тієї причини, що воно дозволяє ігнорувати складність внутрішньої організації системи. Це особливо корисно у випадках, коли дослідження спрямоване на розуміння зовнішніх вихідних даних системи, а також її реакції на різні зовнішні подразники. Таким чином, головною метою аналізу систем типу "чорний ящик" є встановлення взаємозв'язків між вхідними та вихідними даними, з мінімізацією уваги до внутрішніх процесів системи.

Ключовим аспектом ефективного використання методології "чорного ящика" є оптимальний підбір параметрів для аналізу. Це означає, що аналітикам потрібно чітко розрізняти, які вхідні дані є релевантними для визначення поведінки системи, і як вихідні дані можуть бути інтерпретовані в контексті цих входів. Особливо це стає актуальним при роботі зі складними системами, де можливості внутрішнього доступу обмежені чи відсутні взагалі.

Окрім теоретичних досліджень, концепція "чорний ящик" знаходить широке застосування в практичній сфері, зокрема у тестуванні програмного забезпечення. Методи "чорного ящика" допомагають розробникам оцінити якість програмного забезпечення, вимірявши його продуктивність і надійність на основі зовнішніх маніпуляцій та спостережень, не вдаючись до деталей реалізації коду. Це дозволяє зосередити увагу на пошуку та виправленні помилок, які можуть безпосередньо вплинути на кінцевого користувача, тим самим підвищуючи якість продукту.

Таким чином, концепція "чорного ящика" відіграє важливу роль у різних областях, починаючи від наукових досліджень і закінчуючи практичним застосуванням у промисловості та розробці програмного забезпечення. Вона надає аналітикам потужний інструмент для вивчення системних процесів, дозволяючи досягти значних результатів у розумінні та оптимізації систем, незалежно від їх внутрішньої складності.

У зв'язку з цим, "чорний ящик" може розглядатися як абстракція, яка втілює систему як самостійний об'єкт, що приймає вхідні дані, обробляє їх та генерує вихідні результати, не звертаючи уваги на внутрішні процеси, що відбуваються всередині. Такий підхід спрощує аналіз складних систем та дозволяє зосередитися на їх функціональності та взаємодії з іншими системами. Одним із ключових аспектів концепції "чорного ящика" є можливість моделювання системи як частини більшої системи, не доводячи до деталізації його компонентів. Це дозволяє аналітикам або дослідникам розглядати систему як частину цілого, аналізуючи її функціональні можливості та взаємодію з іншими системами без необхідності вивчення всіх деталей її побудови.

Крім того, ідея "чорного ящика" може застосовуватися для кращого розуміння процесів взаємодії між різними системами або механізмами.

Наприклад, у сфері комп'ютерних систем "чорний ящик" може виступати як програмне забезпечення, що працює з іншими програмами або апаратними пристроями через визначені інтерфейси, не звертаючи уваги на всю складну логіку та алгоритми, що лежать в основі.

Загалом, поняття "чорного ящика" є потужним інструментом для аналізу та розуміння складних систем у різних галузях, допомагаючи аналітикам спростити процес дослідження та акцентувати увагу на головних аспектах функціонування системи без необхідності докладного вивчення всіх її компонентів.

Поняття "чорного ящика" використовується не лише для аналізу та розуміння складних систем, а й як методологічний інструмент в науці, технологіях, інженерії та навіть в соціальних науках. Воно дозволяє дослідникам та інженерам концентруватися на входах та виходах системи, ігноруючи її внутрішню складність. Це особливо важливо при роботі з системами, де повне розуміння всіх внутрішніх процесів є надмірно складним, неможливим або непрактичним.

"Чорний ящик" забезпечує суттєві переваги під час вирішення проблем і розробки нових технологій. Наприклад, у програмуванні використання об'єктно-орієнтованих методів та інкапсуляції даних дозволяє розробникам створювати більш модульні та легко масштабовані програми, де окремі компоненти можуть бути розглянуті як "чорні ящики", зміни в яких не впливають на решту системи.

В інженерії це поняття може застосовуватися для аналізу складних систем, як-от двигуни автомобілів або комп'ютерні мережі, дозволяючи інженерам ефективно управляти проектами та оптимізувати процеси без необхідності розуміння кожної деталі функціонування системи.

В соціальних науках концепція "чорного ящика" використовується для дослідження поведінкових патернів та соціальних систем, де дослідникам часто достатньо аналізувати лише зовнішні прояви соціальних явищ без вдавання в їхню внутрішню структуру.

Отже, концепція "чорного ящика" виявляється надзвичайно корисною у багатьох областях завдяки своїй універсальності та здатності спрощувати аналіз складних систем, дозволяючи фахівцям відновлювати уявлення про те, як функціонують ці системи на практиці.

Список використаних джерел:

1. Охріменко В. М. Теорія систем та системний аналіз”/ Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. М. Охріменко, Т. Б. Воронкова. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 24 с.

2. Модель «Чорного ящика». Визначення системи. URL: <http://rua.pp.ua/model-chernogo-yaschika-23366.html> (дата звернення: 08.03.2024)

3. Тестування Black Box: Програмне забезпечення на стійці. URL: <https://uk.itpedia.nl/2019/01/23/black-box-testing-software-op-de-pijnbank/> (дата звернення: 08.03.2024)

Abstract: *The concept of "Black box" in the information analysis of systems is considered, the approaches and methods in the study of complex systems, where the internal mechanisms remain unknown or inaccessible for direct analysis, are analyzed. Attention is focused on the interaction between the input and output processes of the system, ignoring the internal structure.*

Keywords: *Black box, system, software, information analysis.*

Науковий керівник: Жебко О.О.,
*асистент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.04

ВИКОРИСТАННЯ МОДУЛЯ TURTLE ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГРАФІКИ ТА АНІМАЦІЇ В PYTHON

Русанов Юрій Олександрович

*здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *Дослідження присвячено аналізу можливостей модуля Turtle для створення графіки та анімації у мові програмування Python. Вона охоплює історію розвитку модуля, його основні функції та методи, а також демонструє практичний приклад використання. Доповідь спрямована на підтримку освітнього процесу в галузі комп'ютерних наук і програмування, а також надає рекомендації щодо ефективного використання модуля для розвитку навичок у візуалізації даних і комп'ютерній графіці.*

Ключові слова: *Python, модуль Turtle, графіка, анімація, програмування.*

Модуль Turtle у Python дозволяє користувачам виконувати команди, які переміщують "черепашку" по екрану, залишаючи за собою лінії, щоб створити графічне зображення. Користувачі можуть контролювати напрямок, колір, товщину ліній та інші параметри, щоб створити різноманітні візуальні ефекти. Також модуль підтримує розробку простих ігор та інтерактивних проектів, що робить його ідеальним інструментом для освітніх цілей.

Для демонстрації можливостей модуля Turtle наведемо приклад коду, який ілюструє створення базових графічних фігур, кольорових малюнків і простих анімацій. Цей приклад може слугувати як вихідний пункт для розробки власних проектів та дослідження можливостей модуля.

Код створює анімаційний ефект, де дві черепашки обертаються навколо центральної точки, кожна з них зафарбована різним кольором. Давайте розберемо кожну частину коду докладніше:

from turtle import *. Імпортуємо всі символи (функції, класи, змінні) з графічної бібліотеки *turtle*, роблячи їх доступними без префіксу *turtle*.

from time import sleep. Імпортуємо функцію *sleep* з модуля *time*, що дозволяє вам призупинити виконання програми на певний час.

bgcolor("black"). Встановлюємо колір фону вікна *turtle* у чорний.

t = [Turtle(), Turtle()]. Створюємо список *t*, що містить два об'єкти *Turtle* з бібліотеки *turtle*. Ці об'єкти будуть використовуватися для малювання фігур на екрані.

x = 6. Визначаємо змінну *x* і присвоюємо їй значення 6. Це значення буде використовуватися пізніше для контролю розміру фігур.

colors = ["red", "yellow", "blue", "lime"]. Створюємо список *colors*, що містить чотири назви кольорів: *"red"*, *"yellow"*, *"blue"*, *"lime"*. Ці кольори будуть використовуватися для малювання спіральних візерунків.

Цикл *for* ітерує список *t* (що містить дві черепахи):

i.speed(0). Встановлює швидкість малювання поточної черепахи (*i*) на максимальну (*0*).

i.color("white"). Встановлює колір пера поточної черепахи (*i*) у білий.

i.shape("circle"). Встановлює форму поточної черепахи (*i*) у коло.

i.shapesize(0.3). Встановлює розмір кола для поточної черепахи (*i*) у 0,3 від стандартного.

i.width(3). Встановлює товщину лінії пера, що використовується поточною черепахою (*i*), у 3 пікселі.

i.penup(). Піднімає перо поточної черепахи (*i*), щоб вона не малювала при переміщенні.

i.seth(90). Встановлює напрямок (*heading*) поточної черепахи (*i*) у 90 градусів (вгору).

i.fd(350). Переміщує поточну черепаху (*i*) вперед на 350 пікселів.

i.seth(-180). Встановлює напрямок поточної черепахи (*i*) у -180 градусів (вниз).

i.pendown(). Опускає перо поточної черепахи (*i*), щоб вона почала малювати.

t[0].penup(). Піднімає перо першої черепахи (*t[0]*).

delay(0). Вимикає анімацію між кроками.

speed(0). Встановлює загальну швидкість малювання на максимальну (*0*).

ht(). Скриває самі черепахи, залишаючи лише лінії.

sleep(4). Пауза на 4 секунди перед початком анімації.

Цикл *for* ітерує список *colors*:

color(i). Встановлює колір пера для поточної ітерації у колір (*i*) з списку *colors*.

Цикл *for* виконується 360 разів (по одному на градус).

t[0].fd(x). Переміщує першу черепаху (*t[0]*) вперед на *x* (6 пікселів), малюючи лінію.

t[0].lt(1). Повертає першу черепаху.

t[0].lt(1). Повертає першу черепаху (*t[0]*) ліворуч на 1 градус на кожному кроці. Це створює ефект спіралі, що поступово звужується.

`pu()`. Піднімає перо першої черепахи (`t[0]`), щоб вона не залишала слідів під час переміщення до наступної позиції.

`goto(t[0].pos())`. Переміщує другу черепаху (`t[1]`) у поточну позицію першої черепахи (`t[0]`). Це встановлює точку відліку для малювання спіралі другою черепахою.

`pd()`. Опускає перо другої черепахи (`t[1]`), щоб вона почала малювати свою спіраль.

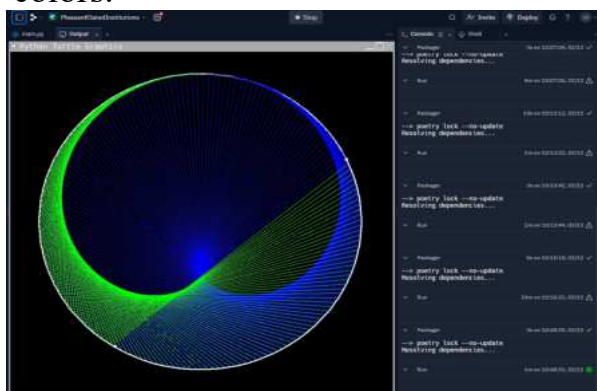
`t[1].fd(2 * x)`. Переміщує другу черепаху (`t[1]`) вперед на $2 * x$ (12 пікселів), малюючи лінію. Оскільки друга черепаха повертається на більший кут (2 градуси), її спіраль буде більш розширена, ніж спіраль першої черепахи.

`t[1].lt(2)`. Повертає другу черепаху (`t[1]`) ліворуч на 2 градуси на кожному кроці. Це створює ефект спіралі, що розширюється.

`goto(t[1].pos())`. Переміщує першу черепаху (`t[0]`) у поточну позицію другої черепахи (`t[1]`). Це встановлює точку відліку для наступного кола спіралі першої черепахи.

Завершення програми: `done()`: Ця функція завершує роботу вікна `turtle` і зупиняє програму.

Після виконання цього коду ми побачимо на екрані анімацію двох спіралей, що обертаються одна навколо одної. Перша спіраль буде звужуватися до центру, а друга – розширюватися назовні. Колір спіралей буде змінюватися щоразу після завершення повного оберту на 360 градусів, перебираючи кольори з визначеного списку `colors`.

Цей код демонструє основні принципи роботи з графічною бібліотекою `turtle` в Python. За допомогою простих команд можна створювати цікаві візуальні ефекти.

Список використаних джерел:

1. Основи програмування: методичні вказівки до виконання комп'ютерних практикумів з дисципліни «Основи програмування». Основи програмування мовою Python. / Уклад.: А. В. Яковенко. К.: НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», 2017. 87 с.

2. Костюченко А.О. Основи програмування мовою Python. Чернігів : ФОП Баликіна С.М., 2020. 180 с.

Abstract: The study is devoted to the analysis of the capabilities of the Turtle module for creating graphics and animation in the Python programming language. It covers the development history of the module, its main functions and methods, and

also demonstrates a practical example of use. The report aims to support the educational process in the field of computer science and programming, and also provides recommendations for the effective use of the module to develop skills in data visualization and computer graphics.

Keywords: *Python, Turtle module, graphics, animation, programming.*

Науковий керівник: Тищенко С.І.,
*канд. пед., наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.04

РОЗРОБКА НАЙПРОСТІШОГО КАЛЬКУЛЯТОРА В PYTHON

Сиротенко Віктор Дмитрович,
*здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *У цій науковій доповіді розглядається процес розробки найпростішого калькулятора з використанням мови програмування Python. Акцент робиться на поясненні кожного кроку в процесі створення програми, забезпеченні зрозумілого коду для початківців і представленні основних концепцій програмування, таких як змінні, функції та обробка виключень. Крім того, наводяться приклади коду з детальними коментарями, щоб полегшити розуміння. Ця доповідь може бути корисною як для новачків, які хочуть навчитися основам програмування на Python, так і для досвідчених розробників, які шукають чітке та зрозуміле пояснення створення простого калькулятора.*

Ключові слова: *Python, калькулятор, програмування, змінні, функції, обробка виключень, код, коментарі.*

Програмування – це захоплюючий і творчий процес, який дозволяє створювати різноманітні програмні рішення для вирішення повсякденних проблем. Одним з найпопулярніших завдань для початківців у програмуванні є створення калькулятора. Хоча це може здатися простим завданням, воно насправді дозволяє ознайомитися з багатьма основними концепціями програмування, такими як змінні, функції, обробка виключень та взаємодія з користувачем.

Розглянемо крок за кроком процес розробки найпростішого калькулятора на мові програмування Python. Ми почнемо з визначення вимог, а потім перейдемо до реалізації коду, забезпечуючи детальні пояснення на кожному етапі. Крім того, ми обговоримо деякі потенційні вдосконалення та розширення функціональності нашого калькулятора.

Перш ніж розпочати процес програмування, важливо чітко визначити вимоги до нашого калькулятора. У цьому прикладі ми будемо реалізовувати калькулятор, який може виконувати основні арифметичні операції: додавання, віднімання, множення та ділення. Програма повинна взаємодіяти з користувачем, отримуючи два числа та операцію, яку потрібно виконати, а потім виводити результат.

Тепер, коли ми визначили вимоги, ми можемо розпочати реалізацію коду нашого калькулятора на Python. Розглянемо кожен крок детально.

Отримання введених даних від користувача

```
num1 = float(input("Введіть перше число: "))
num2 = float(input("Введіть друге число: "))
operation = input("Введіть операцію (+, -, *, /): ")
```

У цьому коді ми використовуємо функцію `input()` для отримання вхідних даних від користувача. Перші два рядки отримують два числа, конвертуючи їх у тип `float` (числа з плаваючою точкою), щоб підтримувати десяткові значення. Третій рядок отримує операцію, яку потрібно виконати, у вигляді рядка.

Визначення функції для виконання операції

```
def perform_operation(num1, num2, operation):
    if operation == "+":
        result = num1 + num2
    elif operation == "-":
        result = num1 - num2
    elif operation == "*":
        result = num1 * num2
    elif operation == "/":
        if num2 != 0:
            result = num1 / num2
        else:
            print("Помилка: ділення на нуль!")
            return
    else:
        print("Невідома операція")
        return
    print(f"Результат: {num1} {operation} {num2} = {result}")
```

Ця функція `perform_operation` приймає два числа та операцію як аргументи. Вона використовує серію умовних конструкцій `if/elif/else` для визначення операції, яку потрібно виконати, і виконує відповідні обчислення. У випадку ділення на нуль функція виводить повідомлення про помилку і завершує свою роботу. Після виконання операції функція виводить результат у зручному для читання форматі за допомогою `f`-рядка.

Обробка виключень та виклик функції try:

```
perform_operation(num1, num2, operation)
except ValueError:
    print("Помилка: некоректне введення даних.")
```

Цей код обгортає виклик функції `perform_operation` в блок `try/except` для обробки можливих помилок. Якщо користувач вводить некоректні дані, наприклад, рядок замість числа, виникає виключення `ValueError`. У такому випадку програма виводить відповідне повідомлення про помилку.

Приклад роботи програми:

```
Введіть перше число: 10
Введіть друге число: 3
Введіть операцію (+, -, *, /): /
Результат: 10.0 / 3.0 = 3.3333333333333335
```

Ми розглянули процес розробки найпростішого калькулятора на Python. Ми визначили вимоги, реалізували код, забезпечивши детальні пояснення на кожному етапі, і продемонстрували приклад роботи програми.

Створення такого калькулятора є чудовою вправою для початківців у програмуванні, оскільки воно охоплює багато основних концепцій, таких як змінні, функції, обробка виключень та взаємодія з користувачем. Крім того, цей проект можна легко розширити, додавши нові функції, такі як обчислення математичних виразів, історія операцій або графічний інтерфейс користувача.

Загалом, розробка калькулятора на Python є відмінною відправною точкою для вивчення програмування і розуміння основних принципів створення програмного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Основи програмування: методичні вказівки до виконання комп'ютерних практикумів з дисципліни «Основи програмування». Основи програмування мовою Python. / Уклад.: А. В. Яковенко. К.: НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», 2017. 87 с.
2. Костюченко А.О. Основи програмування мовою Python. Чернігів : ФОП Баликіна С.М., 2020. 180 с.
3. Крєневич А.П. Python у прикладах і задачах. Частина 2. Об'єктно-орієнтоване програмування. Навчальний посібник. К.: ВПЦ "Київський Університет", 2020. 152 с.

Abstract: *This scientific report examines the process of developing the simplest calculator using the Python programming language. Emphasis is placed on explaining each step in the program creation process, providing understandable code for beginners, and introducing basic programming concepts such as variables, functions, and exception handling. In addition, code examples are provided with detailed comments to facilitate understanding. This talk can be useful both for beginners who want to learn the basics of Python programming and for experienced developers who are looking for a clear and understandable explanation of how to create a simple calculator.*

Keywords: *Python, calculator, programming, variables, functions, exception handling, code, comments.*

Науковий керівник: Тищенко С.І.,
*канд. пед., наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.62

РОБОТА З БАЗАМИ ДАНИХ В PYTHON: SQL ТА NOSQL

Тимошенко Єлизавета Сергіївна,
*здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *В дослідженні розглянуто бази даних SQL та NoSQL і робота з ними в Python. Наведено приклад використання модуля sqlite3, що дозволяє працювати з локальними SQL базами даних без зовнішніх залежностей. Розглянуто можливість використання бібліотеки pymongo для роботи з MongoDB в Python. Також проаналізовано особливості баз даних SQL та NoSQL і сфери їх використання.*

Ключові слова: *SQL, NoSQL, модуль sqlite3, бібліотека pymongo.*

SQL база даних (Structured Query Language) – це колекція даних, яка організована та зберігається за допомогою системи управління базами даних (СУБД), що підтримує мову SQL для маніпулювання цими даними. Вона складається з таблиць, де дані представлені у вигляді рядків (записів) та стовпців (атрибутів). Широко використовується в різних сферах, таких як бізнес, наука, освіта та інформаційні технології, завдяки її здатності зберігати та оброблювати великі обсяги даних та забезпечувати ефективний доступ до неї.

Python має бібліотеку SQLite, яка дозволяє працювати з локальними SQL базами даних без зовнішніх залежностей, через вбудований модуль sqlite3. Для підключення до віддалених SQL баз даних, таких як MySQL або PostgreSQL, можна використовувати сторонні бібліотеки, такі як mysql-connector-python та psycopg2. Також популярним вибором є бібліотека SQLAlchemy, яка пропонує ORM (Object Relational Mapping) для більш високорівневої роботи з базами даних.

Приклад використання модуля sqlite3:


```

import sqlite3
# Створення підключення до бази даних (або її створення, якщо вона не існує)
conn = sqlite3.connect('example.db')
# Створення курсору
cursor = conn.cursor()
# Створення таблиці
cursor.execute("CREATE TABLE IF NOT EXISTS stocks (date text, trans text,
symbol text, qty real, price real)")
# Вставка даних
cursor.execute("INSERT INTO stocks VALUES ('2022-01-05','BUY','RHAT',100,35.14)")
# Збереження (commit) змін
conn.commit()
# Закриття з'єднання
conn.close()

```

NoSQL база даних (Not Only SQL) – це тип бази даних, який відрізняється від традиційних SQL баз даних у використанні неструктурованих або півструктурованих даних та у відмові від фіксованої схеми таблиць. NoSQL бази даних – це не реляційні бази даних, що можуть зберігати дані у форматах, таких як key-value, document, wide-column, або graph.

NoSQL бази даних були розроблені для роботи з великими обсягами даних, розподіленими середніми та високими навантаженнями. Деякі приклади NoSQL баз даних включають MongoDB, Cassandra, Redis, Couchbase, Amazon DynamoDB та інші. Вони широко використовуються в різних галузях, таких як веб-розробка, аналітика даних, інтернет речей (IoT) та інші, де вимагається обробка великих обсягів неструктурованих даних або потрібне гнучке масштабування.

MongoDB – популярна NoSQL база даних, яка використовує документоорієнтований підхід. Для роботи з MongoDB в Python можна використовувати бібліотеку pymongo. Для початку роботи необхідно встановити pymongo та підключитися до сервера MongoDB:

```

pip install pymongo
from pymongo import MongoClient
# Створення підключення до MongoDB
client = MongoClient('mongodb://localhost:27017/')
# Вибір бази даних
db = client['test-database']
# Вибір колекції
collection = db['test-collection']
# Вставка документу
post = {"author": "Mike", "text": "My first blog post!", "tags": ["mongodb",
"python", "pymongo"]}
post_id = collection.insert_one(post).inserted_id

```

Під час вибору бази даних слід враховувати потреби вашого проекту.

SQL (реляційні бази даних) використовують таблиці зі структурованими даними, організованими у рядки та стовпці. Вони використовують схему, що передбачає фіксовані типи даних та обов'язковість вказівки структури даних. NoSQL (нереляційні бази даних) дозволяють зберігати неструктуровані або півструктуровані дані. Вони можуть використовувати різні моделі даних, такі як документи, графи, ключ-значення, стовпчасті тощо, залежно від конкретного випадку застосування.

SQL зазвичай складно горизонтально масштабувати, тобто розділити дані між декількома серверами для збільшення продуктивності та доступності, натомість NoSQL часто підтримують горизонтальне масштабування, що дозволяє розподіляти дані на кілька серверів.

SQL використовує SQL (Structured Query Language) для запитів до даних. Може бути потрібно виконання складних JOIN-операцій для об'єднання даних з різних таблиць, а в NoSQL може бути менша складність у формулюванні запитів, але це може залежати від конкретного типу NoSQL бази даних та її моделі даних.

SQL вимагає строгої схеми даних, де структура таблиць та типи даних фіксовані, а NoSQL дозволяє гнучкішу схему даних, де можна зберігати дані з різними структурами без необхідності відтворення схеми на всіх рівнях.

Враховуючи особливості кожної з баз, можна сформулювати сфери їх застосування. SQL зазвичай використовується для більш традиційних застосувань, таких як електронна комерція, фінанси, управління клієнтами тощо, а NoSQL застосовується там, де потрібно обробляти великі обсяги даних або працювати з неструктурованими даними, такими як аналітика великих даних, рекомендаційні системи, IoT (Internet of Things) тощо.

В одному проєкті можливе використання і SQL, і NoSQL баз даних, залежно від потреб. Інтеграція обох типів баз у Python проєкт залежить від специфічних вимог. Можна мати окремі модулі або класи для взаємодії з кожним типом бази даних і використовувати їх у коді відповідно до потреб обробки даних.

Список використаних джерел:

1. <https://mate.academy/blog/python/sql-nosql-databases-python/>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/SQL>
3. <https://alternativescience.net/programming/242-sql-chy-nosql-os-v-chomu-pytannya/>

***Annotation:** The research examines SQL and NoSQL databases and working with them in Python. An example of using the sqlite3 module is provided, which allows you to work with local SQL databases without external dependencies. The possibility of using the pymongo library to work with MongoDB in Python is considered. The peculiarities of SQL and NoSQL databases and their areas of use are also analyzed.*

***Keywords:** SQL, NoSQL, sqlite3 module, pymongo library.*

Науковий керівник: Пархоменко О.Ю.,
к.ф.-м.н., доцент,

*доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 004.92:004.73

СТВОРЕННЯ ДОВІДКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО САЙТУ З КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ

Чаус Ілля Олександрович,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *В дослідженні описується процес створення інформаційного сайту з комп'ютерних мереж, включаючи планування структури, розробку інтерактивного інтерфейсу та постійне оновлення контенту з використанням зворотного зв'язку користувачів.*

Ключові слова: *структура сайту, інтерактивний інтерфейс, оновлення контенту, комп'ютерні мережі, зворотний зв'язок.*

Інтернет став невід'ємною частиною життя людей, і знання про комп'ютерні мережі стають все більш важливими. Довідковий інформаційний сайт з комп'ютерних мереж може стати цінним ресурсом для людей, які хочуть вивчити основи мереж, налаштувати домашню мережу або просто отримати відповіді на питання про мережеві технології.

Створення структури сайту передбачає визначення основних тематичних блоків, які будуть присутні на веб-ресурсі. Наприклад, це може бути розділ «Основні поняття мережевих технологій», «Види комп'ютерних мереж», «Принципи роботи мереж», «Засоби мережевого зв'язку» тощо. Кожен тематичний блок далі розглядається з точки зору його структури. Наприклад, розділ «Види комп'ютерних мереж» може бути поділений на підкатегорії «Локальні мережі (LAN)», «Місцеві мережі (MAN)», «Глобальні мережі (WAN)». Ця структура має бути логічною та послідовною, щоб користувачам було легко орієнтуватися і знаходити необхідну інформацію.

Після визначення загальної структури сайту необхідно перейти до деталізації кожної категорії і підкатегорії. Для цього визначається конкретний зміст, який буде розміщений в кожній категорії. Наприклад, в підкатегорії «Локальні мережі (LAN)» можуть бути включені підтеми, такі як «Топології LAN», «Протоколи доступу до середовища», «Програмне забезпечення для управління LAN» тощо.

Навігаційна система повинна бути чіткою і зрозумілою. Для цього рекомендується використовувати консоль навігації або випадаюче меню для швидкого доступу до різних категорій і підкатегорій. Крім того, можна використовувати пошукову систему, яка дозволяє користувачам швидко знаходити необхідну інформацію за ключовими словами або фразами. Важливо також забезпечити наявність «хлібних крихт» або навігаційних шляхів, які показують користувачам поточне місце у структурі сайту і дозволяють швидко переходити до попередніх розділів.

Використання простого та зрозумілого дизайну також є важливим аспектом, що передбачає створення дизайну, який буде легко сприйматися користувачами будь-якого рівня технічної підготовки. Простий і зрозумілий дизайн дозволяє користувачам швидше зорієнтуватися на сайті та знайти потрібну інформацію. Для досягнення цього можуть використовуватися чіткі шрифти, відповідні колірні схеми, а також прості та зрозумілі іконки та символи.

Інтерактивні елементи, такі як графіка, анімація та візуалізації, можуть бути використані для поліпшення сприйняття інформації користувачами. Наприклад, діаграми або візуалізації мережевих топологій можуть допомогти візуалізувати складні концепції. Крім того, взаємодія з такими елементами може зробити процес навчання більш цікавим та заохочувальним.

Сучасні користувачі використовують різні пристрої для доступу до Інтернету, включаючи комп'ютери, планшети та мобільні телефони. Інтерфейс сайту повинен бути адаптивним і добре налаштованим до різних екранних розмірів та типів пристроїв, щоб забезпечити зручний доступ до інформації незалежно від типу пристрою, який використовує користувач. Така оптимізація включає адаптивний дизайн, що автоматично адаптується до розміру екрану, а також оптимізацію швидкості завантаження сторінок для мобільних пристроїв. Важливим для адміністратора є процес оновлення інформації на сайті. Цей етап передбачає встановлення системи, що дозволяє регулярно оновлювати інформацію на веб-сайті про комп'ютерні мережі і включає розробку графіку або календаря оновлень, який вказує час та частоту оновлень контенту. Наприклад, можна встановити щотижневі або щомісячні оновлення, а також вказати відповідальних осіб за проведення оновлень.

Для забезпечення різноманітності та достовірності інформації на сайті, важливо використовувати різні джерела, які можуть включати не лише офіційні документи та публікації, але й статті відомих експертів, відеоматеріали, онлайн курси тощо. Такий підхід дозволяє забезпечити користувачів достовірною та актуальною інформацією.

Важливо створити механізми, які стимулюють активну участь користувачів у покращенні і розширенні бази знань. Наприклад, можна використовувати функцію коментування, де користувачі можуть залишати свої зауваження, корекції або додавати нові факти та матеріали. Також можна розглядати можливість відкритого редагування деяких розділів сайту для активної участі користувачів у формуванні контенту. Також бажано встановити контакт із фахівцями в галузі комп'ютерних мереж та залучати їхні знання та

досвід до розробки контенту. Експертні огляди, статті або відеоінтерв'ю з такими людьми можуть бути корисними для користувачів, які шукають глибокі та кваліфіковані відповіді на свої запитання.

Можна передбачити систематичне проведення опитувань серед відвідувачів сайту для збору їхніх відгуків та зауважень. Опитування можуть стосуватися різних аспектів, включаючи якість контенту, зручність навігації, задоволення потреб користувачів тощо. Результати опитувань використовуються для аналізу потреб аудиторії та вдосконалення вмісту та функціональності сайту.

Форуми або онлайн-спільноти, пов'язані з сайтом, дозволяють користувачам обговорювати різні аспекти сайту, виносити пропозиції щодо його покращення та ділитися власним досвідом. Такі платформи створюють механізм для взаємодії між користувачами та адміністраторами сайту, що сприяє покращенню якості та актуальності контенту.

Важливим також є систематичний аналіз даних про поведінку користувачів на сайті (наприклад, статистика переглядів сторінок, час перебування на сайті, шляхи навігації), адже він дозволяє виявляти проблемні аспекти сайту та розуміти потреби аудиторії. На основі цих даних можна приймати рішення щодо вдосконалення інтерфейсу, структури сайту та контенту для забезпечення кращого користувацького досвіду.

Результати опитувань, обговорень на форумах та аналізу даних про використання сайту слід використовувати для внесення відповідних змін та корекцій на сайті. Це може включати оновлення контенту, зміни в дизайні або функціональності сайту, а також вдосконалення системи навігації. Важливо постійно відслідковувати реакцію користувачів на внесені зміни та вживати додаткових заходів для вдосконалення сайту.

Список використаних джерел:

1. Що таке інформаційна архітектура? [Електронний ресурс] / науковий редактор Джеймс Робертсон. Електронні дані. Режим доступу: URL: http://www.steptwo.com.au/papers/kmc_whatinfoarch/index.html
2. Степан Лютий. Інформаційна архітектура в Інтернеті. Інформаційна архітектура в Інтернеті Частина 1. URL : <https://blogchain.com.ua/informaciina-arhitektyra-v-interneti-chastina-1>
3. <https://designtalk.club/teoriya-ux-dyzajnu-chomu-informatsijna-arhitektura-ye-osnovoyu-uspishnogo-produktu/>

Abstract: *This topic describes the process of creating an information site from computer networks, including planning the structure, developing an interactive interface and constantly updating the content using user feedback.*

Keywords: *site structure, interactive interface, content updating, computer networks, feedback.*

Науковий керівник: Пархоменко О.Ю.,
к.ф.-м.н., доцент,

доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 004.4

РОЛЬ МОДУЛІВ У РОЗРОБЦІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА PYTHON

Чернега Катерина Петрівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 122 «Комп'ютерні науки»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Модулі відіграють ключову роль у мові програмування Python, забезпечуючи модульність, повторне використання коду та кращу організацію проектів. Ця доповідь розкриває поняття модулів, способи їх підключення до програми з прикладами та детально розглядає призначення та можливості найпопулярніших вбудованих модулів, таких як *math*, *random*, *turtle*, *tkinter*, *pyqt* та *pygame*. Використання модулів дозволяє програмістам ефективно вирішувати різноманітні завдання, покладаючись на готову функціональність та зосереджуючись на логіці власного коду.

Ключові слова: Python, модулі, *math*, *random*, *turtle*, *tkinter*, *pyqt*, *pygame*.

Python - це високорівнева мова програмування, яка відрізняється своєю лаконічністю та зрозумілістю коду. Однією з ключових особливостей Python є наявність величезної кількості вбудованих модулів, які значно розширюють функціональність цієї мови та допомагають програмістам реалізовувати різноманітні завдання. Модулі – це окремі файли з кодом Python, які містять набір функцій, класів та змінних, призначених для певної мети. Вони дозволяють організувати код у логічні розділи та багаторазово використовувати його в різних проектах.

Для підключення модуля в Python використовується ключове слово `import`. Існує кілька способів імпортування модулів:

- Імпортування всього модуля: `import module_name`
- Імпортування окремих функцій або класів з модуля: `from module_name import function_name, class_name`
- Імпортування всіх функцій та класів з модуля (не рекомендується): `from module_name import *`
- Імпортування модуля з присвоєнням альтернативного імені: `import module_name as alias`

Після імпортування модуля його функції та класи стають доступними для використання в програмі.

У Python є багато корисних вбудованих модулів, які допомагають вирішувати різноманітні завдання. Ось деякі з найпопулярніших:

Модуль `math` надає доступ до математичних функцій, таких як тригонометричні, логарифмічні, степеневі та інші. Наприклад, `math.sin(x)` повертає синус числа `x`.

Модуль `random` дозволяє генерувати псевдовипадкові числа та здійснювати випадковий вибір елементів. Він корисний для створення ігор, моделювання, тестування та інших випадків, де потрібна випадковість.

Модуль `turtle` забезпечує простий спосіб створення графічних зображень та анімацій. Він особливо корисний для навчання програмування дітей та початківців.

Модуль `tkinter` є стандартною бібліотекою для створення графічних інтерфейсів користувача (GUI) у Python. Вона дозволяє розробляти вікна, кнопки, меню та інші елементи інтерфейсу.

`PyQt` – це набір Python-зв'язків для Qt, однієї з найпопулярніших бібліотек для створення крос-платформених графічних інтерфейсів користувача. Він забезпечує більш потужні та гнучкі можливості для розробки GUI, ніж `tkinter`.

`Pygame` – це набір модулів Python, призначених для створення відеоігор. Він надає засоби для роботи з графікою, звуком, іграми та мультимедіа.

`NumPy` – це потужна бібліотека для роботи з багатовимірними масивами та математичними обчисленнями над ними. Вона широко використовується в наукових обчисленнях, обробці даних та машинному навчанні.

`Pandas` – це бібліотека для аналізу та обробки структурованих (табличних) даних. Вона забезпечує високопродуктивні, гнучкі та експресивні структури даних та інструменти для аналізу даних.

У Python є кілька способів вивести список всіх функцій, що містяться в модулі. Найчастіше використовується функція `dir()`. Функція `dir(module_name)` повертає список імен: змінних, модулів, функцій тощо, які визначені в модулі. Наприклад, для модуля `math`:

```
import math
print(dir(math))
```

Деякі модулі визначають спеціальну змінну `__all__`, яка є списком об'єктів, які повинні експортуватися з модуля.

```
import math
print(math.__all__)
```

Це виведе список функцій та імен, які розробники модуля `math` вирішили зробити публічними.

Також можна отримати список всіх атрибутів модуля за допомогою `dir(module_name)`, а потім перевірити, які з них є функціями, використовуючи `isinstance()` та `types.FunctionType` або `callable()`.

```
import math
import types
```

```

functions = [attr for attr in dir(math) if isinstance(getattr(math, attr),
types.FunctionType)]
print(functions)

```

Цей код створить список всіх атрибутів модуля `math`, які є функціями.

Усі ці способи дозволяють вивести список функцій, визначених у модулі, що може бути корисним для вивчення модуля, розробки документації чи налагодження.

Використання модулів є важливою практикою, яка дозволяє дотримуватися принципів об'єктно-орієнтованого програмування (ООП) в Python. Модулі забезпечують інкапсуляцію коду, одну з ключових концепцій ООП, оскільки вони дозволяють згрупувати пов'язані дані та функції в одному місці. Це сприяє підвищенню модульності та підтримуваності програмного забезпечення, оскільки кожен модуль відповідає за окрему функціональність і може бути легко замінений або модифікований без впливу на решту системи. Крім того, модулі забезпечують абстракцію коду, приховуючи внутрішні деталі реалізації та надаючи зовнішній інтерфейс для взаємодії з функціоналом. Python пропонує величезну кількість вбудованих модулів, які охоплюють широкий спектр завдань, таких як математичні обчислення, робота з графікою, створення графічних інтерфейсів користувача, розробка ігор та багато іншого.

Таким чином, модулі є невід'ємною частиною ідеології Python, як мови з об'єктно-орієнтованою парадигмою, і їх правильне використання допомагає створювати гнучке, масштабоване та легко підтримуване програмне забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Баркалов О. О., Бабаков Р. М. Дослідження продуктивності кросплатформних бібліотек для побудови графічного користувацького інтерфейсу. Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень. 2022, 78-81.
2. Alan D. Moore. Mastering GUI Programming with Python. Birmingham: Packt Publishing Ltd, 2019. 509 p.
3. Васильєв О. Програмування мовою Python. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2019. 504 с.

Abstract: *Modules play a key role in the Python programming language, providing modularity, code reuse, and better organization of projects. This talk explains the concept of modules, how to connect them to a program with examples, and looks in detail at the purpose and capabilities of the most popular built-in modules, such as math, random, turtle, tkinter, pyqt, and pygame. The use of modules allows programmers to effectively solve various tasks, relying on ready-made functionality and focusing on the logic of their own code.*

Keywords: *Python, modules, math, random, turtle, tkinter, pyqt, pygame.*

Науковий керівник: Тищенко С.І.,

*канд. пед., наук, доцент доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

СЕКЦІЯ: «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ»

УДК 338.24

**ВАЖЛИВІСТЬ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЮВИХ ОРІЄНТИРІВ У ПРОЦЕСІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА**

Барбалат Ауріка Федорівна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У статті було розглянуто актуальність стратегічних цільових орієнтирів у процесі трансформації підприємства. Було підкреслено важливість вибору ідеальних цільових орієнтирів задля коректного та успішного коригування шляху підприємства.

Ключові слова: стратегічні цільові орієнтири, бізнес-трансформація, переваги, місія підприємства, цілі

В сучасних реаліях мінливості бізнес середовища, що зумовлено кризисними соціально-економічними та політичними умовами, підприємствам, що працюють на українському ринку необхідно трансформуватися, задля збереження конкурентних позицій серед інших гравців. Але наразі трансформація підприємства виходить за рамки впровадження інноваційних ідей і полягає у знаходженні більш ефективної стратегії вдосконалення внутрішніх та зовнішніх процесів, та розробки інструментів швидкого реагування на екзогенні мінливості.

Вітчизняні [1] та зарубіжні дослідники та науковці вважають, що складовою частиною цільових орієнтирів є місія та стратегічні цілі підприємства.

Кожне належним чином сформоване підприємство визначає свою місію або функцію. Формулювання місії слугує кільком цілям, включаючи мотивацію працівників та запевнення інвесторів у майбутньому компанії. Формулювання місії виконує подвійну функцію: допомагає працівникам зосередитися на виконанні поставлених завдань і заохочує їх до пошуку інноваційних шляхів підвищення продуктивності задля досягнення цілей підприємства. Заява про місію компанії визначає її культуру, цінності, етику, фундаментальні цілі та порядок денний. Крім того, вона визначає, як кожне з цих положень стосується зацікавлених сторін компанії - її працівників, дистриб'юторів, постачальників, акціонерів і суспільства в цілому. Ці суб'єкти можуть використовувати цю заяву для узгодження своїх цілей з цілями компанії [2].

Стратегічні цілі - це конкретні фінансові та нефінансові завдання і результати, яких компанія прагне досягти протягом певного періоду часу, зазвичай протягом наступних трьох-п'яти років. Вони - одна з трьох речей, які керівництво підприємства має сформулювати в рамках процесу стратегічного планування.

Найпростіший тип цілей, до яких повинен прагнути бізнес, - це прибутковість. Цього можна досягти шляхом збільшення продажів, зменшення витрат або обома способами. Щоб збільшити продажі, компанії потрібно звернути увагу на маркетингові стратегії та ініціативи з обслуговування клієнтів, які привернуть більше клієнтів. Щоб зменшити витрати, компаніям потрібно шукати шляхи оптимізації операцій, наприклад, автоматизувати процеси або передати певні завдання на аутсорсинг.

Інший тип цілей, до яких повинно прагнути підприємство, - це зростання. Хоча прибутковість важлива, для підприємства також важливо подумати про те, як він може розширити своє охоплення та клієнтську базу. Важливо поєднати вихід на нові ринки, запуск нових продуктів чи послуг і збільшення залучення клієнтів за допомогою кампаній у соціальних мережах.

Утримання клієнтів - це ще одна стратегічна ціль, на якій має зосередитися підприємство. Важливо підтримувати відносини з існуючими клієнтами, оскільки часто дешевше і простіше утримати їх, ніж залучити нових, особливо у мінливих умовах зовнішнього середовища.

Нарешті, підприємству необхідно прагнути до інновацій. Адже, звертаючись до слів П. Друкера: «Бізнес має дві і тільки дві функції: маркетинг та інновації... Вони продукують результат, всі інше — це витрати» [4]. Важливо зосередитися на дослідженні нових технологій і тенденцій, які можуть допомогти випередити конкурентів, або запустити новий продукт чи послугу. Інновації допоможуть підприємству виділитися з натовпу і залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Місія компанії та стратегічні цілі, які з нею пов'язані, дозволяють підприємству вирівнювати свій внутрішній потенціал, амбіції та зв'язки з зовнішнім середовищем.

На жаль, багато вітчизняних підприємств до кінця не усвідомлюють важливість місії та стратегічних цілей, тому вони стають лише формальністю. Як наслідок, з'являються труднощі у досягненні довгострокових та короткострокових цілей розвитку підприємства, зменшується строк життя бізнесу та шанс на позитивні результати діяльності. Надто згубним стає таке ставлення у період розвитку, розширення та трансформації підприємства, адже тоді неможливо чітко визначити коректний маршрут подальшого руху компанії.

Узагальнено, цільові орієнтири стають особливо важливим, коли дохід підприємства не змінюється або зменшується, а маржа зменшується. У цій ситуації цільові орієнтири можуть не тільки допомогти виявити області неефективності, але й виступати в якості «заклику до дії» для управлінської команди щодо проведення агресивних трансформацій у масштабах підприємства.

На думку Рона Орсіні, керуючого директора практики корпоративної трансформації Alvarez & Marsal (A&M) у Х'юстоні, - цільові орієнтири є ключовим першим кроком, щоб допомогти управлінським командам зрозуміти масштаби коригування, які необхідні для підвищення конкурентоспроможності. Коли розрив у продуктивності в ключових категоріях витрат великий, це чітко свідчить про те, що поточна операційна модель не є стійкою. Цільові орієнтири не підкажуть, як вирішити проблему, але вони покажуть, що є прогалина, яку потрібно усунути, і допоможуть керівникам визначити пріоритети, що виправити та скільки скоротити і в кінцевому вигляді слугуватимуть каталізатором для досягнення цілей трансформації.

Мета цільового орієнтиру у контексті трансформації підприємства полягає у найефективнішому досягненні розвитку на основі вивчення поведінки

зовнішнього конкурентного середовища. Оскільки кожне підприємство має здатність досліджувати, розуміти та використовувати власні переваги, щоб усвідомити сильну сторону, необхідно пройти процес вдосконалення за принципом об'єктивного та справедливого розгляду кожного аспекту, що називається відбором орієнтиру. Вибір еталону є основою, за якою можна визначити напрям трансформаційного розвитку підприємства. Еталонний цільовий орієнтир вибирають серед тих, які можна засвоїти з точки зору фірми, які займають пріоритети в ранжируванні результатів оцінки стратегічної поведінки в галузі за структурою параметрів вартості, найбільш сприятливою для підприємства.

Вибір правильного цільового орієнтиру повинен привести підприємство до найвищих результатів під час коригування стратегічного плану у період трансформації. Однак у конкурентному середовищі існує різноманітність підприємств, установ, організацій з різними стратегіями, організаційними структурами, способами поведінки, можливостями та ресурсами, що ускладнює для підприємства вибір доречних орієнтирів. Ігнорування цієї об'єктивної реальності може призвести до таких негативних результатів, як витрата ресурсів та часу, сліпий розвиток і послаблення переваг на ринку серед конкурентів.

Список використаних джерел:

1. З. З. Романчук, Бачення – найважливіший орієнтир системи стратегічного управління. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://libfor.com/index.php?newsid=23> Дата звернення: 06.03.2024.
2. Gorton D. Mission Statement Explained: How It Works and Examples. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/missionstatement.asp> (дата звернення: 07.03.2024).
3. What is a company target and why is it necessary for startups - FasterCapital. *FasterCapital*. URL: <https://fastercapital.com/content/What-is-a-company-target-and-why-is-it-necessary-for-startups.html> (дата звернення: 07.03.2024).
4. Друкер П. Управління у час глибоких змін. Синергія. 2001. No 1 (2). С. 3–7
5. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента. М.: Вильямс, 2004. 432 с

Abstract: *The article considers the relevance of strategic targets in the process of enterprise transformation. The importance of choosing ideal targets for the correct and successful adjustment of the enterprise's path was emphasised.*

Keywords: *strategic targets, business transformation, advantages, enterprise mission, goals*

Науковий керівник: Поточилова І.С.,
асистент кафедри економіки підприємств,
Миколаївського аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ СВІТУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Брильова Марія Олександріна,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто вплив штучного інтелекту на сфери економіки, тенденції розвитку, окреслені вектори адаптації та наведені шляхи вирішення проблем в сфері працевлаштування через інтегрування штучного інтелекту.*

***Ключові слова:** штучний інтелект, ринок праці, економіка, технологічний розвиток.*

В реаліях сьогодення штучний інтелект є невід'ємною частиною нашого буденного життя. Інтегрування штучного інтелекту в різні сфери сучасного життя надало людям велику кількість різноманітних можливостей, а головне значно його спростило. З найбільших змін, яких завдала поява штучного інтелекту можна відзначити:

- автоматизацію різних функціональних задач в різних галузях, що призвело до підвищення ефективності а продуктивності. Ті функції, які раніше необхідно було виконувати вручну, наразі може можуть здійснювати системи ШІ, при цьому швидше й точніше, ніж це могла робити людина;

- аналіз великої кількості даних надав можливість надавати персоналізовані послуги та рекомендації користувачам, на основі паттерну їх поведінки, звичок, вподобань. Персоналізацією активно користуються такі медійні гіганти як Netflix, Spotify, Instagram, Amazon, Tik-Tok, Aliexpress тощо. Але слід зауважити, що персоналізація – це лише частина зміни в сфері обслуговування клієнтів, окрім неї в бізнесі активно послугуються чат-ботами та віртуальними помічниками, які забезпечують цілодобову підтримку клієнтів, відповідають на запити та допомагають з транзакціями. Ці системи підвищують задоволеність клієнтів і зменшують робоче навантаження на людей;

- в сфері фінансів штучний інтелект використовуються для виявлення шахрайства, банківських махінацій, оцінки ризиків та обслуговування клієнтів. Ці програми підвищують безпеку, покращують процес прийняття рішень і оптимізують фінансові операції.

- сфера виробництва вже певний час знаходиться в тісному зв'язку з штучним інтелектом, робототехніка та автоматизація на основі штучного інтелекту оптимізують виробничі процеси, що сприяє підвищенню ефективності, зниженню витрат і вищій якості продукції. Системи штучного інтелекту можуть передбачати збій обладнання, оптимізувати ланцюги поставок і покращувати управління запасами.

- сфера забезпечення національної безпеки також активно використовує

можливості штучного інтелекту у вигляді системи розпізнавання облич, аналізу поведінки та виявлення аномалій;

- в транспортній галузі через недавній інноваційний прорив наявна можливість автопілоту, що повністю знімає з водія функцію керування. Безумовно таке нововведення доволі ризиковане і піддається жорсткій критиці, але це не змінює факту його революційності.

З цього ми можемо зробити висновок, що вже сьогодні штучний інтелект здатний замінити людину і виконувати різні професійні функції ефективніше, але що саме це значить для ринку праці?

В своїй нещодавній статті МВФ навели аналіз сучасного ринку праці світу та впливу на нього штучного інтелекту. В статті наголошується, що майже 40% робочих місць по всьому світу піддаються впливу ШІ. Історично склалось, що розвиток інформаційних технологій та автоматизація процесів, як правило, впливає на буденні завдання, але технологія штучного інтелекту відрізняється своєю здатністю впливати на висококваліфіковані робочі місця. Відповідно, як наслідок, країни з розвинутою технологією стикаються з більшими ризиками, пов'язаними зі ШІ, але так само мають більше можливостей використання його переваг, ніж країни з економікою, що розвивається.

У країнах з розвинутою економікою близько 60 % робочих місць можуть бути піддані впливу штучного інтелекту. Приблизно половина відкритих робочих місць може виграти від інтеграції алгоритмів, що підвищить продуктивність. Для іншої половини додатки штучного інтелекту можуть виконувати ключові завдання, які зараз виконують люди, що може знизити попит на робочу силу, призвести до зниження заробітної плати та скорочення найму. У крайніх випадках деякі з цих робочих місць можуть зникнути [1]. Штучний інтелект також може вплинути на нерівність доходів всередині країн. Ми можемо спостерігати поляризацію в межах доходів: працівники, які можуть використовувати ШІ, відзначатимуть підвищення продуктивності та заробітної плати. Молодим працівникам може бути легше використовувати можливості, тоді як літнім працівникам важко адаптуватися.

У більшості сценаріїв штучний інтелект, ймовірно, погіршить загальну соціальну нерівність, відповідно цю тривожну тенденцію необхідно взяти під активний контроль владними структурами, щоб запобігти подальшому розпалюванню соціальної напруги через вплив технології, як це було зі страйком сценаристів 2023 року, коли постало питання залучення штучного інтелекту до написання сценаріїв.

І не дивлячись на те, що штучний інтелект здатний виконувати багато складних завдань, певні людські навички залишаються незамінними і будуть цінуватися ще більше. До ключових людських компетенції включають:

а) Креативність та інноваційність, тобто здатність мислити креативно, знаходити інноваційні рішення та мислити "нестандартно" завжди була фундаментальною для вирішення складних завдань, які штучному інтелекту поки що не доступні.

б) Емоційний інтелект, тобто здатність розуміти емоції та керувати ними, а також емпатія залишатимуться життєво важливою вродженою навичкою, яка

високоцінується на роботі, яка вимагає людської взаємодії, чуткості й тактовності, як наприклад у сфері надання послуг чи банально – робота в команді.

в) Критичне мислення – це здатність аналізувати інформацію та приймати швидкі й обґрунтовані рішення залишатиметься важливою, особливо при роботі з даними, створеними системами штучного інтелекту.

Отже, підсумовуючи, штучний інтелект безсумнівно принесе значні зміни на ринок праці, автоматизувавши деякі процеси та створивши нові можливості, які необхідно буде навчитись бачити, а не спекулювати на темі повстання машин. Саме людина має бути заключною ланкою в прийнятті будь-яких функціональних рішень, а штучний інтелект має виступати виключно в якості інструментарію оброблення даних, на основі яких вже будуть прийняті рішення чи відповідні дії. Негативне ставлення до штучного інтелекту, це банальний страх змін, це комформізм. Необхідно вчитись бачити можливості, тому суспільству необхідно інвестувати в освіту та навчання, розвивати людські навички, які є та будуть неоціненними за своє критичною важливістю та необхідністю в світі, в якому дедалі швидше розвивається штучний інтелект. Крім того, державна політика, урядове партнерство, бізнес та навчальні заклади відіграють не менш важливу роль в адаптації до нової ери технологій.

Слід також пам'ятати, що штучний інтелект, як і будь-яка інша технологія – створена людиною і штучний інтелект – це не загроза, а нові можливості розвитку.

Список використаних джерел:

1. AI Will Transform the Global Economy. Let's Make Sure It Benefits Humanity. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/01/14/ai-will-transform-the-global-economy-lets-make-sure-it-benefits-humanity>

Суспільство 5.0. Новий етап глобалізації. URL: <https://matrix.info.com/suspilstvo-5-0-novyj-etap-globalizatsiy/>

3. Штучний інтелект змінить ринок праці. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shtuchnyy-intelekt-zminyt-rynok-praci>

Abstract: *the impact of artificial intelligence on economic spheres, development trends, adaptation vectors are outlined, and ways to solve problems in the field of employment through the integration of artificial intelligence are given.*

Keywords: *artificial intelligence, labor market, economy, technological development.*

Науковий керівник: Поточилова І.С.,
асистент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ДЛЯ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ ДО СВІТОВИХ ЗМІН

Воробйова Софія Сергіївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** В роботі досліджено види стратегій використання Big Data для адаптації бізнесу до світових змін, проаналізовано, як великі обсяги даних допомагають підприємствам у прогнозуванні та аналізі ринкових тенденцій, ідентифікації нових можливостей та ризиків, а також у вирішенні стратегічних завдань.*

***Ключові слова:** великі обсяги даних, стратегія, бізнес, глобальні економічні зміни, технології.*

Глобальні економічні зміни, такі як цифровізація, автоматизація, зміна клімату та геополітичні ризики, створюють нові виклики для бізнесу. У цьому динамічному середовищі компаніям, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними, важливо адаптуватися до нових умов.

Використання Big Data може стати потужним інструментом для адаптації бізнесу до світових змін. Big Data - це великі та складні набори даних, які генеруються з різних джерел, таких як транзакції, клієнтські дані, дані про сенсори та соціальні мережі.

Big Data – це не просто великі обсяги даних. Це комплексне явище, яке характеризується трьома ключовими аспектами:

1. Масштаб (Volume):

— Значний фізичний обсяг даних, що генеруються з різних джерел.

— Цей обсяг може сягати терабайтів, петабайтів, або навіть ексабайтів.

2. Швидкість (Velocity):

— Висока швидкість, з якою дані генеруються, оновлюються та надходять.

— Це потребує швидкої обробки та аналітики для отримання актуальних результатів.

3. Різноманіття (Variety):

— Різні типи даних, що входять до складу Big Data, включаючи структуровані, неструктуровані та напівструктуровані дані.

— Це робить обробку та аналіз даних більш складним завданням.

З часом до цих трьох ключових аспектів додалися й інші: достовірність (Veracity), життєздатність (Viability), цінність (Value), мінливість (Variability) та візуалізація (Visualization) [1].

Сучасний динамічний світ, де традиційна економіка зазнає стрімкої цифровізації, кидає виклики компаніям у прагненні досягти своїх стратегічних цілей та здолати конкурентів. Успішні гравці ринку розуміють цю динаміку та

активно використовують технології Big Data та аналітичні інструменти, ретельно аналізуючи їх вплив на майбутні бізнес-плани [2].

До стратегій використання Big Data відносять аналіз ринку та конкурентного середовища, оптимізація бізнес-процесів за допомогою аналізу даних, розробку нових продуктів та послуг, управління ризиками та підвищення ефективності маркетингу [3].

В свою чергу, аналіз ринку та конкурентного середовища використовує Big Data для вивчення потреб та поведінки клієнтів, спостерігає за конкурентами та виявляє нові ринкові можливості та прогнозує майбутні тренди та ризики.

Іншою важливою стратегією є оптимізація бізнес-процесів за допомогою аналізу даних. За допомогою Big Data, компанії можуть виявити ефективність своїх процесів та знайти шляхи для покращення їх ефективності та зниження витрат.

Розробка нових продуктів та послуг застосовується при розробці інноваційних продуктів та послуг, які відповідають потребам ринку та персоналізації продуктів та послуг для індивідуальних клієнтів.

Управління ризиками та підвищення ефективності маркетингу полягає у:

- Використанні аналітики для виявлення та оцінки ризиків, таких як кредитні ризики, ризики ліквідності та ризики, пов'язані з кібербезпекою.
- Розробці та впровадженні систем раннього попередження ризиків.
- Зниженні впливу ризиків на компанію.
- Використанні Big Data для сегментації та таргетуванні клієнтів.
- Розробці адресних маркетингових кампаній.
- Оптимізації маркетингових витрат.

Епоха трансформації бізнесу настала. Зараз експерти не просто розмірковують про можливі результати від впровадження Big Data, а й наочно бачать суттєві переваги:

- Підвищення конкурентоспроможності.
- Збільшення прибутку.
- Зниження ризиків.
- Покращення прийняття рішень.
- Підвищення ефективності маркетингу.
- Оптимізація операцій.
- Розробка інноваційних продуктів.

Big Data трансформує IT-ландшафт компаній, відкриваючи нові горизонти для автоматизації бізнес-процесів та підвищення продуктивності.

Автоматизація рутинних завдань стає реальністю завдяки Big Data. Це звільняє час співробітників, дозволяючи їм зосередитися на більш складних, стратегічних та творчих завданнях, що веде до зростання загальної ефективності роботи.

Отримання статистики в режимі реального часу – ще одна вагома перевага Big Data. Завдяки цьому компанії можуть оперативно реагувати на будь-які зміни ринку, завжди залишаючись на крок попереду конкурентів.

Підвищення інформаційної безпеки – це те, що також стає можливим завдяки Big Data. Ця технологія дає змогу отримати детальну та цілісну картину загроз безпеки, а також використовувати весь обсяг даних про роботу компанії (від стану обладнання до аналізу мережевого трафіку) для більш ефективної протидії кібератакам [4].

Отже, Big Data – це не просто технологія, це нове мислення. Це можливість для України стати лідером у цифровій трансформації.

Список використаних джерел:

1. Big Data (Біг Дата / Великі дані) – що це таке, суть, визначення, як працює та навіщо потрібно. Termin.in.ua. URL: <https://termin.in.ua/big-data-velyki-dani/> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Verdenhofs A. Evolution of customer segmentation in the era of Big Data. Marketing and Management of Innovations, 2019. № 1. С. 238-243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2019_1_22
3. Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity / J. Manyika et al. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/big-data-the-next-frontier-for-innovation> (date of access: 04.03.2024).
4. Мінакова В. П. Актуальність використання моделі Big Data в бізнес-процесах. Економіка і суспільство. Вип. № 10. С. 892-896.

***Abstract:** This paper examines the types of strategies for using Big Data to adapt business to global changes. It is analyzed how large volumes of data can help enterprises in forecasting and analyzing market trends, identifying new opportunities and risks, as well as in solving strategic tasks.*

Key words: big data, strategy, business, global economic changes, technology.

Науковий керівник: **Олійник Т.Г.**,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 351.82.332.12

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зозуля Олександра Володимирівна
Здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *роль мотивації в контексті формування ефективного державного управління. Аналіз впливу мотиваційних чинників на процеси оптимізації, організації та управлінських трудових процесів в системі державного управління. Висвітлюються важливість та перспективи розвитку мотивації в контексті ефективності праці державних службовців. Оптимізації системи управління мотивацією для забезпечення підвищення ефективності роботи державних службовців та вирішення актуальних викликів та перспектив в даному контексті.*

Ключові слова: *мотивація, державне управління, ефективне державне управління, перспективи.*

Ефективне виконання роботи безпосередньо залежить від мотивації, яка одночасно і є запорукою результативності. Чітко визначені особливості та умови праці стимулюють інтерес людини до участі в ній та досягнення високих результатів, а також мотивують роботодавців приймати системні заходи для поліпшення мотиваційного середовища. Другий фактор, який впливає на продуктивність праці, - це конкретні переваги, пов'язані з її змістом, соціальною спрямованістю результатів, значущістю, інноваційним розвитком та іншими якостями, що відповідають потребам сучасності. Якісні характеристики праці можуть збільшувати чи зменшувати інтерес висококваліфікованих фахівців, які прагнуть реалізувати свої знання, самовираження та саморозвиток [5].

У сфері державного управління роль мотивації для службовців формується враховуючи різноманітні аспекти, такі як характеристики завдань, рівень творчості, особливості трудових процесів і ціннісна орієнтація. Ці чинники сприяють стимулюванню високопрофесійних фахівців із практичним досвідом [4].

Управлінська робота відіграє значущу роль у соціально-економічних відносинах, маючи важливий вплив на динаміку управлінських, виробничих і соціально-економічних процесів. У сфері управління, їхні дії спрямовані перш за все на оптимізацію ресурсів, підтримку стійкості економічного росту та забезпечення соціального благополуччя. Щодо виробничих процесів, управлінська робота визначає ефективність виробництва, впровадження інновацій та підтримку конкурентоспроможності. Соціально-економічні процеси також залежать від управлінської діяльності. Керівники враховують соціальні вимоги та потреби своїх співробітників, сприяючи створенню комфортного трудового середовища [1].

Останнім часом спостерігається зростання уваги до вивчення мотивації, адже це сприяє підвищенню професійних навичок, кар'єрному зростанню та підвищенню ефективності державної служби в цілому.

Вплив на ефективність роботи державних службовців зумовлюється різними факторами, зокрема, врахування різноманітних стимулів, які підтримують високий рівень мотивації, може сприяти залученню та утриманню висококваліфікованих працівників (рис.1)[2].

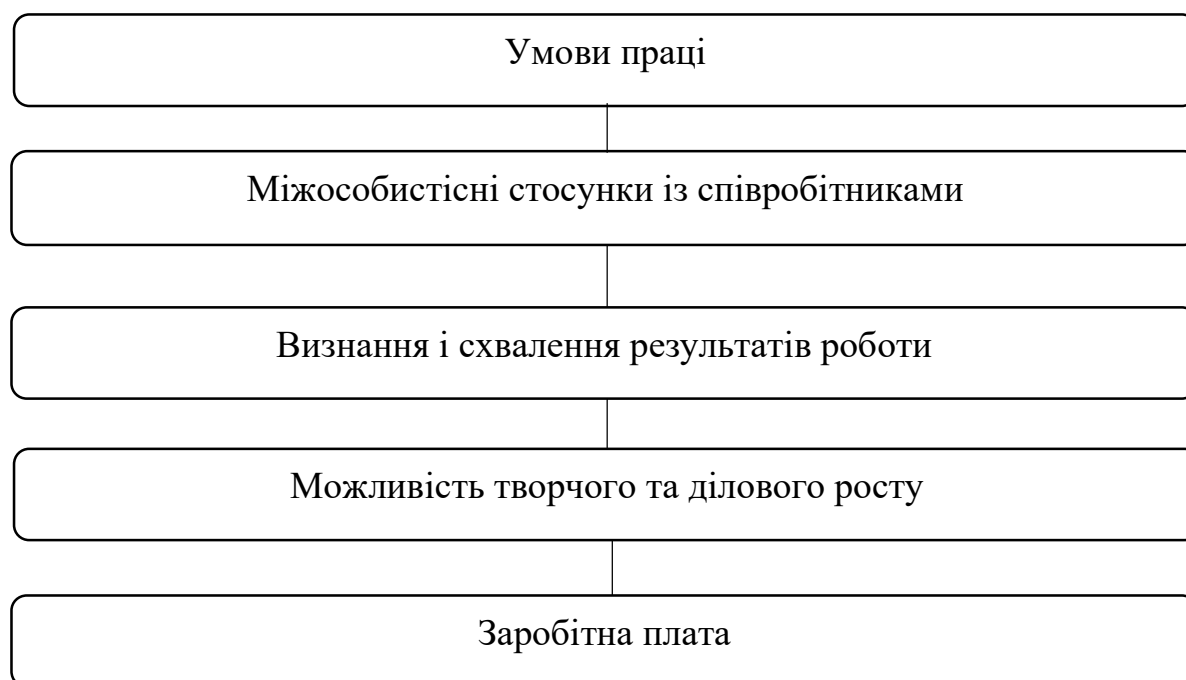

Рис. 1. Мотиваційні фактори державних службовців [2]

Важливість трудової мотивації в державній службі, вказує на її роль у подальшому інноваційному розвитку і трансформаційних процесах, що вимагають систематичного перегляду стимулюючих чинників для підтримки практичної ефективності.

Дослідження ефективної системи мотивації для державної служби та збільшення привабливості можна провести, впливаючи на різні аспекти її формування та впроваджуючи інноваційні методи:

- вивчення факторів, які із ефективністю впливають на систему державного управління;
- аналіз мотиваційних чинників для участі фахівців у виконанні обов'язків у державних органах;
- дослідження відповідності між мотиваційними характеристиками роботи та внутрішніми стимулами для фахівців;
- вивчення умов гармонійного поєднання мотивуючих характеристик роботи та стимулів;
- розробка методологічних принципів для планування та впровадження процесів управління мотиваційною системою задля ефективної діяльності у державних органах[3].

Отож, роль мотивації праці в органах державної влади, яка є ключовим інструментом для реалізації стратегічних планів розвитку країни. Однак наявне вивчення вказує на відсутність належних мотиваційних стимулів для підтримки ефективності праці у системі державного управління, особливо для тих, хто базується на знаннях, високій професійності та творчому застосуванні інновацій. необхідність перегляду мотиваційних чинників та системи мотивації для державних службовців, зокрема з урахуванням потреб у інноваціях та більш цілеспрямованої спрямують на досягнення конкретних результатів у ефективному державному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Висоцька М.П., Шепута М.М. HR-теорія етапів управління персоналом. Сучасні проблеми менеджменту: XIV міжнар. наук.-практ. конф., 19 жовтня 2018 р.: тези доп. – К., 2018. –С.618-622
2. Вісіцька Д.О. Мотивація державних службовців у системі адміністративного менеджменту/ Вісіцька Д.О.// Економіка і організація управління.-2021.-№1(41).-С. 113-121.
3. Мотивація та заохочення державних службовців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2018/december/issue-12/article-41307.html>
4. Литвинчук О.В. Вплив мотиваційних факторів на результативність діяльності державних службовців. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 1 (95).С. 62—65.
5. Круп'як Л.Б. Організація діяльності державного службовця: навч. посіб. / Л.Б. Круп'як. – Тернопіль: Крок, 2015. – 281 с.

Abstract: *The role of motivation in the context of the formation of effective public administration. Analysis of the influence of motivational factors on the processes of optimization, organization and managerial labor processes in the state administration system. The importance and prospects of the development of motivation in the context of the work efficiency of civil servants are highlighted. Optimization of the motivation management system to ensure the improvement of the efficiency of the work of civil servants and the solution of current challenges and prospects in this context.*

Keywords: *motivation, public administration, effective public administration, prospects.*

Науковий керівник: Поточилова І.С.,
асистент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 338.43

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Кертичак Валентин Миколайович

Аспірант другого року навчання спеціальності 051 «Економіка»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Сільське господарство визначено як стратегічний сектор розвитку економіки України. Воно є основою продовольчої безпеки держави і*

рушієм зростання та соціального відтворення як сільського, так і міського населення нашої країни.

Ключові слова: *розвиток, сільське господарство, виробництво, інновації.*

Найбільш розвиненою галуззю української економіки є сільське господарство, яке також є найважливішим джерелом продовольчої незалежності країни та робочих місць для значної частини сільського населення. Усі ці фактори роблять сільське господарство стратегічно важливим.

Сільськогосподарський сектор відіграє вирішальну роль у забезпеченні рівномірного зростання та соціального відтворення як сільського, так і міського населення нашої країни. У сільській місцевості сільське господарство є, по суті, єдиною галуззю, яка забезпечує робочі місця. З цього випливає, що зростання кожного елемента їх фінансової безпеки має першорядне соціально-економічне значення.

Маючи близько 41 млн. гектарів землі, 32,5 млн. з яких використовуються для вирощування сільськогосподарських культур, Україна має найбільше сільськогосподарських угідь в Європі. Українські фермери мають сильні конкурентні переваги завдяки своїм родючим ґрунтам і помірному клімату. Зараз Україна лідирує в експорті ячменю та соняшникової олії. За останні роки країна повернула собі позицію найбільшого постачальника зерна на світові ринки, виробляючи від 40 до 50 мільйонів тонн зерна на рік [1].

Статистичні дані показують, що в Україні спостерігається тенденція до зменшення кількості фермерських господарств, тому уряд має впроваджувати політику, яка сприяла б створенню більшої кількості таких ферм. Обов'язковими є гарантії збуту всієї виробленої сільськогосподарської продукції за конкурентоспроможними цінами, а також створення сприятливих умов, які дозволять господарствам перейти на більш сучасну технічну базу.

Тому основними стратегічними напрямками розвитку сільського господарства України мають стати: удосконалення нормативно-правової бази, яка б гарантувала стабільне зростання аграрного сектору; виробництво безпечної, екологічно чистої та органічної сільськогосподарської продукції; встановлення ринкових цін на товари, які гарантуватимуть більшості виробників рентабельність їх виробництва; впровадження в практику інновацій і досягнень НТП; заохочення залучення молоді до сільського господарства; та гарантування справедливої оплати праці в секторі.

Аграрний сектор має два канали зростання, як і інші галузі, вважає генеральний директор групи «Український клуб аграрного бізнесу» Тарас Висоцький. До них належать внутрішній ринок і зовнішні можливості. На жаль, вітчизняний ринок розвивається повільно. Участь у розширенні міжнародної торгівлі може сприяти зростанню, оскільки збільшення капіталу компанії стимулює економіку держави. Експорт і залучення інвестицій є першим кроком до ідеального майбутнього. Фермери усвідомлюють, що нині експорт є основним рушієм, але вони все ще залежать від державної допомоги, щоб досягти успіху. Як наслідок, завдання держави – зробити бізнес-середовище прозорим і дружнім [2]. Висоцький Т. Агробізнес.

Агропромисловий комплекс має формувати нові підходи до стратегії аграрної політики з урахуванням переходу України до ринкових відносин. Ці підходи мають надавати пріоритет продовольчій безпеці країни, радикально перебудовувати економічні, соціальні та правові відносини в аграрному секторі, сприяти розвитку конкуренції та підприємництва. Раціональне використання основного засобу виробництва — землі — один із ключових ресурсів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Виробництво органічної, безпечної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції; встановлення ринкових цін на продукцію, що забезпечить рентабельність її виробництва для більшості виробників; впровадження досягнень та інновацій НТП; заохочення залучення молоді до сільського господарства; мають стати основними стратегічними напрямками розвитку сільського господарства України.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Висоцький Т. Агробізнес 2018: час для зростання. Український клуб аграрного бізнесу. 2017. URL: <http://agrievent.com.ua/events/doing/agribusiness-2018-time-to-lift-off> (дата звернення: 22.01.2021).

Abstract: Agriculture is defined as a strategic sector of the development of the economy of Ukraine. It is the basis of the country's food security and the driver of growth and social reproduction of both the rural and urban population of our country.

Key words: development, agriculture, production, innovation.

Науковий керівник: Христенко О.А.

*кандидат економічних наук,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 339.137: 332.143(477)

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕГІОНУ

Коваль Єлизавета Ігорівна

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: розглянуто важливість соціально-економічного аналізу регіонів як ключового інструменту для визначення їхнього розвитку та стратегій подальшого зростання. Проведено статистичний аналіз соціально-економічних показників регіонів України.

Ключові слова: статистика, регіон, соціальна сфера, економічна сфера, управління ресурсами.

Соціально-економічний аналіз регіону є ключовим інструментом для розуміння його розвитку та визначення стратегій подальшого зростання. В контексті сучасної динамічної глобальної економіки, аналіз соціально-економічних показників регіону стає надзвичайно важливим для ефективного управління його ресурсами та вирішення соціальних проблем.

Проведемо статистичний аналіз соціально-економічних показників регіонів України [1-2]. У табл. 1. подано соціально-економічні показники західних і північних регіонів України за 2023 р.

Таблиця 1 Соціально-економічні показники західних і північних регіонів України за 2023 р.

Регіон	Середня заробітна плата (грн)	Робоча сила у віці 15 років і старше (тис.осіб)	Валовий регіональний продукт на одну особу (грн)	Кількість викидів забруднених речовин, т	Доходи населення (грн)	Витрати населення (грн)
Волинська	8717	426,2	58297	33027,2	63810	65365
Житомирська	8734	579,7	62911	60741,0	84830	86724
Закарпатська	9257	560,5	41706	38905,5	69194	75368
Івано-Франківська	9095	626,2	83876	57033	38431,0	87479
Київська	11177	820,9	112521	130300,9	150606	179874
Львівська	9786	1154,6	70173	83941,7	189077	200007
Рівненська	9213	534,3	49044	34466,5	73661	70651
Сумська	8960	533,0	62955	49041,1	79848	74282
Тернопільська	8542	465,1	46833	33278,7	61731	60957
Хмельницька	9033	582,9	59583	53728,4	86821	89882
Чернівецька	8384	436,0	37441	22531,5	52108	61722
Чернігівська	8540	487,0	69725	39941,2	69247	71864
м. Київ	16447	1478,5	283097	193486,2	555666	524500

Джерело: [3].

Аналізуючи соціально-економічні показники західних і північних регіонів України за 2023 рік, можна відзначити певні тенденції та характеристики. Середня заробітна плата в регіонах коливається від 8717 до 16447 гривень, що свідчить про значні різниці у рівні доходів між регіонами. Робоча сила у віці 15 років і старше також варіюється від 426,2 тисяч осіб до 1478,5 тисяч осіб, вказуючи на різний обсяг працездатного населення у різних регіонах. Щодо валового регіонального продукту на одну особу, відзначається значна різниця між регіонами, що свідчить про нерівномірний розвиток економіки. Доходи та

витрати населення також показують значні відмінності між регіонами, що свідчить про різні рівні життя та споживчі можливості.

У табл. 2. подано соціально-економічні показники центральних регіонів України за 2023 р.

Таблиця 2 Соціально-економічні показники центральних регіонів України за 2023 р.

Регіон	Середня заробітна плата (грн)	Робоча сила у віці 15 років і старше (тис.осіб)	Валовий регіональний продукт на одну особу (грн)	Кількість викидів забруднених речовин, т	Доходи населення (грн)	Витрати населення (грн)
Дніпропетровська	11003	1538,3	271658	114784	132762,9	307844
Кіровоградська	8724	432,2	67763	43165,2	63999	65497
Полтавська	10002	663,0	123763	100420,5	114656	109575
Черкаська	8936	580,6	76904	64182,0	82600	88896

Джерело: [3].

Аналізуючи соціально-економічні показники центральних регіонів України за 2023 рік, можна визначити деякі ключові тенденції та характеристики. Наприклад, у Дніпропетровській області середня заробітна плата становила 11003 гривень, що було зумовлено великою кількістю робочої сили у віці 15 років і старше - 1538,3 тисячі осіб. Зафіксований валовий регіональний продукт на одну особу склав значне значення - 271658 гривень, хоча кількість викидів забруджених речовин також була високою - 114784. Доходи населення становили 132762,9 гривень, а витрати - 307844 гривень.

На рис. 1 подано соціально-економічні показники східних і південних регіонів України за 2023 р.

Аналізуючи соціально-економічні показники східних і південних регіонів України за 2023 рік, можна виокремити кілька ключових аспектів. Середня заробітна плата у цих регіонах коливається від 8724 до 11423 гривень, що вказує на значні відмінності у рівні оплати праці. Найвищий рівень заробітної плати зафіксовано в Донецькій області, а найнижчий - у Херсонській області. Робоча сила у віці 15 років і старше також показує різноманітність в цих регіонах, варіюючись від 356,6 тисяч осіб до 1333,2 тисяч осіб. Найбільша кількість робочої сили спостерігається в Харківській області, тоді як найменша - в Луганській області. У той же час, валовий регіональний продукт на одну особу також показує велику різницю між регіонами, варіюючись від 16301 до 86904 гривень. Найвищий валовий регіональний продукт на одну особу зафіксовано в Харківській області, тоді як найнижчий - в Луганській області.

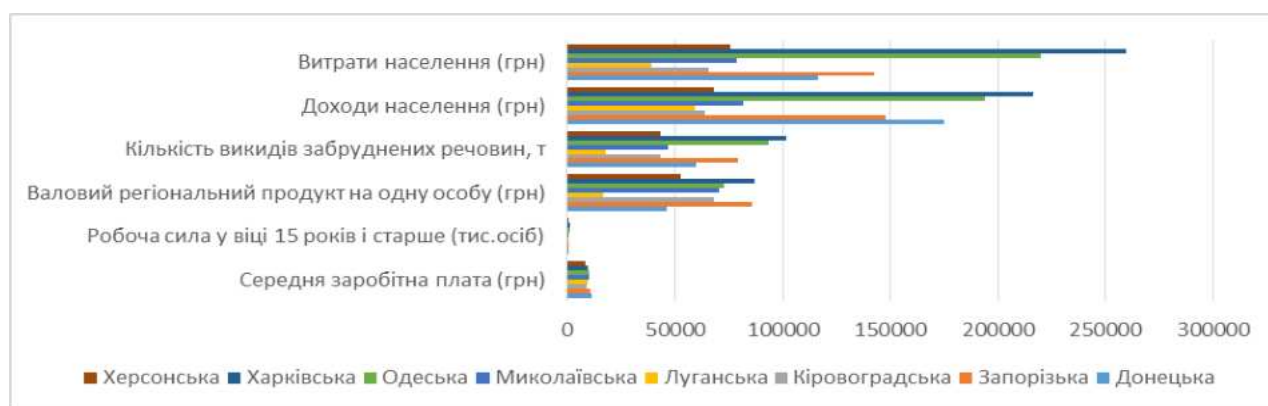

Рис. 1 Соціально-економічні показники східних і південних регіонів України за 2023 р.

Джерело: [3].

Отже, аналіз соціально-економічних показників регіонів України за 2023 рік свідчить про значну різноманітність у рівнях заробітної плати, робочої сили, валового регіонального продукту та інших аспектах. Дані підкреслюють необхідність індивідуального підходу до розвитку кожного регіону з метою забезпечення стійкого економічного зростання та покращення якості життя мешканців.

Список використаних джерел:

1. Козьмук Н. Вплив соціально-економічних показників на динаміку соціальної нерівності та бідності в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 1(15). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-1\(15\)-239-255](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-1(15)-239-255) (дата звернення: 08.03.2024).
2. Забарна Е. Інноваційні інвестиції як забезпечення сталого розвитку регіонів України у поствоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-103> (дата звернення: 08.03.2024).
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.03.2024).

Abstract: considers the importance of socio-economic analysis of regions as a key tool for determining their development and strategies for further growth. A statistical analysis of the socio-economic indicators of the regions of Ukraine is carried out.

Keywords: statistics, region, social sphere, economic sphere, resource management.

Науковий керівник: Христенко О. А.

канд. екон. наук доцент,, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 658.1:075.8

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Копайгора Олександр Олександрович

здобувач вищої освіти спеціальності 073 « Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: управління інноваційним розвитком підприємств є ключовим аспектом сучасного бізнесу, оскільки воно дозволяє підприємствам забезпечити стале зростання та конкурентоспроможність на ринку. Ця стаття розглядає основні аспекти управління інноваційним розвитком, включаючи стратегії інноваційного розвитку, процеси впровадження нововведень, а також фактори, що впливають на успіх інноваційних проектів.

Ключові слова: інновації, управління, інноваційний розвиток, стратегії, впровадження, конкурентоспроможність, бізнес, технології, ефективність.

Управління інноваційним розвитком підприємств є комплексним процесом, що передбачає систематичні дії для стимулювання і реалізації інноваційних ідей. Цей процес включає в себе ряд етапів, які починаються з аналізу ринку та конкурентів, вивчення потреб споживачів і пошук нових можливостей. На основі отриманих даних формулюються стратегії розвитку та інноваційні цілі, які відображають стратегічні пріоритети компанії.

Далі відбувається етап генерації ідей, де залучаються як внутрішні, так і зовнішні джерела - від співробітників до партнерів і клієнтів. Потім відбувається відбір найбільш перспективних ідей на основі їхньої цілісності, відповідності стратегічним цілям і ресурсному потенціалу підприємства. Реалізація інновацій включає в себе розробку, тестування і впровадження нових продуктів, технологій чи послуг. На цьому етапі важливо забезпечити координацію між відділами, ефективне використання ресурсів та контроль за якістю інноваційного процесу. Останнім етапом є оцінка результатів інноваційної діяльності, що дозволяє зрозуміти ефективність витрачених ресурсів, визначити успіх чи невдачі і зробити відповідні висновки для майбутнього планування. Після оцінки результатів інноваційної діяльності можуть бути прийняті рішення щодо подальших кроків. Якщо інноваційні проекти виявилися успішними, то можна розглядати їхнє масштабування, розширення або розвиток додаткових інноваційних ініціатив в тих же чи нових напрямках.

Подальший розвиток управління інноваційним процесом може включати в себе декілька напрямків:

1. Стимулювання інноваційної культури. Підтримка інноваційної культури серед персоналу є важливим фактором для успішного впровадження інновацій. Це може включати проведення навчань, розвиток творчого середовища на робочому місці, заохочення ідей та винагородження успішних ініціатив.

2. Використання технологій для інновацій. Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних, блокчейн тощо, може значно полегшити і прискорити процеси розробки та впровадження інновацій.

3. Стратегічне партнерство і співпраця. Співпраця зі стартапами, університетами, дослідницькими установами та іншими компаніями може стати джерелом нових ідей та технологій, а також сприяти обміну знаннями та ресурсами.

4. Гнучкі методи управління проектами. Використання гнучких методів, таких як Scrum або Kanban, дозволяє швидко адаптуватися до змін та впроваджувати інновації швидше та ефективніше.

5. Залучення зовнішніх інноваторів. Організація конкурсів інноваційних ідей, хакатонів та інших подій може залучити зовнішніх інноваторів та стимулювати творчість всередині компанії.

Таким чином, ці напрямки допоможуть підприємству зберегти конкурентність та відповісти на виклики сучасного ринку шляхом створення та впровадження інноваційних продуктів та послуг. Управління інноваційним розвитком підприємств включає в себе цілий комплекс стратегічних та оперативних заходів, спрямованих на створення та впровадження нововведень для забезпечення конкурентної переваги і стійкого розвитку компанії. Цей процес передбачає постійний аналіз ринкових тенденцій, вивчення потреб споживачів, ідентифікацію технологічних можливостей та стратегічне планування інноваційних ініціатив.

Загалом, успішне управління інноваціями вимагає поєднання внутрішніх ресурсів, зовнішніх партнерств, стратегічного бачення та оперативного втілення ідей у практичні проекти. Ефективне управління інноваціями є ключовим чинником успіху для будь-якого підприємства в сучасному конкурентному середовищі. Реалізація інноваційних ідей потребує системного підходу та поєднання стратегічного бачення з оперативним втіленням конкретних проектів. Важливо створити умови для постійного стимулювання та підтримки інноваційного середовища всередині підприємства, а також активно взаємодіяти з зовнішніми партнерами для обміну знаннями та ресурсами.

Таблиця 1.

Управління інноваційним розвитком підприємств

Тема	Опис
Стратегії інноваційного розвитку	Аналіз різних стратегій, які підприємства використовують для стимулювання інновацій та досягнення конкурентної переваги.
Процес впровадження інновацій	Вивчення ефективних методів та процесів впровадження інноваційних проектів на підприємствах.
Фактори успіху інноваційних проектів	Аналіз факторів, які впливають на успішність або невдачу інноваційних ініціатив на підприємствах.
Роль технологій у інноваційному розвитку	Дослідження впливу новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, на стратегії та процеси інноваційного розвитку.
Управління змінами в контексті інновацій	Вивчення методів управління організаційними змінами, необхідних для успішного впровадження інноваційних ініціатив.

Таким чином, створена нами таблиця допомагає структурувати основні аспекти теми та надає загальний огляд ключових напрямків досліджень у цій області.

Отже, успішне управління інноваціями передбачає комплексний підхід, який враховує не лише технологічні аспекти, але й стратегічні, конкурентні, соціальні та екологічні фактори. Управління інноваціями є ключовим елементом стратегії будь-якої сучасної компанії, спрямованої на досягнення конкурентних переваг та сталого розвитку. Успішна реалізація інноваційних

ідей вимагає системного підходу, що охоплює не лише технічні аспекти, але й соціальні, екологічні та стратегічні вимоги. Важливою складовою ефективного управління інноваціями є створення сприятливого середовища для розвитку та підтримки інноваційної культури всередині організації, а також розвиток механізмів залучення зовнішніх інноваторів та партнерів. Ключовою складовою є також навчання та розвиток персоналу, адаптація до швидко змінюючихся технологічних та ринкових умов, а також аналіз конкурентного середовища та реакція на нього. Управління інноваціями має відбуватися в контексті сталого розвитку та екологічної відповідальності, що передбачає розробку та впровадження інновацій, спрямованих на збереження ресурсів та покращення екологічної стійкості.

Список використаних джерел:

1. Антіпов О.В. Формування інноваційної стратегії підприємства. URL: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2020_8_1/Antipov.pdf.
2. Забродська Л. (2020). Інноваційні пріоритети науково-технологічного розвитку: міжнародний та регіональний аспекти. *Theory and methods of educational management*. №2(16). URL: umo.edu.ua/images/content/nashi...upr.../Забродская%20ЛМ-в%20журнал.pdf
3. Підкамінний І.М. (2019). Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства. *Ефективна економіка*. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=480>
4. Топоровська Л.Й. Сутність інноваційної програми та її місце в інноваційному процесі машинобудівного підприємства. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Logistyka/2018_633/102.pdf

Abstract: *Innovation management in enterprises is a key aspect of modern business, as it enables companies to ensure sustainable growth and competitiveness in the market. This article examines the main aspects of innovation management, including innovation development strategies, implementation processes, as well as factors influencing the success of innovative projects.*

Keywords: *innovations, management, innovation development, strategies, implementation, competitiveness, business, technologies, efficiency.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

УДК 311.339

СУЧАСНА ОФІЦІЙНА СТАТИСТИКА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Котенчук Анастасія Олександрівна

здобувач освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколіївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто особливості сучасної офіційної статистики, досліджено аспекти, що впливають на її роботу, проаналізовано стан та перспективи розвитку.*

Ключові слова: *інтернет ресурси, діяльність статистики, функціонування економіки, Державна служба статистики, статистика інформаційного суспільства*

Новітні інформаційні технології можуть вважатися прогресивними для суспільства лише у випадку, коли вони забезпечують доступ до веб-мереж та використання Інтернету, оскільки це надає можливість користувачам швидко пересилати великі обсяги даних і обмінюватись інформацією у реальному часі. У зв'язку з цим наявність швидкісного Інтернету й доступу до нього є одним із ключових індикаторів статистики інформаційного суспільства. Важливим індикатором є також перехід до нових форм комунікації, таких як кабельний, супутниковий, оптиковолоконний зв'язок та передача цифрових потоків даних радіоканалами Wi-Fi.

Державною службою статистики України в рамках річного вибіркового обстеження умов життя домогосподарств також проводиться тематичне модульне опитування домогосподарств щодо доступу до Інтернету, при цьому вивчаються такі показники: ступінь поширення серед населення користування послугами Інтернету за останні 12 місяців; частота користування Інтернетом; місце та основні цілі доступу до Інтернету. Підсумкові показники опитування подаються як у цілому за всіма домогосподарствами, так і за типом місцевості їх проживання (велике, мале місто, сільська місцевість), за регіонами, економічними районами, а також в розрізі окремих типів домогосподарств, у т. ч. залежно від наявності та кількості дітей у їх складі, за кількістю працюючих осіб, іншими соціально-економічними ознаками, у групуваннях за рівнем середньодушових еквівалентних доходів, а також за децильними групами [1].

За даними опитування 2017 року, частка населення у віці 15–74 років, яке повідомило, що за останні 12 місяців користувалося послугами Інтернету, склала 65,5%; частка домогосподарств, що мають доступ до послуг Інтернету вдома, – 59,8%. При цьому опитування показало, що 71,2% населення користувалося Інтернетом не менше ніж раз на день, 23,7% – не менше ніж раз на тиждень, але не кожен день; 5,1% – менше ніж раз на тиждень. Переважна кількість населення використовує послуги Інтернет удома (93,0% у співвідношенні до населення, яке повідомило, що користувалося послугами

Інтернету). 17 Розподіл населення за місцем користування послугами Інтернету значно різниться залежно від рівня середньодушових загальних доходів. Статистика інформаційного суспільства є на сьогодні важливим елементом системи офіційної статистики. У зв'язку з активним входженням України до європейського інформаційного та економічного простору розбудова відповідної галузі національної статистики надзвичайно актуальна. Разом з тим вирішення цієї проблеми залишається поки що перспективою для державної статистики України, яка в загальних межах статистики інформаційного суспільства наразі обмежується, крім дослідження доступу домогосподарств до Інтернету, тільки обстеженнями діяльності операторів (провайдерів) телекомунікацій та поштового зв'язку, а також використання інформаційнокомунікаційних технологій на підприємствах [2].

Пріоритетні напрями розвитку офіційної статистики сформовані на виконання рішень Уряду, положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, з метою забезпечення відповідності діяльності органів державної статистики Кодексу норм європейської статистики та Фундаментальним принципам офіційної статистики, схваленим Генеральною Асамблеєю ООН.

Програма розвитку офіційної статистики до 2028 року розроблена відповідно до вимог статті 22 Закону України "Про офіційну статистику", з метою визначення перспективних завдань та стратегічних напрямів розвитку офіційної статистики, забезпечення постійного підвищення якості офіційної державної статистичної інформації.

З метою забезпечення стійкості функціонування національної економіки в умовах воєнного стану та подальшого її зростання та повоєнного відновлення на новітній організаційно-технологічній основі та у взаємодії з міжнародними партнерами, необхідно під час реалізації Програми вирішити питання щодо забезпечення якісною й надійною офіційною державною статистичною інформацією державні органи для забезпечення прийняття ними виважених управлінських рішень. Зважаючи на те, що Україна у 2022 році набула статусу країни кандидата на членство в ЄС особливої уваги в заходах з реалізації Програми приділено питанню гармонізації національної статистичної системи з міжнародними та європейськими нормами і стандартами, узгодженню діяльності виробників офіційної статистики з основними принципами діяльності офіційної статистики та Кодексом норм європейської статистики, посиленню координаційної ролі Держстату в національній статистичній системі для забезпечення використання єдиної термінології, визначень, статистичних класифікацій та методів, узгоджених із загальноприйнятими принципами міжнародної та європейської статистичної практики. У межах Програми передбачено заходи, спрямовані на подальше задоволення зростаючих потреб користувачів в офіційній державній статистичній інформації, удосконалення інструментів і форматів доступу.

Статистика інформаційного суспільства є на сьогодні важливим елементом системи офіційної статистики. У зв'язку з активним входженням

України до європейського інформаційного та економічного простору розбудова відповідної галузі національної статистики надзвичайно актуальна. Разом з тим вирішення цієї проблеми залишається поки що перспективою для державної статистики України, яка в загальних межах статистики інформаційного суспільства наразі обмежується, крім дослідження доступу домогосподарств до Інтернету, тільки обстеженнями діяльності операторів (провайдерів) телекомунікацій та поштового зв'язку, а також використання інформаційнокомунікаційних технологій на підприємствах [3].

Список використаних джерел:

1. Доступ домогосподарств України до Інтернету (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2018.
2. Метаописи державних статистичних спостережень / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/titul_2017.htm
3. Програма розвитку офіційної статистики до 2028 року. /URL: https://ukrstat.gov.ua/plan_stat/2023/proekt_progr_28.pdf

Abstract: The peculiarities of modern official statistics are considered, the aspects affecting its work are investigated, the state and prospects of development are analyzed.

Keywords: Internet resources, statistical activity, functioning of the economy, State Statistics Service, information society statistics

Науковий керівник: Христенко О.А.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

УДК 331.522

ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Крамарчук Марина Володимирівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розкрито сутність кадрової політики та її місце в системі управління персоналом. Визначено цілі та завдання кадрової політики, що сприяють розвитку та утриманню кваліфікованого персоналу. Досліджено та узагальнено елементи кадрової політики, такі як політика зайнятості,*

навчання, оплати праці, добробуту та трудових відносин. Охарактеризовано чотири типи кадрової політики: пасивну, реактивну, превентивну та активну.

Ключові слова: *кадрова політика, управління персоналом, трудові ресурси, види кадрової політики*

Ефективне функціонування сучасного підприємства нерозривно пов'язане з впровадженням ефективної системи управління персоналом. Основним завданням керівництва є максимізація використання кадрового потенціалу, що вимагає розроблення та впровадження відповідної збалансованої, гнучкої та зрозумілої кадрової політики.

Метою тез є вивчення поняття кадрової політики, її цілей та завдань, дослідження елементів та видів кадрової політики та її впливу на ефективність управління трудовими ресурсами підприємства.

Управління персоналом є складним і багатогранним процесом, що включає планування, набір, навчання, оцінку, розвиток та мотивацію працівників з метою ефективного використання їхнього потенціалу та досягнення цілей підприємства. Цей процес базується на кадровій політиці, яка є складовою стратегічного управління організацією [1].

Зазначене визначення чітко демонструє тісний взаємозв'язок між кадровою політикою та управлінням трудовими ресурсами підприємства. Оскільки, кадрова політика виступає як фундамент для розробки та впровадження стратегій ефективного управління персоналом підприємства. Далі розглянемо поняття кадрової політики.

Кадрова політика представляє собою систему, що визначає основні принципи, норми, вимоги та методи управління персоналом підприємства. Вона спрямована на забезпечення оптимального балансу у процесах залучення, відбору, утримання та розвитку персоналу відповідно до потреб підприємства, а також з урахуванням індивідуальних потреб кожного працівника, вимог законодавства та стану ринку праці [2].

В Україні впровадження кадрової політики ґрунтується на Конституції, Декларації прав людини, Кодексі законів про працю, Цивільному кодексі та інших законодавчих актах [2].

До цілей кадрової політики відносяться: вчасне забезпечення необхідної кількості персоналу з потрібними якісними характеристиками; формалізація прав і обов'язків працівників та контроль їх виконання; оптимізація та ефективне використання кадрового потенціалу; створення ефективних команд і колективів для досягнення робочих цілей; формування стабільного та лояльного персоналу, а також розробка кадрового резерву; сприяння розвитку ініціативності та лідерських якостей серед працівників [3].

Головні завдання кадрової політики включають: забезпечення компанії персоналом, що відповідає стратегії її розвитку; створення необхідних умов для виконання прав та обов'язків працівників відповідно до законодавства України та інших нормативних документів; ефективне використання персоналу з урахуванням принципів раціональності; формування та підтримка загальної ефективності роботи підприємства [4].

Далі розглянемо з яких елементів складається кадрова політика (табл. 1).

Таблиця 1.

Складові елементи кадрової політики

№	Складові елементи	Характеристика
1	Політика зайнятості	Орієнтована на залучення висококваліфікованого персоналу та створення комфортних та безпечних умов праці, а також сприяння кар'єрному зростанню та задоволенню працівників.
2	Політика навчання	Спрямована на створення умов для навчання та підвищення кваліфікації персоналу для розвитку їх кар'єри в межах компанії.
3	Оплата праці	Забезпечення заробітної плати, конкурентоспроможної та відповідної кваліфікаційним вимогам та здібностям працівників.
4	Добробут	Надання привабливих соціальних пільг та можливостей сприяння добробуту робітників порівняно з іншими роботодавцями.
5	Політика в трудових відносинах	Спрямована на запобігання конфліктам у колективі та підтримку позитивного робочого середовища.

Джерело: розроблено автором на основі досліджень [5]

На сьогоднішній день існує чотири основні типи кадрової політики:

– пасивна кадрова політика означає, що керівництво підприємства реагує на конфліктні ситуації тільки в екстреному порядку, витрачаючи зусилля на ліквідацію проблем, не звертаючи особливої уваги на вивчення причин та можливих наслідків. Організація, яка обирає такий підхід, характеризується відсутністю стратегічного планування кадрових потреб, оцінювання праці співробітників та комплексного аналізу кадрової ситуації в цілому.

– у ході застосування методів реактивної політики, керівництво вживає заходів для моніторингу ознак негативного стану в управлінні персоналом та виявлення причин кризових ситуацій, таких як виникнення конфліктів, нестача кваліфікованої робочої сили для вирішення поточних завдань та відсутність стимулів до високопродуктивної праці.

– превентивна кадрова політика включає не лише моніторинг загального стану кадрових ресурсів, але й передбачення ситуації з персоналом на коротко- та середньостроковий період. Програми, спрямовані на підвищення фінансових результатів діяльності організації, вимагають аналізу перспективної потреби у кадрах та визначення стратегічних напрямків розвитку персоналу.

– активна кадрова політика вважається найбільш ефективною, оскільки управлінці не лише розуміють прогнози, але й мають можливість активно впливати на ситуацію на підприємстві. За умови успішної реалізації збалансованої кадрової політики, керівники можуть адекватно оцінювати розвиток подій на певний період і обґрунтовано передбачати їх, володіючи засобами для впливу на них [2].

Отже, ефективна кадрова політика є важливим чинником в управлінні трудовими ресурсами. Вона спрямована на формування якісного персоналу та

оптимізацію використання кадрового потенціалу. Впровадження кадрової політики дозволить зменшити плинність кадрів, підвищити рівень вмотивованості працівників та конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Hridin, O. (2021). Features and factors of formation of an effective personnel policy of agricultural enterprises. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, (41), 22–26. doi:10.32999/ksu2307-8030/2021-41-4.
2. Mazur, V. A., Hermaniuk, N. V., & Dmytruk, R. V. (2018). Peculiarities of personnel policy of agrarian enterprises in modern conditions. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, (1), 7–20.
3. Zachosova, N. V., Kimlyk, V. M., & Zamohylna, A. V. (2023). Human resource policy of preservation of intellectual capital: in anticipation of Industry 5.0. *Economics, management and administration*, (1(103)), 36–42. doi:10.26642/ema-2023-1(103)-36-42.
4. Osovskaya, G., Volkivskaya, A., Sert, I., & Solyar, V. (2023). The essence, goals, main tasks and trends of the company's personnel policy. In *Basics of learning the latest theories and methods* (pp. 165–173). Boston, USA.
5. Shapoval, O., Ivaniy, A., & Galchenyuk, A. (2018). The personnel policy of the enterprise as a tool of the personnel management system. *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*, (5(17)), 149–151.

Abstract: *The article reveals the essence of personnel policy and its place in the personnel management system. The goals and objectives of the personnel policy that contribute to the development and retention of qualified personnel are defined. The elements of personnel policy, such as employment, training, remuneration, welfare and labor relations policies, are studied and summarized. Four types of personnel policy are characterized: passive, reactive, preventive and active.*

Keywords: *personnel policy, personnel management, labor resources, types of personnel policy*

Науковий керівник: Поточилова І.С.,
асистент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 330.341

МЕТОДИ ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**Крижова Вікторія Андріївна**

здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: розглянуто широке коло питань, пов'язаних з економіко-статистичними методами дослідження та їх застосуванням у різних галузях, доведено, що економіко-статистичні методи є потужним інструментом для вивчення, прогнозування та управління економікою, проаналізовано сучасні наукові підходи, інструменти, методи вимірювання, формалізованого опису, аналізу та прогнозування економічних явищ і процесів, розкрито роль математичного моделювання в економіці та його значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, обґрунтовано необхідність розвитку економіко-статистичних методів та математичного моделювання для підвищення ефективності економіки та добробуту суспільства.

Ключові слова: економіко-статистичні дослідження, податкова система, розвиток, математичне моделювання, статистичні методи, прогрес, криза.

Поняття методів економіко-статистичних досліджень є дуже широким і застосовується у різних галузях. Цей термін охоплює використання сучасних наукових підходів, інструментів, методів вимірювання, формалізованого опису, аналізу та прогнозування економічних явищ і процесів у фінансовій, інвестиційній та податковій системах. Це включає в себе різноманітні математико-статистичні методи обробки і аналізу фінансових показників, а також мікро- та макроекономічні моделі різних видів і структур.

Прогнозування економічних і статистичних показників є активний розвиток напрямків прикладних наук, який поєднує в собі фінансову науку та прикладну математику. Ці методи зосереджені на вирішенні широкого спектру завдань - від базових математичних аспектів до складних проблем, пов'язаних з інвестиціями, кредитами, оподаткуванням, бюджетом та іншими аспектами фінансової системи у різних ситуаціях. Прикладами таких завдань можуть бути моделювання інвестиційних процесів, систем оподаткування, бюджетних систем, фінансових аспектів кредитно-банківської системи, інфляційних процесів та елементів фінансового ризику. Вивчення цих завдань є основою даного курсу [1].

Процеси функціонування економічних систем мають якісні та кількісні аспекти. До якісних характеристик можна віднести, наприклад, проведення податкової реформи, приватизацію власності, радикальну перебудову зовнішньої діяльності, зміну інфраструктури, реформу аграрного сектора тощо. Якісні характеристики економічних систем тісно пов'язані зі структурними

змiнами в економіці. Кількісні аспекти охоплюють регулювання ринкової кон'юнктури, використання фінансових та матеріальних ресурсів, вибір оптимальних технологічних процесів виробництва, структуру портфеля цінних паперів, оптимальні стратегії бізнес-планів тощо.

Оцінка роботи економічних систем на різних рівнях ґрунтується на використанні математичного інструментарію кількісних методів та моделей. Застосування економіко-статистичних методів дозволяє виокремити та формально описати закономірності роботи економічних систем у формі моделей, робити логічні висновки та отримувати нову інформацію про об'єкти дослідження. Мова математики сприяє компактному формулюванню основних положень економічної теорії та здійсненню висновків [2].

Розвиток нових напрямків у фінансовій теорії та практиці є критично важливим для широкого застосування математичних методів у прикладних дослідженнях. Фахівець, який займається фінансовим аналізом, повинен використовувати математичний апарат для ухвалення управлінських рішень та прогнозування майбутнього розвитку. Точні прогнози сприяють успішному фінансовому управлінню. Застосування математичного моделювання дозволяє проводити імітаційні розрахунки та аналізувати різноманітні параметри, щоб уникнути зайвих дискусій щодо вибору стратегії та рівня податку. Моделювання соціально-економічних явищ пов'язане з математичним моделюванням, побудовою прототипів моделей для експериментів та реальних моделей, які відтворюють реальну ситуацію. Використання математичних моделей є ключовим інструментом у економіко-статистичному аналізі. Побудова математичної моделі передбачає чітке розуміння цілей та обмежень досліджуваного об'єкта [3].

Процеси управління економікою мають свої особливості, такі як велика кількість взаємопов'язаних елементів, їх різноманітність та ступінь керованості, а також активна роль людського фактора в ухваленні управлінських рішень. Ці аспекти вимагають спеціальних заходів, пов'язаних з постановкою задачі та формальним описом структурних елементів. Для цього використовується математичний опис елементів економічної системи, який включає матеріальний, фінансовий та соціальний аспекти. Матеріальний опис включає баланси продуктів, виробничих потужностей, ресурсів та нових проектів.

У цьому випадку лише технологічні зв'язки є жорстко задані ззовні. Якщо регулятори вже визначені, їх слід враховувати при описі, оскільки вони можуть обмежувати та надавати об'єкту нові властивості. Для створення зворотних зв'язків у економічній системі використовується фінансово-кредитний механізм, тому матеріальний опис економічних об'єктів слід доповнити фінансовим. Фінансовий розділ опису має включати баланс грошових потоків, процес формування та використання ресурсів і фондів, умови ціноутворення, систему оподаткування та кредитування. Соціальний аспект також необхідний у контексті опису економіки, оскільки людський фактор має важливе значення на різних етапах економічного процесу [4]. Проте формалізація людської поведінки менш детально описана, ніж матеріальні та фінансові аспекти. При математичному моделюванні фінансових процесів застосовуються методології

прикладної математики, інформатики та системного аналізу для вирішення фундаментальних проблем з макроекономічним значенням. Математичне моделювання об'єктів складної природи є циклом розробок від фундаментального дослідження до конкретних числових розрахунків ефективності функціонування об'єкта. Результатом можуть бути системи математичних моделей, які висвітлюють закономірності функціонування об'єкта та його еволюцію в різних умовах. Розрахункові експерименти з використанням математичних моделей надають вихідні дані для оцінки ефективності функціонування об'єкта. Тому математичне моделювання є невід'ємним компонентом у розробці макроекономічних рішень [5].

По-друге, математичне моделювання являє собою метод розв'язання нових складних проблем. Тому дослідження в цій області має бути передбачувальним: потрібно заздалегідь розробляти нові методи та підготовлювати кваліфікованих аналітиків, які зможуть ефективно використовувати ці методи для вирішення нових прикладних завдань. По-третє, ті, хто визначає розподіл фінансових ресурсів, ще не повністю усвідомлюють, що математичне моделювання має велике практичне значення, і розвиток цих методів визначає соціально-економічний та науково-технічний прогрес країни. Досвід показує, що компактні та структуровані математичні моделі дозволяють отримувати нетривіальні розв'язки складних економічних програм.

У даному випадку фінансові процеси використовуються для створення та розподілу фінансових ресурсів у відповідності до певних правил, які можуть бути у формі алгоритмів та програмних систем. Основні операції, необхідні для переміщення фінансових ресурсів, здійснюються за допомогою конкретної керуючої підсистеми, яка взаємодіє з центром нагромадження-розподілу, загальною масою платників та користувачів фінансових ресурсів. Ця підсистема функціонує на основі закономірностей, що визначені для кібернетичних систем управління. При аналізі соціально-економічних систем важливо враховувати принципи кібернетичного підходу, зокрема взаємозв'язки та події, що виникають у цих системах. Керування об'єктом соціально-економічної системи можна уявити у формі замкнутого контуру, де об'єкт або процес, що керується, має певну кількість ступенів вільності або координат. Наприклад, для економічних об'єктів використовуються незалежні показники як координати. Об'єкт може бути складним і складатися з ряду частин або елементів, що утворюють систему. Наприклад, бюджет складається з розділів, глав, параграфів та статей.

Таким чином, економіко-статистичні методи дослідження та математичне моделювання є потужними інструментами для вивчення, прогнозування та управління економікою. Розвиток цих методів має велике значення для підвищення ефективності економіки та добробуту суспільства.

Список використаних джерел

1. Застосування економіко-математичних моделей у прогнозуванні державного боргу. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1595> (дата звернення 10. 03. 2024).

2. Руська Р. В., Іващук О. Т. Навчальний посібник, Методи економіко-статистичних досліджень: Тернопіль: Тайп, 2014.—190 с.

3. Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/NAUKA/2020.pdf> (дата звернення 10. 03. 2024).

4. Кількісні методи фінансового прогнозування. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/636/1/%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (дата звернення 10. 03. 2024).

5. Самарай В. П. Економіко-математичне моделювання : курс лекцій. К. : КиМУ, 2012. 193 с

Abstract: *the article considers a wide range of issues related to economic and statistical research methods and their application in various fields, proves that economic and statistical methods are a powerful tool for studying, forecasting and managing the economy, analyzes modern scientific approaches, tools, methods of measurement, formalized description, analysis and forecasting of economic phenomena and processes, reveals the role of mathematical modeling in the economy and its importance for making informed management decisions, substantiates the need for.*

Keywords: *economic and statistical research, tax system, development, mathematical modeling, statistical methods, progress, crisis.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 338:633

БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Кучеренко Віталій Іванович

*аспірант другого року навчання спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *Використання біоенергетичного потенціалу аграрними та переробними підприємствами дозволить, частково, замінити традиційні види енергії альтернативними як на національному, так і на місцевому рівнях споживання. Значними є також можливості для експорту біопалива завдяки наявній газотранспортній мережі України.*

Ключові слова: потенціал, біопаливо, відходи, енергетичні культури, біомаса.

Налагодження виробництва біометану здатне суттєво знизити енергозалежність України завдяки його використанню для комбінованого виробництва електроенергії й тепла. Потенціал сільськогосподарського та переробного секторів України щодо забезпечення альтернативними джерелами енергії, які можуть задовольнити енергетичні потреби цих секторів, а також економіки країни в цілому, наразі недостатньо використовується.

Крім того, у секторі біоенергетики є багато можливостей для зростання. Це пояснюється особливостями клімату, високою родючістю ґрунту та наявністю необхідної робочої сили. Приблизно 64% біоетанолу, виробленого в усьому світі, в даний час отримують з кукурудзи, а 77% біодизеля виробляється в усьому світі з використанням рослинних олій (ріпакова, соєва і пальмова олії складають 27%, 21% і 9% відповідно) або відпрацьованих олій [1].

Наразі спалювання твердої біомаси виробляє близько 70% всієї біоенергії, виробленої в Україні. Ще 15% виробляється у вигляді біогазу, тоді як приблизно 15% виробляється у вигляді рідкого біопалива, такого як біоетанол і біодизель[2].

До 30% імпортного дизеля можна замінити 1,6–1,9 т біодизелю, що є еквівалентом технічних олійних культур (ріпак, соя) та технічної олії, які Україна експортує [3]. В Україні 1% транспорту використовує рідке біопаливо (біоетанол та/або біодизель). В Україні біогаз і біометан поки що не використовуються для транспорту [4].

Для виробництва біопалива в Україні існують такі можливості:

Розширення площі для вирощування енергетичних культур, таких як швидкорослі рослини (сорго, міскантус) або дерев (плантації кількох видів верби, тополі та павловнії).

Всього під енергетичні установки в Україні відведено 5,4 тис. га землі. Крім того, в країні є від одного до чотирьох мільйонів гектарів деградованих, непродуктивних сільськогосподарських угідь, що робить економічно недоцільним вирощувати там звичайні культури. Експертні оцінки свідчать, що енергетичні установки можуть повністю замінити традиційне паливо [5]. Навіть мільйон гектарів вирощування енергетичних культур може замінити половину імпортованого газу.

Використання відходів сільського господарства для виробництва біоенергії. Основним способом використання відходів сільськогосподарського виробництва для отримання енергії є анаеробне бродіння, в результаті якого утворюється біогаз. Виробництво біогазу зазвичай збільшується за рахунок поєднання відходів тваринництва та рослинництва [6].

Розширення біогазових установок для виробництва біогазу з відходів тваринництва. В Україні працює 51 біогазова установка, що виробляє біогаз. Прогнозується, що валове виробництво біогазу в 2019 році становитиме приблизно 100 мільйонів м³/рік, і лише 34 відсотки енергетичного потенціалу

біогазу було перетворено на придатну для використання теплову та електричну енергію [7].

За оцінками Біоенергетичної асоціації України, у 2020 році біомаса замінить 5,2 млрд м³ природного газу, або 15% від загального обсягу, який використовувався до війни.

Оскільки біомаса здебільшого використовується для виробництва тепла, кількість електростанцій на біомасі є незначною частиною всіх енергетичних об'єктів з біомаси. Так 10% українських будинків опалюються біомасою, 10% вугіллям і 80% газом [8].

Завдяки максимально повному використанню біоенергетичного потенціалу аграрного сектору та переробної промисловості структура виробництва та споживання енергії в Україні якісно зміниться та включатиме більшу частку стабільних, екологічно чистих енергоносіїв, що забезпечить надійне енергопостачання населення та зміцнить енергетичну безпеку країни.

Отже економічно життєздатний енергетичний потенціал України з біомаси становить від 20 до 25 мільйонів тонн на рік. Найбільш енергоефективна на сьогоднішній день біомаса міститься у відходах сільського господарства (первинних, що утворюються в полі під час збирання врожаю, вторинних, що утворюються на підприємствах під час переробки сільськогосподарських культур, гною), енергетичних установок (використовуються для виробництва твердого біопалива та біогазу) та ін. джерела. Проте, використовуючи побічні продукти та відходи харчової промисловості (наприклад, цукрової, спиртової, пивоварної, тощо), тверді побутові відходи (наприклад, сміттєсортувальні станції), стічні води та їх осади з міських очисних споруд і локальних очисних споруд промислових підприємств, покривні культури, вирощені після або до основного збору врожаю тощо, є також значна кількість невикористаного потенціалу для розширення переліку сировини в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Розвиток галузі біопалива як детермінанта сталого розвитку України. Економіка АПК. 2021. № 2. С. 71–81.

2. Теплова альтернатива: біомаса поступово заміщує природний газ. Українська енергетика. 2022. 14 вер. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/naturalna-alternatyva-biomasa-postupovo-zamishchuie-pryrodny-i-haz>

3. Кількість викидів шкідливих сполук і твердих часток при роботі двигуна на біодизелі зменшується на 20–25 %, сірки – на 98 %, сажі – від 50 % до 61 %, гідрокарбонатів – та вуглекислих монооксидів – на 30–34 %.

4. Гелетуха Г.Г., Кучерук П.П., Матвеев Ю.Б. Перспективи виробництва біометану в Україні. Аналітична записка UABIO № 29. UABIO. Вересень 2022. URL: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2022/09/UA-Position-paper-UABIO-29.pdf>

5. Енергетичні рослини. UABIO. URL: <https://uabio.org/energy-crops/>

6. Кириленко І, Г., Токарчук Д. М. Ефективна організація використання відходів аграрних підприємств у формуванні енергетичної та екологічної безпеки. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 2. С. 66–82.

7. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні види палива» щодо розвитку виробництва біометану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/699512>

8. Теплова альтернатива: біомаса поступово заміщує природний газ. Українська енергетика. 2022. 14 вер. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/naturalna-alternatyva-biomasa-postupovo-zamishchuie-pryrodnyi-haz>

***Abstract:** The use of bioenergy potential by agricultural and processing enterprises will allow, in part, to replace traditional types of energy with alternative ones both at the national and local levels of consumption. There are also significant opportunities for the export of biofuel thanks to the existing gas transportation network of Ukraine.*

***Key words:** potential, biofuel, waste, energy crops, biomass.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 338.2

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: КЛЮЧ ДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ВИЖИВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Легін Олег Вікторович

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто вплив цифрової трансформації на економічний розвиток в контексті сучасних умов, зокрема української економіки під час війни. Підкреслюється значення цифрової трансформації як інструменту для підвищення конкурентоспроможності та виживання бізнесу та суспільства загалом.*

***Ключові слова:** цифрова трансформація, ІТ, експорт, економіка*

Питанням впливу цифрової трансформації на економічний розвиток займалось багато вчених науковців, підприємців та державних діячів, а саме К.М. Шваб, Е. Брінйольфссон, М.А. Федоров, Д. Тапскотт, але ряд питань ще залишаються не розкритими.

"Цифрова трансформація — це процес переходу вашої організації від застарілих методів до нових способів роботи та мислення за допомогою цифрових, соціальних, мобільних та інноваційних технологій. Вона передбачає зміну в підходах до лідерства, мислення, заохочення інновацій та нових бізнес-моделей, інтеграцію цифровізації активів та збільшене використання технологій для покращення досвіду співробітників вашої організації, клієнтів, постачальників, партнерів та зацікавлених сторін [1]".

Цифрова трансформація змінила спосіб, яким ми спілкуємося, працюємо та ведемо бізнес. У сучасному світі вона стала вирішальним фактором у розвитку економіки країн, зокрема України. Розширення цифрових можливостей, підвищення цифрової грамотності населення та впровадження інноваційних технологій мають потенціал змінити обличчя української економіки та зробити її більш конкурентоспроможною на світовій арені.

Ще до війни українська індустрія інформаційно-комунікаційних технологій була надзвичайно успішною, дехто називав її «новим тигром Європи». Маючи понад 200 000 висококваліфікованих працівників, сектор склав 4 відсотки валового внутрішнього продукту (ВВП) країни та став другою за величиною експортною галуззю України. Українські продукти та компанії можна знайти по всьому світу. Деякі з них стали великими та всесвітньо визнаними[2](рис.1).

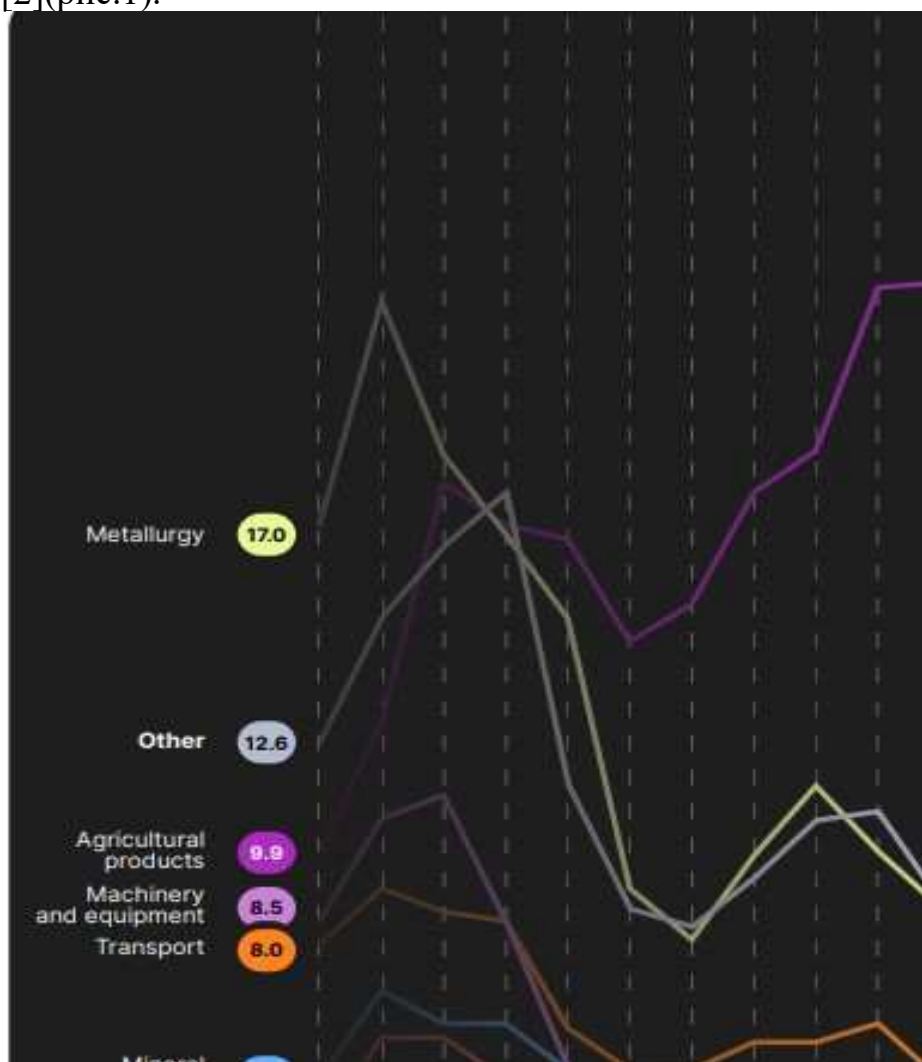

Рисунок 1 Обсяг експорту за галузями за період 2010-2022 рр., млрд. дол.
Джерело: [3]

У той же час, цифрова трансформація виходить за рамки всіх економічних секторів України. Цифрові рішення були застосовані в багатьох секторах, включаючи банківську справу та фінанси, сільське господарство та виробництво продуктів харчування та енергетику. У цьому відношенні цифрова трансформація є ключовою для добре функціонуючого суспільства, що впливає на демократичну участь, освіту та державні послуги.

В умовах війни, нарівні з основними послугами, такими як, електроенергія, водопостачання та банківські послуги, цифровізація виявилася життєво необхідною для українського народу та економіки. Приміром, Уряд України адаптував важливі послуги, щоб вони відповідали умовам воєнного часу, таких як навчання, надання державних послуг тощо.

Одним із найкращих прикладів цифрової трансформації України є портал Дія, розроблений Міністерством цифрової трансформації України, який став брендом цифрової держави в Україні. Як зазначають самі розробники: "Дія - це один портал, де можна отримати всі послуги онлайн: швидко, зручно та людяно"[4].

За підсумками 2022 року - першого року війни, ІТ- сектор скоротився на 7,9% та склав 3,7 млрд. дол., що становило найбільшу частку експорту послуг, а саме 40,5%[5](рис. 2).

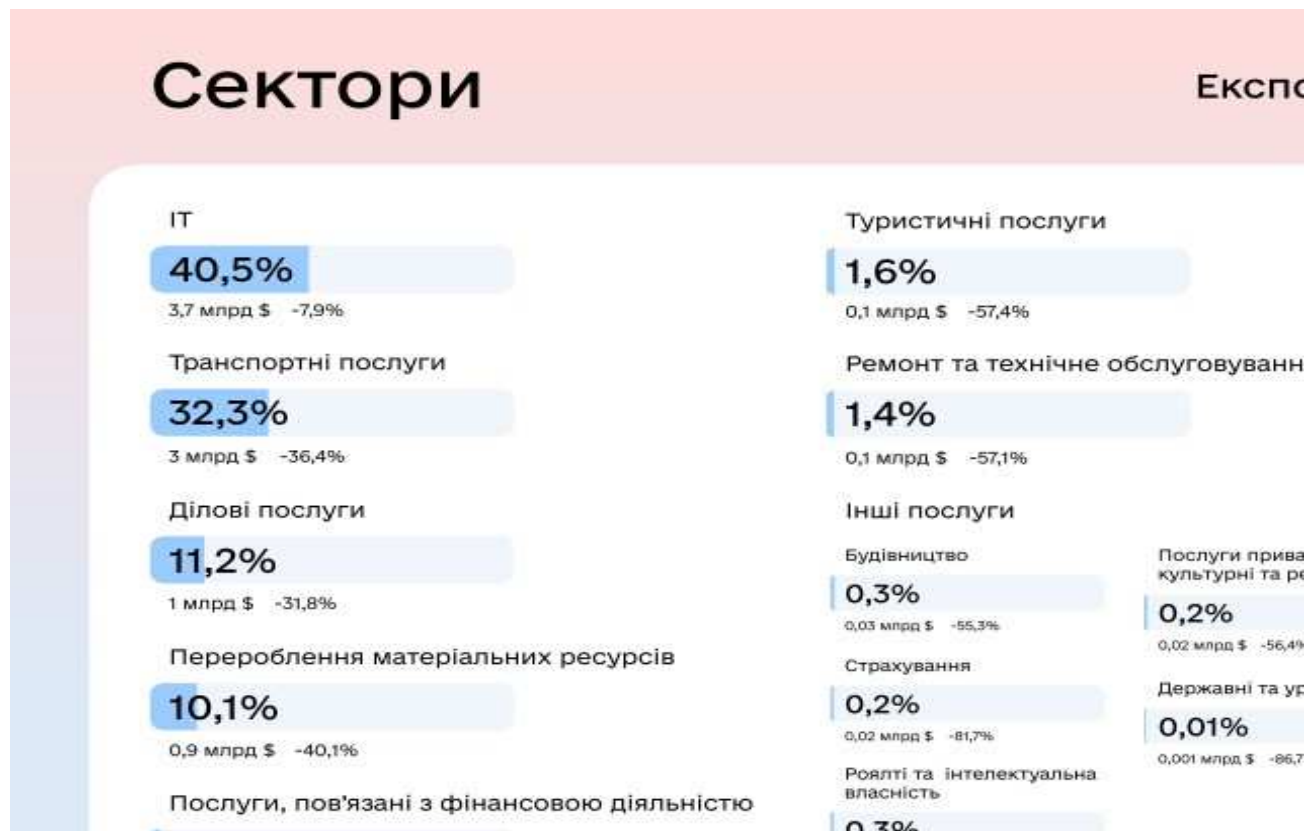

Рисунок 2 - Експорт послуг за секторами

Джерело: [5]

Отже, можна зазначити, що цифрова трансформація має великий, як економічний вплив, так і соціальний. Експорт цифрових продуктів і послуг стали важливим рушієм економіки України та ключовим фактором покращення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Крім того, цифрова трансформація сприяє соціальному розвитку, полегшуючи доступ до освіти, медичних та адміністративних послуг та інших сфер життя. Таким чином, цифрові інновації роблять Україну зручнішою для своїх громадян та привабливою для інвесторів і сприяють її розвитку.

Список використаних джерел

1. Terrar D. Distribution Digital Throughout the Enterprise: What is Digital Transformation? URL: <https://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation/>
2. Bandura R. Staguhn J. Center for strategic & international studies: Digital Will Drive Ukraine's Modernization. URL: <https://www.csis.org/analysis/digital-will-drive-ukraines-modernization#:~:text=Building%20on%20its%20potential%20will,environment%20necessary%20for%20successful%20reconstruction.>
3. Fedorov M. Samborska O. Shum O. Dupuch L. Incredible Tech: Investors guide to Ukrainian IT. URL: <https://itukraine.org.ua/files/ITIGUIT.pdf>
4. Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/faq/8>
5. Дія Бізнес: Експортний напрям. URL: https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_regioni#:~:text=%D0%9D%D0%B0%D0%B9%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B0%BC%D0%B8%20%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%20%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2,%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2%20%E2%80%94%209%2C8%25.

Abstract: *the impact of digital transformation on economic development is considered in the context of modern conditions, in particular, the Ukrainian economy during the war. The importance of digital transformation as a tool for increasing the competitiveness and survival of business and society in general is emphasized.*

Keywords: *digital transformation, IT, export, economy*

Науковий керівник: Христенко О. А.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 338.516.22.57

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА РИНКОВУ ЦІНУ ТОВАРІВ

Лісков Олександр Сергійович

здобувач вищої освіти спеціальності 281» Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Дане дослідження спрямоване на аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну товарів. Методи аналізу включають статистичні моделі та економетричні підходи для встановлення залежностей між цінами товарів та факторами, такими як попит, пропозиція, витрати на виробництво, конкуренція тощо. Результати дослідження допоможуть краще зрозуміти динаміку формування цін на ринку та визначити ключові чинники, які впливають на цінову політику підприємств. Ця інформація може бути корисною для бізнесу, урядових органів та інших зацікавлених сторін.*

***Ключові слова:** аналіз, вплив, фактори, ринкова ціна, товари, економіка, попит, пропозиція, конкуренція, споживачі, виробники, цінова політика, маркетинг, стратегія ціноутворення*

Аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну товарів є ключовим аспектом економічних досліджень у сучасному світі. Ринкова ціна товарів визначається великою кількістю факторів, які можуть бути як екзогенними, так і ендогенними. Екзогенні фактори включають зміни у політичних, економічних та соціокультурних умовах, тоді як ендогенні фактори пов'язані зі специфікою самого ринку та взаємодією між постачальниками та споживачами.

Дослідження впливу цих факторів на ринкову ціну товарів має велике значення для бізнесу, урядових органів та споживачів. Розуміння та прогнозування змін у ціновій динаміці може допомогти підприємствам приймати кращі стратегічні рішення, а також сприяти стабільності на ринку.

У даному дослідженні ми спробуємо проаналізувати роль різних факторів у формуванні ринкової ціни товарів і виявити їх взаємозв'язок. Детальний аналіз цих аспектів дозволить нам краще зрозуміти динаміку цінової політики на ринку та її наслідки для економіки в цілому.

Аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну може бути складною, але цікавою задачею. Деякі з ключових факторів, які можуть впливати на ринкову ціну, включають:

- **Попит і пропозиція:** Закон попиту і пропозиції грає важливу роль у формуванні ціни товару чи послуги.
- **Конкуренція:** Рівень конкуренції на ринку може вплинути на ціну, оскільки конкуренти можуть змушувати знижувати ціни.

- Витрати виробництва: Вартість виробництва товару або послуги може впливати на його ціну.
- Макроекономічні фактори: Фактори, такі як інфляція, обмінний курс, політична нестабільність тощо, можуть також впливати на ринкову ціну.
- Маркетингові стратегії: Маркетингові дії компаній, такі як знижки, акції, програми лояльності, також можуть впливати на ціну.

Цей аналіз може вимагати збору та аналізу великої кількості даних для зрозуміння повного обсягу впливу різних факторів на ринкову ціну.

Для аналізу впливу різних факторів на ринкову ціну можна скористатися методами економічного аналізу. Ось кілька кроків, які можна включити до такого аналізу: Спочатку необхідно визначити фактори, які можуть впливати на ринкову ціну продукту або послуги. Це можуть бути зміни в попиті та пропозиції, конкуренція, економічні умови, політичні регуляції тощо. Потрібно зібрати дані про ці фактори для певного періоду часу. Це може включати статистичні дані, результати опитувань, фінансову звітність компаній тощо. Провести аналіз взаємозв'язків між ринковою ціною та іншими факторами за допомогою статистичних методів, таких як кореляція, регресійний аналіз тощо. На основі результатів аналізу можна спробувати зробити прогноз ринкової ціни в майбутньому залежно від змін у впливаючих факторах. Зробити висновки щодо впливу різних факторів на ринкову ціну та сформулювати рекомендації для бізнесу або урядових органів. Цей процес може бути складним і вимагати спеціалізованих знань з економіки та статистики. Якщо у вас є конкретні дані або питання щодо аналізу впливу факторів на ринкову ціну, я готовий допомогти вам більше.

Аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну повного матеріалу може бути складним завданням, оскільки ціна матеріалу може залежати від багатьох чинників. Деякі з ключових факторів, які можуть впливати на ціну повного матеріалу, включають:

- Попит і пропозиція: Зміни в рівні попиту і пропозиції можуть суттєво впливати на ціну матеріалу. Наприклад, збільшення попиту при нестачі матеріалу може підвищити ціну.
- Витрати на виробництво: Вартість виробництва матеріалу, така як сировина, праця та енергія, може впливати на його ринкову ціну.
- Конкуренція: Наявність конкурентів на ринку і їхні дії також можуть визначати цінову політику для матеріалу.
- Макроекономічні фактори: Економічна стабільність, інфляція, обмеження на торгівлю тощо можуть також впливати на ринкову ціну.
- Інновації та технології: Нові технології або інновації у виробництві матеріалу можуть змінити його вартість.

Для проведення аналізу впливу цих факторів можна використовувати методи економетрики, статистичного аналізу даних або моделювання. Такий аналіз допоможе зрозуміти, як кожен фактор впливає на ринкову ціну повного матеріалу і яким чином їх комбінація може впливати на загальну динаміку ціни.

Аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну товарів або послуг є важливим компонентом стратегії управління цінами. Деякі з ключових факторів, які можуть впливати на ринкову ціну, включають:

1. Попит та пропозиція: Рівень попиту та пропозиції на товар чи послугу може суттєво впливати на ціну. У разі збільшення попиту та/або зменшення пропозиції ціна зазвичай підвищується, і навпаки.

2. Собівартість: Вартість виробництва товару чи надання послуги є ключовим фактором, що впливає на встановлення ціни. Чим вища собівартість, то вища ймовірність, що ціна буде відповідним чином встановлена.

3. Конкуренція: Рівень конкуренції на ринку також може вплинути на ціноутворення. Якщо на ринку є велика кількість конкурентів, це може призвести до зниження цін для залучення клієнтів.

4. Технологічні зміни: Впровадження нових технологій чи зміни у виробничих процесах можуть знизити собівартість товару чи послуги, що у свою чергу може вплинути на ціноутворення.

5. Макроекономічні чинники: Економічні показники, такі як інфляція, рівень безробіття, загальна економічна стабільність і навіть курс валют можуть вплинути на ринкові ціни.

Це лише деякі з факторів, які можна враховувати під час аналізу впливу на ринкову ціну товарів чи послуг. Комбінований аналіз всіх цих факторів допоможе краще зрозуміти динаміку ціноутворення на ринку.

Аналіз впливу різних факторів на ринкову ціну показав, що ціна продукту значно залежить від таких чинників, як попит і пропозиція, витрати на виробництво, конкуренція на ринку, економічні умови та регулюючі політики.

Попит і пропозиція грають ключову роль у формуванні ціни, де високий попит при недостатній пропозиції може призвести до зростання ціни, а навпаки. Витрати на виробництво також важливий фактор, оскільки вони впливають на прибутковість продукції. Конкуренція на ринку може змусити компанії знижувати ціни для збереження своєї частки ринку. Економічні умови, такі як інфляція або обмеження торговельних операцій, також можуть впливати на цінову політику.

Таким чином, для ефективного управління ринковою ціною необхідно уважно враховувати всі ці фактори та адаптувати стратегії відповідно до змін на ринку.

Список використаних джерел

1. Бугас Н. В., Панченко Ю. О. Аналіз факторів, що впливають на формування асортименту. Ефективна економіка. № 11. 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2482>

2. Волкова М. В. Конспект лекцій з дисципліни «Ціноутворення» (для студентів усіх форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»). Харків. ХНУМГ. 2015. 130 с.

3. Установлення ціни: фактори ціноутворення. https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/19490/

4. Кареба М. І. Ціни та ціноутворення: опорний конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент» денної та заочної форми навчання. Миколаїв. МДАУ. 2017. 100 с.

5. Лепьохін О.В. Вплив цінової політики та маркетингового аналізу на життєдіяльність підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу 2012. Вип. 1 (22). С. 187-193

6. Макаренко Н.О., Лищенко М.О. Маркетингове ціноутворення. Теоретичні основи: навч. посіб. 2020. 129 с.

Abstract: *This study is aimed at analyzing the influence of various factors on the market price of goods. Analysis methods include statistical models and econometric approaches to establish relationships between commodity prices and factors such as demand, supply, production costs, competition, etc. The results of the research will help to better understand the dynamics of price formation in the market and to determine the key factors that influence the pricing policy of enterprises. This information may be useful to businesses, government agencies and other interested parties.*

Keywords: *analysis, influence, factors, market price, goods, economy, demand, supply, competition, consumers, producers, price policy, marketing, pricing strategy*

Науковий керівник: Табацкова Г.В.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК: 338.43:614.2

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА»

Малейчик Альона Анатоліївна,

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *В роботі розглянуто поняття «мережева економіка», досліджено основні етапи розвитку даного поняття та визначено особливості кожного з них. Проаналізовано основні риси мережевої економіки, які включають: масштабність, платформи, дані, гнучкість.*

Ключові слова: *великі обсяги даних, стратегія, бізнес, глобальні економічні зміни, технології.*

Розвиток мережі Інтернет, інформатизація та цифровізація суспільства – все це зумовило зміну постіндустріального суспільства на інформаційне.

Мережева економіка відображає перехід від третьої промислової революції до четвертої. Третя промислова еволюція ще має назву цифрова революція і вона характеризується переходом від аналогових електронних та

механічних пристроїв до цифрових технологій. Під час четвертої революції технології поєднують фізичний світ та кіберсвіт [2].

Сам термін «мережева економіка» з'явився відносно нещодавно, приблизно з появою мережі Інтернет в 1990-91-х роках.

Розглянемо основні етапи розвитку поняття «мережева економіка».

Першим етапом формування мережевої економіки було виникнення всесвітньої мережі Інтернет та розвиток комп'ютерних технологій. Велика кількість людей стала підключатися до мережі, що відкрило нові можливості для зв'язку, співпраці та торгівлі.

Другий етап характеризується виникненням електронної комерції. Це дозволило підприємствам продавати товари та послуги через Інтернет. Онлайн-платформи, такі як Amazon, eBay, та Alibaba, стали місцем, де продавці та покупці почали вести свій бізнес.

З появою соціальних мереж (третьій етап) відкривається можливість комунікації людей, йде обмін інформацією та співпраця в нових формах. Це відкрило нові можливості для мережевої економіки. Люди починають об'єднуватися для спільної роботи, розробляють нові ідеї та вирішують проблеми.

Головною особливістю четвертого етапу є розширення діапазону послуг, так як мережева економіка охоплює широкий спектр послуг, включаючи різноманітні сервіси з підсумком мережевих зв'язків. Наприклад, каршерінгові служби, поділ автомобілів (car-sharing), спільне користування житлом (Airbnb), послуги з доставки їжі та багато інших, які дозволяють людям ефективніше використовувати ресурси через спільний доступ до них.

П'ятий етап характеризується введенням технологій блокчейн та криптовалют. Ці технології створюють децентралізовані системи, які дозволяють безпечно та ефективно виконувати угоди та обмінюватися цифровими активами.

Розвиток штучного інтелекту та аналіз даних дозволяє підприємствам ефективніше управляти, робити прогнози та приймати стратегічні рішення на основі великих обсягів інформації, що накопичується в мережевій економіці.

Багато вчених розглядають мережеву економіку як модель, в якій підприємства, компанії та інші економічні агенти взаємодіють та співпрацюють в мережах. Це може включати спільну діяльність, обмін ресурсами та інші форми співпраці. Інші вчені акцентують увагу на проблемах та викликах, пов'язаних з мережевою економікою, таких як безпека, конфіденційність даних, соціальна нерівність та інші аспекти, які можуть виникнути при швидкому розвитку цього підходу.

Можна сказати, що мережева економіка - це модель організації господарської діяльності, яка базується на створенні та ефективному використанні мережевих зв'язків між різними суб'єктами економіки. Вона розвивається завдяки нестримному процесу обробки даних. Основною ідеєю є використання інформаційних технологій та забезпечення взаємодії між різними учасниками через цифрові платформи та мережі. Основні риси мережевої економіки включають:

- Масштабність: Мережева економіка дає можливість взаємодії великої кількості суб'єктів, що може призвести до масштабних ефектів і збільшення продуктивності.
- Платформи: Цифрові платформи виступають як посередники, що об'єднують різні елементи екосистеми та забезпечують ефективну комунікацію між ними.
- Дані: Збір і аналіз даних відіграє важливу роль в мережевій економіці, дозволяючи підприємствам і організаціям виявляти та використовувати нові можливості.
- Гнучкість: Мережева економіка може бути більш гнучкою та адаптивною, оскільки вона дозволяє швидше реагувати на зміни в умовах сьогодення [4].

Отже, мережева економіка сприяє інноваціям через збільшену швидкість обміну інформацією та співпрацю між різними гравцями, це сприяє швидкому впровадженню нових ідей та технологій.

Список використаних джерел:

1. Tapscott D. The digital economy: promise and peril in the age of networked intelligence. New York : McGraw-Hill, 1997. 352 p[1]
2. Артьомова Т. Ціннісні засади рівноважного економічного розвитку в умовах новітніх глобальних викликів. *DSpace Repository : Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/2540034d-d0a5-4bc3-ad80-d5b895c8fac2> (дата звернення: 05.03.2024).[3]
3. Армстронг Б. The digital economy is becoming ordinary. Best we understand it. *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/the-digital-economy-is-becoming-ordinary-best-we-understand-it-130398> (date of access: 05.03.2024).[4]
4. Комеліна О., Мироненко В. Інформаційно-мережева економіка та стан її розвитку в Україні. Цифрова економіка та економічна безпека. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.1-17>.
5. Ленгсфельд Й. URL: <https://joernlengsfeld.com/en/definition/network-economy/> (дата звернення: 05.03.2024).[5]

Annotation: The paper explores the concept of the "network economy," examining its key developmental stages and defining the characteristics of each. It analyzes the main features of the network economy, including scalability, platforms, data, and flexibility.

Keywords: big data, strategy, business, global economic changes, technology.

Науковий керівник: **Олійник Т.Г.**,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 311.213.2:657.6

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ВИБІРКОВОГО АУДИТУ

Микитюк Вікторія

здобувачка вищої освіти, факультету «Обліку і оподаткування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглядаються питання збору аудиторських доказів, які є основою для формулювання обґрунтованих висновків щодо достовірності фінансової звітності. описуються методи дослідження, що використовуються в аудиті, такі як аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, моделювання, порівняння та групування, особлива увага приділяється вибірковому методу, який застосовується в аудиторській практиці через неможливість перевірити всі без винятку елементи генеральної сукупності, розглядаються два типи вибіркового дослідження*

***Ключові слова:** аудиторські докази, методи дослідження, вибірковий метод, генеральна сукупність, репрезентативність вибірки.*

Збір аудиторських доказів – це не самоціль. Важливо, щоб ці докази були якісними та дозволяли зробити обґрунтовані висновки. Планування аудиту допомагає сфокусуватися на найсуттєвіших аспектах та мінімізувати час на збирання непотрібної інформації.

Метод дослідження в аудиті має ґрунтовну основу, що поєднує в собі принципи діалектичного пізнання та закономірності політичної економії. Це дає можливість використовувати в аудиті широкий спектр загальнонаукових методів, таких як: Аналіз і синтез: розкладання об'єкта дослідження на складові частини та їх наступне об'єднання для отримання цілісного уявлення; Індукція і дедукція: рух від часткового до загального (індукція) і від загального до часткового (дедукція); Абстрагування: виділення суттєвих ознак та властивостей об'єкта дослідження; Моделювання: створення спрощеної копії об'єкта дослідження для його вивчення; Порівняння: зіставлення різних об'єктів дослідження для виявлення їх схожості та відмінностей; Групування: об'єднання об'єктів дослідження за спільними ознаками.

Ризик того, що аудитор дійде, у разі проведення тестів контролю, висновку, згідно з яким ризик системи контролю є вищим, ніж насправді, або, у разі проведення тесту по суті, висновку, згідно з яким має місце суттєва помилка, тоді як насправді її не існує. Існують два способи зменшити вибірковий ризик: збільшити обсяг вибірки й використовувати підходящий метод відбору. Вибіркове дослідження застосовується в аудиторській практиці по двом напрямкам: при оцінці надійності й ефективності системи внутрішнього контролю фірми-клієнта; при підтвердженні вірогідності залишків по рахунках і класів операцій (тобто оборотів по рахунках балансу)[1].

Міжнародна аудиторська практика пропонує чіткий алгоритм вибіркового дослідження, який поділяється на два напрямки:

1. Якісне вибірконе дослідження:

Цей метод використовується для першого напрямку аудиту. Він дозволяє оцінити, яка частка досліджуваних даних володіє характеристиками, що цікавлять аудитора.

2. Вартісне та кількісне вибірконе дослідження:

Ці методи застосовуються для другого напрямку аудиту. Вони дають результати у вартісному вираженні та використовуються для підтвердження вірогідності сум статей аудиторського балансу.

Аудиторська перевірка в силу своєї специфіки передбачає використання в основному вибіркового методу. Відповідно до МСА 530 “Аудиторська перевірка та інші процедури вибіркової перевірки”, аудиторська вибірка - це “... застосування аудиторських процедур до менш як 100% елементів у межах генеральної сукупності, яка стосується аудиту, так, що всі елементи вибірки мають шанс бути відібраними з метою надання аудитору обґрунтування, на основі якого формулюються висновки за всією генеральною сукупністю” [2].

Аналіз положень теорії ймовірності та математичної статистики показує, що існують два підходи до організації вибіркового дослідження: 1) з початковим визначенням об’єму вибірки; 2) послідовний аналіз. Характерна риса послідовного аналізу, який є достатньо новим методом статистичного дослідження, полягає в тому, що кількість спостережень, необхідних у процесі дослідження, наперед невідома. Рішення про завершення експерименту залежить від кожного етапу експерименту та результатів попередніх спостережень [3].

Для застосування послідовної статистичної вибірки існують дві ключові умови:

1. Однорідність елементів генеральної сукупності: Це означає, що всі елементи сукупності мають схожі характеристики, що впливають на досліджуваний параметр.

2. Репрезентативність вибірки: Вибірка повинна точно відображати характеристики генеральної сукупності. Це гарантує, що результати, отримані з вибірки, можна узагальнити на всю сукупність.

Генеральна сукупність – це сукупність всіх документів або операцій, які підлягають аудиту. Аудитор не має можливості перевірити всі без винятку елементи, тому він використовує вибірковий метод. Для цього з генеральної сукупності відбирається частина елементів, яка називається вибірковою сукупністю.

Важливо чітко визначити генеральну сукупність, адже саме про неї аудитор робить висновок за результатами перевірки вибірки.

В аудиті однорідність елементів генеральної сукупності визначається професійним судженням аудитора. Це означає, що аудитор, ґрунтуючись на своєму досвіді та знаннях, має встановити, чи мають елементи сукупності схожі характеристики, що впливають на досліджуваний параметр.

Елементи вважаються однотипними, якщо вони мало відрізняються один від одного за кількісними характеристиками. Наприклад, елементи, які належать до одного виду активів, зобов'язань, капіталу або господарських операцій, можуть вважатися однотипними.

Репрезентативність вибірки – це відповідність її характеристик характеристикам генеральної сукупності. Для забезпечення репрезентативності важливо дотримуватися принципів відбору елементів вибірки з генеральної сукупності.

Відбір одиниць із генеральної сукупності у вибірку можна проводити по-різному залежно від багатьох умов. Способом відбору називається система організації відбору одиниць із генеральної сукупності [4].

Аудиторська практика пропонує різні методи вибіркового дослідження, які дають можливість аудитору зробити обґрунтовані висновки про достовірність фінансової звітності. Вибірковий метод дозволяє аудитору отримати достатні та відповідні аудиторські докази, не перевіряючи всі без винятку елементи генеральної сукупності. Для забезпечення репрезентативності вибірки важливо правильно визначити генеральну сукупність та використовувати відповідний метод відбору елементів.

Список використаних джерел

1. Застосування статистичних методів при вибіркових спостереженнях в аудиті URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92428/36-lvanina.pdf> (дата звернення 10. 03. 2024).
2. Міжнародний стандарт аудиту 530 “Аудиторська вибірка” [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.apu.com.ua/attachm ents/article/290/Audit_2015_1_all.pdf
3. Заліський М.Ю. Метод послідовного оцінювання параметрів статистичних розподілів / М.Ю. Заліський, О.В. Соломенцев // Проблеми інформатизації та управління. - 2008. - № 2 (24). - С. 80-85.
4. Ткач Є. І. Загальна теорія статистики: (підруч. для студ. вищ. навч. закл.) / Є. І. Ткач, В. П. Сторожук. - [3-тє вид.] — К.: Центр учбової літератури, 2009. – 442 с.

Abstract: *the issue of collecting audit evidence, which is the basis for formulating reasonable conclusions regarding the reliability of financial statements, is considered. research methods used in auditing are described, such as analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, modeling, comparison and grouping, special attention is paid to the sampling method used in auditing practice due to the impossibility of checking all elements of the general population without exception, two types of sample research.*

Keywords: *audit evidence, research methods, sampling method, general population, sample representativeness.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 658.11:331

СТАТИСТИКА І АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Орешко Катерина Федорівна

здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Дослідження присвячене аналізу статистики та розвитку малих підприємств в Україні в умовах воєнного стану. Наведені дані вказують на зростання активності у створенні нових підприємств та збільшення їх капіталу попри війну. Розглядаються ключові сектори бізнесу та аналізуються фактори, що впливають на їх успішність. Досліджується ринок праці та використання грантів для розвитку бізнесу.*

***Ключові слова:** Статистика, аналіз, розвиток, малі підприємства, Україна, війна, бізнес, Ukrainian Business Index, ринок праці, гранти, економічна ситуація, нові підприємства, ФОП, зареєстровані юридичні особи, динаміка, сектори бізнесу, урядові програми, робочі місця, економічна підтримка.*

Не дивлячись на війну в Україні створюються нові підприємства, ті підприємства які вистояли на початку повномасштабного вторгнення вони масштабуються та збільшують свій капітал. Ця тематика є досить актуальною для дослідження та аналізу.

Метою цього дослідження є дослідити активність створення нових підприємств в умовах воєнного стану та аналіз ринку.

Попри повномасштабне вторгнення українці прагнуть відкрити нове підприємство, крамницю, кав'ярню, студію краси і так далі. Але є різні аспекти які впливають на успішність. Показник Ukrainian Business Index залишається на низькому рівні (34.0 зі 100), що свідчить про те, що бізнес не бачить перспектив покращення економічної ситуації і ділового середовища в найближчі місяці. Також погіршується ситуація з робочими місцями. Очікування бізнесу від результатів діяльності в 2023 році +2% до доходів 2022 року. На це впливає також непрогнозованість розвитку ситуації і дій держави, фактична відсутність доступу до фінансового ресурсу для поповнення обігових коштів і реалізації проектів із розвитку [1].

В період з лютого 2022 року до лютого 2023 року українці створили понад 314 тисяч ФОПів. Цей показник побив рекордну кількість нових бізнесів, створених у 2021 році

Суттєво зросла також кількість зареєстрованих юридичних осіб та компаній у порівнянні з минулим роком. І хоча цей показник ще не вийшов на довоєнний рівень, динаміка позитивна і приріст відносно минулого року становить близько 60% [2].

Щомісячна динаміка реєстрації бі:

Кількість зареєстрованих компаній та ФОПів на другий рік повномасштабної війни

Аналізуючі дані зазначені в одному з джерелі можна назвати поширені категорії ФОПів це:

- Надання послуг краси.
- Роздрібна торгівля в неспеціалізованих місцях.
- Роздрібна торгівля через інтернет.
- Комп'ютерне програмування.
- Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування.
- Інші види роздрібною торгівлі в неспеціалізованих магазинах.
- Вантажний автомобільний транспорт.
- Інші види освіти.
- Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах.

Недивлячись на повномасштабну війну майже 80% власників українського малого та середнього бізнесу планують масштабувати та залучати кошти для розширення бізнесу. Більше 25% бізнесменів планують відкривати нові напрями та 14% планують збільшувати географію та виходити на закордонний ринок.

Також велика кількість підприємців планують залучати кошти для розвитку бізнесу через урядові грантові програми, одна з них «Робота». Кошти які надаються ідуть на розширення бізнесу чи на створення нового.

Отримати грант можна за однією з програм:

- Своя справа - програма мікрогрантів до 250 тис. грн.
- Новий рівень - програма грантів для переробних підприємств до 8 млн грн.
- Свій сад - програма грантів до 400 тис. грн за гектар.
- Своя теплиця - програма грантів до 7 млн грн за 2 гектари.
- IT-стартап (у стадії розробки) - гранти до 3,5 млн грн.
- Старт в IT (у стадії розробки) - гранти на навчання у сфері IT [3].

Аналізує подану інформацію ми можемо зробити висновки що український малий та середній бізнес масштабується розвивається та створює нові робочі місця. Що в сукупності дають підтримку Українській економіці. Уряд в свою чергу намагається підтримувати грантами та спеціальними програмами для підприємців.

Список використаних джерел:

1. Економічна правда. Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634/> (дата звернення: 10.03.2024).

2. Українці відкрили рекордну кількість ФОПів у другий рік війни: як змінились сфери бізнесу - Антикризовий медіа-центр. Антикризовий медіа-центр - Антикризовий медіа-центр, Краматорськ. URL: <https://acmc.ua/ukrayinczi-vidkryly-rekordnu-kilkist-fopiv-u-drugyj-rik-vijny-yak-zminylys-sfery-biznesu/> (дата звернення: 10.03.2024).

3. Українці відкрили рекордну кількість ФОПів у другий рік війни: як змінились сфери бізнесу - Антикризовий медіа-центр. Антикризовий медіа-центр - Антикризовий медіа-центр, Краматорськ. URL: <https://acmc.ua/ukrayinczi-vidkryly-rekordnu-kilkist-fopiv-u-drugyj-rik-vijny-yak-zminylys-sfery-biznesu/> (дата звернення: 10.03.2024).

Abstract: *The study is devoted to the analysis of statistics and the development of small enterprises in Ukraine under martial law. The given data indicate an increase in activity in the creation of new enterprises and an increase in their capital despite the war. Key business sectors are considered and factors affecting their success are analyzed. The labor market and the use of grants for business development are studied.*

Keywords: *Statistics, analysis, development, small businesses, Ukraine, war, business, Ukrainian Business Index, labor market, grants, economic situation, new enterprises, FOP, registered legal entities, dynamics, business sectors, government programs, jobs, economic support.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 311:33

ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ

Орешко Ангеліна Федорівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Організація статистичної діяльності в Україні, де застосовано централізовану систему з державним комітетом статистики (Держкомстат). Зазначається, що Держкомстат виконує ключові завдання у формуванні та реалізації державної статистичної політики, забезпечує збір, аналіз та поширення інформації про різні аспекти економіки, соціуму та довкілля. Окрім цього, розглядається роль Державної служби статистики України (ДССУ) у здійсненні статистичних функцій, включаючи різні аспекти економічного та соціального розвитку. Стаття підкреслює важливість законодавчого забезпечення статистичної діяльності в Україні та розглядає роль місцевих та регіональних органів у цьому процесі.*

***Ключові слова:** Україна, статистика, Державний комітет статистики, Державна служба статистики, централізована система, економіка, соціум, законодавство, регіональні органи.*

В організації статистичної діяльності країни світу обирають один з двох шляхів - створення централізованої системи державної статистики або децентралізованої системи статистичних організацій. Перший шлях обрали країни Східної Європи, в тому числі й Україна, а також Канада, Німеччина та ін. В названих країнах існує центральний статистичний орган, який керує статистичною діяльністю в межах країни. Так, в Україні – це Державний комітет статистики України (Держкомстат) [1].

Основними завданнями Держкомстату є участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері статистики, збирання, аналіз та поширення статистичної інформації про економічні, соціальні, демографічні та екологічні явища в Україні, забезпечення її повноти та достовірності, розроблення та вдосконалення статистичної методології, впровадження новітніх інформаційних технологій, а також координація дій між різними органами влади та іншими юридичними особами у питаннях, пов'язаних зі збиранням та використанням статистичної інформації.

Управління статистикою в Україні здійснюється через Державний комітет статистики, який керує системою статистичних органів, організованих за адміністративно-територіальним принципом. Цей комітет видає нормативні акти, що стосуються організації обліку та звітності, які є обов'язковими для дотримання всіма суб'єктами господарювання незалежно від їх форми власності. Підприємства та організації подають свої статистичні звіти та інші

документи до відповідних районних (міських) відділів та обласних управлінь статистики.

Органи державної статистики здійснюють перевірку звітності на достовірність та повноту даних. Крім того, вони організують спеціальні статистичні спостереження, складають баланси, розраховують макроекономічні показники, а також оцінюють рівень життя населення тощо.

Зазвичай, на орган статистики покладено такі завдання та функції: проведення державної політики в галузі статистики, контроль та нагляд у сфері державної статистичної діяльності; ведення загальнодержавних реєстрів та систем різних видів статистичної інформації; організація та проведення перепису населення; обробка, розрахунок і аналіз офіційних статистичних даних [2].

На Державній службі статистики України (ДССУ) сповірено керівництво всіма аспектами збору, обробки та аналізу статистичних даних на рівні країни. Організаційна структура ДССУ включає різні відділи, такі як Департамент національних рахунків, статистики виробництва, фінансової статистики підприємств, статистики послуг, сільського господарства та навколишнього середовища, обстежень домогосподарств, торгівлі, праці, населення та регіональної статистики, цін та інші. Кожен рік ДССУ розробляє і затверджує програму статистичних робіт на наступний календарний рік, яка підлягає узгодженню на засіданні Уряду. Окрім ДССУ, інші державні органи, такі як Національний Банк, Міністерство Фінансів, Міністерство Охорони Здоров'я, МВС, також здійснюють виділені статистичні роботи відповідно до своїх повноважень та потреб.

Управління статистикою в Україні ґрунтується на законодавчих актах, зокрема на Законі України від 17 вересня 1992 року № 2614-ХІІ "Про державну статистику", який був переглянутий у 2000 році. Цей закон встановлює правові засади збору, обробки та поширення статистичної інформації в країні.

На місцевому рівні статистична діяльність ведеться через територіальні органи державної статистики. У центрах областей таку роботу здійснюють Головні управління статистики. У свою чергу, в районах цю функцію виконують управління та відділи статистики. Наприклад, у Львівській області можна відзначити наявність двох управлінь статистики, що знаходяться у Дрогобичському та Стрийському районах. У більшості районів цієї області існують по 12 відділів статистики.

Ці органи не лише здійснюють збір та обробку статистичних даних, але й контролюють їхню достовірність та повноту. Крім того, вони проводять спеціально організовані статистичні спостереження, складають баланси, розраховують макроекономічні показники, а також вивчають рівень життя населення та інші соціально-економічні аспекти. Це дозволяє уряду та громадянам мати об'єктивні дані для прийняття рішень у сфері економіки, політики та суспільного розвитку.

Основним завданням усіх органів статистики є збирання, перевірка достовірності, розробка, узагальнення, аналіз і подання в установленні строки законодавчим, виконавчим, управлінським і господарським органам науково

обґрунтованих статистичних даних, які характеризують економічний і соціальний розвиток країни, виконання загальнодержавних і регіональних програм, зростання ефективності суспільного виробництва, економічних реформ, використання природних, трудових і матеріальних ресурсів, динаміку життєвого рівня народу тощо [3].

Україна є централізованою системою державної статистики з Державним комітетом статистики України (Держкомстат) на чолі. Держкомстат відповідає за збір, аналіз та поширення статистичних даних у різних сферах, включаючи економіку, соціальні та екологічні показники. Національна служба статистики України виконує ключові функції на рівні країни, а також управління статистикою ґрунтується на відповідних законодавчих актах. Діяльність органів статистики сприяє прийняттю обґрунтованих рішень у сферах економіки, політики та суспільного розвитку, забезпечуючи об'єктивні дані для уряду та громадян.

Список використаних джерел:

1. Сучасна організація статистичної діяльності - Бібліотека BukLib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/22476/> (дата звернення: 09.03.2024).
2. Національний орган статистики. www.wikidata.uk-ua.nina.az. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Національний_орган_статистики.html (дата звернення: 09.03.2024).
3. Завдання і організація статистики в Україні. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1618080552998/statistika/zavdannya_organizatsiya_statistiki_ukrayini (дата звернення: 10.03.2024).

Abstract: *The organization of statistical activities in Ukraine employs a centralized system with the State Statistics Committee (Derzhkomstat). Derzhkomstat is identified as carrying out key tasks in shaping and implementing state statistical policy, ensuring the collection, analysis, and dissemination of information on various aspects of the economy, society, and the environment. Additionally, the role of the State Statistics Service of Ukraine (SSSU) in performing statistical functions, including various aspects of economic and social development, is considered. The article emphasizes the importance of legislative support for statistical activities in Ukraine and examines the role of local and regional bodies in this process.*

Keywords: *Ukraine, statistics, State Statistics Committee, State Statistics Service, centralized system, economy, society, legislation, regional bodies.*

Науковий керівник: Христенко О. А.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

УДК 334.72:338.512

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Пешкова Богдана Романівна

здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** У роботі розглянуто поняття собівартості сільськогосподарської продукції, її складові та запропоновано шляхи її зниження, які включають в себе технологічне оновлення, раціональне використання ресурсів, підвищення продуктивності праці та підвищення якості продукції.*

***Ключові слова:** собівартість, сільське господарство, рослинництво, тваринництво, виробництво, оптимізація, ефективність, ресурси, технології, продуктивність праці.*

Собівартість - це сукупність усіх складових витрат та частка кожної з них у виробництві; це частина вартості використаних засобів виробництва, необхідного продукту й доданої вартості, що компенсує частину ціни продукції; це витрати підприємства на виробничому етапі їхнього кругообігу, які постійно відшкодовуються з ціни продукту. Залежно від галузі та переважання певних елементів, розрізняють: матеріаломісткі, енергоємні, фондомісткі та трудомісткі галузі [4].

У працях відомих дослідників Бородкіна О., Бутинця Ф. Ф., Герасимовича А. М., розглядалися проблеми економічного змісту, формування витрат, а також шляхи зниження собівартості продукції, проте, ряд питань теоретичного плану та практичних рекомендацій стосовно зниження собівартості аграрної продукції потребують подальшого дослідження.

Основними принципами формування собівартості сільгосппродукції є: відшкодування витрат на ресурси і зарплату; обмеження витратами виробничої стадії кругообігу коштів; виключення витрат на розширення виробництва [4].

Собівартість продукції є складним поняттям, що залежить від багатьох різноманітних факторів. Фактор - це чинник або обставина, що впливає на певний показник або групу показників. Вони поділяються на зовнішні, які включають: зміну цін на ресурси (напівфабрикати, паливо, енергію, матеріали та інші матеріальні цінності для виробничих потреб); зміна мінімальної сталої заробітної плати, а також різноманітних обов'язкових платежів. А також політична обстановка, юридичне середовище, природно-кліматичні умови, географічні особливості. Внутрішні, які включають: оптимізацію витрат на працю; підвищення продуктивності праці(трудоий потенціал); ефективне використання матеріалів та боротьбу з браком [1].

Техніко-економічні фактори, впливають на собівартість, включаючи впровадження нових технологій, автоматизацію, покращення використання матеріалів та зміни виробничих процесів. Ці фактори можна поділити на групи, що визначаються технічним рівнем виробництва, організацією та управлінням, обсягом продукції та народногосподарським впливом [4].

По кожному з представлених напрямків необхідно розробити заходи для досягнення цілі зниження собівартості сільськогосподарської продукції. Так, для підвищення технічного рівня виробництва може бути реалізовано за такими напрямами: автоматизація певних виробничих процесів призводить до більшої узгодженості і зниження витрат. Це дозволяє підприємствам використовувати аналіз виробництва для оптимізації робочого потоку. Багато підприємств вже використовують високий рівень автоматизації, проте є ще значні можливості для оптимізації. Програмне забезпечення аналізує виробничі процеси і виявляє час очікування та його причини. Це дозволяє підприємствам оптимізувати виробництво, підвищити ефективність та скоротити витрати [4].

Основними резервами зниження собівартості продукції рослинництва є:

- впровадження прогресивних систем землеробства, науково-обґрунтованих сівозмін і передової технології виробництва
- впровадження у виробництво кращих сортів сільськогосподарських культур
- застосування локального (точного) внесення добрив;
- ощадливе використання пестицидів [3];

Основними шляхами зниження собівартості продукції тваринництва є:

- збільшення продуктивності худоби і зниження її падежу за рахунок поліпшення порідного складу;
- дотримання зооветеринарних норм утримання;
- балансування раціонів годівлі; профілактики захворювань; покращення якості кормів;
- скорочення втрат під час заготівлі й зберігання [1].

Для зниження собівартості продукції на підприємстві важливо підвищувати продуктивність праці, що дозволить збільшити обсяг виробництва та знизити собівартість за рахунок економії на витратах. Для цього необхідно підвищувати мотивацію працівників та автоматизувати виробництво.

Отже, головними напрямами зниження собівартості аграрної продукції як у галузі рослинництва, так і тваринництва є: технологічне оновлення виробництва; раціональне використання матеріально-технічних ресурсів; підвищення якості продукції; зростання продуктивності праці. Для максимального ефекту необхідний комплексний підхід, поєднання організаційно-економічних і технологічних заходів щодо оптимізації виробничого процесу. Це дасть змогу аграрним підприємствам істотно знизити собівартість, підвищити ефективність господарювання, збільшити випуск конкурентоспроможної аграрної продукції.

Список використаних джерел:

1. Головінова І.О., Чайка Т.Ю., Оптимальні шляхи зниження собівартості продукції [Електронний ресурс]. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/43fdaeba-1bb0-4618-9128-26f9947800d0/content> (дата звернення 03.03.2024).
2. Грещак М.Г., Гребешкова О.М., Коцюба О.С. Внутрішній економічний механізм підприємства. Київ. КНЕУ. 2001. 228 с.
3. Дзюб'як В.Б. Собівартість сільськогосподарської продукції та шляхи її зниження [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16445> (дата звернення 03.03.2024).
4. Орлов О. Планування собівартості продукції / О. Орлов, Є. Рясних, К. Ларіонова . Економіка України. – 2014. – № 12. – С. 39–48.

Анотація: The paper examines the concept of the cost of agricultural products, its components, and suggests ways to reduce it, which include technological updating, rational use of resources, increasing labor productivity, and improving product quality.

Ключові слова: cost, agriculture, crop farming, livestock farming, production, optimization, efficiency, resources, technologies, labor productivity.

Науковий керівник: **Олійник Т.Г.**,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 311

РОЗВИТОК СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Політікіна Інна В'ячеславівна

здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Статистика - це галузь знань, яка вивчає методи збору, аналізу, інтерпретації, представлення та організації великих обсягів даних. Основна мета - отримати інформацію з великої кількості даних, зрозуміти явища, оцінити ймовірності та прийняти рішення на основі отриманих результатів. Статистика в Україні має давню історію та відіграє надзвичайно важливу роль у визначенні розвитку країни, прийнятті обґрунтованих рішень та спостереженні за соціально-економічними процесами.

Ключові слова: статистика, наука, Україна, розвиток, історія статистики в Україні.

Статистика – це вивчення збору, аналізу, інтерпретація, представлення та організація великих обсягів даних. Головна мета -це отримання інформації та розуміння явищ із великої кількості даних, Оцінювати ймовірності та приймати рішення на основі отриманих результатів. Статистика в Україні має давню історію і відіграє надзвичайно важливу роль в економічному розвитку. Визначайте шлях розвитку країни та приймайте мудрі рішення, спостереження за соціально-економічними процесами[1].

Процес розвитку статистики має глибоке коріння і кілька етапів. Слово «статистика» походить від латинського «статус», що означає «держава», що вперше запропонував німецький вчений Г. Ахенваль. Середина 17 ст., у той час це слово позначало політичний стан держава, де «stato» означає «країна», а «statistika» означає «певний» обсяг знань про країну. Людей, які розуміються на системах і стані справ різних країн, таких як державні діячі, називають «statista» або «статисти». Виникнення статистики пов'язане з країнами Стародавнього Сходу, де зародилися перші розвинені адміністративно-державні системи, бухгалтерський облік. Цей процес невіддільний від формування і розвитку країни, а також зростання потреб і процесів населення, разом із його удосконаленнями. Для ефективного управління Необхідно знати інформацію про різні важливі показники, такі як кількість і склад населення, стан торгівлі, розподіл земельних ресурсів тощо. циклічні війни, податки, державне управління та потреби торгівлі, наявність даних про населення, площу земель, ліси і худобу

З плином часу методи статистики вдосконалилися, що призвело до розвитку двох основних підходів: описового (дескриптивного), який включає в себе процеси збору, перевірки якості та інтерпретації інформації, а також візуалізацію статистичних даних; і індуктивного, що базується на використанні теорії ймовірності та закону великих чисел.

У XIX столітті статистика поступово отримує наукове підґрунтя і починає активно розвиватися. Обсяги інформації значно зростають, і проводяться дедалі частіше переписи населення. Подальший розквіт цієї галузі вимагає впровадження нововведень та удосконалення всіх наявних методів збору, обробки та узагальнення великих обсягів даних. Це призвело до створення "статистично-математичного" етапу в історії статистики.

Під час радянського періоду статистика пройшла реформу, яка передбачала централізацію системи статистичного обліку на рівні країни та створення державних статистичних органів як на центральному, так і на регіональному рівнях. Збір, обробка та аналіз статистичних даних здійснювалися за єдиним планом та принципами, керованими органами державної статистики, включаючи Центральне статистичне управління при Раді Міністрів СРСР. Результати статистичних досліджень публікувалися у спеціальних статистичних збірниках. Головною метою радянської статистики було збирання та надання державним органам достовірної та науково обґрунтованої інформації, що відображала виконання державних планів та показників розвитку галузей економіки. У XX столітті сформувалася сучасна система статистики в Україні, зокрема під час Другої Світової війни та після

неї, коли було створено систему збору та аналізу інформації для планування та управління економікою. Для цих цілей розроблено спеціальні методи та методологію досліджень даних.

До 2022 року розвиток статистики в Україні був досить активним. З часом статистика стала більш прозорою та доступною для громадськості. З'являється нові методи збору та обробки даних, вдосконалювалися статистичні показники та індикатори. Також українська статистика була адаптована до міжнародних стандартів, що сприяло підвищенню її якості в порівнянні з іншими країнами. Однак, не дивлячись на певний прогрес, у сфері статистики в Україні залишилися проблеми, такі як: недостатня фінансова підтримка, відсутність кваліфікованих кадрів та недостатня автономія Державної служби статистики.

Наразі, у зв'язку з відсутністю звітності під час воєнного стану та протягом тримісячного періоду після його завершення, органи державної статистики припиняють оприлюднення статистичної інформації, за певних показників, таких як: індекс споживчих цін, експортно-імпортних товарів, попередня оцінка ВВП та конкретних інформація за 2022-2023 роки, а також за рік та попередні періоди. Після закінчення визначеного законом терміну подання статистичної та фінансової звітності органи державної статистики відновлюють публікацію повного обсягу статистичної інформації після її обробки та оприлюднення даних на державному рівні [2].

Отже, на сьогоднішній день статистика посідає важливу роль у механізмі управління економікою. З цієї причини сучасний стан соціально-економічного розвитку України потребує значних змін у підходах до розповсюдження статистичної інформації. У зв'язку з військовим станом в країні, розвиток статистики є важким, але водночас стає критично важливим для влади та громади. Вона допомагає керівникам та громаді зрозуміти обсяги впливу конфлікту та розробити ефективні стратегії відновлення та гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Завдання і організація статистики в Україні. Pidru4niki. URL:https://pidru4niki.com/1618080552998/statistika/zavdannya_organizatsiya_statistiki_ukrayini (дата звернення: 06.03.2024).
2. Управління статистики. Державна служба статистики України. URL:<http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=765> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Управління статистики. Державна служба статистики України. URL:<http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=28> (дата звернення: 06.03.2023).

***Abstract:** Statistics is a branch of knowledge that studies the methods of collecting, analyzing, interpreting, presenting, and organizing large amounts of data. The main goal is to gain information from a large amount of data, understand phenomena, estimate probabilities and make decisions based on the obtained results. Statistics in Ukraine has a long history and plays an extremely important role in determining the country's development, making informed decisions and observing socio-economic processes.*

Keywords: statistics, science, Ukraine, development, history of statistics in Ukraine.

Науковий керівник: Христенко О.А.

*канд. екон. наук, доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет.
м. Миколаїв, Україна*

УДК 658.15:339

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС КРИЗИ

Сидорук Діана Віталіївна

*здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

***Анотація:** У роботі розглянуто фінансову стійкість підприємства під час кризи, визначено основні ключові аспекти, які допомагають підприємству зберегти фінансову стійкість під час кризи.*

***Ключові слова:** Криза, небезпека, фінансова стійкість, підприємство, ефективність.*

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується загальною фінансовою нестабільністю на тлі політичної та соціальної напруженості, прискоренням інфляції та періодичними фазами спаду в різних секторах економіки. За таких обставин на результати діяльності будь-якого бізнесу може впливати низка факторів.

Дослідженням кризових явищ на підприємствах присвячені наукові праці таких вчених: В.О. Василенко, О.М. Скібіцький, Т.М. Мараховська, А.В. Слободянюк, О.І. Судакова, М.К. Колісник, П.Г. Ільчук, П.І. Віблій та інших науковців. Проблемні діагностики фінансової кризи присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних економістів: Е. Альтмана, І. Романе, У. Бібера, Ю. Вишнякової, Г. Іванова, Л. Лігоненко. Однак розвиток економічної системи, форма функціонування економіки, використовувані ресурси, навколишнє середовище та інші важливі фактори вимагають постійного дослідження цього поняття та його впливу на діяльність суб'єктів господарювання [2].

У нинішніх економічних умовах більшість підприємств перебувають у дуже складному фінансовому становищі, значна частина їхніх прибутків завищена, а платоспроможність не покращується. У цих економічних умовах підприємствам необхідно підвищувати ефективність виробництва і конкурентоспроможність своєї продукції та послуг шляхом впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та

управління виробництвом. У зв'язку з цим життєздатність підприємств все більше залежить від своєчасного та адекватного реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, а механізми виявлення та подолання кризових ситуацій стають все більш пріоритетними серед критеріїв в успішній фінансово-господарській діяльності [1].

Фінансова стійкість підприємства під час кризи є дуже важливою для збереження його функціонування і подальшого розвитку. Розглянемо основні ключові аспекти, які допомагають підприємству зберегти фінансову стійкість під час кризи, включають:

1. Ефективне управління ліквідністю: важливо мати достатню кількість готівки та легко перетворювати активи в готівку для забезпечення оплати поточних зобов'язань.

2. Розумне управління боргами: потрібно уникати надмірного навантаження боргами, щоб забезпечити стабільність фінансової ситуації підприємства.

3. Ефективне управління витратами: контроль над витратами допомагає оптимізувати фінансову ситуацію підприємства та забезпечити його стабільність.

4. Гнучкість та швидкість реакції: потрібно швидко адаптуватися до змін на ринку та приймати стратегічні рішення для збереження фінансової стабільності.

Загалом, ретельне планування, ефективне управління та гнучкість у прийнятті рішень можуть допомогти підприємству зберегти фінансову стійкість під час кризи.

Отже, криза підприємства - це переломний момент у низці економічних процесів, подій та дій. Типовим розвитком кризової ситуації є або ліквідація підприємства як крайня форма, або успішне подолання кризи. Напрямок розвитку кризової ситуації значною мірою залежить від якості управління підприємством. Висока компетентність в антикризовому управлінні дозволяє, з одного боку, визначити конкретні цілі для управлінських дій, а з іншого боку, забезпечити своєчасні та ефективні дії для локалізації кризового процесу [4].

Список використаних джерел

1. Удосконалення антикризового управління підприємством. Стаття URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5710/1/> (дата звернення 15.03.24)

2. Забезпечення фінансової стійкості підприємства інструментами фінансового менеджменту / Ensuring of Financial Stability of the Enterprise by Financial Management Tools URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення 13.03.24)

3. Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/41.pdf (дата звернення 13.03.24)

4. Особливості антикризового управління підприємством у сучасних умовах розвитку економіки URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/> (дата звернення 14.03.24)

Annotation: *The paper examines the financial stability of the enterprise during the crisis, identifies the main key aspects that help the enterprise maintain financial stability during the crisis.*

Key words: *Crisis, danger, financial stability, enterprise, efficiency*

Науковий керівник: **Олійник Т.Г.**,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

УДК 658.152

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Телешак Анастасія Валеріївна,
здобувачка вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
М. Миколаїв, Україна

Анотація: *В роботі розглянуто сучасні принципи формування інвестиційної стратегії підприємств та визначено, що інвестиційна стратегія повинна враховувати потреби ринку та тенденції розвитку суспільства.*

Ключові слова: *Інвестиційна стратегія, інвестиція, стратегії підприємств*

У сучасних умовах успішність інвестицій залежить від стану виробництва, технічного рівня основних засобів, можливості структурної перебудови економіки, а також вирішення соціально-економічних питань. Інвестиції є важливою складовою для розвитку підприємств, окремих галузей та економіки в цілому. [1]

В основі розробки інвестиційної стратегії підприємства лежать принципи нової управлінської парадигми – системи стратегічного управління. Одними з ключових принципів, які забезпечують підготовку та ухвалення стратегічних інвестиційних рішень у процесі розробки інвестиційної стратегії підприємства, є наступні:

1. Підприємство розглядається як відкрита соціально-економічна система, здатна до самоорганізації та активної взаємодії із зовнішнім інвестиційним середовищем. Під час такої взаємодії підприємство формує відповідну структуру - просторову, часову або функціональну, що вважається його здатністю до самоорганізації.

2. Переформулювання: Врахування базових стратегій управлінської діяльності компанії є важливою складовою загальної стратегії економічного розвитку підприємства. Основна мета операційної стратегії полягає у досягненні високих оборотів продукції, збільшенні операційного прибутку та підвищенні конкурентоспроможності компанії. Ці цілі пов'язані з тенденціями розвитку відповідного ринку (споживчого або виробничих факторів). Коли тенденції товарного та інвестиційного ринків не співпадають, стратегічні цілі розвитку операційної діяльності можуть бути обмежені фінансовими аспектами. У такому випадку доцільно адаптувати стратегію операційної діяльності компанії.

3. Головний акцент у стратегічному управлінні здійснюється на підприємницький стиль. Інвестиційна поведінка підприємства в стратегічному плані характеризується підприємницьким стилем, що включає встановлення стратегічних цілей за виходячи з наявного рівня інвестиційної діяльності із мінімізацією альтернатив прийнятих стратегічних інвестиційних рішень. Зміни у напрямках та формах інвестиційної діяльності відбуваються лише як реакція на зміни операційної стратегії підприємства. Цей стиль інвестиційної поведінки зазвичай характерний для підприємств на етапі зрілості у їх життєвому циклі.

4. Узгодженість перспективного, поточного і оперативного керування інвестиційною діяльністю. Концепція стратегічного управління передбачає, що планування інвестиційного розвитку підприємства втілюється в життя через поточне керування інвестиційною діяльністю шляхом формування інвестиційної програми компанії.

5. Підготовка інвестиційної стратегії до адаптації зовнішнього інвестиційного середовища включає у себе врахування різноманітних факторів, що можуть впливати на вирішення питань щодо майбутньої діяльності підприємства. Це охоплює аналіз і прогнозування змін у стратегічних напрямках, формах та методах планування і контролю, організаційній структурі управління, інвестиційній культурі тощо, щоб реагувати на зовнішні впливи та забезпечити успішну роботу підприємства.

6. Забезпечення альтернативності стратегічного інвестиційного вибору є ключовим аспектом управління інвестиційними рішеннями. В основі стратегічних інвестиційних рішень лежить активний пошук і вибір найкращих альтернативних напрямків, форм і методів реалізації інвестицій, розробка загальної інвестиційної стратегії на їх базі та створення ефективних механізмів для її втілення [2].

Таким чином, формування інвестиційної стратегії підприємства вимагає врахування ряду ключових принципів. Перш за все, необхідно аналізувати економічні та фінансові показники як самого підприємства, так і ринку в цілому, щоб здійснювати обґрунтовані інвестиції, важливо врахувати стратегічні цілі та завдання компанії, щоб інвестиції були спрямовані на досягнення конкретних результатів. Особливу увагу слід приділити сталим інвестиціям, які спрямовані на розвиток технологій, інновації та зелені технології, адже інвестиційна стратегія повинна бути орієнтована на майбутнє, враховуючи потреби ринку та тенденції розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційна стратегія підприємства: суть, розробка, оцінка." <https://www.kursak.com/investytsiyna-stratehiia-pidpriemstva-sut-rozrobka-otsinka/#2> (дата звернення: 14.03.2024).

2. Інвестиційна стратегія підприємства: аналіз, розробка, оцінка. [<https://buklib.net/books/35294/> <https://buklib.net/books/35294/>] (дата звернення: 14.03.2024).

Annotation: *The paper examines the modern principles of forming the investment strategy of enterprises and determines that the investment strategy should take into account the needs of the market and the development trends of society.*

Key words: *Investment strategy, investment, enterprise strategies*

Науковий керівник: **Олійник Т.Г.**,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

СЕКЦІЯ « РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ »

УДК 323.1:338.24(477)

РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Курган Юлія Олександрівна

Здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *проведено аналіз розвитку та особливостей функціонування громадських організацій в умовах війни. Дослідження спрямоване на визначення основних тенденцій розвитку громадських організацій в Україні, враховуючи фактори, що їх обумовлюють, та виокремлення ключових проблем, які вони стикаються у сучасних умовах. Висвітлено основні складнощі на шляху розбудови, які виникають перед громадськими організаціями в умовах війни, і виділено найбільш актуальні серед них.*

Ключові слова: *громадські організації, розвиток громадських організацій, проблеми, воєнний стан.*

Громадські організації в сучасному суспільстві відіграють надзвичайно важливу роль, особливо в умовах війни, доповнюючи структуру соціального простору необхідними механізмами та інструментами для ефективного вирішення соціальних, економічних та гуманітарних викликів, що виникають у період конфлікту.

Згідно із Законом України від 22.03.2012 № 4572-VI «Про громадські об'єднання», громадська організація – це добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб приватного права, засновниками та членами

(учасниками) якої є фізичні особи. Дана організація була створена для здійснення та захисту прав і свобод, а також для задоволення різноманітних суспільних потреб, включаючи економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші інтереси [1].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, відзначився помітний спад у темпах реєстрації громадських організацій, обумовлений зменшенням активності. Кількість нових реєстрацій за цей період скоротилася в порівнянні із 2021 роком. Конкретніше, у 2022 році зареєстровано лише 2 760 організацій порівнянно із попереднім роком, коли було зареєстровано 4 360 організацій.

Важливо відзначити, що в цілому спостерігається загальне зниження кількості реєстрацій громадських організацій у останні роки. За даними, у 2019 році було зареєстровано 4 905 організацій, у 2020 році - 3 739, а в 2021 році - 4 360. Отже, триває тенденція до зменшення кількості нових громадських організацій, що може свідчити про зміни в громадському середовищі (рис.1).

У деяких областях країни у 2022 році спостерігається найбільша кількість зареєстрованих громадських організацій, а саме: Львівська, Одеська, Харківська, Київська та Дніпропетровська.

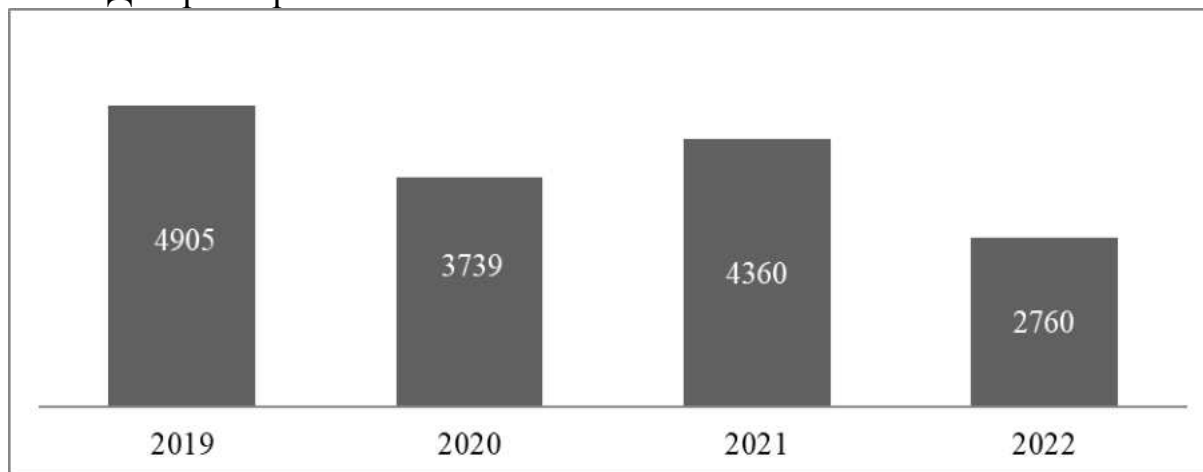

Рис. 1. Кількість зареєстрованих громадських організацій 2019-2022 рр.
[2]

Останні 10 років спостерігалось стрімке зростання частки організацій, що спрямовані на підтримку Збройних Сил України та допомогу жертвам війни й переселенцям, зокрема після повномасштабного вторгнення [2].

За даними наведеним нижче, близько 65% громадських організацій зосереджені на наданні допомоги армії, тоді як 62% — підтримують осіб, які постраждали від війни. Це вказує на те, що більшість організацій активно спрямовують свої зусилля на допомогу військовим та надання підтримки тим, хто постраждав внаслідок воєнних подій (рис. 2).

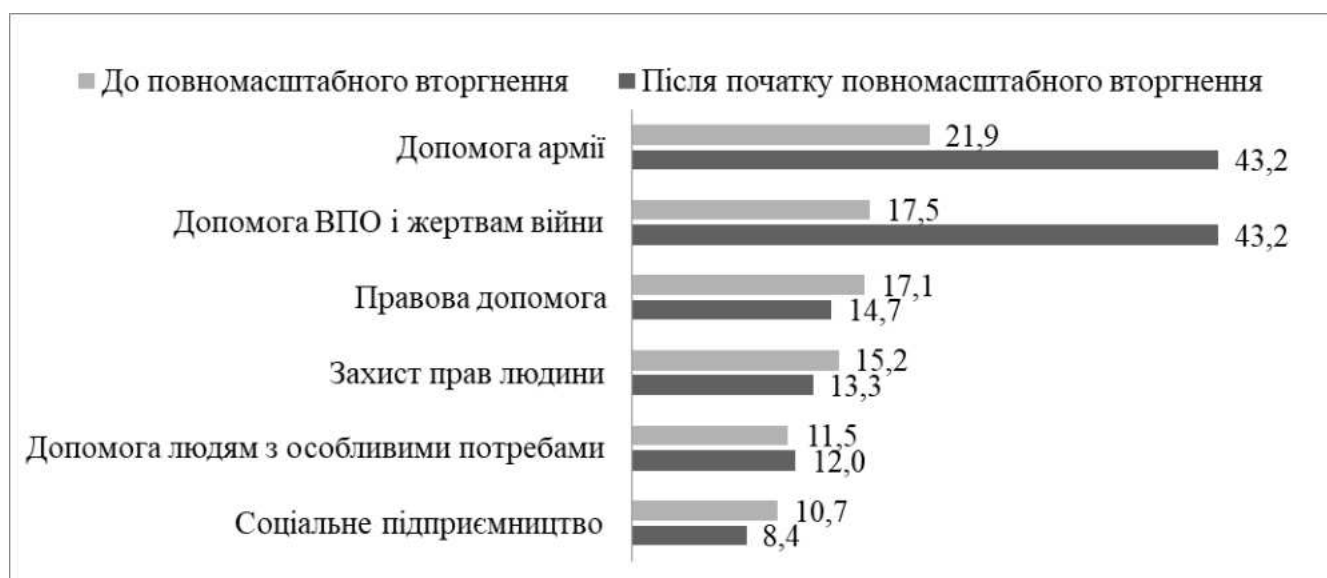

Рис.2 Аналіз громадських організацій до та після повномасштабного вторгнення [2]

У період війни розвиток громадських організацій зазнає труднощів щодо функціонування. Найбільш поширеними проблемами є [3,4]:

- Пасивна участь громадян у громадських організаціях;
- Недостатньо ефективних механізмів взаємодії між громадянським суспільством, владою та місцевим самоврядуванням, що безпосередньо обмежує участь громадян;
- Малоактивна підтримка від місцевої влади для створення та розвитку громадських організацій;
- Громадські організації мають обмежене фінансування від держави, що створює їхню залежність від зовнішніх факторів [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що під час воєнного стану в Україні громадські організації відіграють значущу роль у формуванні держави, наданні допомоги та підтримці населенню. Вони безпосередньо забезпечують правовий розвиток та культуру громадян. Однак необхідно активне втручання влади для ефективного функціонування громадських організацій.

Список використаних джерел:

1. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text)
2. Громадянське суспільство України в умовах війни-2022: звіт за результатами дослідження Єднання. Новини. Єднання. URL: <https://ednannia.ua/news/nashinovini/12447-gromadyanske-suspilstvo-ukrajini-v-umovakh-vijni-2022-zvit-zarezultatami-doslidzhennya>
3. Бровко Н. І. До проблем становлення і розвитку громадських інституцій в Україні під час війни. 2022. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/8774/1/Do_problem_stan.pdf

4. Копильчак Б. В., Чопко Н. С. Вдосконалення системи стратегічного управління розвитком молодіжними громадськими організаціями в Україні. Проблеми економіки. 2020. №1. С. 89–97.

5. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021р.№ 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

***Анотація:** The analysis of development and features of functioning of public organizations is conducted in the conditions of war. Research is sent to determination of basic progress of public organizations trends in Ukraine, taking into account factors, that they are stipulated, and selection of key problems, what of them clash in modern terms. Basic complications are reflected on the way of development, that arise up before public organizations in the conditions of war, and the most actual are distinguished among them.*

***Ключові слова:** public organizations, development of public organizations, problem, martial law.*

Науковий керівник:

Ключник А.В.,

*д-р екон.наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 327.5:341.24(477)

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ СФЕР МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гринюк Елізавета Олександрівна

здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація.** Україна, вже дев'ятий рік перебуваючи в стані війни та два роки в «гарячій» її фазі, безумовно, потребує підтримки міжнародними організаціями. Війна поставила перед Україною та світовим співтовариством низку викликів, які можливо подолати лише спільними зусиллями світового співтовариства, оскільки вони породжують негативні наслідки не лише для України, а й для всього світу.*

***Ключові слова:** міжнародна співпраця, глобалізація, війна, проблеми та напрями співпраці.*

Війна України з Росією стосується сьогодні всього світу з цілої низки причин. У першу чергу, мова йде про негативний вплив на екологію, втрати від яких навряд чи можна прорахувати вже сьогодні, але вони матимуть пролонговані негативні наслідки для екології низки країн Чорноморського басейну: Туреччина, Румунія, Болгарія, Грузія тощо. Варварський підрив Каховської ГЕС призвів не лише до забруднення та опріснення Чорного моря, ай

спричиняє часткову загибель морської флори та фауни.

Відповідно до даних «Єдиного державного реєстру міжнародних організацій», членом яких є Україна (останнє оновлення даних – 01.07.2020 року), ми співпрацюємо з 85 міжнародними організаціями.[Єдиний державний реєстр 2020].

Беззаперечно, сьогодні для України одним із пріоритетних напрямів співпраці з міжнародними організаціями є співробітництво в галузі безпеки, оскільки для України питання безпеки в умовах війни з більш сильним супротивником є питанням існування її як держави та виживання українського народу в цілому.

Так, ми співпрацюємо в галузі безпеки з такими інституціями, як Організація об'єднаних націй (ООН), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Рада Європи, Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ), Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та ін.

Особливу увагу міжнародних організацій в умовах війни зосереджено на питаннях підтримки безпеки та миру; підтримки економіки України та її післявоєнного відновлення; забезпечення прав та свобод людини; соціально-гуманітарну підтримку, як населення загалом, так і вразливих верств населення (багатодітних родин, дітей та людей з особливими потребами, тимчасово переміщених осіб, самотніх пенсіонерів та ін.), фізичну та психологічну реабілітацію військових та ін.

У процесі дослідження виявлено певні проблемні моменти, що виникають у рамках співпраці України з міжнародними організаціями, що пов'язані з процедурними моментами та, в деяких випадках, надмірною формалізацією процесів співпраці України з міжнародними інституціями, як з боку України (проблеми, пов'язані з розмитненням та відсутності синхронізації законодавчого поля), так і з боку міжнародних організацій.

Разом з тим, перебуваючи в постійному діалозі з партнерами, загалом вдається знайти адекватне вирішення наявних проблем.

Таким чином, перспективними напрямками співпраці вбачаємо наступне:

- продовження співпраці з ООН з метою реформування Ради Безпеки ООН;
- продовження співпраці з міжнародними організаціями в галузі безпеки у напрямках створення превентивних механізмів щодо упередження повторення неспровокованих збройних нападів на геополітичній карті світу в майбутньому та отримання гарантій безпеки для України;
- ратифікація Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поглиблення співпраці з Міжнародним кримінальним судом з метою фіксації військових злочинів здійснених російською федерацією на території України та притягнення військових злочинців до відповідальності;
- продовження різнопланової співпраці щодо забезпечення прав та свобод громадян на території України;
- активізація роботи щодо оцінки та фіксації збитків, нанесених Україні в наслідок війни та їх відшкодування та ін.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану співпраці України з міжнародними організаціями в умовах війни продемонстрував високий рівень підтримки та співпраці практично у всіх сферах діяльності країни.

Список використаних джерел:

1. Перепелиця, Г., Бритов, Д. (2022). Роль НАТО в урегулюванні міжнародних конфліктів в сучасних умовах. *Вісник Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка. Міжнародні відносини*, 1(55), 16-19.

2. Реформування Ради Безпеки ООН: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*, 1, 538-541. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2023/124.pdf

3. Кучик, О.С. (2022). Питання адаптації діяльності міжнародних безпекових організацій в умовах новітніх викликів міжнародній системі безпеки.

Abstract. Ukraine, being in a state of war for the ninth year and two years in its "hot" phase, certainly needs the support of international organizations. The war presented Ukraine and the world community with a number of challenges that can only be overcome by the joint efforts of the world community, as they create negative consequences not only for Ukraine, but also for the whole world.

Key words: international cooperation, globalization, war, problems and areas of cooperation.

Науковий керівник:

Ключник А.В.,

*д-р екон.наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 35.073.647

СТРАТЕГІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Довбуш Тетяна Андріївна

**Здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна**

Анотація: проаналізовано теперішній стан боротьби з корупцією в Україні та ухвалення нової антикорупційної стратегії на 2021-2025 рр. Роль ключових антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), та їхня участь у антикорупційній політиці. Важливість активної участі громадян у боротьбі з корупцією та необхідність створення сприятливого середовища для їхньої діяльності.

Ключові слова: антикорупційна політика, стратегія антикорупційної політики, корупція.

В Україні до певного часу, а саме до 2014 року відсутня була ефективна стратегія протистояння корупції, оскільки заходи, які були прийняті урядом з

початку 1990-х років, не враховували серйозність проблеми. У сфері боротьби з корупцією законодавство визначало лише основні принципи, залишаючи їх недостатньо ефективними для осіб, які є задіяними в корупційній практиці. Саме це призвело до відсутності адекватного правового регулювання, необхідного для запобігання корупції в Україні [1].

До 2017 року український уряд вже прийняв низку нормативно-правових актів у сфері протидії корупції, зокрема це Закон "Про державну службу" та нову редакцію Указу Президента "Про Національну раду з питань антикорупційної політики". Також було розпочато роботу над електронним декларуванням, яке передбачає задекларування всіх видів майна та доходів державних службовців. Відповідно це було здійснено на прикладі закордонної практики, яка підтримує постійний контроль за статками посадовців для забезпечення фінансової прозорості [2].

Удосконалення електронного декларування, контролю та перевірки декларацій, а також моніторингу життєвого стилю осіб, які подають декларації в Україні, завжди потребує розвитку, адаптації до міжнародних стандартів та впровадження нових підходів. Електронне декларування визнається ключовим інструментом в системі запобігання корупції, що сприяє забезпеченню чесної публічної служби. Майбутні напрямки розвитку включають розширення автоматизованих систем для впровадження ефективної перевірки достовірності поданих даних [5].

В Україні стратегія антикорупційної політики ґрунтується на системному підході, спрямованому на аналізі корупційних ризиків у державних та місцевих органах. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) впроваджує Методологію управління корупційними ризиками, яка передбачає процедури оцінювання, моніторингу та перегляду антикорупційних програм.

Хоч на сьогодні є вже стратегія 2021-2025 років, але стратегія на період 2014-2017 років ще знаходиться на етапі виконання. Адже на шляху антикорупційної політики в Україні виникають виклики, які потребують додаткових заходів та удосконалень [3,4].

Перш за все для протидії корупції необхідно змінити усвідомлення суспільства, включаючи навчання, антикорупційні тренінги у школах та вищих навчальних закладах. Важливо сформувавши свідомість та залучити громадян до активної участі в антикорупційній політиці.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) є центральним органом, відповідальним за протидію корупції в Україні. У рамках Стратегії розвитку НАЗК на період 2021-2025 років визначено ряд напрямків, спрямованих на покращення ефективності антикорупційної політики в Україні (рис. 1)[4].

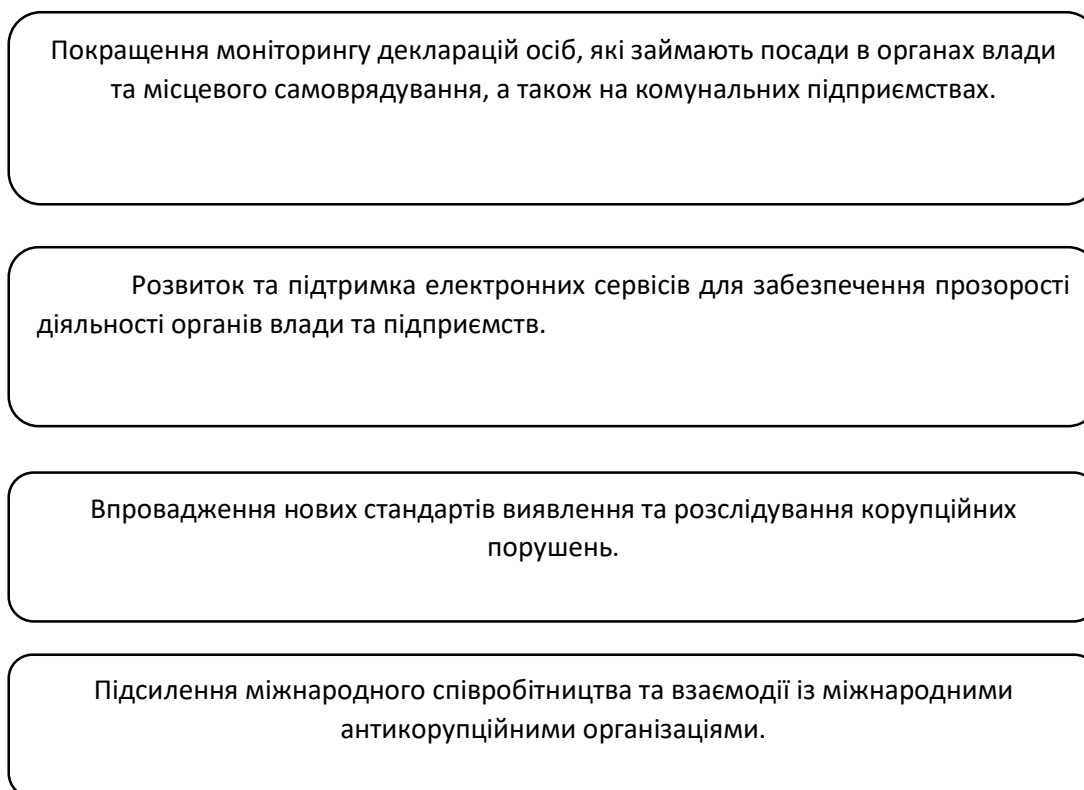

Рис. 1 Стратегії розвитку 2021-2025 рр. [4]

Слід зазначити, що Національне агенство з питань запобігання корупції активно впроваджує антикорупційну політику, яка включає розробку та впровадження нових законів, політик та програм, задля покращення результативності.

Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки передбачає успішне вирішення ключових проблем.. Це, в свою чергу, може підштовхнути громадян до більш активної участі в антикорупційній політиці [1,4].

Необхідно створити сприятливі умови для зміни громадської думки щодо повідомлення про випадки корупції. Громадяни, які були свідками корупційних порушень, повинні відчувати впевненість у тому, що немає причин для страху під час звернення з такими повідомленнями.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Національне агенство з питань запобігання корупції (НАЗК) дійсно активно працює над створенням та реалізацією антикорупційної стратегії, яку включають розробку та впровадження нових законів, політик та програм. Агенство фокусує свої зусилля на посилення законодавчої бази для створення ефективних та сучасних інструментів антикорупційної політики. Розробка та впровадження нових нормативних актів, а також визначення стратегій та програм будуть вдосконалювати систему протидії корупції на всіх рівнях державного управління.

Цей активний підхід дозволяє не лише розуміти проблематику корупції в Україні, а й активно працювати на її подолання. Дії НАЗК сприяють зміцненню

антикорупційного політики та формуванню інтегрованого підходу до протидії корупції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Головкін Б.М. Механізм запобігання корупції. Часопис Київського університету права. 2018. № 4. С. 254–260.
2. Моніторинг способу життя: огляд міжнародної практики, можливість застосування в Україні. URL: https://issuu.com/undpukraine/docs/monitor_final
3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n8>
5. Сметаніна Н.В., Таволжанський О.В. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування у системі заходів фінансового контролю. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 3. С. 210–214.

***Анотація:** The analyzed the current state of the fight against corruption in Ukraine and the adoption of a new anti-corruption strategy for 2021-2025. The role of key anti-corruption bodies, such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU) and the National Agency for the Prevention of Corruption (NAPC), and their participation in anti-corruption policy . The importance of active participation of citizens in the fight against corruption and the need to create a favorable environment for their activities.*

***Ключові слова:** anti-corruption policy, strategy of anti-corruption policy, corruption.*

Науковий керівник:

Ключник А.В.,

*д-р екон.наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 658.336

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Бацуровська Віона Олегівна

Здобувач вищої освіти спеціальності

281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Стаття розглядає сучасний стан досліджень у галузі професійного вигорання. Представлено результати наукових досліджень у*

різних країнах світу, що свідчать про зростання актуальності цього явища у сучасному суспільстві. Обговорюються основні симптоми та причини виникнення вигорання, а також наведено приклади ефективних стратегій запобігання та подолання цього явища. Зазначено, що дослідження в цій області є важливим елементом сучасної психології та управління людськими ресурсами, оскільки вони сприяють підтримці психологічного здоров'я та підвищенню ефективності працівників у різних сферах діяльності.

Ключові слова: Професійне вигорання, стрес, психологічне здоров'я, ефективність працівників, стратегії запобігання, психологічна підтримка, управління людськими ресурсами.

Вивчення професійного вигорання – актуальна тема, яка привертає увагу дослідників у сфері психології та управління людськими ресурсами. Поняття вигорання у контексті професійної діяльності стало предметом серйозного аналізу та дослідження у зв'язку зі зростанням стресових ситуацій та психологічного навантаження на працівників у сучасному світі. Історія дослідження цього явища свідчить про поступове розуміння його природи та впливу на людину як на професіонала, так і на особистість.

Наукове вивчення професійного вигорання розпочалося у другій половині 20 століття, коли фахівці у галузі психології та управління звернули увагу на те, що деякі працівники переживають втому, роздратування та втрату ентузіазму у процесі виконання своїх професійних обов'язків. Поступово це явище почало вивчатися більш детально, а результати досліджень стали важливими для розробки стратегій підвищення ефективності роботи та забезпечення психологічного комфорту працівників.

Сучасне розуміння професійного вигорання базується на широкому спектрі теорій та концепцій, що розвивалися протягом минулих десятиліть. Історія дослідження поняття професійного вигорання свідчить про постійний пошук оптимальних підходів до його запобігання та подолання, а також підкреслює важливість уваги до психологічного стану працівників у сучасних умовах трудової діяльності.

Історія дослідження поняття професійного вигорання свідчить про поступове розуміння його природи та впливу на людину як на професіонала, так і на особистість. Перші згадки про це явище можна знайти ще у середньовічних творах, де воно асоціювалося з втратою енергії та сили. Однак, сучасне наукове вивчення професійного вигорання розпочалося у другій половині 20 століття.

Важливим етапом у розвитку теорії вигорання стало дослідження М. Хайлідаффера і Г. Фрейденберга, які у 1974 році вперше ввели термін "burnout" і описали його як процес поступового виснаження ресурсів та зниження мотивації працювати [1]. Згодом інші дослідники, зокрема К. Маслач та С. Лейтер, розширили це поняття та розробили більш детальну модель вигорання, яка включала тріаду симптомів: емоційне виснаження, деперсоналізацію та зниження особистісного досягнення [2].

Сучасна наука професійного вигорання активно вивчається у різних країнах світу, оскільки воно стає все більш актуальним у сучасному суспільстві.

Дослідження в цій області допомагають розробляти ефективні стратегії запобігання та подолання вигорання, що є важливим для підтримки психологічного здоров'я та ефективності працівників у різних сферах діяльності [3].

Сучасна наука професійного вигорання активно вивчається у різних країнах світу через його все більшу актуальність у сучасному суспільстві. Швидка температурна зміна на ринку праці, розвиток технологій та зростання вимог до працівників призводять до збільшення стресових ситуацій та психологічного навантаження. Дослідження в цій області мають велике значення, оскільки вони допомагають розробляти ефективні стратегії запобігання та подолання вигорання.

Розуміння механізмів виникнення та розвитку вигорання дає змогу розробляти програми психологічної підтримки працівників, що спрямовані на збереження їхнього психічного здоров'я та підвищення робочої ефективності. Крім того, вивчення цього явища дозволяє вдосконалювати методики відбору та підготовки персоналу, щоб зменшити ризик професійного вигорання та підвищити загальний рівень задоволення від роботи.

Таким чином, наукові дослідження у галузі професійного вигорання є важливим елементом сучасної психології та управління людськими ресурсами, оскільки вони сприяють підвищенню якості життя працівників та покращенню їхньої працездатності.

Сучасна наука професійного вигорання вивчається у різних країнах світу через те, що це явище стає все більш загрозливим у сучасному суспільстві. Наприклад, дослідження, проведені в США, показали, що понад 60% працівників відчувають емоційне виснаження на роботі, що є першим симптомом професійного вигорання. У Європейському Союзі ситуація схожа, де близько 40% працівників повідомляють про періодичне відчуття вигорання.

Дослідження в цій області допомагають розробляти конкретні стратегії запобігання та подолання вигорання. Наприклад, у Нідерландах розроблено програму психологічної підтримки працівників, яка включає в себе регулярні тренінги з медитації та стрес-менеджменту. Аналогічні програми також успішно впроваджуються у Японії та Скандинавських країнах.

Такі наукові дослідження дозволяють розуміти конкретні механізми виникнення та розвитку вигорання у різних сферах діяльності, що дає можливість ефективно реагувати на цю проблему. Наприклад, в інформаційних технологіях індивідуальний підхід до організації робочого процесу та стимулювання творчого підходу може допомогти у запобіганні вигорання, тоді як у сфері охорони здоров'я важливо забезпечити адекватний рівень підтримки та визнання досягнень працівників.

Список використаних джерел:

1. Іларіонова І. О. Професійне вигорання як складова психологічного комфорту працівників: теорія та практика // Психологія управління персоналом. – 2018. – № 2 (18). – С. 84-92.

2. Маслач К., Шехтман В., Шехтман Н. Різновиди професійного вигорання та його наслідки для людини // Вісник практичної психології та соціальної роботи. – 2016. – Вип. 4. – С. 43-47.

3. Фрейденберг Г. Вигорання: психологічна допомога // М.: Прогресс, 1990. – 304 с.

Анотація: *This article examines the current state of research in the field of professional burnout. The results of scientific studies in various countries around the world are presented, indicating the increasing relevance of this phenomenon in modern society. The main symptoms and causes of burnout are discussed, and examples of effective strategies for prevention and overcoming of this phenomenon are provided. It is noted that research in this area is an important element of modern psychology and human resource management, as it contributes to maintaining psychological health and increasing the effectiveness of workers in various fields.*

Ключові слова: *Professional burnout, stress, psychological health, worker effectiveness, prevention strategies, psychological support, human resource management.*

Науковий керівник:

Ключник А. В.

доктор економічних наук, професор

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 004.738.5

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ОЦІНКА ЇХ БІЗНЕСУ

Тітова Ксенія Владиславівна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У даній роботі розглянуто важливість використання соціальних мереж у розвитку підприємств. Проаналізовано основні підходи великих компаній, таких як Nestlé, Danone, Unilever і Kraft Heinz, до взаємодії з аудиторією в онлайн-середовищі. Аналіз також включає оцінку впливу соціальних мереж на успішність бізнесу, визначаючи фактори, які сприяють або гальмують розвиток компаній в цифровому просторі. В роботі вказано, що соціальні мережі відіграють важливу роль у сучасному бізнес-середовищі, де успішні стратегії взаємодії з аудиторією та ефективне використання рекламних інструментів можуть суттєво позначитися на успіху підприємства.*

Ключові слова: *соціальні мережі, інформаційні технології, таргетова реклама, медіа-маркетинг, засоби комунікації.*

У сучасному цифровому світі інформаційних технологій підприємства активно використовують соціальні мережі для розвитку свого бізнесу. Споживачі великою мірою звертають увагу на соціальні платформи, де вони взаємодіють з брендами, діляться враженнями та вирішують, наскільки підприємства відповідають їхнім очікуванням. Аналіз розвитку підприємств у соціальних мережах та оцінка їх бізнесу відображає ключові аспекти сучасного бізнес-середовища та надає можливість підприємствам підтримувати конкурентоспроможність, залучати аудиторію та впливати на формування своєї репутації.

На сьогоднішній день загально визнано, що соціальна мережа представляє собою структуру, що ґрунтується на міжособистісних зв'язках та взаємних інтересах. Спілкування зі споживачами через соціальні мережі стало важливим аспектом стратегій бізнесу. Вони надають можливість підприємствам взаємодіяти з клієнтами в режимі реального часу, сприяючи отриманню цінного зворотного зв'язку та реагуванню на їхні потреби та побажання.

Соціальні мережі дозволяють підприємствам активно формувати та зміцнювати свій бренд. Створення індивідуальних брендів сторінок, публікація цікавого контенту та взаємодія зі спільнотою допомагають підняти усвідомленість бренду та позитивно впливати на сприйняття його цінностей [1. с.52-53].

У період з 2021 по 2023 роки спостерігалось зростання кількості користувачів соціальних мереж. На початку 2021 року кількість користувачів складала 4,5 мільярди, а до січня 2023 року цей показник зрос до 4,76 мільярдів. Частка населення планети, яке користується соціальними мережами, також збільшилася з 57% у 2021 році до 59,4% у 2023 році [2].

В Україні, подібно до всього світу, спостерігається зростання популярності соціальних мереж, як підтверджує дослідження GlobalLogic: у 2021 році кількість користувачів становила 60% населення, а в липні 2022 року – 76,6% [2]. За статистикою, дві найпопулярніші платформи серед українських користувачів у цей період включають "Facebook" і "Instagram". "Facebook" зафіксував 15,6 мільйонів користувачів, тоді як "Instagram" має вражаючу цифру в 13,2 мільйони користувачів [3].

Таким чином, соціальні мережі надають бізнесам можливість взаємодії зі своїми клієнтами та розміщувати рекламні повідомлення, що сприяє підвищенню їх видимості та привертає нових клієнтів. Розглянемо основні особливості розвитку підприємств у соціальних мережах.

Економічна доступність створення та розвитку комерційних сторінок у соціальних мережах стає ключовим фактором для багатьох бізнесів. Відзначається, що цей процес абсолютно не потребує фінансових витрат, що відрізняє його від розробки та утримання власного вебсайту, який часто пов'язаний з великими витратами. Зокрема, створення комерційної сторінки на платформах, таких як "Facebook" чи "Instagram", доступне безкоштовно.

Порівнюючи зовнішню рекламу, друковану або телевізійну, із таргетованою рекламою в соціальних мережах, відзначається значно менша вартість останньої. Запуск таргетованої реклами у соціальних мережах вимагає

менше фінансових зусиль, при цьому дозволяючи бізнесу залучати увагу цільової аудиторії з більш ефективним використанням бюджету.

Важливим фактором є те, що компанія може визначити власний обсяг фінансових вкладень в соціальний медіа-маркетинг. При правильному налаштуванні та виборі стратегії, можна досягти значних результатів із невеликими витратами. Це особливо актуально для малих та середніх підприємств, які можуть впроваджувати ефективні маркетингові кампанії, не перебуваючи у великих фінансових зобов'язаннях[1. с.52-53].

В умовах надмірної конкуренції на соціальних мережах компанії активно борються за увагу своєї аудиторії, використовуючи контент, який спроможний вразити та захопити увагу потенційних клієнтів всього лише за кілька секунд. Яскравим прикладом цього являється платформа TikTok, яка на даний момент визначається як одна зі стрімко зростаючих соціальних мереж. Основна унікальність TikTok полягає в тому, що її користувачі спеціалізуються на відеоконтенті. Враховуючи актуальні ринкові тенденції, споживачам особливо призначається новий, модний, музичний та розважальний контент. І саме цей інтерактивний відеоконтент може бути успішно використаний в стратегіях соціального медіа маркетингу[3].

Для аналізу розвитку підприємств у соціальних мережах ми аналізували ТОВ «Nestle» та його основних конкурентів.

Nestlé видався відмінним прикладом успішної стратегії в соціальних мережах, займаючи лідерське положення з найбільшою кількістю підписників на Instagram серед представлених компаній (441 тис.). Це свідчить про високу привабливість бренду для аудиторії. Зафіксована велика середня кількість вподобань і коментарів (120) демонструє активність та взаємодію з контентом компанії. Nestlé використовує різні інструменти зв'язку, включаючи таргетовану рекламу, а також широкий спектр додаткових платформ, таких як Facebook, власний вебсайт, Twitter, і додаток WhatsApp[5].

Danone, хоча має меншу кількість підписників (10,6 тис.), все ще успішно взаємодіє з аудиторією, що відображається у середній кількості вподобань і коментарів (90). Компанія також використовує таргетовану рекламу та присутня на різних соціальних мережах, таких як Facebook, власний вебсайт і Twitter. Це свідчить про те, що навіть при більш скромному обсязі аудиторії, Danone успішно здійснює взаємодію та зберігає свою онлайн присутність[5].

Unilever займає проміжне положення щодо кількості підписників (214 тис.) і середньої кількості вподобань і коментарів (60). Компанія використовує таргетовану рекламу та також присутня на різних платформах, таких як Facebook, власний вебсайт і Twitter. Навіть при меншому обсязі аудиторії, Unilever виявляється активним учасником соціальних мереж, використовуючи різноманітні засоби комунікації[5].

Kraft Heinz має найменший обсяг підписників (9,6 тис.), але все ще взаємодіє з аудиторією з середньою кількістю вподобань і коментарів - 50. Компанія також використовує таргетовану рекламу та присутня на Facebook, власному вебсайті і Twitter. Навіть зі скромнішою аудиторією, Kraft Heinz

показує, що ефективно взаємодіяти в соціальних мережах за допомогою різноманітних рекламних стратегій[5].

Таким чином, аналіз підтверджує важливість присутності компаній у соціальних мережах для підтримки та розвитку бізнесу. Здатність створювати привабливий та взаємодійський контент, використовувати таргетовану рекламу та впроваджувати різноманітні канали зв'язку є важливими факторами для успішного брендування та залучення цільової аудиторії. Такий підхід не лише підсилює обличчя бренду в соціальних мережах, але і сприяє розвитку бізнесу, взаємодії з клієнтами та підвищенню його конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Біловодська О. А., Шебеда К. В. (2021). Формування та реалізація маркетингової стратегії медіакомпанії в цифровому середовищі: етапи та показники оцінювання. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство, Туризм. 13 С. 50–59. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/17530>. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-05>.
2. Digital 2023; Special Report. We Are Social. 2023. URL: <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>
3. ЖилаН. Найпопулярніші соцмережі в Україні під час війни – дослідження Global Logic. Mezha : вебсайт. 2022, 06 серп. URL: <https://mezha.media/2022/08/06/naypopuliarnishi-sotsmerezhi-v-ukraini-pid-chas-viyny-doslidzhennia-global-logic/>
4. ІванинаР. We are social 2023: соціальні мережі, інтернет та тенденції електронної комерції. Elit : вебсайт. 2023, 20 лют. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/we-are-social-2023>
5. Найпопулярніші соцмережі у світі – рейтинг. AIN.UA : вебсайт. 2023, 09 берез. URL: <https://ain.ua/2023/03/09/najpopulyarnishi-soczmerzhi-u-sviti-rejtyng/>

Abstract: *This paper examines the importance of using social networks in the development of enterprises. The main approaches of large companies such as Nestlé, Danone, Unilever and Kraft Heinz to interaction with the audience in the online environment are analyzed. The analysis also includes an assessment of the impact of social networks on business success, identifying factors that promote or inhibit the development of companies in the digital space. The work indicates that social networks play an important role in the modern business environment, where successful strategies of interaction with the audience and effective use of advertising tools can significantly affect the success of the enterprise.*

Keywords: *social networks, information technologies, targeted advertising, media marketing, means of communication.*

Науковий керівник:

Ключник А.В.,

*д-р екон.наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 339.923
**ВПЛИВ ЄВРО- ТА ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗЕД**

Кузменко Анастасія Володимирівна

Здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: проаналізовано вплив інтеграційних процесів на систему регулювання ЗЕД в Україні. Перехід до європейських стандартів у сфері ЗЕД. Участь України у північноатлантичних інтеграційних процесах. Північноатлантичні інтеграційні процеси, зокрема у контексті партнерства з НАТО.

Ключові слова: Євроінтеграція, євро- та північноатлантичні інтеграційні процеси, конкурентноспроможність.

Євро- та північноатлантичні інтеграційні процеси в Україні є одними з ключових стратегічних напрямків, що визначають майбутнє країни як у сфері політики, так і у господарстві. Ці процеси не лише впливають на зовнішньополітичні відносини України, а й мають значний вплив на формування та розвиток системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). У контексті прагнення до інтеграції з європейськими та північноатлантичними структурами, Україна змушена адаптувати свою систему регулювання ЗЕД до вимог і стандартів цих об'єднань.

Євроінтеграційні процеси стали одним із стратегічних напрямків розвитку України, спрямованих на підвищення її конкурентноспроможності та відкриття нових можливостей для економічного зростання. Одним з ключових аспектів євроінтеграції є глибока трансформація системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), яка вимагає відповідати стандартам Європейського Союзу та враховувати особливості міжнародної торгівлі.

Перехід до європейських стандартів у сфері ЗЕД не лише відкриває нові можливості для українських підприємств на зовнішніх ринках, але й ставить перед ними серйозні виклики [1, с. 98-99]. Серед них – необхідність витрат на модернізацію, впровадження нових технологій та підвищення конкурентноспроможності. Євроінтеграційні процеси мають значний вплив на формування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Перехід до європейських стандартів вимагає комплексних заходів з гармонізації законодавства, створення необхідної інфраструктури та підвищення кваліфікації кадрів. Вирішення цих завдань є важливим кроком на шляху до зміцнення позицій України на світових ринках та забезпечення сталого економічного зростання.

Північноатлантичні інтеграційні процеси, зокрема у контексті партнерства з НАТО, мають важливе значення для України як з точки зору безпеки, так і економічного розвитку, особливо на даний момент, від початку

повномасштабного вторгнення росії до України на початку 2022 року.. Вплив цих процесів на формування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) країни є суттєвим та має ряд конкретних аспектів.

Вплив євроінтеграційних процесів України на формування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності:

1. Гармонізація законодавства

Гармонізація законодавства з Європейськими стандартами впливає на:

- Торговельні угоди та договори: Україна змушена переглядати та адаптувати свої торгові угоди та договори до вимог ЄС, що може призвести до зміни умов та регулювання торгівлі з іншими країнами.

- Тарифна політика: Зміни у тарифній політиці для гармонізації з правилами ЄС можуть вплинути на цінову конкурентоспроможність товарів на внутрішньому ринку та зовнішньому експортів.

2. Створення інфраструктури

Створення відповідної інфраструктури впливає на:

- Митна служба: Реформи митної служби для відповідності стандартам ЄС можуть призвести до покращення митного контролю та спрощення процедур експорту-імпорту.

- Торговельні пункти: Розвиток торговельних пунктів та міжнародних терміналів сприяє збільшенню обсягів торгівлі та залученню іноземних інвестицій.

3. Підвищення кваліфікації кадрів

Підвищення кваліфікації кадрів впливає на:

- Митні служби та регулювання: Нові вимоги до кваліфікації митних посадовців та фахівців з регулювання можуть відобразитися на якості митного контролю та ефективності регулювання зовнішньої торгівлі.

- Торговельні компанії: Підготовка персоналу торговельних компаній до роботи за європейськими стандартами може полегшити доступ до нових ринків та збільшити обсяги експорту.

Ці конкретні впливи євроінтеграційних процесів на формування системи регулювання ЗЕД України ілюструють складність та многогранність перетворень, які супроводжують інтеграцію з європейськими структурами.

Вплив північноатлантичних інтеграційних процесів на формування системи регулювання ЗЕД України є суттєвим та визначається необхідністю відповідати вимогам та стандартам, які встановлюються партнерами з НАТО. Це вимагає системних змін у законодавстві, процедурах та контрольних механізмах, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність країни. [2, с. 168]. Участь України у північноатлантичних структурах, зокрема партнерство з НАТО, призводить до посилення контролю за переміщенням товарів через кордон. Це означає, що система регулювання ЗЕД повинна враховувати нові стандарти безпеки та контролю за товарами, які можуть мати військове застосування. Наприклад, вимоги до сертифікації військової продукції та обмеження її експорту можуть бути посилені для відповідності стандартам НАТО.

Підсумовуючи, слід зазначити, що перехід до європейських стандартів вимагає зусиль у впровадженні нових підходів до контролю за товарами та послугами, а також в управлінні зовнішньою торгівлею. З іншого боку, партнерство з північноатлантичними структурами, зокрема НАТО, відкриває нові можливості для контролю за переміщенням товарів, змін у тарифній політиці та підвищення безпеки країни. Це вимагає відповідних змін у системі регулювання ЗЕД та підвищення кваліфікації працівників, що займаються цими питаннями.

Список використаних джерел:

6. Безрученко В. Проблеми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішня торгівля: Право та економіка. Вип. 2(6). Київ : УАЗТ, 2017. С. 89–94.

7. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. Посіб. / І. І. Дахно, В. В. Кобржицький, В. М. Куценко та ін.; за ред. І. І. Дахна. К. : ДП «Вид. Дім «Персонал», 2019. 316 с.

Анотація: the influence of integration processes on the system of regulation of foreign exchange in Ukraine is analyzed. Transition to European standards in the field of foreign exchange. Ukraine's participation in the North Atlantic integration processes. North Atlantic integration processes, in particular in the context of partnership with NATO.

Ключові слова: European integration, European and North Atlantic integration processes, competitiveness.

Науковий керівник:

Ключник А.В.,

*д-р екон.наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 330.341.2

СТРАТЕГІЧНІ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Каур Тетяна Олексіївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Антикорупційна поведінка розглядається як сукупність свідомих дій щодо запобігання та подолання корупційно небезпечних ситуацій.

Наголошується, що базовими підставами для формування антикорупційної поведінки, як правило, є нормативно-правове регулювання та виховання правосвідомості у суспільстві.

Ключові слова: *антикорупційна поведінка, принципи антикорупційної поведінки, формування антикорупційної поведінки, корупція, протидія корупції.*

Незважаючи на частоту вживання поняття «антикорупційна поведінка», у дослідників та фахівців немає єдиного розуміння цього терміна та суті явища. Можна стверджувати, що антикорупційна поведінка – це сукупність свідомих дій щодо запобігання та подолання корупційно небезпечних ситуацій.

Основними якостями людини, яка дотримується норм антикорупційної поведінки, можуть бути невідкупність, рішучість, вимогливість, відкритість, відповідальність. Зарубіжний досвід формування антикорупційної поведінки є значним.

У США з 1958 р. в державній службі впроваджується «адміністративна мораль», що є етичними та дисциплінарними норми.

У Великій Британії реалізується програма із затвердження принципів чесності та невідкупності у всіх сферах життя суспільства. Існує навіть незалежний консультативний комітет із стандартів поведінки у державній діяльності.

У законодавстві Франції передбачено, серед іншого, відповідальність за таку форму корупції, як заступництво. Під ним розуміються дії чиновників, які відають розподілом замовлень та надають приватному підприємству незаконні пільги.

Основні антикорупційні засади Фінляндії – прозорість процесу відправлення влади, законність державної адміністрації, відповідальність та добросовісність державних службовців – закріплені у Конституції.

У Японії з квітня 2000 р. діє Закон «Про етику державних службовців», існує реєстр осіб, проти яких висунуто звинувачення у корупції.

Дослідження сучасних проблем антикорупційної поведінки має багатоаспектний характер і ведеться за чотирма основним напрямом [1].

1. Соціально-психологічне направление. Усилия по формированию антикоррупционного поведения потерпят фиаско, если люди укоренятся во мнении, что правоохранительным органам доверять нельзя, а участие свидетелей в судебном процессе оставляет их незащищенными.

Висловлюється думка про те, що антикорупційне виховання має починатися в школі, хоча сучасні молоді люди («покоління Z», «цифронороджені»,

«Центеніали») по-різному сприймають несправедливість розподілу життєвих благ. У зв'язку з цим вважаємо, що проблеми антикорупційної поведінки багато в чому кореняться у сфері психіки особистості та добитися антикорупційної поведінки від працівників лише за рахунок засвоєння знань навряд чи можливо.

Таким чином, антикорупційну поведінку у соціально-психологічному аспекті можна розглядати як свідоме та відповідальне виконання працівником організації посадових обов'язків, правил внутрішнього трудового розпорядку, етичних вимог у рамках регламенту та відмова від корупційних спокус.

2. Нормативно-правовий напрямок. Успіх у формуванні антикорупційної поведінки багато в чому залежить від стану та якості нормативно-правової бази, що регулює процеси протидії корупції, а також профілактичні заходи.

Заохочення творчої ініціативи, продуктивна суспільна дискусія, нетерпимість до корупційних правопорушень мають стати невід'ємною частиною національної культури.

3. Морально-моральний напрямок. Роль моральних орієнтирів у протидії корупції обговорюється повсюдно, вони визнаються дієвим механізмом формування антикорупційної поведінки. У міжнародних документах докладно охарактеризовано норми поведінки державних посадових осіб.

Оцінити рівень антикорупційної поведінки досить складно, але в будь-якому випадку йде звернення до норм права, моральних норм (суспільна мораль, професійна етика, групові норми корпоративної етики, особистісні норми), правил ділового етикету.

Оскільки людина працює у конкретній організації, антикорупційну поведінку слід розглядати як елемент її організаційної поведінки.

Так складається своєрідна морально-етична інфраструктура, що містить сукупність коштів, що використовуються для регулювання поведінки державних та муніципальних службовців і включають антикорупційне законодавство, кодекси поведінки, механізми звітності, нагляду, професійної соціалізації та ін. Велику допомогу у формуванні у працівників організації антикорупційного можуть надати комісії з етики, що створюються на постійній основі із залученням незалежних експертів [2].

4. Економіко-управлінське спрямування. Корупція та економіка нерозривні. Перша паразитує, друга створює умови для паразитування при недосконалому законодавстві та відсутності совісті в осіб, наділених владою. Зокрема, укладання корупційних правочинів уповільнює темпи економічного розвитку країни. Більше того, при зростанні масштабів корупційної діяльності розширюється і її об'єкт, коли продаються не лише корупційні послуги, а й усе, що має ціну у сфері людських інтересів: посади, звання, нагороди, дипломи, наукові ступені, місця у представницьких органах влади та багато іншого.

Формування антикорупційної поведінки, мінімізація корупційних ризиків відбуваються у взаємозв'язку з правоохоронною діяльністю, суть якої полягає в тому, що спеціально уповноважений владний суб'єкт, який діє з метою реалізації права, визначає міру юридичної відповідальності щодо особи, яка вчинила корупційне правопорушення [3].

Водночас не можна однозначно стверджувати, що у разі активної пропаганди антикорупційної поведінки людина діятиме лише за її правилами. Справжні відданість, сумлінність, чесність громадян ніколи в історії не стимулювалися грошима, примусом чи страхом покарання. Вони походять із системи внутрішніх ціннісних установок кожної особистості, т. е. зі світогляду, що формується у процесі виховання та освіти протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Трепак В. М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні. – На правах рукопису.– Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України; Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Київ, 2020.

2. Сорокіна Н.Г. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. – Дніпро, 2021.

3. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія / О. І. Пархоменко-Куцевіл. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 308 с. Бібліогр. : с. 281–306.

***Анотація:** Anti-corruption behavior is considered as a set of deliberate actions to prevent and overcome corruption-threatening situations.*

It is emphasized that the basic grounds for the formation of anti-corruption behavior are, as a rule, regulatory and legal regulation and education of legal awareness in society.

***Ключові слова:** anti-corruption behavior, principles of anti-corruption behavior, formation of anti-corruption behavior, corruption, anti-corruption.*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 35.078.3

ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Зінченко Ангеліна Іванівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Розглянуто використання різноманітних індексів для оцінки ефективності впровадження та розвитку електронного врядування публічної влади. Визначено основні компоненти, з яких складаються розглянуті індекси та встановлено, що є результатом їх застосування. Зроблено висновок, про важливість застосування методичних підходів щодо оцінки розвитку електронного врядування.*

Ключові слова: *індекс, електронне урядування, компоненти, результати досліджень, методи, технології*

Розвиток електронного урядування став ключовим завданням для України у контексті модернізації та реформування системи державного управління. Ця сфера вирізняється своїми унікальними характеристиками, а саме сукупністю інституційних структур та динамічним процесом їх взаємодії. Від початку впровадження електронного урядування і до сьогодні цей процес постійно еволюціонує та зазнає змін. Постійно з'являються нові виклики, загрози та технології, що вимагають від системи державного управління гнучкості для ефективного реагування на зміни. Навіть у країн з високорозвиненим електронним урядуванням завдання постійно висувають нові вимоги, вимагаючи розробки нових підходів та методів для вивчення та аналізу цієї стратегічно важливої сфери.

З початку 2000-х років інтенсивний розвиток технологій збору, обробки та передачі інформації стимулював міждержавні та неурядові організації до проведення досліджень у різних частинах світу.

Використовуючи дані з різних держав і континентів, міжнародні та національні експертні групи по розвитку електронного урядування досліджують різноманітні аспекти цієї сфери. Покращення позицій країни в рейтингах електронного урядування може визначатися як одне з ключових завдань розвитку, служачи кількісним показником його успішності. Основні індекси оцінки електронного урядування включають:

- Індекс розвитку електронного урядування;
- Індекс електронної участі;
- Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій;
- Індекс мережевої готовності [1, 122–127].

Для уникнення оціночних суджень щодо якості прийнятих урядових рішень та ефективності діяльності державних структур органів державної влади виникла ідея впровадження електронного урядування. У цьому контексті можна вивчати, які країни вже успішно впровадили електронне урядування, а які знаходяться на стадії його розробки. Для дослідження цих питань Інститут економіки і суспільних наук ООН в 2003 році розробив Індекс розвитку електронного урядування (E-Government Development Index (EGDI)).

Мета індексу EGDI – оцінка рівня політико-економічного розвитку та рівня розвитку людського потенціалу в країнах. Структура індексу подана у формі рейтингу, що вимірює бажання та можливість національних органів державної влади використовувати інформаційні та комунікативні технології для задоволення громадянських потреб. Індекс розвитку електронного урядування обчислюється як середнє значення показників за трьома ключовими ознаками: індекс онлайн-послуг (Online Service Index), індекс розвитку телекомунікаційної інфраструктури (Telecommunication Infrastructure Index) та індекс людського капіталу (Human Capital Index) [2].

Оцінки за цими компонентами формуються в результаті опитувань громадської думки. При цьому стає очевидним, що не існує єдиної ідеальної

моделі електронного урядування. Різні етапи розвитку країни можуть призводити до зміни її моделі електронного урядування через урахування специфічних потреб окремих регіонів всередині держави. Ще однією метою цього опитування є виявлення рівня легітимізації громадянами електронного урядування як нового інституту та оцінка ефективності його роботи.

Індекс електронної участі, розрахований з початку 2000-х років, визначається як додатковий індекс для опитування ООН у сфері електронного уряду. Цей індекс акцентує увагу на використанні онлайн-послуг для політичної і суспільної активності, зокрема полегшення надання інформації громадянам («обмін електронною інформацією»), взаємодії з зацікавленими сторонами («електронна консультація») та участі у прийнятті рішень («прийняття електронних рішень»).

Індекс складається з трьох компонентів:

- електронна інформація: оцінює доступ громадян до публічної інформації та інформації за вимогою.

- е-консультація: вимірює різноманітність способів участі громадян у консультаціях щодо важливих політичних рішень.

- електронне прийняття рішень: визначає рівень прямого впливу громадян на прийняття політичних рішень та їх залученість до процесу. Результати індексу дозволяють класифікувати країни за рівнем електронної участі на чотири категорії: країни з дуже високим, високим, середнім і низьким рівнем електронної участі [3].

Результати проведених досліджень, базуючись на індексі, вказують на такі тенденції: у країнах з високим рівнем демократії та розвиненими правами і свободами спостерігається негативний ефект, що виявляється в меншому зацікавленні громадян у сфері електронного урядування та електронної участі. У той час, коли в менш демократичних і правових країнах електронне урядування може використовуватися як засіб для збереження статусу-кво.

Індекс розвитку інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), вперше оприлюднений у 2007 році, спрямований на надання інформації для визначення рівня розвитку інформаційного суспільства та відстеження досягнутого прогресу для зменшення цифрової нерівності між країнами. Для розрахунку індексу визначено три групи, які включають 11 кількісних змінних. Інфраструктура і доступ до ІКТ:

- ✓ Лінії фіксованого телефонного зв'язку на 100 осіб;
- ✓ Абоненти мобільних телефонів на 100 осіб;
- ✓ Міжнародний трафік Інтернету на одного користувача;
- ✓ Відсоток господарств, які мають комп'ютер;
- ✓ Відсоток домашніх господарств, які мають доступ в Інтернет.

Використання ІКТ (інтенсивність):

- ✓ Користувачі Інтернету на 100 осіб;
- ✓ Абоненти фіксованого ширококутного інтернет-з'єднання на 100 осіб;
- ✓ Абоненти ширококутного мобільного зв'язку на 100 осіб. Навики в ІКТ;

- ✓ Відсоток грамотного населення серед дорослих (старше 15 років);
- ✓ Валовий показник відвідуваності середніх освітніх закладів;
- ✓ Валовий показник відвідуваності вищих навчальних закладів. Значення індексу варіюється від 1 (найменш розвинуті) до 10 (найбільш розвинуті).

Два ключові аспекти в оцінці ефективності розвитку всесвітнього інформаційного суспільства – це індекс розвитку ІКТ та корзина цін на послуги ІКТ. Остання розраховується як окремий показник, що впливає на дві основні групи індексу – доступ до ІКТ та їх використання [4; 5].

У сучасному варіанті, індекс розвитку ІКТ був представлений у 2009 році. Корзина цін на послуги ІКТ є першим індексом цін, який дозволяє порівнювати їх у часі та відслідковувати доступність послуг ІКТ по всьому світу. Цей індекс тісно пов'язаний з індексом розвитку ІКТ: менші ціни можуть збільшити доступ та рівень використання ІКТ, в той час як високий рівень доступу та використання може знизити ціни.

Результати індексу свідчать, що зниження цін на послуги впливає на поширення використання ІКТ. Недоліком цього індексу є складність збору інформації, оскільки не всі країни надають статистичні дані щодо використання та доступу до ІКТ.

Отже, дослідження індексів, пов'язаних із розвитком електронного урядування, інформаційно-комунікативних технологій, мережевої готовності та людського потенціалу, свідчить про глибокий вплив цифрових технологій на сучасне суспільство. За результатами досліджень визначено, що країни з високорозвиненим електронним урядуванням та інформаційним суспільством мають суттєву перевагу у сфері соціально-економічного розвитку. Індекс електронного урядування є не лише інструментом вимірювання ефективності державного управління, але й показником гнучкості та реакції системи державного управління на виклики часу. Зростання інтересу до цифрових технологій та електронної участі стає основним критерієм успішності впровадження електронного урядування. Усі розглянуті індекси разом формують комплексний погляд на рівень розвитку країн у світі, враховуючи не лише економічні аспекти, але й соціальні, технологічні та людські виміри. Результати досліджень сприяють визначенню та аналізу стратегій розвитку країн у глобальному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Котух Є. В. Електронне урядування як нова парадигма публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 3. С. 122–127
2. Гасимов ровзат афат огли. Електронне урядування як механізм публічного управління та адміністрування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. з держ. управл: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління » / Ровзат афат огли Гасимов; Інститут законодавства Верховної ради України. – К., 2018. – URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IzPeyTzV0gJ:instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31557.doc+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.

3. Малиновський В. Я., Грицяк Н. В., Семенченко А. І. Вступ до курсу. Концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2017. 70 с.

4. Павлишин З. Я. Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 119–124

5. Нікітюк А.Р. Оцінювання розвитку електронного урядування в Україні. *Управління*. 2018. №4. С. 28–38.

6. Капніна Л.В., Ніколіна І.І. Оцінювання розвитку електронного урядування в Україні. Науковий та інноваційний потенціал презентації : зб. наук. праць «ЛОГОΣ» з матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Ополе, 18 листопада 2018 р. Рівне : «Волинські обереги», 2018. Т.6. С. 118-132

Abstract: *The use of various indices for evaluating the effectiveness of the implementation and development of electronic governance of public authorities is considered. The main components that make up the considered indices have been determined and it has been determined what is the result of their application. A conclusion was made about the importance of applying methodical approaches to the evaluation of the development of electronic governance.*

Keywords: *index, electronic governance, components, research results, methods, technologies*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 352/354

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Магар Дар'я Євгенівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У цих наукових тезах досліджується світовий досвід організації та функціонування місцевого самоврядування. Зокрема, розглядаються різні моделі місцевого самоврядування, такі як континентальна, англосаксонська та іберійська, з аналізом їхніх особливостей та впливу на ефективність управління на місцевому рівні. Висвітлюються*

виклики та перспективи розвитку цієї сфери в контексті сучасних глобальних тенденцій.

Ключові слова: *місьцеве самоврядування, моделі місцевого самоврядування, континентальна модель, англосаксонська модель, іберійська модель, ефективність управління, глобальні тенденції.*

Сучасна демократична, соціальна та правова держава не може існувати без належної роботи системи місцевого самоврядування. Досвід світових країн підтримує пошук моделі територіальної організації влади, що відповідає сучасним демократичним стандартам та забезпечує права та свободи громадян, задовольняє їхні потреби та надає якісні та ефективні послуги.

Світовий досвід більшості зарубіжних країн переконує, що управління місцевими справами, як правило, здійснюється як через призначені з центру органи державної адміністрації на місцях, так і через представницькі органи, які обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Такі представницькі органи часто іменуються органами місцевого самоврядування або муніципального управління.

Поєднання державного управління на місцях з місцевим самоврядуванням обумовлене різноманітним комплексом політичних, економічних та юридичних причин. По-перше, тенденція децентралізації, яка втілюється через органи місцевого самоврядування, стикається з централізацією, що породжує потребу в механізмі збалансування місцевих інтересів із загальнодержавними. По-друге, муніципалітети мають обмежену автономію у сферах, що мають загальнодержавне значення, оскільки потрібно забезпечити стандартизований рівень управління. По-третє, законодавче регулювання місцевого самоврядування, включаючи визначення компетенцій та процедур діяльності місцевих органів, породжує потребу в адміністративному контролі за законністю дій місцевого самоврядування [1].

У сучасному світі існує кілька основних моделей організації місцевого самоврядування, які відрізняються за рядом факторів, таких як адміністративно-територіальний устрій та рівень демократії в державі.

Однією з таких моделей є континентальна, або французька, яка характеризується тим, що владні інтереси держави та місцевого самоврядування часто об'єднуються, і їх відносини базуються на пошуку компромісів та розподілі повноважень. У цій моделі на місцевому рівні існують виконавчі та представницькі органи, а на регіональному рівні – комісари та префекти, що призначаються державою. Наприклад, у Франції після прийняття відповідного закону органи місцевого самоврядування отримали ширші повноваження, а контроль держави над ними послабився [2].

Іншою моделлю є англосаксонська, де функції державних та місцевих органів чітко розмежовуються. Уряд держави вирішує загальнонаціональні питання, а місцеві органи самоврядування беруть на себе вирішення місцевих проблем. Ця модель передбачає самотійність у прийнятті рішень на місцевому рівні, але ускладнює координацію загальнодержавних питань. Характерна для таких країн світу як США, Канада, Великобританія [3].

Іберійська модель зустрічається переважно в країнах Латинської Америки, та характеризується вибірковістю представницьких органів та головних посадових осіб місцевого самоврядування, але контроль держави над діяльністю цих органів залишається.

Кожна з цих моделей має свої переваги та недоліки, і впровадженням їх практичної реалізації постійно супроводжуються процеси реформ та адаптації з метою підвищення ефективності управління на місцевому рівні.

У теперішній час можна виділити такі світові тенденції розвитку місцевого самоврядування, як автономія та відповідальність і партнерство та участь громад.

Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування вказують на збільшення автономії та відповідальності муніципальних органів перед своїми громадянами. Це зумовлює передачу більшої кількості повноважень та ресурсів на місцевий рівень з метою ефективного реагування на потреби індивідуальних громад.

Зокрема, Швеція вважається однією з найбільш розвинених країн у сфері місцевого самоврядування. Кожний муніципалітет має широкі повноваження та значну автономію у вирішенні місцевих питань. Зокрема, комуни є основними адміністративними одиницями. Це сприяє ефективному управлінню ресурсами та впровадженню інноваційних підходів у розвитку громад [4].

Іншою важливою тенденцією є зростання значення партнерства та участі громад у процесах місцевого управління. Створення механізмів для взаємодії між муніципалітетами, громадськими організаціями та приватним сектором сприяє більш ефективному вирішенню проблем та сприяє збільшенню легітимності прийнятих рішень [5].

У Канаді, наприклад, місцеве самоврядування реалізується через муніципальні ради на різних рівнях – міському, окружному та провінційному. Муніципальні органи мають значний вплив на управління територіальними ресурсами, розвиток інфраструктури та забезпечення послуг населенню.

Отже, процеси децентралізації та розвитку місцевого самоврядування сприяють покращенню ефективності управління, забезпечують більшу автономію місцевих органів влади та сприяють задоволенню потреб місцевих громад. Проте кожна модель має свої виклики та проблеми, які потребують уваги та подальшого вивчення. Загалом, вивчення світового досвіду організації та функціонування місцевого самоврядування є важливим для розуміння тенденцій розвитку владних структур та формування ефективної моделі управління на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

4. Хрущ С. В. Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, (4(10), 2020. — с. 208-216.

5. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно правові аспекти: монографія / за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. В. Батанова, доктора юридичних наук,

професора О. В.Марцеляка, доктора юридичних наук, професора А. Берлінгуера. Київ: Вид-во «ОСНОВА», 2020. — 672 с.

6. Лобунець В. І. Зарубіжний досвід формування моделей місцевого самоврядування. Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. — Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2018. — с. 94-95.

7. Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. — Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2023. — 227 с.

8. Жовнірчик Я. Ф., Мельник В. М. Зарубіжний досвід і вітчизняні традиції здійснення інноваційного розвитку територіальних громад органами місцевого самоврядування. Інвестиції: практика та досвід, № 9, 2015. — с. 92-97.

***Анотація:** This research explores the global experience of organizing and functioning of local self-government. Specifically, it examines various models of local self-government, such as continental, Anglo-Saxon, and Iberian, analyzing their characteristics and their impact on the effectiveness of governance at the local level. The study highlights the challenges and prospects of developing this sphere within the context of contemporary global trends.*

***Ключові слова:** local self-government, models of local self-government, continental model, Anglo-Saxon model, Iberian model, governance effectiveness, global trends.*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 004.91:651.012:352/354(045)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Нехайчик Єлизавета Євгенівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** роботу присвячено аналізу проблеми забезпечення інформаційної безпеки в контексті електронного документообігу*

територіальних громад. Розглядаються ключові аспекти захисту конфіденційної інформації, зокрема використання криптографічних методів для шифрування даних та застосування кваліфікованого електронного підпису для забезпечення їхньої достовірності.

Ключові слова: *документообіг, інформаційна безпека, територіальна громада, електронний підпис, кіберзагроза.*

Забезпечення інформаційної безпеки електронного документообігу в сучасному світі стає не лише важливою складовою, але й ключовим завданням для успішної діяльності будь-якої територіальної громади. У епоху, коли кіберзагрози стають все більш небезпечними, ефективна система захисту даних та документів стає фундаментальною для збереження довіри та надійності всього бізнесу.

Одним із стратегічних заходів, спрямованих на забезпечення захисту документів, є проведення систематичного резервного копіювання. Правильно налагоджена процедура створення резервних копій і їх зберігання на надійних носіях або у захищених хмарних сервісах може запобігти серйозним наслідкам від катастрофічних ситуацій, таких як кібератаки, стихійні лиха чи технічні аварії.

Сховище в захищеному хмарному середовищі на різних дата-центрах є ще одним важливим елементом у забезпеченні безпеки електронного документообігу. Такі рішення не лише гарантують високу доступність даних, але й забезпечують додатковий рівень захисту через шифрування та мережеві протоколи, що ускладнюють несанкціонований доступ до цінної інформації.

Закритий доступ до системи електронного документообігу відіграє критичну роль у забезпеченні безпеки. Аутентифікація користувачів через багатофакторні методи стає все більш ефективним заходом, оскільки вона забезпечує надійність навіть у випадку компрометації одного з факторів ідентифікації [1].

Одним із важливих аспектів забезпечення інформаційної безпеки є розмежування прав доступу. Цей механізм дозволяє адміністраторам системи електронного документообігу надавати індивідуальні права доступу для кожного користувача або групи користувачів. Такий підхід допомагає забезпечити, що лише авторизовані особи мають доступ до певних документів, тим самим уникнути несанкціонованого доступу та запобігти можливим витокам конфіденційної інформації.

Крім того, важливим елементом є наявність інтегрованих механізмів виявлення інцидентів та моніторингу безпеки. Автоматизоване виявлення підозрілих активностей дозволяє оперативно реагувати на можливі загрози та запобігти їхнім наслідкам, забезпечуючи неперервну роботу системи [2].

До інших технічних заходів забезпечення інформаційної безпеки належить надійне шифрування даних під час їх трансферу та зберігання, а також регулярне оновлення програмного забезпечення та застосунків, використовуваних для електронного документообігу. Ці заходи сприяють

підвищенню рівня захисту та зменшенню ризиків вразливості перед кіберзагрозами.

Окрім технічних аспектів, важливо звертати увагу на навчання персоналу щодо правил безпеки та впізнавання кіберзагроз. Підвищення культури безпеки серед співробітників сприяє зменшенню ризиків, пов'язаних з людським фактором, та робить електронний документообіг більш стійким до потенційних загроз.

Для ефективного захисту конфіденційних даних та забезпечення недоступності їх стороннім особам застосовуються криптографічні методи, зокрема шифрування даних [3].

Шифрування є надійним методом захисту інформації, оскільки воно перетворює дані у незрозумілий для сторонніх вигляд, який може бути розкритий лише за допомогою відповідного ключа. Такий підхід не лише запобігає несанкціонованому доступу до даних, але й забезпечує їх конфіденційність під час транспортування та зберігання.

Для забезпечення достовірності документів у електронному документообігу широко використовується кваліфікований електронний підпис (ЕЦП/КЕП) [4]. Кваліфікований електронний підпис є електронним еквівалентом звичайного підпису, але забезпечує вищу правову силу та автентичність. Він гарантує, що документ не був змінений після підписання та належить конкретному автору. Для створення кваліфікованого електронного підпису використовуються апаратні або програмні засоби, які реалізують криптографічні алгоритми.

Загалом, застосування криптографічних методів шифрування та кваліфікованого електронного підпису є невід'ємною складовою для забезпечення інформаційної безпеки електронного документообігу територіальних громад. Ці методи дозволяють зберігати конфіденційність та достовірність даних, забезпечуючи надійний обмін інформацією та дотримання вимог законодавства.

Аутентифікація, як процес визначення особи користувача та підтвердження її легітимності, вимагає вдосконалення та застосування надійних методів для забезпечення безпеки та захисту конфіденційної інформації [5].

Хоча парольна аутентифікація є найпоширенішим методом, вона має свої обмеження і ризики, зокрема пов'язані з можливістю вгадування або зламу простих паролів, а також людським фактором у зберіганні паролів. Майнові методи, які використовують спеціальні носії інформації, такі як USB-ключі чи смарт-карти, надають певний рівень безпеки, але можуть вимагати додаткових витрат на інфраструктуру.

Отже, комплексний підхід до забезпечення інформаційної безпеки електронного документообігу, який включає регулярне резервне копіювання, використання захищених хмарних сервісів та ретельну аутентифікацію користувачів, є критичним для успішної та безпечної діяльності будь-якої сучасної організації.

Список використаних джерел:

1. Леоненко Н. А., Поступна О. В. Інформаційна безпека України: механізми, сучасні виклики та загрози в умовах інформаційного глобалізму. *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration*. 2022. Issue 2(17)2022. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-14> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Новікова О., Азьмук Н. Інформаційна безпека в соціально-трудоцій сфері: виклики цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-30> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Субіна Т. В. Інформаційна безпека як один з видів національної безпеки України. *Ірпінський юридичний часопис*. 2021. № 3. С. 103–113. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-4154.3.2020.103-113> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Шопіна І. М. Інформаційна безпека цифрової трансформації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2023. № 1. С. 28–35. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-1-4> (дата звернення: 20.02.2024).
5. Шульженко Н. Інформаційна безпека суспільства від загроз організованої злочинності. *Наукові перспективи (Naukovі perspektivi)*. 2023. № 12(30). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12\(30\)-367-373](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12(30)-367-373) (дата звернення: 20.02.2024).

Анотація: the paper analyses the problem of information security in the context of electronic document management of territorial communities. The key aspects of confidential information protection are considered, in particular, the use of cryptographic methods for data encryption and the use of a qualified electronic signature to ensure their authenticity.

Ключові слова: document flow, information security, territorial community, electronic signature, cyber threat.

Науковий керівник:

Галунець Н. І.

старший викладач

кафедри публічного управління та адміністрування

і міжнародної економіки,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 352.07

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Макадзьоба Валерія Євгенівна

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація : Досліджено особливості управління кадрового потенціалу у таких країнах, як: США, Франція та Німеччина. Визначено, що кожна країна має свої

особливості, тому й структура державної служби відрізняється. Було встановлено кілька загальних напрямів, які застосовують у багатьох країнах світу. Зроблено висновок, про важливість аналізу зарубіжного досвіду управління кадрового потенціалу в органах місцевого самоврядування.

Ключові слова: *місьцеве самоврядування, управління, посадова особа місцевого самоврядування, персонал, кадрові служби органів місцевого самоврядування, зарубіжний досвід*

Характерною тенденцією розвитку сучасних держав світу є децентралізація публічної влади, і зокрема, посилення ролі місцевого самоврядування в усіх існуючих організаційних формах. При цьому, черговий раз актуалізується проблема кадрового забезпечення системи органів місцевого самоврядування, адже збільшення повноважень і відповідальності вимагає належного рівня компетентності і професіоналізму виконавців.

Якість формування і функціонування кадрового складу органів місцевого самоврядування забезпечується системою управління кадрами. Хоча, на жаль, на сьогоднішній день говорити про сформовану систему управління кадрами в сфері місцевого самоврядування навряд чи можна. Її розбудова здійснюється неплановірно і хаотично. Численні зміни законодавства часто дезорієнтують служби управління персоналом в органах місцевого самоврядування. Автономність органів місцевого самоврядування іноді консервує проблеми, пов'язані із управлінням персоналом, оскільки універсальних методологічних підходів до вирішення типових кейсів у цій сфері критично бракує [1].

Таким чином, актуальності набуває питання дослідження основних характеристики ефективного апарату управління персоналом на публічній службі в інших країнах світу. Як засвідчила, світова практика досягнення високого рівня управління кадровим потенціалом в органах місцевого самоврядування і забезпечення його правового регулювання - процес складний, який не відбувається миттєво, а потребує певного часу.

У Франції місьцеве самоврядування налічує близько 1825000 посадовців і призначенців у своїх органах (у муніципалітетах, департаментах, округах тощо), міжмуніципальних органах комун (комун населених пунктів, муніципальних комун), державних установах і державних службах соціального житла. Водночас, управління кадровим потенціалом органів місцевого самоврядування здійснюється на різних рівнях уряду та адміністрації. Основна відповідальність за це покладається на місцеві органи самоврядування, такі як муніципалітети (муніципалітети, комуні) та департаменти [2].

Працевлаштування в французькі органи місцевого самоврядування здійснюється на конкурсній основі. Конкурси проводить Національний центр місцевого самоврядування або відомчий чи міжвідомчий Центр управління послугами місцевого самоврядування, в окремих випадках – безпосередньо органи місцевого самоврядування.

У Франції головним органом, що здійснює управління кадровим потенціалом органів місцевого самоврядування, є «Direction Générale des Collectivités Locales» (Генеральна дирекція місцевих органів влади), або

скорочено DGCL. Це агентство займається розвитком та координацією політики в галузі місцевого самоврядування в Франції, включаючи аспекти управління кадровим потенціалом муніципалітетів, комун і департаментів. DGCL надає допомогу в реалізації різноманітних аспектів управління персоналом на місцевому рівні та координує діяльність з питань місцевого самоврядування національного уряду.

Особливість управління кадровим потенціалом органів місцевого самоврядування у Франції полягає у застосуванні принципу співучасті чиновників у самоврядуванні і визначенні умов трудової діяльності, що знайшло своє відображення у формуванні консультативних органів управління: Вищої ради публічної служби держави, адміністративних паритетних комісій, технічних паритетних комісій і комітетів із гігієни та безпеки праці. Систему державної служби формально очолює прем'єрміністр, який зазвичай передає свої повноваження члену уряду. Крім того, для управління кадрами державних службовців на регіональному і місцевому рівнях створені управління у формі державних територіальних інститутів. Ці управління об'єднуються в загальнонаціональний центр, що здійснює керівництво кадрами тільки вищої ланки [3].

Управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування у Німеччині здійснюється здебільшого в містах і муніципалітетах. Прагнучи забезпечити автономію в галузі муніципального управління, рішення з питань управління ухвалюють з огляду на специфіку кожного муніципалітету та із дотриманням принципів рівних можливостей і відкритого конкурсу.

Функції управління кадровим потенціалом в органах місцевого самоврядування в Німеччині зазвичай покладаються на внутрішні служби персоналу (Personalabteilung) або відділи управління персоналом (Personalmanagement). Ці підрозділи в муніципалітетах відповідають за всі аспекти управління персоналом, включаючи набір, рекрутинг, управління кар'єрою, оцінку роботи, навчання та розвиток. Також важливу роль в управлінні кадровим потенціалом відіграють вищі органи місцевого самоврядування, такі як департаменти (Landkreise, Regierungsbezirke), які можуть надавати підтримку та консультації з питань управління персоналом.

Отже, головна відповідальність за управлінням кадровим потенціалом в органах місцевого самоврядування у Німеччині лежить на муніципалітетах, а внутрішні служби персоналу та відділи управління персоналом відіграють ключову роль у цьому процесі. Також, існує складна багатоступенева система відбору кадрів для державної служби з випускників вищих навчальних закладів із найкращою успішністю. Специфіка німецької державної служби полягає у тому, що поняття державного службовця є неоднозначним і фактично охоплює три категорії осіб: чиновників, службовців і працівників. Чиновники (високий і найвищий рівні посад) призначаються довічно, а зі службовцями і працівниками укладають трудову угоду, яка може бути розірвана» [3].

У США управління кадровим потенціалом в органах місцевого самоврядування зазвичай здійснюється через внутрішні служби управління персоналом, відділи кадрів або департаменти кадрового управління, які

функціонують на рівні муніципалітетів, округів, міст і сіл. Ці органи мають відповідальність за всі аспекти управління персоналом від найму нових співробітників до розвитку кар'єри і відповідальності. Водночас, управління кадровим потенціалом може бути централізованим або децентралізованим, залежно від організаційної структури конкретного муніципалітету. Крім того, деякі муніципалітети можуть мати спеціалізовані агентства або комісії, які відповідають за управління персоналом, тоді як у інших ці функції можуть бути об'єднані в рамках відділу громадських служб або адміністративної діяльності. Підбір службовців в США здійснюється Управлінням по керівництву персоналом. Управління проводить іспити за встановленими їм програмам, а також екзаменує претендентів на посади адміністративних суддів [4].

В процесі дослідження зарубіжного досвіду управління кадровим потенціалом органів місцевого самоврядування, нами було встановлено, що в цілому існує кілька загальних напрямів, які застосовують у багатьох країнах світу [5]:

- рекрутинг та набір персоналу, що передбачає проведення конкурсів на заміщення вакансій, а також пошук та відбір кваліфікованих кандидатів для роботи у місцевій владі;

- оцінка та розвиток персоналу, що визначає потреби у розвитку кадрів, оцінку компетенцій та потреби у навчанні та підвищенні кваліфікації персоналу;

- мотивація та збереження персоналу, що передбачає забезпечення стимулів для ефективної праці, розроблення системи мотивації та надання можливостей для кар'єрного зростання;

- управління талантами, яке проявляється у підтримці та розвитку обдарованих працівників, плануванні їхньої кар'єри та забезпеченні умов для реалізації їхнього потенціалу;

- співпраця з громадськістю, передбачає встановлення діалогу з громадськістю щодо потреб у персоналі та вирішення проблем, що виникають у процесі управління кадрами;

- управління ризиками та забезпечення згуртованості команди, що полягає в аналізі та управлінні ризиками, які виникають у зв'язку з втратою ключових кадрів та забезпечені команди місцевої влади єдиними цілями та стратегіями;

- розвиток організаційної культури, передбачає створення сприятливого середовища для праці, розвиток цінностей та норм організаційної культури, які сприяють ефективному виконанню завдань місцевої влади.

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду управління кадровим потенціалом в органах місцевого самоврядування показує, що відсутня єдина універсальна система організації установ, що відповідають за державну службу. Кожна країна має свої особливості, тому й структура державної служби відрізняється. Варто зазначити, що більшість країн не має спеціальних законів про державну службу, які б регулювали питання кадрових органів у державних установах. Підходячи до зарубіжного досвіду, важливо враховувати рівень

розвитку українського суспільства, національні особливості та психологію вітчизняного персоналу.

Список використаних джерел :

1. Дейнега Х. М. Управління персоналом державної служби: зарубіжний досвід та умови впровадження в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 151 – 153.
2. Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні: Монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. 330 с.
3. Кагановська Т. Є. Сутність та завдання кадрового забезпечення як засобу сприяння функціонуванню держави та її органів. *Форум права*. 2018. № 1. С. 215 – 220.
4. Колісниченко Н. М. Кадрова політика в країнах ЦентральноСхідної Європи – держав-членів Європейського Союзу // Трансформація політико-управлінських відносин у державах Центрально-Східної Європи в процесі європейської інтеграції: уроки і досвід для України : монографія / за заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 415 с.
5. Нова державна служба: європейська модель належного управління для України. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/blog/item/1873>

Abstract: *Peculiarities of personnel management in countries such as the USA, France, and Germany are studied. It was determined that each country has its own characteristics, therefore the structure of the civil service differs. Several general directions were established, which are used in many countries of the world. A conclusion was made about the importance of analyzing foreign experience in managing personnel potential in local self-government bodies.*

Key words: *local self-government, management, local self-government official, staff, personnel services of local self-government bodies, foreign experience*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 342.43

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Якимовська Валерія Валеріївна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Розглянуто питання щодо функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні, а саме, необхідність і склад пенсійного забезпечення, еволюційні процеси, економічну природу, а також джерела формування Пенсійного фонду й використання коштів. Визначено необхідність внесення*

змін до законодавства України для реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.. Визначено складові додаткових пенсійних накопичень. Також досліджено трирівневу систему пенсійного забезпечення в контексті складових підсистем соціального захисту.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, пенсійний фонд, пенсія, добровільні внески, система

У сучасних умовах пенсійне забезпечення відіграє вирішальну роль у соціальному житті суспільства, зокрема для осіб похилого віку та осіб, які не мали або втратили працездатність пенсійні виплати становлять основу їхнього матеріального забезпечення та виживання.

Згідно із Законом №1058-IV система пенсійного забезпечення складається з трьох рівнів:

- 1) солідарна система (пенсія за віком, по інвалідності, у зв'язку із втратою годувальника);
- 2) накопичувальна система;
- 3) система недержавного пенсійного забезпечення.

Таким чином, вітчизняна система пенсійного забезпечення складається з першого та другого рівнів, які представляють собою загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також з другого та третього рівнів, що утворюють накопичувальну систему пенсійного забезпечення.

На першому рівні функціонує солідарна система загальнообов'язкового пенсійного страхування, що ґрунтується на принципах солідарності та субсидування. Ця система забезпечує виплату пенсій та надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду, відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [1].

Більшість українців отримують пенсію за солідарною системою, оскільки накопичувальна система ще не працює повною мірою, а недержавне пенсійне забезпечення тільки набирає обертів. До цього рівня можна приєднатися за бажанням за умови сплати пенсійних внесків на рахунок фонду, що зазвичай становить кілька відсотків від доходу застрахованого.

Другий рівень передбачає наявність накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Ця система базується на накопиченні коштів у Накопичувальному фонді застрахованих осіб та фінансуванні витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат.

Накопичувальна пенсійна система передбачає щомісячні обов'язкові внески із заробітної плати, які становлять спочатку 2% і поступово зростають до 7%, до обраного Недержавного пенсійного фонду та/або Накопичувального. Паралельно з накопичувальною системою буде продовжувати функціонувати солідарна пенсійна система. Внески до накопичувальної системи будуть обов'язковими для всіх працюючих громадян. Після закінчення обов'язкового періоду внески стають повністю добровільними, і людина може вирішувати, чи продовжувати вкладати кошти в означену систему.

Розмір внесків складатиме 2% від працівника та 2% від роботодавця (але може бути також 1+1%). Зібрані кошти будуть вкладатися у Недержавний або Державний пенсійний фонди, які будуть їх інвестувати. Проте на початковому етапі діяти єдиний Державний пенсійний фонд [1].

З 2004 року згідно з Законом №1058-IV [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] та Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (далі Закон №1057-IV) [2] українська система пенсійного забезпечення доповнюється системою добровільного накопичувального пенсійного забезпечення (третій рівень). Свою повноцінну діяльність система добровільного накопичувального пенсійного забезпечення розпочала у 2005 р. і вважається частиною накопичувального пенсійного забезпечення та ґрунтується на принципах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання пенсійних виплат.

Для більшості українців НПФ є новими інституціями, проте в багатьох країнах світу вони є одними з найпопулярніших засобів накопичення, зокрема на старість. Це стосується не лише інвестицій у фондовий ринок, але й можливості збільшити власні пенсійні накопичення за допомогою інвестицій у різноманітні фінансові проекти і отримати вищий рівень доходу порівняно з традиційними банківськими депозитами або інвестиціями в іноземній валюті [1]. Таким чином, недержавне пенсійне забезпечення реалізує дві функції: інвестиційну (інвестування грошових накопичень вкладників) та соціальну (додаткове пенсійне забезпечення) [4].

Додаткові пенсійні накопичення здійснюються [2]:

- вибраним НПФ через пенсійні контракти;
- страховими компаніями через страхування довічної пенсії, ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- банками через депозитні пенсійні рахунки для накопичення пенсій.

Станом на 30.06.2021р. у Державному реєстрі фінансових установ зареєстровано 63 недержавні пенсійні фонди (НПФ). Загальна кількість учасників НПФ складала 888,3 тис. осіб, з яких пенсійні виплати отримують 88,2 тис. осіб. Загальна вартість активів НПФ становить 3,712 млрд. грн. Протягом періоду функціонування системою добровільного накопичувального пенсійного забезпечення НПФ було здійснено пенсійні виплати на суму 1,196 млрд. грн пенсійних виплат. Розмір добровільних внесків у систему добровільного накопичувального пенсійного забезпечення склала 2,496 млрд грн, а сума інвестиційного доходу на ці внески за час функціонування системи склала 2,789 млрд грн. Отже, недержавні пенсійні фонди за період свого існування закумулювали понад 5 млрд грн добровільних пенсійних накопичень за участю понад 950 тис. громадян України [5].

Станом на 30.06.2023 р. в Державному реєстрі фінансових установ було зареєстровано 63 недержавні пенсійні фонди та 19 адміністраторів НПФ. Важливо зазначити, що аналітична інформаційна довідка складена на основі даних, наданих 19 адміністраторами про діяльність 58 діючих НПФ. Крім того, у реєстрі є інформація про 1 одноосібного засновника, який самостійно здійснює адміністрування створеного ним корпоративного недержавного

пенсійного фонду. Цей засновник отримав ліцензію на здійснення адміністрування такого фонду та, згідно з законодавством, не підлягає внесенню до Державного реєстру фінансових установ [4; 3].

Зацікавленість роботодавців у додатковому пенсійному забезпеченні полягає в тому, що вони можуть надати додатковий стимул для своїх працівників, пропонуючи їм можливість укладення додаткових пенсійних програм через НПФ. Це дозволяє працівникам мати більшу впевненість у своєму майбутньому та підвищує привабливість компанії на ринку праці.

Внески до недержавних пенсійних фондів є витратами для підприємства. Проте ця практика сприяє підвищенню соціальної відповідальності бізнесу та покращенню якості життя працівників. Працедавці, які надають можливість участі своїм працівникам у додаткових пенсійних програмах, демонструють свою готовність до довгострокового співробітництва та підтримують інтереси своїх працівників у забезпеченні фінансової стабільності у майбутньому. Це також сприяє формуванню позитивного іміджу компанії як соціально відповідального підприємства.

Практичне використання добровільних накопичувальних пенсійних програм на третьому рівні національної пенсійної системи надає можливість оцінити рівень захисту пенсійних активів їх учасників. Це полягає в тому, що учасники таких програм можуть самостійно вибирати фінансові інструменти для інвестування своїх коштів, здійснювати контроль за їхнім рухом та вибирати оптимальні стратегії забезпечення майбутньої пенсії. Крім того, нерідко добровільні накопичувальні програми надають додаткові гарантії щодо безпеки та стабільності вкладених коштів, наприклад, шляхом укладення договорів з надійними фінансовими установами або захисту вкладів за допомогою державних програм.

Таким чином, аналіз використання таких програм дозволяє оцінити ефективність та надійність механізмів захисту пенсійних активів громадян на рівні особистих фінансових ресурсів [6, с. 61]. Загалом другий і третій рівні пенсійної системи України мають сприяти підвищенню пенсійних доходів громадян та доповнювати солідарні пенсії для досягнення рівня європейських стандартів у сфері пенсійного забезпечення. Ці рівні, як система накопичувального пенсійного забезпечення та система недержавного пенсійного забезпечення, пропонують громадянам додаткові можливості збільшення пенсійних накопичень через інвестування та добровільні внески. Їхнє впровадження сприяє формуванню більш стабільної та вигідної пенсійної системи, яка відповідає європейським стандартам і забезпечує гідний рівень життя для пенсіонерів.

Список використаних джерел:

1. Мягченко Н.О. Система пенсійного забезпечення в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/136.pdf>
2. Пенсійне забезпечення: які види пенсій можна оформити. URL: <https://kosht.media/pensiyne-zabezpechennia-iaki-vydy-pensii-mozhna-oformyty/>

3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. №1057-IV. Станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>

4. Квас В.О., Будякова О.Ю., Романчук М.В. Сучасний стан недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2023. №10 (1). С. 108-115.

5. Державна служба статистики України: вебсайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Рудик В., Чешневська І. Особливості формування системи захисту пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм. Облік і фінанси. 2022. № 1. С. 59-64.

Abstract: *The issue of the functioning of the pension system in Ukraine is considered, namely, the need and structure of pension provision, evolutionary processes, economic nature, as well as the sources of the formation of the Pension Fund and the use of funds. The necessity of making changes to the legislation of Ukraine for the reform of the pension system in Ukraine has been determined. The components of additional pension savings have been determined. The three-level system of pension provision in the context of constituent subsystems of social protection was also investigated.*

Key words: *pension provision, pension fund, pension, voluntary contributions, system*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 351.77

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Горбачова Анна Вадимівна

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація : *Досліджено сутність поняття медична послуга та визначено, хто є замовником, а хто є споживачі медичної послуги.. Було встановлено, що серед основних напрямків удосконалення системи надання послуг населенню у сфері охорони здоров'я вважається «телемедицина». Розглянуто досвід Японії щодо її застосування. Зроблено висновок, що удосконалення системи надання послуг населення у сфері охорони здоров'я має*

велике значення для держави з погляду забезпечення здоров'я та добробуту свого населення.

Ключові слова: медична послуга, здоров'я, телемедицина, населення, телемедичні технології

Удосконалення системи надання медичних послуг населенню в сфері охорони здоров'я в сучасних умовах виявляються надзвичайно актуальними через комплексні виклики, що постають перед державами та їх громадянами. Забезпечення доступу до якісної та ефективної медичної допомоги є важливим фактором для підвищення якості життя та загального рівня здоров'я населення. Крім того, вдосконалення цієї системи є важливим чинником соціально-економічного розвитку держави, оскільки впливає на продуктивність праці населення та знижує витрати на лікування хворих. Таким чином, постійне вдосконалення системи надання медичних послуг стає стратегічним завданням для забезпечення здоров'я та благополуччя суспільства.

Медична послуга – це будь-яка діяльність, спрямована на підтримку, відновлення або покращення здоров'я людини, яка надається медичними закладами або кваліфікованими фахівцями у сфері охорони здоров'я. Ці послуги можуть включати консультації лікарів, діагностику захворювань, лікування, хірургічні втручання, реабілітацію, профілактичні заходи та інші медичні процедури, спрямовані на збереження та відновлення здоров'я пацієнтів [1, с.156]. Як зазначається в Законі України №2801-ХІІ від 19.11.1992: послуга з медичного обслуговування населення (медична послуга) надається пацієнту закладом охорони здоров'я, реабілітаційним закладом або фізичною особою - підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. Замовником послуги з медичного обслуговування населення можуть бути держава, відповідні органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, у тому числі пацієнт [2].

Шляхи удосконалення системи надання послуг населенню у сфері охорони здоров'я є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку сучасних держав. Серед основних напрямків удосконалення системи надання послуг населенню у сфері охорони здоров'я можна виділити такий напрямок, як «телемедицина». Телемедицина – комплекс дій, які використовують технології зв'язку на відстані для забезпечення медичної діагностики, консультацій, лікування та навчання без присутності фізичної контакту між пацієнтом і медичним працівником [2]. Вона дозволяє забезпечити доступ до медичної допомоги там, де вона може бути обмежена, також полегшує співпрацю між медичними працівниками та пацієнтами незалежно від їх місця перебування.

Телемедицина набуває все більшого значення в розвинених країнах, серед яких варто зазначити Японію. За даними Japanese Telemedicine and Telecare Association (JTТА), одним з напрямків розвитку телемедицини може стати поділ за профілем пацієнтів та профілем лікувально-діагностичного моніторингу. Далі розглянемо профіль телемедичної технології згідно з Japanese Telemedicine and Telecare Association:

- телерадіологія - основне завдання полягає у забезпеченні швидкого та доступного доступу до експертної діагностики медичних зображень за допомогою телекомунікаційних технологій. Перспективи застосування телерадіології включають покращення ефективності діагностики, зменшення часу на отримання результатів та підвищення доступності медичної допомоги в усіх регіонах;

- телемоніторинг, надання можливості дистанційного та систематичного моніторингу стану здоров'я пацієнтів за допомогою технологій зв'язку. Це дозволяє вчасно виявляти зміни в стані здоров'я, уникати ускладнень та забезпечувати індивідуальний підхід до лікування. Перспективи застосування телемоніторингу включають поліпшення якості життя пацієнтів, зменшення необхідності госпіталізації та зниження витрат на охорону здоров'я;

- телемедицина для вагітних, завдання полягає у забезпеченні доступу до якісної медичної допомоги та моніторингу стану вагітності за допомогою віддалених консультацій, систематичного вимірювання показників здоров'я. Дозволяє вагітним отримувати консультації та моніторинг здоров'я в будь-який зручний для них час і місце, навіть якщо вони знаходяться в віддалених або важкодоступних регіонах;

- телепатронаж, має на меті забезпечення дистанційного медичного догляду, включаючи профілактичні заходи, реабілітацію, психологічну та фізичну підтримку, забезпечення основних потреб та надання допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних зі здоров'ям, використовуючи телекомунікаційні та комп'ютерні технології. Перспективи застосування телепатронажу включають забезпечення доступності та якості медичного догляду віддаленим та важкодоступним групам населення, зниження навантаження на медичні установи, покращення управління хронічними захворюваннями, забезпечення ефективного моніторингу стану пацієнтів після виписки з лікарні, а також зниження витрат на охорону здоров'я та підвищення задоволеності пацієнтів [3].

Розвиток телемедицини, який визначається як дистанційний медичний догляд з використанням телекомунікаційних та комп'ютерних технологій, викликаний потребою уряду розвинених економік зменшити витрати на охорону здоров'я і розширити доступність первинної медичної допомоги в межах існуючого бюджету. У країнах з економікою, що розвивається і нижчим рівнем життя, телемедицина стає реальним засобом забезпечення більш доступних медичних послуг у віддалених муніципалітетах. Враховуючи, що телемедицина не лише забезпечує дистанційні консультації, але й сприяє виявленню захворювань на ранніх етапах через віддалений скринінг, очікується, що розвиток і застосування цієї технології буде лише розширюватися. Ця ініціатива приносить вигоду обом сторонам: уряд виконує свої соціальні обов'язки перед громадянами, що проживають у віддалених районах, тоді як мешканці таких районів можуть отримати якісну медичну послугу.

Отже, удосконалення системи надання послуг населенню у сфері охорони здоров'я має велике значення для держави з погляду забезпечення здоров'я та

добробуту свого населення, підвищення ефективності системи охорони здоров'я та зменшення витрат на лікування та профілактику захворювань. Для населення це означає поліпшення доступності та якості медичної допомоги, зменшення часу очікування на прийом до лікаря, підвищення рівня задоволення від наданої медичної допомоги, а також зменшення фінансового та емоційного навантаження на населення. У цілому, це сприяє покращенню якості життя громадян та створює позитивні економічні та соціальні впливи для держави.

Список використаної літератури:

1. Ридзель Ю.М. Державне регулювання інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я України : дис. ... канд. екон. наук. Чернігів, 2020. 258 с.
2. Закон України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» №2802-ХІІ від 19.11.1992 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
3. Japanese Telehealth and Telecare Association URL: <http://jtta.umin.jp/eng/index.php>

Abstract: *The essence of the concept of medical service was studied and it was determined who is the customer and who are the consumers of the medical service. It was established that among the main areas of improving the system of providing services to the population in the field of health care is "telemedicine". The experience of Japan regarding its application is considered. It was concluded that improving the system of providing services to the population in the field of health care is of great importance for the state from the point of view of ensuring the health and well-being of its population.*

Keywords: *medical service, health, telemedicine, population, telemedicine technologies*

Науковий керівник:

Галунець Н. І.,

старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 339.138:334.723

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Мельникова Марія Олексіївна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація. *У дослідженні вивчається сутність, особливості та типи маркетингу, які можуть використовуватися у діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування. Так, в тезах розглядаються інструменти формування і вдосконалення територій в рамках стратегічних маркетингових концепцій. Також розглядаються проблеми реалізації маркетингових*

інструментів у межах управління проектами державно-приватного партнерства.

Ключові слова: *державний маркетинг, територіальний маркетинг, державно-приватне партнерство, інвестиції, проекти державно-приватного партнерства.*

У системі державного регулювання в процесі вирішення соціальних проблем завдання постійно змінюються під впливом зовнішніх і внутрішніх фактори. Відповідно до зростаючих соціальних вимог зміцнюється держава гарантій прав і свобод людини, формує інформаційно-комунікаційні мережі для відгуки громадян. На основі аналізу потреб суспільства шукаються підходи до підвищення якості надання державних послуг; передбачені потреби в соціальних сферах, охороні навколишнього середовища, безпеці, розвитку регіонів і локальні території.

Маркетингові технології довели свою здатність глибоко дослідження ринку, з'ясування попиту, планування асортименту та потреб, вивчення цільових груп, поліпшення продажів і т. д. Зазначена система заходів спрямована на комплексне задоволення потреб споживача з метою отримання позитивні результати продавця або виробника товарів і послуг. Загалом це певною мірою призводить до покращення якості життя та інших позитивних наслідків в суспільстві.

У науці державного управління останніми роками збільшилася кількість досліджень, що вивчають нові напрями, пов'язані з некомерційним маркетингом, який спрямовано на реалізацію завдань у площині соціально-економічного розвитку держави чи окремої адміністративно-територіальної одиниці – соціальний маркетинг, державний маркетинг, територіальний маркетинг, регіональний маркетинг. Слід відмітити, що на рівні дисертаційного дослідження В. Круглов розглядав організаційний механізм територіального маркетингу в розвитку державно-приватного партнерства [1, с. 264]. Концепції територіального маркетингу в розрізі можливостей використання, як підходу до управління регіональним розвитком і створення сприятливих умов для формування бізнес-середовища аналізували І.Соловійов та А. Кліщевська [2, с. 21]. М. Пиртко у своїх дослідженнях розглядав можливості застосування маркетингу у сфері публічного управління, зокрема у діяльності територіальних громад [3, с. 63]. Але не применшуючи значення наукових висновків авторів, вважаємо за необхідне більш глибоко дослідити сутність та особливості маркетингу, як інструменту розвитку державно-приватного партнерства.

Адже шляхом державно-приватного партнерства реалізуються проекти в галузі освіти, медицини, транспортна інфраструктура, житлово-комунального господарство, туризму, енергетики, спрямовані на розвиток територій, соціальної сфери, потребують збалансованих підходів органів державної влади та місцевого самоврядування та залучення і використання у своїй діяльності сучасних інструментів маркетингу території як елементу державного маркетингу.

На місцях використовується державний маркетинг відносини між суб'єктами (органами державної влади) та об'єктами - споживачі послуг органів державної влади різних рівнів, спрямована на взаємодію з суб'єктами ринку, об'єктивне управління узгодження попиту та пропозиції, виявлення, формування та задоволення потреби об'єкта управління, що створює позитивну ситуацію в інтересах національної економіки, підвищує внутрішню конкурентоспроможність виробників, забезпечує вирішення соціальних проблем, підвищує якість життя і забезпечує сталий розвиток суспільства [4, с. 87].

У стратегії територіального маркетингу виділяють: маркетинг іміджу регіону (комунікаційні заходи, що демонструють відкритість території для співпраці); маркетинг привабливості (заходи, що є спрямованими на підвищення привабливості даної території для людини); маркетинг інфраструктури (ступінь розбудови на території ринкової, житлової, промислової інфраструктури); маркетинг населення, персоналу.

Важливим напрямом з точки зору розвитку державно-приватного партнерства, залучення до регіональних інфраструктурних об'єктів потенційних інвесторів є напрям державного маркетингу – територіальний маркетинг. Цей вид маркетингової діяльності містить об'єднані скоординовані дії суб'єктів влади (на державному, регіональному чи місцевому рівні), які прискорюють процеси обміну та впливу, розпізнаючи, формуючи та задовольняючи потреби населення. У маркетингу територій необхідне привабливе позиціонування та імідж; постачання продуктів і послуг в ефективній і доступній формі; рекламування привабливих і корисних територіальних якостей. Оцінка території повинна містити вказівки на самобутність місцевості; відлагодженість середовища (наявність технологічної інфраструктури); постачальників послуг (система охорони, соціальний захист і освіта тощо) [5, с. 124].

Стратегія територіального маркетингу реалізується через маркетинг іміджу регіону; маркетинг привабливості; маркетинг інфраструктури; маркетинг населення, персоналу. Зазначені напрями є необхідними чинниками з точки зору реалізації інфраструктурних проєктів на інвестиційно-інноваційній основі з використанням механізмів державно-приватного партнерства.

Завданнями територіального маркетингу є розвиток підприємницької, інвестиційно-інноваційної, соціальної, екологічної та інфраструктурної привабливості територій, що в цілому можливо реалізовувати у проєктах державно-приватного партнерства в різних сферах соціальної та господарської діяльності. Масштабні завдання необхідно вирішувати за рахунок залучення некомерційного маркетингу в систему державного управління. Територіальний маркетинг відіграє суттєву роль у визначенні пріоритетних проєктів у соціальній сфері, інфраструктурі, створенні позитивного іміджу території та органів державної влади, залученні потенційних інвесторів для участі в державних програмах і за своєю суттю виявляє себе інструментом розвитку ДПП. Важливим на перспективу залишається нормативне та методичне

застосування інструментарію територіального маркетингу для цілей формування та реалізації проєктів цього виду партнерства.

Список використаних джерел:

1. Круглов В. В. Механізми державного регулювання розвитку державноприватного партнерства в Україні. дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 «Механізми державного управління». Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Харків, 2020. С. 479.

2. Соловійов І.О., Кліщевська А.Ю. Територіальний маркетинг в контексті розвитку регіонів. *Вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. № 43. 2021. С. 21-26.

3. Пиртко М.С. Маркетинг як інструмент розвитку територій об'єднаних громад. Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво. № 4. 2019. С. 63-68.

4. Бачо Р. Й. Інституційні аспекти впровадження державно-приватного партнерства на ринках небанківських фінансових послуг України. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2017. Вип. 33. С. 321–332.

5. Музиченко-Козловська О. В. Територіальний маркетинг як чинник формування туристичної привабливості регіону. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2007. № 594. С. 123–128.

Abstract. The research examines the essence, features and types of marketing that can be used in the activities of state bodies and local self-government bodies. Thus, the theses consider the tools for the formation and improvement of territories within the framework of strategic marketing concepts. Problems of implementation of marketing tools within the framework of public-private partnership project management are also considered.

Keywords: state marketing, territorial marketing, public-private partnership, investments, public-private partnership projects.

Науковий керівник:

Прогонюк Л.Ю.,

канд.юрид.наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет

УДК 352.08

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Бородич Єлизавета Максимівна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: В роботі проведено дослідження сутності управління персоналом в органах місцевого самоврядування, яка полягає в забезпеченні оптимального кількісно-якісного складу, організації підвищення кваліфікації персоналу, досягненні раціонального ступеня мобільності персоналу в органах місцевого самоврядування. Обґрунтовано особливості управління персоналом в органах місцевого самоврядування шляхом узагальнення теоретичних основ.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, органи місцевого самоврядування, територіальні громади.

Менеджмент – основа ефективного функціонування будь-якої організації, в тому в тому числі органів місцевого самоврядування. Досягнення високих локальних результатів самоврядування неможливе без впровадження інноваційних підходів до процесу управління персоналом. Потенціал у використанні методів, способів і засобів управління персоналом майже вичерпані, тому пошук шляхів підвищення ефективності використання людських ресурсів переходить на площину розвитку інноваційних кадрових технологій. Отже, питання реалізації інноваційних ефективних засобів управління персоналом для органів місцевого самоврядування є доволі актуальною темою.

Тому в науковій літературі чимало існує досліджень за подібною тематикою. Ю. Кормишкін узагальнюючи теоретичні основи обґрунтовував особливості управління персоналом в органах місцевого самоврядування, визначав інноваційні методи та інструменти управління персоналом, приділяючи окрему увагу до підходу формування систем безперервного корпоративного навчання [1, с. 24]. На рівні навчальної дисципліни управління персоналом в органах державної влади розкрито теоретичні аспекти управління персоналом з позиції методології, системи, стратегічного управління персоналом, плануванням роботи з персоналом, управління розвитком та поведінкою персоналу організації, оцінюванням результатів його діяльності, планування та розвиток кар'єри на державній службі, мотивація персоналу, формування та розвиток корпоративної культури, управління командами [2]. В Фесенко розглядала кадрові ризики як невід'ємну складову системи управління персоналом в органах місцевого самоврядування в Україні [3]. Не применшуючи результати попередніх досліджень, вважаємо інструменти управління персоналом в органах місцевого самоврядування є недостатньою мірою досліджені і потребують ретельнішого вивчення та обґрунтування.

Управління персоналом в публічних організаціях є не лише важливою сферою управління, а й важливим інструментом впливу на їх функціонування з урахуванням цілей та принципів державної кадрової політики [4].

Органи місцевого самоврядування завжди мають знаходити найефективніші способи найму на роботу, заохочення, винагородження, утримання, розвитку та підвищення кваліфікації своїх працівників. Це має важливе значення для ефективною, раціональною та злагодженою роботи органу

місцевого самоврядування, що забезпечує високоякісні та орієнтовані на громадян послуги.

Вважаємо, що сучасне управління персоналом має стратегічну перспективу, яка визнає, що працівники організації є ресурсом, який дає змогу досягти цілей організації. В основі управління персоналом, враховується, яким чином управлінські рішення формують ефективність робочої сили у запланований спосіб та в неочікуваних умовах. Виходячи з цього поняття вважаємо, що механізм управління персоналом – це упорядковане та послідовне використання органами місцевого самоврядування комплексу методів, засобів та інструментів впливу на основі певних принципів, у результаті чого забезпечується реалізація цілей у сфері управління персоналом. Механізм управління персоналом повинен відповідати меті, стратегії і концепції управління, що відображається на його складових: принципах, функціях, інструментах і методах управління.

Сучасна система управління персоналом та підходи до її впровадження повинні використовувати фундаментальні та новітні принципи теорії наукового менеджменту. Тож, головним завданням HR-менеджерів стає побудова системи управління персоналом, яка найбільшою мірою дозволяє реалізувати творчі ініціативи працівників на всіх рівнях ієрархії. Тут важлива роль відводиться методам залучення персоналу. Першим етапом в HR-циклі є пошук та рекрутинг. Рекрутинг забезпечує чітке розуміння запиту та можливість надати необхідний персонал органам місцевого самоврядування.

У процесі відбору співробітників необхідно розуміти поняття внутрішнього і зовнішнього рекрутингу. Тобто можна брати людей, які вже адаптувалися в колективі, або підбирати працівників не з територіальної громади. В Україні спостерігається висока мобільність населення, а тому бажані кандидати на посаду можуть змінити місце проживання та переїхати до територіальної громади з яскравим брендом та хорошими умовами праці. У цьому напрямку важливою є співпраця з вищими навчальними закладами щодо відбору молодих працівників, а також доцільно стисло викладати вимоги до вакансій.

Визначено, що ефективне управління персоналом є запорукою успіху кожної організації, а також органу місцевого самоврядування. Кожна громада має відповідні команди професіоналів, які працюють над розвитком територій, але багатьом територіальним громадам таких людей бракує. Запропоновані нами методи інтегровані в державну службу з бізнесу і вже широко використовуються в сфері управління персоналом. Розуміючи та використовуючи сучасні підходи до відбору, залучення та навчання кадрів, органи місцевого самоврядування зможуть ефективніше працювати в цьому напрямку.

Обґрунтовано, що з метою ефективного управління персоналом варто почати звертати увагу на такий підхід до управління розвитком людських ресурсів, як формування систем безперервного корпоративного навчання. Так, ми вважаємо, що ефективність навчання та його вплив на конкретні результати роботи працівників може бути високим лише за умови акценту на інноваційну

активність тих, хто навчається, їх активне залучення до навчального процесу. Серед сучасних методів розвитку персоналу органів місцевого самоврядування ми виділили E-learning. Використання E-learning можливе за допомогою освітньої платформи у сфері професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування – Knowledge Management.

Таким чином, запропоновані інструменти дозволяють органам місцевого самоврядування підвищити ефективність управління людськими ресурсами, що сприятиме економічному зростанню територіальної громади в цілому.

Список використаних джерел:

1. Кормишкін Ю.А., Уманська В.В. Дієві інструменти управління персоналом в органах місцевого самоврядування. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 4. 2021. С. 24-34. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-4(112)-3
2. Управління персоналом в органах публічної влади : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Є. І. Бородин, К. В. Комарова, Н. А. Липовська, Т. М. Тарасенко. Дніпро. : ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с.
3. Фесенко В.О. Поняття та класифікація кадрових ризиків у системі управління персоналом в органах місцевого самоврядування в Україні. Науковий вісник «Демократичне врядування». Вип. 1 (27), 2021. <https://doi.org/10.33990/2070-4038.27.2021.239246>
4. Лісогор Л.С., Нестеренко В.В. Формування та реалізація трудового потенціалу регіонів та громад як основа забезпечення їх сталого розвитку. Економіка і організація управління. № 2 (38), 2020. С. 20-30 DOI 10.31558/2307- 2318.2020.2.2

Abstract: *The paper researches the essence of personnel management in local self-government bodies, which consists in ensuring the optimal quantitative and qualitative composition, the organization of staff training, and achieving a rational degree of staff mobility in local self-government bodies. Peculiarities of personnel management in local self-government bodies are substantiated by summarizing theoretical foundations.*

Keywords: *personnel, personnel management, local self-government bodies, territorial communities.*

Науковий керівник:

Прогонюк Л.Ю.,

*канд.юрид.наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 349.2

**ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Максименко Ельвіра Єдуардівна

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: В роботі розглянуті питання щодо кодифікації чинних норм трудового законодавства, шляхи їх реформування та підстави до їх змін. Приділено окрему увагу щодо регулювання трудових відносин органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Виокремлено основні напрями розвитку трудового права та реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану.

Ключові слова: публічні службовці, органи місцевого самоврядування, трудові відносини, воєнний стан, кодифіковані акти.

Ще задовго до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, серед багатьох науковців та політиків точились дискусії з приводу необхідності реформування трудового законодавства України, адже чинний Кодекс законів про працю України є пережитком СРСР і навіть зі змінами та доповненнями не охоплює повного спектру новітніх трудових відносин, які виникли в Україні в останні кілька років, включаючи проблеми, які виникли безпосередньо після 24 лютого 2022 року. Чинне трудове законодавство України формувалось в час існування жорсткого правового регулювання трудових відносин, коли державна власність була їх економічною основою. Відповідно до цього є повністю зрозумілим те, що трудове законодавство є досить застарілим, незбалансованим, таким, що містить прогалини та просто не придатним регулювати відносини праці в умовах ринкової економіки.

Звісно, треба віддати належне тому, що трудове законодавство від початку проголошення незалежності України постійно перебувало в процесі оновлення та адаптації до міжнародних стандартів. Це було і пряме застосування міжнародних актів після ратифікації, і внесення міжнародних норм до текстів чинних законів, і реалізація положень ратифікованих чи не ратифікованих актів засобами національного законодавства [1, с. 648]. Вагомим підтвердженням цього є більш як 700 поправок за останні 20 років [2, с. 3].

Запровадження воєнного стану, активні бойові дії змінюють звичний порядок речей. Процедури, які були логічними та працювали у звичайних умовах, наразі не можуть бути дотримані у повній мірі або взагалі. Тому, деяких змін зазнала організація трудових відносин.

Системні зміни до трудового законодавства України було внесено Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX. Пізніше, 01 липня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» № 2352-IX що змінив певні положення зазначеного раніше Закону, а також положення Кодексу законів про працю України. Та прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність» від 19 липня 2022 року № 5371. А 26 вересня 2022 року були також прийняті зміни до Закону України «Про

зайнятість населення». Але цього не достатньо. Внесені ж зміни та доповнення до актів чинного законодавства іншими законами розраховані не тільки на умови воєнного стану, а й на післявоєнний період.

Аналіз змісту зазначених вище законодавчих актів дозволяє виокремити наступні основні напрями розвитку трудового права та реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану: 1) встановлення певних обмежень і особливостей організації трудових відносин із дотриманням мінімальних трудових гарантій; 2) посилення захисту трудових прав працівників і гарантій їх здійснення; 3) посилення гнучкості правового регулювання трудових відносин, мобільності працівника при здійсненні права на працю; 4) розширення договірних засад регулювання трудових відносин.

Головним завданням кодифікаційних процесів у сфері правового регулювання трудових відносин є утворення нової системи законодавчих та нормативно-правових актів про працю. Ця система повинна мати цілісний характер, відповідати умовам ринкової економіки, бути «привабливою» для всіх учасників правовідносин, а не тільки працівника, чи тільки роботодавця.

У центрі процесу реформування трудового законодавства, безперечно, є розроблення і ухвалення нового Кодексу, який покликаний комплексно і більш якісно, ніж нині чинний, регулювати трудові відносини, що виникають на підставі укладеного трудового договору. Новий Кодекс повинен стати не лише формально, але й реально основним законодавчим актом у сфері трудових правовідносин.

У зв'язку з цим, підзаконне регулювання повинно здійснюватись тільки на виконання Кодексу, це й сприятиме піднесенню ролі і значення нового Кодексу в регулюванні трудових відносин як основного законодавчого акта. Важливо відобразити у новому Трудовому кодексі основну мету та завдання правового регулювання відносин найманої праці, зазначивши, що трудове законодавство намагається досягнути оптимального об'єднання інтересів працівників і роботодавців [3; 4]. Варто підкреслити те, що Трудовий кодекс ще не прийнято, з приводу його проекту вже висловлюється думка щодо його недосконалості та, власне, допущення нерівного правового статусу учасників трудових правовідносин.

Проаналізувавши Проект Трудового кодексу, можна вказати на такі його вади, як збільшення можливостей зловживання правом у зв'язку з розширенням прав роботодавця, відсутність забезпечення реальних гарантій соціального захисту найманих працівників, створення нерівних умов праці для працівників малих та великих підприємств, неможливість здійснення ефективного контролю за дотриманням законодавства у сфері трудових відносин [2, с. 10]. Це лише частина недоліків і логічно, що на практиці після його прийняття виникатимуть нові проблеми його реалізації. Та це не має бути причиною відмови у його прийнятті, але має слугувати стимулом до вдосконалення законодавства України, зокрема трудового. Це вже стало не просто необхідністю, а вимогою часу прийняття Трудового кодексу України, яка зумовлена змінами системи суспільних відносин, що відбуваються в Україні, частину з яких спричинила війна в Україні.

Основним завданням сучасного трудового права в умовах воєнного стану, як і за мирних часів, залишається розробка ефективного галузевого механізму забезпечення трудових прав, свобод та інтересів працівників і роботодавців. Ідеться як про належне закріплення переліку основних трудових прав працівника і роботодавця на законодавчому рівні відповідно до міжнародних і європейських стандартів, так і гарантій їх реалізації, форм, способів і засобів охорони та захисту.

Список використаних джерел:

1. Мельник К. В. До питання адаптації трудового законодавства до міжнародних норм. Форум права. 2011. № 1. С. 645 http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_105
2. Кіщенко С. Реформа трудового законодавства. URL: <http://www.icps.com.ua>
3. Бару М. Й. На шляху до нового Трудового кодексу. Право України. 1995. 27.–6. С. 26–№ 5
4. Бару М. Створимо новий трудовий кодекс. Право України. 1992. № 10.

Abstract: *The work examines issues related to the codification of current norms of labor legislation, ways of reforming them, and grounds for their changes. Particular attention is paid to the regulation of labor relations of local self-government bodies under martial law. The main directions of the development of labor law and the reform of labor legislation in the conditions of martial law are highlighted.*

Key words: *public servants, local self-government bodies, labor relations, martial law, codified acts.*

Науковий керівник:

Прогонюк Л.Ю.,

канд.юрид.наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 347.77

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Палєєв Владислав Валентинович

здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Дослідження присвячено питанням інтелектуальної власності саме в умовах воєнного стану. Акцентовано увагу на те, що інтелектуальна власність звичайно є однією із таких сфер, яка допомагає державі розвиватися економічно в такий надзвичайно важкий час. Проаналізовано останні зміни в законодавстві щодо інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, які дають підстави стверджувати, що*

інтелектуальна власність продовжує розвиватися. Відмічено, що відбувається посилення та впровадження євроінтеграційних процесів і в сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, об'єкти авторського права, патентне право, УКРНОІВІ, Укрпатент, євроінтеграція.

Україна вже третій рік героїчно протистоїть військовій агресії РФ. Життя українців розділилося на до та після. Українці об'єдналися та спільними зусиллями працюють кожен на своєму фронті задля спільної перемоги. Інтелектуальна власність звичайно є однією із таких сфер, яка допомагає державі розвиватися економічно в такий надзвичайно важкий час.

Саме належне управління портфелем інтелектуальної власності за умов військового стану є особливо актуальним для уникнення в майбутньому проблем із потенційними судовими справами та край актуальним являється збереження даних для захисту та дотримання прав інтелектуальної власності в Україні в післявоєнній економіці. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності в Україні досліджувались в наукових публікаціях. Так, О. Кронда говорячи про вдосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану зосереджувався на підтримці дружніх країн та міжнародного співтовариства у посиленні та реалізації євроінтеграційних процесів в Україні [1]. А. Кодинець наголосив на важливості та своєчасності прийняття нормативних положень, спрямованих на реалізацію та захист інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності у цих складних умовах [2]. Колектив співавторів наголосили на важливості міжнародного співробітництва та обміну інформацією міжнародним суспільством для ефективного захисту інтелектуальної власності під час воєнного стану [3]. Проте, запровадження в Україні воєнного стану вимагає оновлення загальних напрацювань щодо інтелектуальної власності.

Україна зіштовхнулася з ворогом не лише на полі бою, а і у всіх сферах життя, в тому числі і в сфері цифрових технологій (кількість кібератак під час повномасштабної війни стала втричі більшою), мережеві атаки, фейки від країни агресора тощо.

Перед Україною і її громадянами постали виклики у багатьох сферах суспільного життя, в тому числі в сфері інтелектуальної власності. Безумовно подолання таких викликів було б неможливе без отримання підтримки від міжнародної спільноти. Після проголошення Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 [4] спостерігається оптимізація діяльності як органів державної влади, органів місцевого самоврядування, так і відповідних державних підприємств, установ, в тому числі і бізнесових структур.

На сьогоднішній день Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) з 28 жовтня 2022 року виконує повноваження Національного органу інтелектуальної власності у сфері державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, охорони прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, географічні зазначення, продовжує працювати у складних умовах, забезпечуючи необхідні функції та безперервну роботу державної системи правової охорони інтелектуальної власності.

1 квітня 2022 року для сфери інтелектуальної власності був прийнятий важливий Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» № 2174-IX. Відповідно до п. 1 ч. 1 вищевказаного Закону з дня введення в Україні воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення [5].

Також за період повномасштабної війни було прийнято Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» від 22 травня 2022 року № 2265-IX. Вперше в українському законодавстві дали визначення держава-терорист; органи держави-терориста; пропаганда російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України; символіка воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 вищевказаного Закону України символіка воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну - символіка, що, зокрема, включає:

а) латинські літери «Z», «V», що використовуються як символи воєнного вторгнення в Україну у спосіб та відповідно до ознак, визначених статтею 2 цього Закону;

б) офіційну або неофіційну символіку (емблеми) збройних сил Російської Федерації, у тому числі її сухопутних військ повітряно-космічних сил, військово-морського флоту, ракетних сил стратегічного призначення, повітряно-десантних військ, сил спеціальних операцій, інших збройних формувань та (або) органів держави-терориста (держави-агресора) [6].

Таким чином, незважаючи на вкрай складні умови в різних сферах суспільного життя в умовах воєнного стану, триває кропітка законодавча діяльність, зокрема і в сфері інтелектуальної власності. Забезпечення подальшого функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності та їх поступове вдосконалення в умовах воєнного стану за підтримки дружніх країн та міжнародного співтовариства направлено на посилення та реалізацію євроінтеграційних процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кронда О.Ю., Зосименко О.М. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне законодавство. № 4, 2022. С. 104-108.

2. Кодинець, А. О. Право інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану / Кодинець, А. О. // Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 26 квітня 2022 р.). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. – С. 127-133.

3. Шаповалова А.О., Запотоцька О.В., Гуржій А.В. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності в умовах воєнного стану: збереження та безпека інновацій. Юридичний науковий електронний журнал. № 2, 2023. С. 642-645.

4. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

5. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01.04.2022 № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>

6. Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» від 22.05.2022 року № 2265-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20/ed20220522#n9>

Abstract: The study is devoted to the issues of intellectual property in the conditions of martial law. Attention is focused on the fact that intellectual property is usually one of those areas that helps the state to develop economically in such an extremely difficult time. The latest changes in the legislation on intellectual property under the conditions of martial law are analyzed, which give grounds for asserting that intellectual property continues to develop. It was noted that there is a strengthening and implementation of European integration processes in the field of intellectual property.

Keywords: intellectual property, copyright objects, patent law, UKRNOIVI, Ukrpatent, European integration.

Науковий керівник:

Прогонюк Л.Ю.,

канд.юрид.наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 378.4:631.1(477)

РОЛЬ ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Шаповалов Богдан Юрійович,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Розглянуто ключові аспекти впливу освіти на підготовку молоді для успішної кар'єри в аграрному секторі. Надано аналіз основним напрямкам навчання, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства. Досліджено інноваційні підходи до навчання, які можуть допомогти молодим спеціалістам бути успішними у галузі аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, інноваційні методи навчання, дистанційне навчання

Аграрний сектор України завжди відігравав важливу роль в економіці країни. Зараз, в умовах війни, його значення зросло ще більше. Адже війна не лише завдала значної шкоди аграрній інфраструктурі, а й призвела до відтоку кадрів, зокрема молоді. Тому роль освіти та підготовки молоді у формуванні конкурентоспроможності аграрного сектору в Україні в умовах війни стає все більш важливою. Вища освіта в галузі сільського господарства забезпечує підготовку спеціалістів з управління агробізнесом, розробки новітніх технологій та наукових досліджень, необхідних для розвитку галузі в умовах війни.[1]

Виклики, з якими стикається аграрний сектор України в умовах воєнних дій:

Виклик	Опис	Статистика
Руйнування аграрної інфраструктури	Склади, елеватори, сільськогосподарська техніка	30% аграрної інфраструктури зруйновано
Зменшення площ посівів	Окупація та забруднення земель	Озимими культурами засіяно на 20% менше площ
Відтік кадрів	Молодь працездатного віку	7 мільйонів людей покинули Україну
Зростання цін	Пальне, добрива, запчастини	Зростання на 20-50%
Логістичні проблеми	Блокування портів, пошкодження доріг	Збитки на 10 мільярдів доларів

Війна в Україні кинула серйозні виклики аграрному сектору країни, які можуть мати значні наслідки. Зниження площ посівів через окупацію та забруднення земель, а також нестача ресурсів, віщують падіння обсягів виробництва. Цей фактор, в поєднанні з блокуванням експорту, може призвести до зростання цін на аграрну продукцію, а в гіршому випадку – до продовольчої кризи. Руйнування складів, елеваторів та сільськогосподарської техніки веде до втрати робочих місць, зниження експортного потенціалу та загального старіння

аграрного сектору. Відтік молодих кадрів за кордон лише посилює цю проблему. Низький рівень освіти та кваліфікації робочої сили може призвести до обмеження використання новітніх технологій та інновацій у сільському господарстві. Це може сповільнити розвиток галузі та ускладнити конкуренцію на міжнародному ринку. Війна також несе з собою екологічні ризики, такі як забруднення земель та зниження родючості ґрунтів. Зміна клімату додатково ускладнює ситуацію. Всі ці фактори в комплексі можуть призвести до дестабілізації економіки України, зниження ВВП, зростання безробіття та втрати продовольчого суверенітету. Однак, важливо пам'ятати, що наслідки цих викликів не є фатальними. Завдяки спільним зусиллям уряду, аграрного бізнесу та міжнародної спільноти, Україна може подолати їх.[2] Підтримка аграрних виробників, відновлення аграрної інфраструктури, стимулювання експорту та підготовка кваліфікованих кадрів – ось лише деякі з необхідних заходів. Розробка та впровадження інноваційних технологій, а також співпраця з міжнародними організаціями можуть дати Україні шанс не лише зберегти, а й зміцнити свій потенціал як одного з провідних світових експортерів аграрної продукції. Важливо розуміти, що війна – це не лише руйнування, але й можливість для змін. Україна може скористатися цією можливістю, щоб модернізувати свій аграрний сектор, зробити його більш стійким до викликів та конкурентоспроможним на світовому ринку. Подолання цих викликів потребуватиме значних зусиль та ресурсів, але воно того варте. Адже від стану аграрного сектору залежить не лише продовольча безпека України, а й її економічне та соціальне благополуччя. Умови війни вимагають від освітніх закладів впровадження інноваційних методів навчання, які дозволяють максимально ефективно підготувати молодь до роботи в аграрному секторі. Кілька прикладів інноваційних методів навчання:

- **Використання дистанційного навчання та онлайн-платформ:**

- Україна має розвинену мережу Інтернету, що дозволяє використовувати онлайн-платформи для навчання, такі як Moodle, Google Classroom, або платформи від національних університетів.

- Розробка власних онлайн-курсів з аграрних наук та технологій для студентів, які можуть навчатися дистанційно, незалежно від місця проживання.

- **Симуляційні тренажери для навчання на сільськогосподарських об'єктах:**

- Використання сучасних симуляційних тренажерів, які дозволяють студентам вивчати аграрні процеси, такі як обробка землі, вирощування рослин чи управління технікою, безпосередньо на території університету. Наприклад, "сільський фермерський симулятор" або "тепличний симулятор" можуть надати студентам практичний досвід без необхідності виїзду на сільськогосподарські об'єкти.

- **Проектно-орієнтоване навчання:**

- Впровадження проектних курсів з аграрних наук, де студенти працюють над реальними проектами в сфері сільського господарства, включаючи створення бізнес-планів, дослідження ринків, аналіз технологічних новинок тощо.

- Співпраця з місцевими аграрними підприємствами та фермами для проведення спільних проектів та стажувань для студентів.

Уряд та міжнародні організації також можуть створити програми та ініціативи для залучення молоді до відновлення сільського господарства на постраждалих територіях. Це може бути організація волонтерських груп, які надають допомогу фермерам у відновленні пошкоджених угідь та інфраструктури.[3]

Роль освіти та підготовки молоді в Україні у формуванні конкурентоспроможності аграрного сектору є важливою та невід'ємною складовою сучасного розвитку. Освічена та кваліфікована молодь має потенціал стати двигуном інновацій та прогресу в сільському господарстві, забезпечуючи перехід до більш ефективних методів виробництва, управління та маркетингу. Інвестиції в освіту та підготовку молоді дозволять забезпечити аграрний сектор висококваліфікованими кадрами, здатними ефективно використовувати новітні технології, розвивати інноваційні підходи та впроваджувати сучасні методи управління. Крім того, підготовка молоді сприятиме створенню стабільної та стійкої основи для подальшого розвитку аграрного сектору, що є ключовим фактором забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання країни. Таким чином, інвестиції в освіту та підготовку молоді в сільському господарстві України є стратегічно важливими для створення конкурентоспроможного аграрного сектору, здатного відповісти на виклики сучасності та забезпечити стійкий розвиток країни в умовах глобальної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Галанець В.В. Необхідність забезпечення державної підтримки аграрного сектору економіки у воєнних умовах. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2 (Лип 2022), 42-48. URL:<https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.6>.

2. Міністерство аграрної політики та продовольства України: URL:<https://minagro.gov.ua/>

3. Розвиток освіти в аграрних коледжах // Agroexpert. – 2018. – № 5. – С. 115–117.

Key aspects: agricultural sector, innovative teaching methods, distance learning

Abstract: The key aspects of the impact of education on the preparation of youth for a successful career in the agricultural sector are considered. An analysis of the main directions of education that contribute to increasing the competitiveness of agriculture is provided. Innovative approaches to education that can help young specialists succeed in the agricultural sector are explored.

Науковий керівник:

Гусенко А.А.,

старший викладач

кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 352.02.

СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Хмелевська Ольга Вікторівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Розглянуто поняття та складові стратегічного планування розвитку регіону. Розкрито ключові аспекти цього процесу, починаючи від загального розуміння стратегічного планування та закінчуючи його конкретними етапами.*

***Ключові слова:** стратегічне планування, економічне зростання, інноваційна модель розвитку, управління.*

Останнім часом на сторінках економічних видань все частіше зустрічаються питання, пов'язані зі стратегічним плануванням розвитку регіону. Це свідчить про їх вагомість у теорії та практиці управління національним господарством країни та її регіонів.

Стратегічне планування є ключовим елементом сталого розвитку будь-якої управлінської системи, чи то комерційної фірми, чи державної установи, чи навіть цілого регіону.

Якщо стратегія розроблена належним чином, вона може служити інструментом налагодження партнерських відносин або своєрідним камертоном. У часи турбулентності, невизначеності та нестабільності адміністрування регіону, місцеві органи самоврядування, бізнес та громадськість можуть діяти спільно, враховуючи спільну візію.

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів України є ключовою передумовою її економічного зростання. Це передбачає створення умов та визначення пріоритетів стратегічного планування розвитку регіонів, враховуючи їх природно-ресурсний, економічний, науково-технічний та трудовий потенціал, а також особливості спеціалізації у виробництві товарів та послуг.

Регіони України розвиваються нерівномірно через об'єктивні та суб'єктивні чинники. Це нерівномірне розподілення розвитку та рівня життя населення може призвести до соціальної напруги в суспільстві, загрози територіальній цілісності країни, сповільнення динаміки соціально-економічних показників та зниження ефективності ринкових перетворень [1, с. 74].

Стратегія регіонального розвитку в країні виявляє різноманітність за регіонами. Це пояснюється суттєвою різницею у ресурсному забезпеченні, структурі економіки, рівні розвитку різних галузей економіки, темпах економічного зростання та іншими факторами. Саме тому ця стратегія визначає, з одного боку, основні цілі та завдання розвитку країни на певний

період часу, а з іншого, вона служить основою для розробки низки збалансованих між собою стратегій економічного розвитку окремих регіонів [1, с. 81].

Стратегія економічного розвитку регіонів розглядається як "...сукупність заходів, спрямованих на виконання довгострокових завдань соціально-економічного розвитку країни з урахуванням ефективного внеску регіонів у вирішення цих завдань" [2, с. 165]. Очевидно, що ця стратегія змінюється залежно від соціально-економічної та політичної орієнтації країни на різних етапах її розвитку.

Для подолання нерівності та диспропорцій у розвитку регіонів необхідно чітко визначені та науково обґрунтовані соціально-економічні пріоритети з урахуванням довгострокових тенденцій. Питання координації процесів регіонального розвитку в Україні вирішувалися та продовжують вирішуватися на державному рівні і забезпечуються нормативно-законодавчими актами. Вважається, що цей процес розпочався в 1991 році і мав три етапи, під час яких розроблялися основи державності, формувалося законодавче поле з питань регіонального розвитку країни, відбувалося законодавче та нормативно-правове регулювання регіоналізму в Україні [3]. Цей процес триває й зараз. Одним з напрямів подальшого регіонального розвитку є адміністративно-територіальне реформування. Незважаючи на нерозв'язаність багатьох питань, на державному рівні визначені основні пріоритети стратегічного планування розвитку регіонів, серед яких такі, як:

- перехід економіки регіонів на інноваційну модель розвитку;
- розвиток людського потенціалу;
- підвищення інвестиційної привабливості регіонів та активізація інноваційної діяльності в них;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктури;
- розвиток та підвищення ефективності використання природно-ресурсного та економічного потенціалу регіону;
- підвищення конкурентоспроможності регіону.

Вихідною точкою розробки концепції розвитку економіки регіону є визначення стратегічних цілей та галузевих пріоритетів. Важливо пам'ятати, що головною метою розвитку регіону є вирішення проблеми забезпечення самодостатності території, а головним цільовим орієнтиром стратегічного плану розвитку регіону є підвищення рівня та якості життя населення.

Будь-яка стратегія ґрунтується на загальних принципах, які визначають рішення, спрямовані на досягнення мети в довгостроковому періоді з координацією та упорядкуванням. Реалізація стратегії включає декілька етапів [4, с. 41-43].

Перший етап передбачає глибокий аналіз стану оточення та місцевої орієнтації обраної стратегії. На цьому етапі вирішуються такі завдання:

- розуміння сутності поставлених цілей та обраних напрямків, їх взаємовідповідності та відповідності умовам оточення;
- популяризація ідеї стратегічного планування серед суспільства для залучення його до процесу реалізації стратегії.

На другому етапі передбачена розробка комплексу заходів для ефективного використання наявних ресурсів. На цьому етапі проводиться оцінка ресурсів, їх розподіл та адаптація до стратегії. Для цього розробляються спеціальні програми, які сприятимуть розвитку ресурсного потенціалу території.

Третій етап – це прийняття рішень щодо внесення змін у діючу організаційну структуру.

Четвертий етап - здійснення необхідних змін, без яких не можливо починати реалізацію стратегії.

П'ятий етап - коригування стратегічного плану у випадку, якщо ситуація вимагає змін.

Таким чином, при розробці стратегії регіонального розвитку необхідно враховувати, що процеси глобалізації підсилюють конкуренцію між державами та їх територіями. Сьогодні стратегічне управління полягає у формуванні та реалізації стратегії розвитку регіону з постійним контролем та оцінкою змін з метою підтримки його здатності до виживання та ефективного функціонування в змінному зовнішньому середовищі. У вітчизняній економіці маємо ті ж тенденції, що характерні для країн Заходу та Сходу: глобалізація, розвиток послуг, формування постіндустріального суспільства, зростання ролі інтелектуального потенціалу, інформатизація, розвиток мережеских форм організації, та інше. В цих умовах важливо знаходити нові шляхи стабілізації регіонального розвитку та підвищення конкурентоспроможності територіального виробництва.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б.М. Соціально–економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика. Черкаси : ЧДТУ, 2006. 315с.
2. Верхоглядова Н.І., Залу́нін В.Ф. Трансформація регіональної економічної політики: світові тенденції та виклики для України. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. 263 с.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>
4. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу». за ред. С. О. Білої. К. : НІСД, 2011. 88 с.

Abstract: *The concept and components of strategic planning for regional development are examined. Key aspects of this process are revealed, starting from a general understanding of strategic planning and ending with its specific stages.*

Keywords: *strategic planning, economic growth, innovative development model, management.*

Науковий керівник:

Гусенко А.А.,

старший викладач

*кафедри Публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,*

Миколаївський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Молчанов Кирило Дмитрович,

здобувач вищої освіти спеціальності 242 «Туризм»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Досліджено поточні тенденції та виклики у галузі туризму, підкреслено важливість сталого розвитку, збереження культурної спадщини та інновацій для покращення загального туристичного досвіду. Розглянуто чинники, що впливають на розвиток туризму в світі під час несприятливих ситуацій. Зроблено аналіз перспектив розвитку туризму в світі.*

***Ключові слова:** Сталість розвитку туризму, глобалізація туризму, чинники, що можуть впливати на розвиток туризму, пандемія.*

У сучасному світі туризм - це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. На даний час розвиток туризму є найбільшим генератором валового світового продукту та рівня зайнятості населення, на туризм припадає майже десята частина цих світових показників. Значення туризму для економік різних країн пов'язано насамперед з тими перевагами, які він приносить за умови успішного розвитку. Насамперед – це зростання робочих місць у готелях та інших засобах розміщення, в ресторанах та інших підприємствах індустрії харчування, на транспорті і в суміжних обслуговуючих галузях. Іншою важливою перевагою є мультиплікативний ефект від туризму, тобто його вплив на розвиток суміжних галузей економіки. Третя перевага – зростання податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Крім цього, туризм здійснює економічний вплив на місцеву економіку, стимулюючи експорт місцевих продуктів.[2]

Однією з найбільш значущих тенденцій розвитку світового туризму є різке посилення конкуренції на ринку туристичної пропозиції, як наслідок поява все більшого числа країн з амбітними планами залучення туристів, а також перенасичення на ринку однотипних туристських пропозицій. У результаті, країни, що прагнуть зберегти або зміцнити свої позиції на міжнародному ринку, здійснюють планування туризму на основі принципів сталого розвитку, передбачають довгострокові інвестиції в дану сферу і мають чіткі державні стратегії розвитку туризму. Відповідно, підвищується роль державної політики розвитку туризму країни в цілому, а також цільового просування окремих туристських продуктів на вітчизняному та міжнародних ринках.[2]

Остання чверть ХХ і початок ХХІ ст. пройшли під знаком прискореного розвитку туризму, що перетворило його на глобальне за масовістю, формами і технологіями організації відпочинку явище. Незважаючи на планетарний

розмах, туризм залишився регіональним і національним за змістовим наповненням. Туристична індустрія світу, пропонуючи уніфіковані системи відпочинку й обслуговування, експлуатує регіональні природні відмінності і національну та культурну самобутність етнічних груп і місцевих громад, що в багатьох випадках стає головним мотивом подорожі. У світовій господарській практиці важко знайти ще один вид продуктивної діяльності, який одночасно сприяє глобалізації господарства і розвитку регіонів. Глобалізація і регіоналізація – складові єдиного процесу розвитку міжнародного туризму, що робить його унікальним економічним інструментом, здатним формувати виробничі системи інтернаціонального характеру і зберігати локальну значущість. У туризмі вихід компанії за межі державних кордонів є звичною практикою, яка зумовлена специфікою туристичного продукту. Ініціатива інтернаціоналізації виробництва в туризмі належить країнам, які генерують потужні туристичні потоки, оскільки саме їм вона дає найбільший зиск.

У міжнародному туризмі процес глобалізації найкраще простежуються на прикладі сектора розміщення туристів, в якому ТНК набувають форми готельних мереж, або ланцюгів. ТНК перейшли від конкурентної боротьби до політики співпраці та реалізації спільних проектів. Ця тенденція знаходить вияв у створенні глобальних союзів корпорацій. Головна мета таких коаліцій полягає в об'єднанні фінансових, науково-технічних і людських ресурсів різних фірм для досягнення переваг у конкурентній боротьбі чи для реалізації спільних програм і проектів шляхом співпраці. Окрім глобальних союзів, яким притаманна зміна відносин власності, виникають стратегічні альянси, що формуються лише на домовленостях сторін і не зачіпають майнових питань. Формування стратегічних альянсів в індустрії туризму має на меті створення єдиної системи збуту туристичного продукту шляхом просування на ринку. За оцінками фахівців, альянси стануть основою стратегії розвитку готельних компаній у ХХІ ст.

Найбільшою мірою глобалізація торкнулася цивільної авіації. Провідні авіакомпанії світу надають перевагу створенню стратегічних альянсів із конкурентами свого рівня, аби обмежити ринкові можливості дрібніших перевізників. Для індустрії туризму головною площиною взаємодії є угоди між авіаперевізниками, які стосуються заохочувальних програм для постійних клієнтів. Вони спрямовані на закріплення пасажирів за певним перевізником шляхом надання їм суттєвих знижок. Це перешкоджає переходу пасажирів до інших авіакомпаній. Проявом глобалізаційних процесів у туризмі є здійснення спільних проектів, які передбачають залучення природних, культурно-історичних і матеріально-технічних ресурсів кількох країн.

Глобалізація туризму має і негативні наслідки, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток індустрії туризму. Йдеться про екологічні проблеми, спалахи захворювань і епідемії у різних куточках світу та загрозу терористичних актів. Більшість із перелічених проблем має регіональний характер, але глобалізація «примушує» реагувати на них всю світову індустрію туризму. Взаємопов'язаність екології та туризму є одним із визначальних моментів глобального розвитку туристичної індустрії і, власне,

глобалізації. З одного боку, ТНК освоюють країни із сприятливою екологічною ситуацією та унікальними природними ресурсами, залучаючи їх до туристичного використання. Це часто призводить до деградації вразливих екосистем і необхідності впроваджувати заходи з їх охорони, й розвивати альтернативні види туризму: екологічний, науковий, сільський, пригодницький тощо. З іншого – численні техногенні аварії і катастрофи в районах традиційного відпочинку, інтегрованих у світову індустрію туризму, виводять їх з рангу популярних і створюють низку проблем для розвитку. Пандемії інфекційних захворювань разом із несприятливими природними умовами та соціально-економічною відсталістю унеможливорює інтенсифікацію розвитку міжнародного туризму у багатьох країнах Африканського континенту. Нових форм і можливостей, пов'язаних з процесами глобалізації, розвитком світових інформаційних, економічних і фінансових зв'язків, набуває міжнародний тероризм. [3]

Отже, розвиток туризму в сучасному світі є ключовим економічним та соціокультурним явищем, яке потребує уваги та стратегічного планування. Важливість сталого розвитку туризму полягає в збереженні природних та культурних ресурсів для майбутніх поколінь. Інновації у галузі туризму сприяють покращенню якості та різноманітності туристичних послуг. При цьому, необхідно враховувати вплив негативних чинників, таких як пандемії, на розвиток туризму та розробляти стратегії адаптації до них. В цілому, глобалізація туризму вимагає співпраці між країнами та секторами для забезпечення сталого та взаємовигідного розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. http://library.zntu.edu.ua/bibliograf_pokaz/tourism_development.pdf
2. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/tourism/36425/>
3. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/92.pdf

Abstract: *Current trends and challenges in the tourism industry have been explored, emphasizing the importance of sustainable development, preservation of cultural heritage, and innovation to enhance the overall tourist experience. Factors influencing tourism development during adverse situations have been considered. An analysis of the prospects for tourism development worldwide has been conducted.*

Keywords: *Sustainable tourism development, globalization of tourism, factors influencing tourism development, pandemic.*

Науковий керівник:

Гусенко А.А.,

старший викладач

кафедри публічного управління та адміністрування

і міжнародної економіки,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338.244.47:351.824.1-043.86

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Островерх Вадим Михайлович,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: у дослідженні розглядаються питання промислового розвитку територіальних громад, визначається сутність термінів "громада", "територіальна громада" і "промисловий розвиток". Аналізуються ключові елементи конкурентоспроможних промислових секторів. Наводяться приклади розвинених країн і висвітлюються перспективи промислового розвитку Рададівської сільської територіальної громади Миколаївського району Миколаївської області включаючи шляхи фінансування з використанням європейських інновацій.

Ключові слова: територіальна громада, інвестиційні проєкти, промисловий розвиток, бізнес-середовище, інфраструктура

Розвиток територіальної громади як спільноти мешканців з загальними ресурсами призводить до перетворення основ її матеріального існування і соціальної організації [1].

В загальному трактуванні термін «громада» може мати кілька значень залежно від контексту, в якому він використовується. В контексті дослідження нас цікавлять особливості територіальної громади як адміністративної одиниці, з характерними особливостями, такими як: наявність автономії в управлінні своїми внутрішніми справами; фінансування від державного та місцевого бюджетів для забезпечення своєї діяльності; представництво у місцевих органах влади; розвиток території; участь громадян у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя та місцевого середовища [2]. Враховуючи окреслені особливості, територіальна громада відіграє важливу роль у забезпеченні розвитку та добробуту місцевого населення.

Важливою складовою економічного зростання та соціального добробуту територіальних громад є промисловий розвиток, який включає: створення сприятливого бізнес-середовища, зокрема шляхом спрощення процедур реєстрації бізнесу, надання підтримки у вирішенні адміністративних питань та забезпечення доступу до інфраструктури; розвиток промислових зон для залучення стейкхолдерів у справі розвитку виробництва на даній території та створення нових робочих місць; розвиток малого та середнього підприємництва як чинника диверсифікації економіки територіальної громади та зменшенню залежності від одного або декількох промислових секторів; забезпечення доступу до якісної освіти та професійної підготовки конкурентоспроможної робочої сили; забезпечення сталості управління та правової стабільності, як

ключових факторів інвестиційної привабливості; врахування екологічних аспектів у питаннях забезпечення стійкого територіального розвитку та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Окреслені елементи є вагомими складовими при створенні конкурентоспроможних та стабільних промислових секторів в територіальних громадах.

У розвинутих країнах промисловий розвиток територіальних громад має різноманітні форми і напрямки. З точки зору успішного промислового розвитку можна навести створення технологічних кластерів у Силіконовій долині, яка розташована у Сан-Франциско, США. Силіконова долина відома своєю інноваційною екосистемою, де зосереджено велику кількість високотехнологічних компаній, стартапів, університетів та дослідницьких центрів, інтенсивна взаємодія між якими сприяє обміну ідеями, колаборації та створенню нових продуктів та послуг. Це місце є привабливим для як талановитих фахівців з усього світу, так і для інвестицій у високотехнологічні компанії та стартапи [3].

У Європі промисловий розвиток громад досить різноманітний. Прикладом може бути Кембридж у Великобританії або Штутгарт у Німеччині. На території європейських країн активно підтримується розвиток малого та середнього бізнесу шляхом надання фінансової підтримки, консультацій, навчання та доступу до ринків. Впроваджуються інноваційні технології у секторі відновлюваної енергетики, енергоефективності та екологічної промисловості, що сприяє зростанню виробництва, залученню інвестицій та підвищенню якості життя мешканців [4].

Сучасна Україна характеризується кризовими явищами в місцевому розвитку. Тож у кризових ситуаціях для забезпечення розвитку вітчизняних територіальних громад необхідно вживати спеціальні заходи з урахуванням реформ, які спрямовані на покращення бізнес-клімату, стимулювання інвестицій та розвиток інноваційного сектору [5].

У якості прикладу можемо навести інвестиційні проекти, які було запропоновано для промислового розвитку Радсадівської сільської територіальної громади у Миколаївському районі Миколаївської області. Зокрема, у рамках промислового розвитку територіальної громади до військової агресії РФ проти України планувалося у с. Новобогданівка будівництво цеху з виробництва пеллетів-гранул з відходів виноградарства (виноградної лози), як альтернативне джерело для опалювання комунальних закладів громади; на території с. Старобогданівка будівництво сучасного тепличного комплексу з виробництва овочевої продукції; у с.Зарічне передбачалось 2 проекти, а саме будівництво торгово-виставкового комплексу «Аркасівський» та сонячної електростанції.

Крім передбачуваних переваг щодо розвитку названих інвестиційних проектів, які включають забезпечення міського населення робочими місцями та створення валового внутрішнього продукту, додатковими перевагами для даної територіальної громади є розбудова необхідних комунікацій, а саме

забезпечення газопостачання, водопостачання, водовідведення, потужностей електромережі, облаштування під'їзних автошляхів з твердим покриттям тощо.

Наведені перспективи вимагають комплексного підходу та активної співпраці між державними органами, бізнесом та громадськістю. Фінансування наведених проєктів можливе в рамках проєкту «Seeds of Bravery», який фінансується Європейським Союзом для підтримки українських технологічних стартапів на суму від 10000 до 50000 євро [6].

Зростання промисловості в територіальних громадах може стати ключовим фактором у забезпеченні стійкого економічного розвитку та підвищення якості життя українського населення.

Список використаних джерел:

1. Тимечко І.Р. Концептуальні підходи до розвитку територіальних громад. *Проблеми економіки*. 2019. №1 (39). С. 83-88.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. №254к/96-вр. Станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Fairlie R.W., Chatterji A.K. High-Technology Entrepreneurship in Silicon Valley. Box 7240 53072 Bonn Germany, 2011. 45 p.
4. Hautekeur G. Community development in Europe. Special Issue: *Community Development Journal*. 2005. Vol. 40, № 4. P. 385–398.
5. Ленков О.С. Антикризове управління розвитком територіальних громад: сутність та сучасні механізми. Вісник післядипломної освіти. Серія: Соціальні та поведінкові науки. Серія: Управління та адміністрування. 2023. Вип. 25. С. 150-167.
6. Seeds of Bravery: Європейська інноваційна рада надасть 20 млн євро на розвиток інновацій в Україні. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/seeds-of-bravery-evropeyska-innovatsiyna-rada-nadast-20-mln-evro-na-rozvitok-innovatsiy-v-ukraini>

Abstract: *The study examines the issues of industrial development of territorial communities, defines the essence of the terms "community", "territorial community" and "industrial development". The key elements of competitive industrial sectors are analysed. Examples of developed countries are provided and the prospects for industrial development of the Radsadivska rural territorial community of Mykolaiv district of Mykolaiv region are highlighted, including ways of financing using European innovations.*

Keywords: *territorial community, investment projects, industrial development, business environment, infrastructure*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 32.327

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СПРИЯННІ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Лісков Олександр Сергійович

Здобувач вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Дане дослідження спрямоване на аналіз важливості державної підтримки для залучення молоді до сільського господарства та агропромислового сектору. Висвітлено різні аспекти, які впливають на зацікавленість молодих людей у цих галузях, а також проаналізовано ефективні заходи державної політики, спрямовані на стимулювання їх участі. Результати дослідження можуть бути корисними для розробки програм та стратегій, спрямованих на підтримку молодих фахівців у сфері сільського господарства.*

***Ключові слова:** молодь, сільське господарство, агропромисловий сектор, державна підтримка, залучення молоді, державна політика.*

Державна політика грає важливу роль у стимулюванні участі молоді у сільському господарстві та агропромисловому секторі. Це важливе питання, оскільки молодь є майбутнім сільськогосподарського сектору та має потенціал для інновацій та розвитку цих галузей. Державна політика може сприяти залученню молоді до цих галузей шляхом надання підтримки, створення сприятливих умов та надання освітніх та фінансових можливостей [1].

У сучасному світі молодь виявляє зростаючий інтерес до розвитку сільського господарства та агропромислового сектору. Однак, не дивлячись на це зацікавлення, багато молодих людей стикаються з рядом проблем при спробах займатися сільським господарством. До цих проблем можна віднести відсутність доступу до земельних ресурсів, недостатню фінансову підтримку, відсутність необхідних знань та навичок, а також складну бюрократичну процедуру для отримання дозволів та ліцензій. Державна політика може відігравати ключову роль у стимулюванні участі молоді у сільському господарстві та агропромисловому секторі. Перш за все, важливо розробити та впровадити спеціальні програми та ініціативи, спрямовані на підтримку молодих фермерів та агропромислових підприємців. Ці програми можуть передбачати надання фінансової підтримки, навчання та консультації з питань сільського господарства, а також сприяти отриманню доступу до земельних ресурсів [2].

Крім того, держава може сприяти створенню сприятливого інвестиційного клімату для молодих підприємців у сфері сільського господарства. Це може включати в себе спрощення процедур для реєстрації бізнесу, зниження податкового тягаря, надання пільг та стимулів для розвитку

агропромислового сектору. Окрім цього, важливо розвивати систему освіти та підготовки молодих людей у галузі сільського господарства. Держава може сприяти створенню спеціалізованих навчальних закладів, курсів та тренінгів з питань сучасних технологій у галузі сільського господарства, що допоможе молодим людям отримати необхідні знання та навички для успішної діяльності [3].

Державна політика може відігравати ключову роль у стимулюванні участі молоді у сільському господарстві та агропромисловому секторі наступними способами:

- *Фінансова підтримка:* Державні програми та гранти можуть надавати фінансову підтримку молодим фермерам для розвитку їх сільськогосподарських підприємств.
- *Освіта та навчання:* Забезпечення доступу до якісної освіти та навчання у галузі сільського господарства допоможе молодим людям отримати необхідні навички та знання.
- *Технологічний розвиток:* Поширення сучасних технологій та інновацій у сільському господарстві може зробити цей сектор більш привабливим для молодих фахівців.
- *Створення робочих місць:* Державна політика може сприяти створенню нових робочих місць у селах та сільській місцевості, що зробить цей сектор більш привабливим для молодих людей.
- *Підтримка стартапів:* Забезпечення підтримки та консультацій для молодих підприємців у галузі агробізнесу допоможе їм розпочати власний бізнес.

Важливою є підтримка у вигляді консультацій, навчання та доступу до необхідних ресурсів. Перш за все, державна політика повинна сприяти залученню молоді до сільського господарства та агропромислового сектору шляхом створення сприятливих умов для їхньої працевлаштування та підтримки у розвитку підприємництва. Це може включати в себе надання фінансової підтримки для молодих фермерів, надання кредитів під низький відсоток для розвитку агропідприємств, надання знань та навичок у сфері сільського господарства та агробізнесу через освітні та тренінгові програми .

Держава також має стимулювати молодих людей до зайнятості у цих галузях шляхом надання різноманітних пільг та преференцій, таких як податкові пільги для молодих фермерів, допомога у придбанні необхідного обладнання та техніки, підтримка у врегулюванні земельних питань та інше. Такі заходи можуть значно полегшити стартовий процес для молодих підприємців у сфері сільського господарства та агробізнесу.

Додатково, державна політика повинна сприяти розвитку інноваційних технологій та практик у сільському господарстві та агропромисловому секторі, що може зробити їх більш привабливими для молодих спеціалістів. Наприклад, інвестування у дослідження та розвиток нових сортів рослин, впровадження сучасних методів обробки ґрунту та роботизації процесів виробництва може

сприяти підвищенню ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору.

Крім того, державна політика також має сприяти розвитку інфраструктури у сільських районах, такої як будівництво та модернізація доріг, забезпечення доступу до сучасних технологій зв'язку та інтернету, розвиток сфери послуг та соціальної інфраструктури. Це сприятиме зменшенню рівня економічного та соціального відсотку у сільських районах, що може бути важливим стимулом для молоді розглядати сільське господарство та агропромисловий сектор як привабливу галузь для розвитку своєї кар'єри.

Державна політика, спрямована на стимулювання участі молоді у цих галузях, може значно полегшити їхній шлях до успіху, сприяючи розвитку ефективного та конкурентоспроможного аграрного сектору. Тому важливо, щоб держава внесла необхідні зміни у свою політику, спрямовану на підтримку молодих фермерів та підприємців в цих галузях економіки, щоб забезпечити стале й процвітаюче майбутнє для сільських територій, а ефективна державна політика є важливим фактором для стимулювання участі молоді у цих галузях, що сприятиме їх розвитку та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Єрмоленко І. В. Роль молоді у формуванні молодіжної політики в Україні: виклики та можливості. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1(57) 2023. С.78-83.
2. Беззуб І. Оновлення державної молодіжної політики в Україні. Громадська думка про правотворення. 2021. № 9 (214). с.15–24.
URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2021/9.pdf>
3. Національна молодіжна стратегія до 2030 року. Указ президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13>

Abstract: *This study focuses on analyzing the importance of government support in engaging youth in agriculture and the agro-industrial sector. Various aspects influencing young people's interest in these fields are highlighted, and effective measures of government policy aimed at stimulating their participation are analyzed. The research findings can be valuable for the development of programs and strategies aimed at supporting young professionals in agriculture.*

Keywords: *youth, agriculture, agro-industrial sector, government support, youth engagement, government policy*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 316.354:332.14

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Савков Данііл Анатолійович,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто важливість успішного співробітництва різних зацікавлених сторін у вирішенні складних проблем і прийнятті ефективних рішень на різних рівнях; досліджено можливості об'єднання різних груп населення, органів влади та підприємств для створення спільних стратегій і програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічної ситуації; визначено, що взаємодія між цими стейкхолдерами може призвести до значних позитивних змін у суспільстві та ефективному вирішенні його проблем.*

***Ключові слова:** громадянське суспільство, партнерство, проекти місцевого розвитку, територіальні громади*

Останнім часом концепція механізмів партнерства у сфері проектів місцевого розвитку здобула значну увагу через свій потенціал сприяти співпраці, використанню ресурсів та підвищенню ефективності ініціатив, спрямованих на зростання та процвітання громад. При пошуку стійких рішень для вирішення різноманітних викликів партнерство стало важливим інструментом досягнення спільних цілей та максимізації впливу.

Визначення партнерства в контексті реалізації проектів місцевого розвитку відрізняється залежно від підходів науковців та експертів у галузі соціальних наук. Так, Козар Ю. дає таке визначення «партнерство в місцевому розвитку – це ефективний механізм взаємодії різних стейкхолдерів, який забезпечує спільне прийняття рішень, об'єднання ресурсів та навичок для досягнення сталого розвитку на місцевому рівні [1]. Автори [4] наголошують на тому, що партнерство в реалізації проектів місцевого розвитку – це добровільне об'єднання громадськості, влади та бізнесу для спільного розроблення та впровадження стратегій та проектів, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища та якості життя на місцевому рівні. Партнерство також можна розглядати як стратегічне партнерське об'єднання різних суб'єктів, що об'єднує їхні ресурси, знання та здатності для спільного досягнення конкретних цілей та реалізації проектів у сфері місцевого розвитку.

Партнерство територіальних громад – це співпраця між різними громадськими організаціями, бізнес-структурами, місцевими владами та іншими зацікавленими сторонами, спрямована на спільне вирішення питань, що стосуються розвитку територіальних громад. Це важливий елемент

партисипативного управління, що сприяє залученню громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні [3].

Місцеве чи регіональне партнерство між різними суб'єктами розвитку, будь то приватними чи державними за своїм характером, пов'язаними з добровільними та громадськими організаціями, бізнес-сектором чи іншими, з метою розробки та реалізації порядку денного місцевого розвитку є невід'ємною частиною місцевого розвитку.

Партнерство в реалізації проектів місцевого розвитку визначається як ключовий елемент успішного вирішення складних завдань, пов'язаних із соціально-економічним вдосконаленням конкретних територій. Здатність різних стейкхолдерів – влади, громадських організацій, бізнесу та інших зацікавлених сторін – спільно працювати виконує стратегічне завдання у створенні життєздатних спільнот та підтриманні стійкого розвитку [1]. Успішне співробітництво різноманітних учасників сприяє вирішенню складних проблем і забезпечує ефективніше прийняття рішень на різних рівнях. Здатність різних сегментів населення, владних органів та підприємств об'єднувати зусилля дозволяє розробляти спільні стратегії та програми, спрямовані на поліпшення соціально-економічної ситуації.

Важливо визнати, що спільні ініціативи різних стейкхолдерів створюють синергію, яка переверщує суму окремих зусиль. Гнучкість та різноманітність учасників сприяють більш творчому та інноваційному підходу до вирішення проблем, що виникають на місцевому рівні. Це дозволяє розглядати проблеми більш ширше і розробляти більш комплексні та збалансовані рішення.

Залучення громадських організацій у партнерство дозволяє враховувати різноманітні потреби громади та визначати пріоритети, які відображають інтереси громадян. Партнерство з бізнесом сприяє створенню сприятливого економічного середовища, розвитку підприємництва та забезпеченню робочих місць. Зростання інтересів та впливу бізнес-структур у суспільстві спонукає до новаторських підходів у партнерстві між громадськими організаціями, владою та підприємницькими ініціативами. Модель участі приватного сектору в розвитку громади визначається не лише економічними вигодами для бізнесу, але й спрямована на досягнення спільних цілей, таких як стале соціально-економічне покращення, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та збереження природних ресурсів.

Органи влади, взаємодіючи з громадськістю та приватним сектором, можуть ефективно впроваджувати стратегії місцевого розвитку та реалізовувати проекти, спрямовані на покращення якості життя громадян [2]. Разом з тим, в умовах війни, що триває, питання ефективної взаємодії між бізнесом та органами місцевого самоврядування стає ще більш нагальним, адже як безпосередньо впливає на якість життя мешканців сьогодні, так і є важливим фактором для повоєнного відновлення. В Україні (до війни) використання механізмів державно-приватного партнерства було обумовлено кризовими подіями в національній економіці. Війна підсилила потребу у соціально-економічному розвитку територіальних громад, у їх відновленні. Зазначимо, що за даними експертів KSE Institute (аналітичний центр при Київській школі

економіки), станом на 30 вересня 2022 року, загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає сто двадцять сім мільярдів доларів. Зазначена сума продовжує зростати, оскільки продовжуються регулярні масові авіаудари, атаки дронами-камікадзе по інфраструктурі України.

Отже, партнерство є ключовим фактором для досягнення успіху в реалізації проектів місцевого розвитку, дозволяючи об'єднувати потенціал різних сторін для досягнення спільних цілей та покращення якості життя в територіальних громадах. Партнерство дозволяє двом або більше організаціям об'єднати свої сильні сторони, ресурси, перспективи, знання для вирішення спільної проблеми або ефективного використання нової можливості.

Список використаних джерел

1. Козар Ю. Державно-приватне партнерство у реалізації економічного та соціально-культурного розвитку територіальних громад. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С.148-154

2. Партнерство територіальних громад та громадського сектору: чому це важливо? URL: <https://www.prostir.ua/?news=partnerstvo-terytorialnyh-hromad-ta-hromadskoho-sektoru-chomu-tse-vazhlyvo>

3. Посилене партнерство для сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/posylene-partnerstvo-dlya-staloho-rozvytku>

4. Якобчук В.П., Ходаківський Є.І., Литвинчук І.Л. Роль публічного управління у формуванні нової моделі державного регулювання економіки. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view

Abstract: *The importance of successful cooperation among various stakeholders in addressing complex issues and making effective decisions at different levels is explored. The possibilities of bringing together different segments of the population, governmental bodies, and enterprises to develop joint strategies and programs aimed at improving the socio-economic situation are investigated. It is determined that interaction among these stakeholders can lead to significant positive changes in society and the effective resolution of its problems.*

Keywords: *civil society, partnership, local development projects, territorial communities.*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336.143.23

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

Шваюк Юліана Олегівна,

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування

Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто значення участі громадян у процесах прийняття рішень для розвитку демократичного суспільства. Визначено, що соціальний діалог на важливі теми сприяє зростанню довіри громадян до своїх представників і зміцнює легітимність прийнятих рішень. Описано різні механізми та інструменти громадської участі, такі як запит на інформацію, петиції, громадські слухання та референдуми, які дозволяють громадянам активно впливати на рішення, що стосуються їхніх громад.*

***Ключові слова:** громадянське суспільство, механізми та інструменти, рішення, державна влада, місцева влада.*

Участь громадян у процесах прийняття рішень є основою функціонування та розвитку справжнього демократичного суспільства, адже завдяки їй відбувається соціальний діалог із найважливіших питань. Громадяни частіше сприймають рішення і довіряють своїм представникам, коли відчують, що мають змогу висловитись під час політичних обговорень щодо важливих питань та рішень [4]. Свідоме й активне громадянське суспільство вимагає від влади бути соціально підзвітною.

Механізми та інструменти розвитку активного громадянства актуалізують нові можливості у здійсненні права самостійно вирішувати нагальні проблеми своїх громад, враховуючи регіональні, соціальні, культурні, духовні та інші особливості [2]. Інструменти громадської участі – це нормативні акти, затверджені органом місцевого самоврядування для того, щоб мешканці громади могли певним чином впливати на прийняття рішень органів місцевого самоврядування та розвиток громади. До них відносять: запит на інформацію, звернення громадян, електронна петиція, колективні звернення, мирні зібрання, громадські слухання, соціологічні опитування, місцеві вибори, місцевий референдум та інші [1].

Існують різні форми участі громадськості залежно від потенціалу громадського впливу на рішення. Ці форми включають: інформування громадськості шляхом надання інформації, яка допоможе їм зрозуміти проблеми, варіанти та рішення; консультації з громадськістю для отримання їх відгуків щодо альтернатив або рішень; залучення громадськості, щоб переконатися, що її проблеми враховуються протягом усього процесу прийняття рішень, зокрема під час розробки критеріїв і варіантів прийняття рішень; співпраця з громадськістю для розробки критеріїв прийняття рішення та альтернатив, а також визначення кращого рішення; розширення повноважень

громадськості шляхом передачі повноважень щодо прийняття остаточних рішень у їхні руки [5].

Відповідно до вітчизняного законодавства [3] громадська участь на рівні територіальної громади може приймати різні форми, і кожна з них має свої особливості та зміст, а також здійснюється за допомогою різних інструментів.

Пропозиція – звернення громадян, де висловлюється порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Електронна петиція – це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування. Електронна петиція є одним із інструментів електронної демократії.

Громадські слухання – це колективні зустрічі громадян з представниками місцевої влади, на яких обговорюються та ухвалюються пропозиції щодо вирішення актуальних проблем міста, громади.

Місцевий референдум є формою прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування.

Референдум є способом вирішення актуальних питань державного і місцевого значення. Народ або громада шляхом голосування безпосередньо може реалізувати свою суверенну владу. Таким чином, відбувається реалізація принципу народного суверенітету, який є засадою конституційного ладу, а народ і територіальна громада в такий спосіб може вирішувати нагальні питання розвитку держави і громади.

Місцеві збори - це форма демократичного участі громади в процесі управління муніципалітетом. Це зустрічі або зібрання місцевих мешканців, які проводяться з метою обговорення важливих питань, що стосуються місцевого громадського життя та прийняття рішень.

Колективне звернення - це форма вираження громадської думки або певної позиції групи людей щодо певного питання або проблеми. Це може бути письмове або усне звернення, яке підписане групою осіб або представниками спільності, організації або колективу.

Використання інструментів громадської участі на рівні територіальної громади має переваги з різних поглядів. По-перше, це створює можливість для громадян активно брати участь у процесі прийняття рішень, які впливають на їхнє життя, і сприяє формуванню демократичного середовища. Це підвищує легітимність ухвалених рішень і довіру до органів влади. Далі, громадська участь дозволяє враховувати різноманітність поглядів, досвід та потреби громади, що призводить до більш обґрунтованих і ефективних рішень, що в свою чергу покращує якість життя і задовольняє потреби громадян. Крім того, залучення громадськості до процесу прийняття рішень сприяє активізації громадянського суспільства, сприяє взаємодії, співпраці та взаєморозумінню,

що сприяє формуванню відповідального громадянського суспільства та розвитку громадських ініціатив. Загалом, впровадження інструментів громадської участі на рівні територіальної громади сприяє будівництву демократичного суспільства, покращенню якості життя громадян і сталому розвитку. Однак ефективність участі громадськості частково залежить від їх бажання та здатності до участі в процесі прийняття рішень. Тому важливо, щоб державні установи сприяли розвитку навичок участі громадськості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
2. Механізми та процедури залучення громадськості до прийняття рішень. URL: <https://nads.gov.ua/nads-u-mezhah-povnovazhen-rozglyanulo>
3. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
4. Проект Ради Європи «Зміцнення стійкості демократичних процесів через громадську участь під час війни та в післявоєнний період». URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/promoting-civil-participation-in-democratic-decision-making-in-ukraine>
5. Public Participation Guide: Introduction to Public Participation. URL: <https://www.epa.gov/international-cooperation/public-participation-guide-introduction-public-participation>

***Abstract:** The significance of citizen participation in decision-making processes for the development of a democratic society is discussed. It is determined that social dialogue on important topics contributes to the growth of citizens' trust in their representatives and strengthens the legitimacy of decisions made. Various mechanisms and tools of public participation, such as requests for information, petitions, public hearings, and referendums, which allow citizens to actively influence decisions affecting their communities, are described.*

***Keywords:** civil society, mechanisms and tools, solutions, state power, local power.*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 338.48

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дзюба Маргарита Олександрівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 242 Туризм і рекреація
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто потенціал розвитку туризму в Миколаївській області, яка володіє значними рекреаційними та туристичними ресурсами. Підкреслено важливість цього напрямку для соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя місцевого населення. Висвітлено потенціал Миколаївської області для туристичного розвитку та необхідність системних заходів для його активізації.*

***Ключові слова:** туризм, розвиток туризму, територіальні громади, Миколаївська область*

Територіальні громади Миколаївської області є своєрідними рекреаційними центрами. Миколаївська область має невикористані рекреаційні та туристичні ресурси, тому є однією з перспективних для розвитку туризму в Україні. Її потенціал та можливості формують морське узбережжя, чисте навколишнє середовище, багата культурна та історична спадщина [2].

Програмою *розвитку туризму і курортів Миколаївської області* на 2021-2023 роки визначено, що стратегічним напрямом розвитку туристичної галузі Миколаївської області є перетворення її у конкурентоспроможну, високорентабельну, інтегровану у світовий ринок галузь, що може стати вагомим чинником прискорення соціально-економічного розвитку області, підвищення якості життя населення, гармонійного розвитку і консолідації суспільства, а також популяризації України у світі [1].

Однак, в сучасних умовах *туристична привабливість України значно знизилась з початком великої війни. Разом з тим це вплинуло на туризм у Миколаївській області, оскільки з перших днів вторгнення регіон стримав окупантів від наступу на Одесу та з того моменту щоденно потерпав від російських обстрілів.*

В 2022 році туристичний сезон на Миколаївщині було скасовано через близькість до лінії фронту, щоденні ворожі обстріли та окупацію частини регіону. Фактично, туристичний потік в області за 2022 рік знизився на 82%. Протягом 2021 року до регіону завітали 2,34 мільйона осіб, тоді як в 2022 р. Миколаївщину відвідало приблизно 600 тисяч туристів. Як наслідок – бюджет області недоотримав значні кошти: якщо у 2021 році турзбір склав 7,9 мільйона гривень, то у 2022 році – менш як 800 тисяч гривень [3].

Чорноморські курорти області, зокрема пляжні зони, залишаються «потенційно небезпечними» для туристів. Їх відвідування суворо заборонено

військовим командуванням України [4]. Це насамперед пов'язано з тим, що там досі зберігається загроза обстрілу російськими військовими, проте водночас, туристи мають змогу відвідати інші туристичні локації області, що є не менш привабливими.

Разом з тим, в Миколаївській області багато недоторканих природних об'єктів, які змогли б залучати відвідувачів. Позитивний імпульс розвитку туризму може дати проект «Туристичне Приінгулля», маршрут якого «Миколаїв - Мар'ївка - Пелагеївка - Софіївка - Баратівка - Миколаїв». Крім цього проекту в області існують садиба «Острівець» (Вознесенський район), гостьовий дім - Страусина ферма «Кременівський страус» (Веселинівський район), поріжки (Вознесенськ), Мигія (Первомайський район) та інші об'єкти.

Незважаючи на те, що в деяких туристичних місцях існує загроза обстрілів, є й безпечні локації, якими можна помандрувати. Одне з таких **Актівський каньйон**, розташований у селі Актове (Вознесенський район). Він відомий своїми гранітними скелями, посеред яких протікає річка Мертвовод. Наразі Актівський каньйон є цілком безпечним місцем для відпочинку. це місце можна відвідати не тільки одноденною екскурсією, а й залишитися там на довший термін. Неподалік Актівського каньйону знаходиться заповідний **Трикратьський ліс**. На його території є доріжки для піших прогулянок, вздовж лісу простягається річка Арбузинка, а поряд розташований історичний маєток поміщика Скаржинського. Ще однією туристичною локацією Миколаївщини є село Мигія (Первомайський район), яке називають «маленькими Альпами Миколаївщини». Воно розташоване на березі Південного Бугу. Туристи приїжджають сюди заради Мигіївських порогів, Радонового озера та парку «Бузький Гард». Мигія має досить розвинену інфраструктуру: кемпінги, готелі, заклади, а також прокат спорядження і послуги інструктора. Наступний об'єкт – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» (Миколаївський район). Він поєднує у собі узбережжя та прилеглі акваторії Тилігульського лиману, де можна відпочити на пляжі або ж відвідати устричну ферму [3].

Також перспективним для області є зелений туризм. Він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів - усього, що складає місцевий колорит. Сільський відпочинок за рахунок збереження етнографічної самобутності репрезентує Україну світові й приваблює іноземних туристів. Як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери, що діятимуть як сприятливі чинники для індивідуального відпочинку в етнографічних районах України. І тим самим за рахунок зеленого туризму відбудуватиметься процвітання економіки.

Причин, які перешкоджають розвитку туризму в Миколаївській області немало. Серед них несприятлива державна політика, нерозвиненість туристичної інфраструктури та низький рівень матеріальної бази. Тому потрібно розвивати наявні туристичні ресурси області, залучати інвестиції для

розвитку об'єктів відвідування та проводити рекламну кампанію як на рівні України, так і на міжнародному ринку туристичних послуг. Не дивлячись на труднощі, з якими стикається Миколаївська область у зв'язку з війною, її розвиток у сфері туризму має потенціал для успішного відродження та становлення важливим фактором соціально-економічного розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку туризму і курортів Миколаївської області на 2021-2023 рр. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/16111534666008403ad2055.pdf>
2. Розвиток туристичної галузі на Миколаївщині: чим місцеві ОТГ можуть зацікавити туристів. URL: <https://suspilne.media/126135-rozvitok-turisticnoi-galuzi-na-mikolaiivsini-cim-miscevi-otg-mozut-zacikaviti-turistiv/>
3. Чи існує туризм на Миколаївщині під час великої війни? URL: <https://nikvesti.com/ua/articles/267645>
4. Лист від 04.04.2023 №82 Управління з питань туризму та курортів Миколаївської ОВА до Коблівської сільської ради щодо надання роз'яснень на лист Коблівського сільського голови від 10.03.23 №348 щодо надання роз'яснень щодо проведення туристичного сезону 2023 р.

Abstract: *The potential for tourism development in the Mykolaiv region, which boasts significant recreational and tourist resources, has been considered. The importance of this direction for the socio-economic development of the region and the improvement of the quality of life of the local population is emphasized. The potential of the Mykolaiv region for tourism development and the necessity of systemic measures to activate it are highlighted.*

Keywords: *tourism, tourism development, territorial communities, Mykolaiv region*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 379.85

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Балак Еліна Дмитрівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 242 Туризм і рекреація

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** досліджено потенціал Миколаївського регіону для туризму, включаючи природні та культурні ресурси. Зазначено необхідність розвитку маркетингових стратегій для просування та популяризації Миколаєва як туристичного напрямку. Визначені можливості та виклики розвитку туризму в умовах війни та запропоновано шляхи залучення нових відвідувачів та стимулювання економічного зростання через розвиток туристичної індустрії.*

***Ключові слова:** туризм, регіональний туризм, маркетингові стратегії, Миколаївський регіон*

Туризм є однією з найважливіших сфер у світовій економіці, яка має величезний вплив на політичні, економічні, соціальні та культурні зв'язки і взаємовідносини в міжнародному масштабі. В умовах інформаційного суспільства туризм стає не лише сферою відпочинку, а й стилем життя для мільйонів людей. Необхідність розвитку сфери туризму сприяє підвищенню рівня освіти, удосконаленню системи медичного обслуговування населення, впровадженню нових засобів поширення інформації тощо.

Туризм впливає на збереження й розвиток культурного потенціалу, веде до гармонізації відносин між різними країнами, змушує уряди, громадські організації й комерційні структури брати активну участь у справі збереження й оздоровлення навколишнього середовища [1].

Миколаївський регіон має значний туристичний потенціал, який відкриває широкі можливості для розробки і представлення різноманітних туристичних продуктів. Ці продукти можуть бути спеціально створені та адаптовані, щоб задовольняти різноманітні інтереси та потреби туристів, що відвідують регіон. Миколаївська область володіє значним рекреаційним потенціалом, зокрема, це: морські піщані пляжі довжиною близько 140 км, джерела мінеральної води із затвердженими запасами до 1 тис. куб. м, запаси лікувальних грязей, особливо Тілігульського та Бейкушського лиманів з геологічними запасами понад 2 млн. куб. м, 141 об'єкт природно-заповідного фонду, площею близько 75,5 тис. га або 3,07 відсотка території області [2].

У самому місті зареєстровано понад 80 фірм, що надають туристичні послуги, але вони не об'єднані в єдину туристичну асоціацію. Що стосується перспектив розвитку туризму, Миколаїв має: - 36 готелів та закладів для розміщення туристів; - більше як 2000 магазинів; - більше як 800 закладів громадського харчування, ресторанів, кафе, піцерій, кав'ярень. Саме відсутність такого організаційного інструменту і створює перешкоди для ефективного розвитку туризму. Тому зазначена кількість туристів не є

підтвердженням привабливості міста Миколаїв, оскільки значно перевищує кількість вище зазначених [2].

В умовах війни туристичні можливості Миколаївської області можуть бути обмежені. Військові дії, загроза безпеці та економічні обмеження можуть суттєво вплинути на розвиток туризму в регіоні. Але, навіть в таких складних умовах, деякі можливості для розвитку туризму можуть існувати, наприклад, місцевий туризм, що дає можливості насолодитися місцевими культурними скарбами, стежками історії. Також завдяки місцевому туризму розвивається економіка, оскільки стимулює попит на місцеві товари та послуги, включаючи готелі, ресторани, сувенірні магазини. Ще місцевий туризм може стати джерелом освіти та навчання, дозволяючи туристам вивчати історію, культуру та природу регіону.

Маркетингові стратегії розвитку туризму в Миколаївській області повинні бути забезпечені тематичними туристичними продуктами, такими як: історичні екскурсії, котрі розкривають багату історію Миколаєва, включаючи його заснування, розвиток та важливі події; водні екскурсії, що включають в себе прогулянки на човнах та катерах вздовж річок та каналів; арт-тури, які дозволяють туристам ознайомитися з місцевою сучасною та народною культурою через відвідування мистецьких галерей, виставок та інше; туризм для фотографів, котрі дозволяють зафіксувати найгарніші та найцікавіші місця Миколаєва на знімках; туризм для активного відпочинку, програми, спрямовані на задоволення потреб активних відпочиваючих, таких як велисопедні прогулянки, каякінг, водні види спорту та інші активності на природі.

Переконані, що маркетингової стратегії розвитку туризму в Миколаєві грають важливу роль у просуванні та популяризації міста як привабливого туристичного напрямку. Основні завдання маркетингової стратегії полягають у створенні привабливого іміджу Миколаєва серед потенційних туристів, привертанні уваги до його туристичних привабливостей, залученні нових відвідувачів та стимулюванні економічного зростання через розвиток туристичної індустрії. Створення унікального образу та ідентичності регіону, яка вражає та приваблює туристів, що може включати рекламні кампанії, логотипи та слогани, які висвітлюють особливості регіону.

Крім того, маркетингові стратегії спрямовані на привертання уваги до туристичних привабливостей Миколаєва. Це може бути досягнуто шляхом активної рекламної кампанії, використання соціальних медіа та інших каналів комунікації для просування цікавих подій, екскурсій та інших туристичних послуг.

Подальшим завданням маркетингових стратегій є залучення нових відвідувачів до міста. Це може включати розвиток нових туристичних продуктів, створення спеціальних турпакетів та акцій для привертання уваги, а також партнерство з туристичними агентствами та операторами. Маркетингові стратегії також спрямовані на стимулювання економічного зростання через розвиток туристичної індустрії. Залучення нових туристів із супутніми витратами на проживання, харчування та розваги може значно підвищити доходи місцевих підприємств та підтримати розвиток місцевої економіки.

Отже, маркетингові стратегії включають в себе використання різноманітних інструментів, таких як цифрові медіа, соціальні мережі, рекламні кампанії, участь у туристичних виставках та подіях, розробка тематичних турів та пакетів, а також співпрацю з місцевими та національними туристичними організаціями. Важливим елементом успішної маркетингової стратегії є постійний аналіз ефективності заходів та адаптація стратегій до змін у попиті та конкурентному середовищі. Тільки завдяки цьому можна досягти позитивних результатів у розвитку туризму в Миколаїві, залучити більше туристів та інвестицій у галузь туристичної інфраструктури, а також сприяти підвищенню економічного та соціокультурного розвитку міста [3].

Список використаних джерел:

1. Нікітенко Е. Креативні технології туризму як виклик креативно-цифрового суспільства і особистості. 2019. DOI: <https://doi.org/10.30839/2072-7941.2019.189178>
2. Програма розвитку туризму і курортів Миколаївської області на 2021-2023 рр. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/16111534666008403ad2055.pdf>
3. Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 листопада 2023 року, м. Харків). Частина 1. Харків : Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т», 2023. 525 с.

Abstract: *The potential of the Mykolaiv region for tourism, including natural and cultural resources, has been explored. The necessity of developing marketing strategies to promote and popularize Mykolaiv as a tourist destination is highlighted. Opportunities and challenges of tourism development in the conditions of war are identified, and ways to attract new visitors and stimulate economic growth through the development of the tourism industry are proposed.*

Keywords: *tourism, regional tourism, marketing strategies, Mykolaiv region*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 911.3:338

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бороменська Віолетта Дмитрівна,

здобувачка вищої освіти спеціальності 242 Туризм і рекреація

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** розглянуто значення туризму як ключового фактора у взаємодії між різними територіальними об'єднаннями в сучасному світі, основні аспекти розвитку туризму, такі як аналіз туристичного потенціалу, створення інфраструктури, просування та маркетинг, а також залучення місцевого населення. Визначені приклади успішного відродження туризму в різних регіонах України, вказуючи на значущість цієї галузі для економічного та соціокультурного розвитку.*

***Ключові слова:** туризм, розвиток туризму, територіальні громади, відродження туризму*

На сучасному етапі розвитку туризм стає не лише важливою галуззю економіки, але також ключовим фактором у взаємодії між різними територіальними об'єднаннями [4]. Розвиток туризму є важливим фактором для територіальних громад у всьому світі. Туризм став не лише засобом відпочинку, але й потужним фактором економічного, соціокультурного та екологічного зростання для різних регіонів. Здатність туризму забезпечити розвиток і процвітання територій стає особливо важливою в умовах сучасної глобалізації та зростаючої конкуренції між регіонами. У цьому контексті важливо розглянути значення розвитку туризму для територіальних громад.

Для багатьох територіальних громад в Україні одним із пріоритетних напрямків розвитку є туризм. На територіях громад розташовані вікові палаци, національні парки та заповідники, маяки та навіть кінні заводи. Переважно такі об'єкти є надзвичайно привабливими для туристів. Розвиток туризму в територіальних громадах вимагає комплексного підходу та ретельного планування. Для стимулювання та підтримки розвитку туризму в територіальних громадах необхідно [2]:

Провести аналіз туристичного потенціалу: Здійснити оцінку природних ресурсів, які можуть бути привабливими для туристів. Важливо визначити, які саме природні об'єкти є особливими для даної території та як їх можна максимально ефективно використати для приваблення відвідувачів. Важливо також проаналізувати історичні та культурні пам'ятки, архітектурні спадщини, музеї, пам'ятники, фестивалі та інші події, які можуть бути привабливими для туристів. Важливо враховувати й інші ресурси, такі як кулінарні традиції, народні ремесла, спортивні заходи, музичні та художні фестивалі тощо. Ці аспекти можуть додати різноманітності туристичному досвіду та зробити його більш привабливим для різних категорій відвідувачів.

Створення інфраструктури: Створення необхідної інфраструктури є одним із ключових кроків у розвитку туризму в територіальних громадах. Наявність комфортного та різноманітного житла для туристів є критично важливою для приваблення відвідувачів. Розбудова готельної бази, включаючи готелі різних класів (від економ до преміум), апартаменти, гостьові будинки та кемпінги, дозволить задовольнити потреби різних категорій туристів. Однак не менш важливою є наявність ресторанів та кафе, які пропонують різноманітні страви, включаючи місцеві кулінарні шедеври, що допоможе стимулювати туристичний попит.

Просування та маркетинг: Ефективні рекламні кампанії мають вирішальне значення для привертання уваги потенційних туристів. Це можуть бути рекламні ролики, банери, рекламні афіші та інші засоби масової інформації, які просувають туристичні можливості території та створюють цікавість щодо відвідування. Представництво територіальних громад на туристичних виставках та ярмарках є важливим кроком у популяризації та просуванні місцевих туристичних можливостей. Це надає можливість залучити увагу представників туристичної галузі, туроператорів та потенційних відвідувачів. В цілому ефективне використання маркетингових стратегій допомагає підвищити обізнаність про туристичні можливості території, залучити більше відвідувачів та сприяти розвитку туристичної індустрії [1].

Залучення місцевого населення: Залучення місцевого населення до участі в проектах та програмах може відбуватися через створення партнерств між місцевими органами влади, громадськими організаціями та приватним сектором. Це дозволяє об'єднати зусилля для спільного розвитку туристичної інфраструктури та послуг.

Варто відмітити, що туризм – одна з тих галузей, яка найбільше постраждала ще під час пандемії COVID-19. Тоді через карантинні обмеження закрилися аеропорти, спорожніли готелі, впав попит на послуги турагентств. Епідемія призвела до певного переосмислення туристичних маршрутів і підвищення рівня саме внутрішніх поїздок. І щойно сфера почала оговтуватися від коронавірусу, повномасштабне вторгнення рф в Україну знову завдало сильного удару туристичному бізнесу. Проте і за таких умов галузь намагається відроджуватися та планує майбутнє [3].

Туризм в Україні все ж адаптувався до умов війни і поступово перелаштувався на інші формати. Тепер, замість іноземних туристів з ЄС чи Близького Сходу, у готелях розміщуються закордонні дипломати, громадські активісти, журналісти всіх світових видань та різноманітні волонтери. Скажімо, лише за 2022-й рік в Україну в'їхало майже 2 мільйони іноземців, з яких мільйон — уже під час повномасштабного вторгнення рф.

Цікаво, що активні бойові дії не завадили хасидам святкувати Рош га-Шана в Умані у 2022 році. Так, 23 тисячі паломників все ж приїхали до міста, що вдвічі перевищило очікування влади. Для прикладу, під час пандемії коронавірусу у 2020 році на свято прибуло 2,5 тисячі, а у 2021-му – 30 тисяч [3].

Поновився частково і внутрішній туризм. Тут найпопулярнішими серед українців стали більш безпечні західні регіони України. Найбільше на відпочинок у 2023 році їдуть у Чернівецьку, Львівську та Закарпатську області. Водночас відчутне падіння доходів є на півдні країни – на Одещині, Миколаївщині, Херсонщині.

Розвиток туризму для територіальних громад має величезне значення з економічної, соціокультурної та екологічної перспективи. Він сприяє створенню нових можливостей для розвитку місцевої економіки, збільшенню зайнятості та залученню інвестицій. Крім того, розвиток туризму сприяє збереженню культурної та природної спадщини, а також сприяє зростанню соціокультурного обміну та взаєморозуміння між різними культурами. Такий розвиток також може сприяти підвищенню якості життя місцевого населення та створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва та підприємницької активності.

Список використаних джерел:

1. Локальний туризм: як монетизувати? URL: <http://pard.org.ua/lokalnij-turizm-yak-monetizuvati.html>
2. П'ять кроків для розвитку туризму в громаді. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/1/650132/>
3. Туризм під час війни. Як галузь виживає та готується до відновлення. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/turyzm-pid-chas-vijny-yak-galuz-vyzhyvaye-ta-gotuyetsya-do-vidnovlennya>
4. Угоднікова О. І. Розвиток туризму в територіальних об'єднаннях : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент / О. І. Угоднікова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 50 с.

***Abstract:** The paper discusses the significance of tourism as a key factor in the interaction between various territorial associations in the modern world, focusing on the main aspects of tourism development, such as analysis of tourism potential, infrastructure creation, promotion and marketing, as well as involvement of local communities. Examples of successful tourism revival in different regions of Ukraine are identified, emphasizing the importance of this industry for economic and socio-cultural development.*

***Keywords:** tourism, tourism development, territorial communities, tourism revival*

Науковий керівник:

Шишпанова Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 659.1:004.8

Artificial intelligence in advertising**Nadiia Vietrova,**student of the Faculty of Management, Mykolaiv National Agrarian University,
Mykolayiv, Ukraine

Abstract. *In this day and age, market of goods and services is over saturated, by different products as a result, product competition is grooving so fast. For this reason, companies and firms faced with problem of selling their goods. Advertising deal with such problem and help not only popularize product, but influenced on consumer demand as well.*

The conclusion drawn from the research underscores the notion that artificial intelligence (AI) presents a complex dynamic within the realm of advertising. One of the primary drawbacks associated with the utilization of AI pertains to the manner in which individuals employ it.

Presently, a discernible trend is emerging wherein individuals prioritize convenience and leisure over the pursuit of innovative ventures. Rather than engaging in the creation of novel projects, there exists a growing propensity to defer tasks to AI systems, which expedite the completion of projects within shorter time frames.

Keywords. *Advertising, consumer demand, costumers, marketing, demand elastic, artificial intelligent (AI).*

Штучний інтелект у рекламі

Анотація. *Наразі ринок товарів та послуг переповнений різноманіттям торгових марок, компаній, що призводить до зростання конкуренції. Однією з ключових проблем є постійна зміна попиту споживачів, задоволення якого потребує постійних зусиль задля збереження конкурентоспроможності продукції. Подальший розвиток інформаційних технологій, поширення медіа простору, посилюють значення рекламної діяльності у формуванні попиту споживачів. Німецький філософ та публіцист Вільгельм Швებель зазначав, що «зробити з повсякденного щось особливе здатні лише любов і реклама», саме дана цитата найяскравіше характеризує одну з сутностей реклами. Однією з ключових цілей залучення та збільшення фінансування на рекламну діяльність є управління ціновою еластичністю попиту. Початок технологічної революції став рушійною силою для розвитку та еволюції реклами. Під впливом розвитку новітніх технологій реклама діяльність зазнає колосальних змін. Через неймовірно стрімкий розвиток штучного інтелекту, котрий здатен генерувати рекламу у будь-якій формі, за короткий період ніж маркетингові відділи з рекламної діяльності, постають нові виклики у вигляді непередбачуваного конкурента, чи навпаки винайдено новий спосіб спрощення та покращення продуктивності рекламної компанії.*

Ключові слова: *реклама, споживчий попит, медійний ефект реклами, маркетинг, штучний інтелект.*

Artificial intelligent one of the most popular topic of discussion today. Furthermore, exist the idea that AI is serious competitor to humanity. Main reason is that, AI can make analysis of any information, more quicker compare to human. In that case, appears a question “Is artificial intelligence really good for humanity, or we might see a picture from science fiction books were mankind absolutely destroyed”. Aaron M. Garvey, TaeWoo Kim, and Adam Duhachek have investigated the problematic of competitiveness in their article "Bad News? Send an AI. Good News? Send a Human"[8]. Analysis of using AI in marketing, commercial, business, advertisement, etc., created a problem of abuse of use AI in work. In that case, employee stop analysis the case as a result losing all knowledge skills.

Advertisement is everywhere all around the world. In this day and age, we can not imagen other day without seeing proposal to buy something. We see her in smartphone, billboards, social media, TV, etc. For humanity, it is part of ordinary life. Marketing have made such result, while they analyzed managing of consumer demand for controlling sales volume. However, advertising was not always, as indispensable as now. Advertisement went through a lot during its evolution.

To start with, history of evolution should be mention the most important inventing of all time such as printing in 1439. After that, inventions advertising began develop at full pelt. After that started era of newspapers with magazines. From 1600s to 1870s, more and more people started to read and find out information in newspaper. Usually there were advertisement of different books and huge population received quack medicine. Later on business started to use poster for promotion new products. During industrial revolution, population of advertising began to increase, as a result investigation grow up.

Second phase started in 1922 when radio was used shearing advertising. In that period of time, promoting any products accompanied by the phrase that radio presenters were grateful their sponsors for making this program possible. Compering with today process looks easier because we might hear everywhere announce on radio, even find out price immediately.

Inventing TV set change everything. After that, people can see product and be more involved in advertising. In 1970 appeared new style of business such as telemarketing. During that period, scientists started analyzed influence of advertising on costumes demand. Costumers received influence in such aspects as stimulate costumers to buying products, changing consumers purchasing attitude, guiding reasonable consumption, etc. [1].

Digital age have change not only advertising but also all world. The main feature was synergetic of psychological and advertising. Technical characteristics of that period were using computers for not only sharing advert, but also creating him. Appearance and esthetic became much better, which allows influence on consumer demand. During that period was developed the first hand-held mobile phone that soon will became one of moist effective devise for search and publishing advert in next century.

Period of 21st century characterized by web era. With the advent of social media in 2003 and its rapid growth in popularity, social media, such as, LinkedIn,

Myspace, Twitter, and Facebook, started [using their platform and audience to advertise](#) products. Next step was using online video as advertisement. In this way amount of advert increase recently, because people may create video by them self and sear anywhere [6].

Finally, the last era, which we leave in, is integration artificial intelligence. Today, AI transformed adverts and emails using big data analytics, machine learning, creating, improving and other processes. The main advantage of artificial intelligent is simplification and reduction of work term. However, is really everything so perfect with integration of AI?

To start with firstly should be mention the definition of AI. Exist many terms, due to the fact of constantly changing and development concept of artificial intelligent. However, one of accepted definition for artificial intelligent (AI) is intelligence demonstrated by machines. Besides this, existing another interpretation that artificial intelligence was intended to make computers did things, that when might have done by people, were described as having indicated intelligence [3].

Describing process of integration AI in advertising should be mentions artificial neural network. Such type of AI in marketing used for solve complex predictive tasks that have been deem unsolvable less than a decade ago. Also used for predictive analytics in marketing enables marketers to forecast future marketing actions and its impacting behavior, find out insights for improving leads and attract new customers.

Today exists a few way of using AI in advertising. They divided into two blocks first connected with appearance of advert, second with software. First block received development in proses of creating images and videos. For last two years have grown in sophistication. Advanced is that now you should not spent much time for creating the advert and cash expenses have decreased. The second block there programmatic platforms use AI to manage real-time for such activates as, buying, selling, and ad placement. The main purpose is to understand you audience, because if you do that you will find out how to control demand elastic [2].

In this day and age, AI is new era of advertising evolution, which change even the concept of creating advertising. The main advantage of integration AI in advertising is simplifies proses of creating. However, wright now still exist different between AI and humanity work.

Presently, a discernible trend is emerging wherein individuals prioritize convenience and leisure over the pursuit of innovative ventures. Rather than engaging in the creation of novel projects, there exists a growing propensity to defer tasks to AI systems, which expedite the completion of projects within shorter time frames.

References:

1. International Journal with DOI Publication fee under 500 IJRPR| High impact factor, Fast Publication Journal, Index in Major Database. URL: <https://ijrpr.com/uploads/V2ISSUE11/IJRPR1702.pdf>
2. Kaput M. AI in Advertising: Everything You Need to Know. Marketing AI Institute | Artificial Intelligence for Marketing. URL: <https://www.marketingaiinstitute.com/blog/ai-in-advertising>

3. Accueil - Archive ouverte HAL. URL: <https://hal.science/hal-03492336/document>
4. Garvey A. M., Kim T., Duhachek A. . Bad News? Send an AI. Good News? Send a Human. Journal of Marketing. 2023. URL: <https://doi.org/10.1177/00222429211066972>
5. What is Advertising? Types, Characteristics & Importance. The Media Ant. URL: <https://www.themediaant.com/blog/what-is-advertising/>
6. History Of Advertising. Feedough. URL: <https://www.feedough.com/history-of-advertising/>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ»

Антикало К.В.	ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	4
Барбалат А.Ф.	МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	6
Брильова М.О.	МАРКЕТИНГОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ГОСТИННОСТІ ТА ТУРИЗМУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ	8
Ветрова Н.С.	НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОРИВ - ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	11
Горецька К.О., Марцинюк К.І. Іваненко В.С.	КРЕАТИВНИЙ ТУРИЗМ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	14
	ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІВІКАЦІЙНИХ ВИМОГ ТА СТАНДАРТІВ ДО ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ	17
Крамарчук М.В.	РОЛЬ ПЕРСОНАЛУ В УДОСКОНАЛЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	20
Лотарева Д.В.	КЛЮЧЕВІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ НА ПРИКЛАДІ США	23
Магар А.Є.	ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	26
Магар Д.Є.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	29
Мельникова М.О.	СУТНІСТЬ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КАЛЕНДАРНОГО ОПЕРАТИВНО-ВИРОБНИЧОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	32
Нечипоренко Ю.О.	СТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	35
Онопрійчук Д.О., Пшеничний І.С. Рачила Д.Д.	УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА	38
	МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ	41
Сенчіна Є.А.	ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	44
Сивоок Д.О.	РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	47
Шаповалов Б.Ю.	РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАЧАННЯ У СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	50
Шевчук Д.В.	СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК	52

Шиян Б.Ю.	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В	55
Хржановський Д.О.	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	58
Шиян Б.В.	ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	60
Юзефович К.О.	СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	63
Юзефович К.О.	ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	66
СЕКЦІЯ: «СУЧАСНІ ТРЕНДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ»		
Андрушкевич Т.В.	МОЛОДЬ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗМІН У СІЛЬСЬКОМУ РОЗВИТКУ	69
Балицька Д.О.	ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	73
Белоедов М.Р.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ	76
Балицька Д.О.	ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	78
Цап П.В.	МОНІТОРИНГ СТАНУ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	81
Завтура К.О.	ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ	84
Шаркова В.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	86
Морозова А.Р.	МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	89
Стебель В.О.	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ	92
Вершинін М.П.	ВПЛИВ ТЕЛЕФОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СФЕРІ ПРОДАЖІВ	95
Кирило Ю.І.	ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	98
Гусаров С.С.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	101
Кучер Р.С.	АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	104
Шевченко А.Ю.	БІЗНЕС ТА ІНВЕСТИЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ Й ПЕРСПЕКТИВИ	107

Пекера А.В.	ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СВІТІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ПІДТРИМКИ	109
Тимченко А.В.	РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ	112
Кирило Ю.І.	ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРПІНИ	115
Вершинін М.П.	ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	118
Онопрійчук Д.О.	ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ	121
Грабовська К.А.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	124
Молчанов К.Д.	УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	127
Гаман А.С.	ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	131
Телешак А.В.	ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МОЛОДІ	134
СЕКЦІЯ: «МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ОБРОБКА ТА АНАЛІЗ ДАНИХ»		
Абдуллаєва А.Р.	РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	138
Арапенко В.І.	ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕЖИМИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПАМ'ЯТІ	141
Балицька Д.О.	РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	143
Буян Ю.С.	РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	146
Венгура Л.О.	РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМУ ШИФРУ ЦЕЗАРЯ МОВОЮ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON	149
Вишневський О.О.	РЕАЛІЗАЦІЯ ПОПУЛЯРНИХ АЛГОРИТМІВ СОРТУВАННЯ МОВОЮ PYTHON	152
Власов А.С.	ДВІЙКОВА ТА ІНШІ СИСТЕМИ ЧИСЛЕННЯ	155
Гайдай Д.О.	РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	158
Ємець А.О.	ДАНИ, ЇХ НОСІЇ ТА ОБРОБКА	160

Єрещенко О. О.	РОЛЬ СИСТЕМНОГО ПРОГРАМВАННЯ В АГРО ІНДУСТРІЇ	162
Звіришин В.М.	ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ НОВЕЛ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	165
Іваненко В. О.	ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ	168
Каур Т.О.	СТАТИСТИЧНІ МОДЕЛІ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ НАУКАСТИНГУ	170
Кошціц Д. В.	ТОЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО	173
Кравчина М. В.	КАНВАНFLOW, ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ	176
Кудін К. С.	СИСТЕМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В БІЗНЕСІ	179
Лісков О.С.	ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ	182
Макеєв В.В.	РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМУ ГРИ «КАМІНЬ, НОЖИЦІ, ПАПІР» НА МОВІ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON	185
Мокан Д. В.	МОВА ПРОГРАМУВАННЯ АСЕМБЛЕР	188
Помазнюк Т. А.	ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	191
Рагуліна А.О.	ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ SAP BUSINESS ONE В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ	194
Рильов Н.В.,	ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВЕБ ТЕХНОЛОГІЙ	196
Ромбак В.П.	ПОНЯТТЯ «ЧОРНИЙ ЯЩИК» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ	199
Русанов Ю.О.	ВИКОРИСТАННЯ МОДУЛЯ TURTLE ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГРАФІКИ ТА АНІМАЦІЇ В PYTHON	202
Сиротенко В. Д.	РОЗРОБКА НАЙПРОСТІШОГО КАЛЬКУЛЯТОРА В PYTHON	205
Тимошенко Є.С.	РОБОТА З БАЗАМИ ДАНИХ В PYTHON: SQL ТА NOSQL	208
Чаус І.О.	СТВОРЕННЯ ДОВІДКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО САЙТУ З КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ	211
Чернега К. П.	РОЛЬ МОДУЛІВ У РОЗРОБЦІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА PYTHON	214
СЕКЦІЯ : «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ»		
Барбалат А. Ф.	ВАЖЛИВІСТЬ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЬОВИХ ОРІЄНТИРІВ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	218

Брильова М. О.	ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ СВІТУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	220
Воробйова С. С.	СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ДЛЯ АДАПТАЦІЇ БІЗНЕСУ ДО СВІТОВИХ ЗМІН	224
Зозуля О.В.	РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	227
Кертичак В.М.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ	230
Коваль Є.І.	СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕГІОНУ	232
Копайгора О.О.	УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ	235
Котенчук А.О.	СУЧАСНА ОФІЦІЙНА СТАТИСТИКА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	238
Крамарчук М.В.	ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	240
Крижова В.А.	МЕТОДИ ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	244
Кучеренко В.І.	БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	247
Легін О. В.	ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: КЛЮЧ ДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ВИЖИВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	250
Лісков О. С.	АНАЛІЗ ВПЛИВУ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА РИНКОВУ ЦІНУ ТОВАРІВ	254
Малейчик А. А.	ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА»	257
Микитюк В.	ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ВИБІРКОВОГО АУДИТУ	260
Орешко К. Ф.	СТАТИСТИКА І АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	263
Орешко А. Ф.	ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ	266
Пешкова Б. Р.	ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	269
Політікіна І. В.	РОЗВИТОК СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	271
Сидорук Д. В.	ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС КРИЗИ	274

Телещак А. В.	СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ	276
СЕКЦІЯ « РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ »		
Курган Ю.О.	РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	278
Гринюк Е.О.	АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ СФЕР МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ	281
Довбуш Т.А.	СТРАТЕГІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	283
Бацуровська В.О.	ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ	286
Тітова К.В.	АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ОЦІНКА ЇХ БІЗНЕСУ	289
Кузменко А.В.	ВПЛИВ ЄВРО- ТА ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД	293
Каур Т.О.	СТРАТЕГІЧНІ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	295
Зінченко А.І.	ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ	298
Магар Д.Є.	СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	302
Нехайчик Є.Є.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	305
Макадзьоба В.Є.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	308
Якимовська В.В.	СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	312
Горбачова А.В.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ У СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	316
Мельникова М.О.	ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	319
Бородич Є.М.	ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	322
Максименко Е.Є.	ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	325

Палєєв В.В.	ПРАВА ІНТЕЛЕКУТАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	328
Шаповалов Б.Ю.	РОЛЬ ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	332
Хмєлевська О.В.	СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	335
Молчанов К.Д.	РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	338
Островець В.М.	ПЕРСПЕКТИВИ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	341
Лісков О.С.	РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СПРИЯННІ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	344
Савков Д.А.	РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ	347
Шваюк Ю.О.	МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ	350
Дзюба М.О.	СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	353
Балак Е.Д.	МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	356
Бороменська В.Д.	ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	359
Vietrova N	ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ADVERTISING	362